ELYE BOHER

Elijah Levita

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol
of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from
a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

אליה בחור

פּאָעטישע שאַפונגען אין יידיש

אַרויסגעגעבן צום

פירהונדערטן יאָרטאָג

פון זיין טויט

(1949—1549)

אין 3 בענדער

מיט פילאָלאָגישע באַמערקונגען, אַלטיידישן

ווערטערבוך און אַ קורצער גראַמאַטיק

פון

יודאַ א. יאָפע

Published by
Judah A. Joffe Publication Committee

LITHO IN U.S.A.

אליה בחור

פּאָעטישע שאַפונגען אין יידיש

ערשטער באַנד

(1508—1507)

רעפּראָדוקציע פון
דער ערשטער אויסגאַבע
בבאָ דאנטונא
אייזנה 1541

מיט אַ קורצן אַריינפיר
פון
יודאַ א. יאָפע

דעם ליכטיקן אָנדיינק
פון מיינע עלטערן

יחיאל-ליטמאַן און **פייגע-העניע**
ת׳ר — ת׳ר׳צ׳ב | **ת׳ר׳ב — ת׳ר׳פ׳ב**
1840 — 1932 | **1842 — 1921**

יאָפע

א וואָרט צום לייענער

אין ווינטער 1923—1924 איז מיר געלונגען צו קויפן א בבא־בוך אָן אַ שער און לעצטע 2 בלעטער. פון ביבליאָטעקע פון יידישן טעאָלאָגישן סעמינאַר האָב איך באַקומען דעם אַמסטערדאַם (1661) בבא־בוך און האָב גענומען שטודירן די צוויי טעקסטן. פּראָפעסאָר אַלעקסאַנדר מאַרקס האָט מיך שטאַרק צוגערעדט אָפּצודרוקן דעם בבא־בוך, און איך וויל אים דאָ זאָגן אַ האַרציקסטן דאַנק פאַר אָנרעגן און דערמוטיקן מיך אין פאַרלויף פון די אַלע יאָרן.

ווען דר. מאַקס ווײַנרײַך האָט אין 1931 דערציילט דער יידישער וועלט, אַז ער האָט געפונען דעם ערשטדרוק פון בבא־בוך, האָב איך זיך אָנגעפרעגט אין אַ בריוו, צי ער ריכט זיך דעם בוך צו פאַרעפנטלעכן און, אויב ניט, צי ער האָט עפּעס אָנקעגן דעם, אויב איך וועל אים איבערדרוקן. דר. ווײַנרײַך האָט מיר געענטפערט אַז איך מעג איבערדרוקן דעם אָנטדעקטן טעקסט און איך ניץ איצטער אויס די געלעגנהייט אים צו באַדאַנקען פון טיפסטן האַרצן פאַר דער־לויבן מיר צו טאָן דאָס וואָס זוערט מקוים ערשט איצטער — מיט זיבעצן יאָר שפּעטער.

אַ פּאָר ווינטערס האָבן מיר ערנסט געאַרבעט אויף די פאָטאָסטאַטן מיט פריינט נ. ב. מינקאָוון, און שפּעטער האָב איך געלייענט דעם בבא־בוך אין מיינע יידישע קורסן אין פראַנצויזישן אוניווער־סיטעט*), אין 1943—1944 פאַרשיידענע טיילן, און אין 1945—1946, פון אָנהייב ביזן סוף.

די רעזולטאַטן פון עטלעכע־און־צוואַנציק יאָר אַרבעט איבערן בבא־בוך וועלן אַרייַנגיין אין II באַנד: (1) פילאָלאָגישע באַמערקונגען שורה נאָך שורה; (2) אַ קורצע גראַמאַטיקע פון אליה בחורס שאַפונגען אין יידיש; (3) אַן (ערשטער) אַלט־יידישער ווערטערבוך; (4) רשימה פון טעקסטן פון בבא־בוך און בבא־מעשה; (5) די איטאַליענישע מקורים פון יידישן ראָמאַן; און האַפּנטלאַך אַ ביבליאָגראַפיע וועגן אליה בחורן.

דער III באַנד וועט אַנטהאַלטן אַ רעפּראָדוקציע פון פּאַריז און וויענה; המבדיל; שריפה פון ווענעציע, און פילאָלאָגישע באַמערקונגען.

צום סוף וויל איך אויסדריקן מיין האַרציקסטן דאַנק די ברידער קאַמינסקי, פאַר זייער וואַרעמען אינטערעס וואָס זיי האָבן אַרויסגעוויזן צו מאַכן די אויסגאַבע אַזוי קינסטלעריש שיין ווי מיגלאַך.

אַפּריל, 1949.

*) École Libre des Hautes Etudes.

דעם פּאָעטס נאָמען

וויאַזוי דאַרף מען שרײַבן דעם נאָמען פֿונעם מחבר פֿון בבֿאָ-בוך? געוויסע וויסנשאַפֿטלער שרײַבן אליהו בחור, אַנדערע ווידער שרײַבן פּשוט אליה, אָן דעם וואָו סוף וואָרט. פֿאַר מיר איז דער אויסלייג אליה בחור דער איינציקער באַרעכטיקטער אין אַ בוך וועגן בבֿאָ-בוך. אין דעם ערשט־דרוק וואָס ווערט דאָ רעפּראָדוצירט, ווערט דעם אוטאָרס נאָמען דערמאָנט גאַנצע דרײַ מאָל, און אין אַלע דרײַ פֿאַלן איז דער אויסלייג דערזעלביקער — אליה:

1] איך אליה לוי דער שרייבר [פּראָלאָג 1].

2] אבר ווי ווינציג ווער עש אליה בחור גישעהן [8. 136].

3] דוך וויל איך אוייך נענן ואר[=צוערשט]
ווער דש בוך הוט גימאכט אונ׳ גישריבן
אליה בחור נענט ער זיך צוואר. [649.1-3]

צי אַ צונעמעניש בחור קומט דערפֿון וואָס ער האָט, — נאָך יענע צײַטן נאָך, — חתונה געהאַט שפּעטלאַך אין לעבן, ווייס מען ניט, און איך וועל אַוודאי ניט אונטערנעמען זיך דאָ די רעטעניש צו באַשיידן, אָבער גראָד מיט אַ פּאָר טעג צוריק האָט מיר פֿרײַנט יצחק ריבֿקינד אָנגעוויזן אויף אַ זייער· טשיקאַווער שאלה-תּשובֿה וואָס איך גיב דאָ איבער לשם אינפֿאָרמאַציע:

אין משה קוניצעס ספֿר המצרף, ווין 1820, ס׳ קה, איז דאָ אַ שאלה, צי אליה בחור איז געשטאָרבן יונג ווי זײַן נאָמען וויל האָבן אָדער אויף דער עלטער און בחור איז אַ צונאָמען. משה קוניץ ברענגט אליה בחורס אַ ליד געדרוקט אין שערי דורא, וויניציאה ש״ה, וואו ער שרײַבט: „המשורר הוא, אליהו, בחור זקן, פּ׳ לגבֿורה״. און אין דער הקדמה צו זײַן גראַמאַטיקע ספֿר הבחור [1517] ווען ער איז שוין אַלט געווען 48 יאָר רופֿט ער זיך אַליין אָן אליה בחור, הייסט עס דער צונאָמען שטאַמט ניט פֿון דעם ספֿרס טיטול!

אליה בחור

דער מענטש און דער קינסטלער

אליה בן אשר הלוי אשכנזי, געוויינטלאך בעסער באקאנט אונטערן נאמען עליא לעוויטא*) אדער אליה בחור, איז געבארן געווארן אין דארף איפשהיים**) אן דער אייש לעבן נירנבערג אין 1469 און איז געשטארבן אין ווענעציע אין 1549.

ער איז געווען דער יינגסטער פון די 9 זין אין דער פאמיליע און זיין ערשטער לערער אין העברעיש איז געווען זיין פאטער. מיר ווייסן ניט זיכער, צי די רדיפות אין דייטשלאנד, צי דער וואונטש צו לערנען העברעיש וויסנשאפטלאך האט אים געבראכט קיין איטאליע. אבער אין 1496 איז ער שוין געווען אין ווענעציע, ווייל אין איטאליע האט זיך געלערנט דער הומאניסט רויכלין, דער גרעסטער העברעיש-קענער, וואס זיינע לערערס זיינען געווען איטאליענישע און שפאנישע יידן און זיי האבן פארמאגט אן א פארגלייך גרעסערע קענטענישן אין העברעיש איידער די יידן אין דייטשלאנד. עס קען גריילאך זיין אז דאס האט געצויגן אליה בחורן קיין איטאליע.

אין 1504 געפינט ער זיך שוין אין פאדוא מיט א היפשער צאל תלמידים: דא האט ער פארעפנטלאכט אן איבערארבעטונג פון קמחים גראמאטיקע, און זי איז געווארן אן אנגענומענער טעקסטבוך פון העברעיש בא די ניט-יידן.

אין 1509 האט דער שונא פארכאפט פאדוא, אליה בחור האט פארלארן זיין ביסל פארמעגנס און איז אנטרונען צוריק אין ווענעציע. ער האט געמוזט אנהייבן אפסניי אין זיין נייער היים, און דער קאמף מיט נויט און הונגער איז געווען א שווערער, אבער ארום 1514 באקענט זיך אליה בחור מיט עדזשידיא דא וויטערבא, שפעטער קארדינאל אין רוים.

דרייצן יאר האט אליה בחור געוואוינט אין רוים אין קארדינאלס הויז, האט מיט אים געלערנט העברעיש, און האט פאר אים געמאכט לאנגע אפשריפטן פון די גרויסע קבלה-שריפט-שטעלער: אין ברעטישן מוזיי געפינט זיך א גרויסער בייכיקער מאנוסקריפט *Add.* N27, 199 פון העכער 1200 בלעטער וואס אליה בחור האט צוזאמענגעשטעלט פארן קארדינאל עדזשידיא. ווענען קבלה און מיסטיציזם האבן גוואלדיק געאינטערעסירט.

*) Elia Levita.

**) Ůpschheim.

אין 1517 האָט אליה בחור געדרוקט זײַן באַרימטע גראַמאַטיקע ספֿר הבחור און דערנאָך זײַנען געקומען כּסדר ביכער וועגן פֿאַרשיידענע פֿראַגעס און אין פֿאַרשיידענע פֿעלדער פֿון העב־רעיִשער שפּראַכוויסנשאַפֿט.

אָבער אין 1527 האָט דער קיניג קאַרל פֿאַרנומען רוים און אליה בחור האָט ווידער פֿאַרלאָרן אַלץ, וואָס ער האָט פֿאַרמאָגט, און אויך די מאַנוסקריפּטן פֿון זײַנע נײַע ווערק. צוויי יאָר האָט ער געוואַנדערט פֿון איין שטאָט אין דער אַנדערער, אָבער עס איז אים געלונגען צו פֿאַרעפֿנטלאַכן די פּרקי־אליהו אין פּיזאַראָ (סאָנטשינאָ) און אין 1529 האָט ער זיך דערשלאָגן קיין ווענעציע. דאָ איז אים ווידער געקומען צוהילף עדזשידיאָ און אויכעט אַן אַנדער תּלמיד זײַנער אין העברעיִש, דער פֿראַנצויזישער אַמבאַ־סאַדאָר זשאָרזש דע סעלוו.

אין 1538 האָט ער אין ווענעציע געדרוקט מסורת המסורת וואו ער האָט דערקלערט, אַז די נקודות און די טראָפּ (טעמים) זײַנען ניט קיין באַשטאַנדטייל פֿון תּורה־טעקסט, נאָר גאָר אַ שפּעטערדיקער צוואוואַקס און האָבן ניט קיין שום הייליקייט אין זיך — און דאָס האָט אויפֿגעהויבן קעגן אים אַן אמתן שטורעם צווישן די פֿרומע אָרטאָדאָקסן.

צוריקגעקומען קיין אייזנה, דײַטשלאַנד, האָט ער דאָרט אָפּגעדרוקט מתּורגמן, שמות דבֿרים (1542) און תּשבי 1541—1542 מיט יִידישע און דײַטשישע ווערטער צו פֿאַרטײַטשן העברעיִשע און אַראַמעיִשע אויסדרוקן (אָדער ווערטער). דער שמות דבֿרים איז אינדעראמתן געווען אַ יִידיש־ (אָדער דײַטש) העברעיִשער ווערטערבוך פֿאַר קריסטלאַכע דײַטשע סטודענטן פֿון העברעיִשער קאָמפּאָזיציע. אַ קורצע צײַט (ביז אין 1542) איז אליה בחור פֿאַרבליבן אין דײַטשלאַנד, ווי אַ „קאָ־רעקטאָר", דאָס הייסט אַ בעל מגיה אין פּאָול פֿאַגיִוסעס בוך־דרוקערײַ. פֿאַגיִוס האָט צוגעזאָגט עטלאַכע איבערזעצונגען וואָס ער האָט באַשטעלט באַ אליה בחורן: איובֿ איז ווירקלאַך געווען פֿאַרטיק צום דרוק, אָבער דער גאַנצער מאַנוסקריפּט איז פֿאַרלאָרן געגאַנגען ביז הײַנטיקן טאָג! צום סוף האָט לעוויטאַ דערפֿילט, אַז ער איז שוין צו אַלט און האָט זיך ווידער אומ־געקערט אין זײַן ליבער ווענעציע (1544) „צו שטאַרבן בשלום

מיט מײַן ליבער אַלטער פֿרוי" (הקדמה צום מתורגמן). **אָבער** אויך דאָרט איז ער װײַטער אָנגעגאַנגען מיט זײַן אַרבעט. **אַ** ייִדישע איבערזעצונג פֿון תּהילים (אָן העברעיִשן טעקסט) איז אַרויס פֿון דרוק אין װענעציע 1545, פֿאַר פֿרומע מיידלאַך און מאַנסבילן װאָס האָבן קנאַפּ געלערנט אין די יונגע יאָרן, אַזוי אַז זיי זאָלן קענען פֿאַרװײַלן שבתים און יום־טובֿים און לייענען געטלאַכע שמועות און ניט טיטריך בערן און די „שיינע גליק" (גראַד דאָס װאָס לעװיטאַ האָט צוגעזאָגט אַף דער לעצטער זײַטל פֿון בבֿא־בוך!).

פֿאַרװאָס האָט װענעציע אַזוי צוגעצויגן דעם טרוקענעם פֿילאָלאָג און גראַמאַטיקער זײַן גאַנצן לעבן? די װײַטערדיקע שורות פֿון פּ. מוראַטאָװס געשטאַלטן פֿון איטאַליע (לײַפּציג, 1924, I, 22—21, אין רוסיש) װעלן מאַכן דעם לייענער אין אַ געװיסער מאָס גרינגער צו באַנעמען מיט װאָס פֿאַר אַ צױבער װענעציע האָט געװירקט אַף אליה בחורן:

„כּדי צו קליידן און אויספּוצן אַטדי אַלע פֿרויען און אַלע פּאַטריציאַנערקעס װיפֿל גאָלד האָט מען געדאַרפֿט האָבן, װיפֿל פּערל אַזוי באַליבטע פֿון די װענעציאַנער פֿרויען, װיפֿל שפּיגלען, װיפֿל פֿוטער, שפּיצן (קרוזשעװעס) און אבֿנים־טובֿות! קיינמאָל און אינערגעצניט איז ניט געװען אָנגעזאַמלט אַזאַ רײַכטום און פֿאַרשיידנאַרטיקייט פֿון געװעבן װי אין װענעציע פֿון XVI יאָר־הונדערט! אין טעג פֿון גרויסע יום־טובֿים און פֿײַערונגען זײַנען די זאָלן פֿון פּאַלעצן, די קלויסטערס, די פּאַסאַדן פֿון מויערס, די גאָנדאָלעס, און אַפֿילו די פּלעצער זײַנען געװען אַלע באַהאַנגען און אויסגעלייגט מיט סאַמעט, שפּאַניער און זעלטענע קאָבריצן. בשעת די פּראָצעסיעס אַפֿן הויפּט־קאַנאַל פֿון װענעציע פֿלעגן הונדערטער גאָנדאָלעס װערן באַדעקט מיט העל־רויטע זײַד־שטאָפֿן.

„אָבער פֿאַר אונדז איז שװער, כּמעט אוממיגלאַך דאָס אַלץ זיך פֿאָרצושטעלן. באַ אונדז איז שוין פֿאַרלאָרן געגאַנגען דער כּוח צו פֿאַרשטיין די שיינקייט פֿון געקאָלירטע טײַערסטע געװעבן, װאָס האָבן באַדעקט אומגעהײַערע שטחים אָדער האָבן זיך װי קאַסקאַדן אַרונטערגעלאָזן פֿון די הויכע סופֿיטן.

„דער הײַנטצײַטיקער לעבן גיט ניט דעם אויג אַזעלכע יום־טובֿים, און ניט געוועב קענען מיר, נאָר בלויז שטיקלעך געוועב. אַט דערפֿאַר קען אונדזער באַגריף וועגן דער באַצירונג פֿון אַ ווענעציאַנער יום־טובֿ זײַן גאָר ווײַט פֿון דעם אמת, פּונקט אַזוי ווײַט ווי דער באַגריף פֿון אַ ים איז בײַ אַ מענטשן וואָס האָט געזען נאָר ריטשקעלעך און קלײנע טײַכן״.

אָט אין דער, מיט פֿאַרגעניגן אָנגעלאָדעוועטער, רײַכסטער און גלענצנדיקסטער שטאָט פֿון יענער צײַט, האָבן פֿאַרמעגלעכע ייִדישע משפּחות גענומען אַ פֿולן אָנטייל אין דעם פֿינקלענדיקן, פֿריידיקן, זוניקן גאַסנלעבן פֿון דער געמיינדע, און עס איז קיין חידוש ניט וואָס זײַן לעבנספֿרייד האָט פֿון אליה בחורן געמאַכט אַ געטרײַעם אומוואַקלדיקן ליבהאָבער פֿון ווענעציע, וווהין ער האָט זיך אומגעקערט צו פֿאַרברײַנגען די פּאָר יאָר ביז זײַן טויט, אין דער שטאָט ווו ער האָט געפֿונען אַ לעבנסלאַנגע באַגײַסטערונג און אָנשפּאָר אין פֿאַרלויף פֿון אַ קאָרגן האַלב יאָרהונדערט.

אָט דאָ, אין אָט דער רווישנדיקער קאָכעדיקער אַטמאָספֿערע האָט זיך דער פּאָעט געשטיקט און געפּלאָגט אין עקסטער נויט און הונגער אין זײַנע יונגע יאָרן, און דאָרט האָט ער פֿאַרפֿאַסט דעם פּאַסקוויל המבֿדיל (1514) ווו ער האָט ניט געזשאַלעוועט קיין זידלווערטער און ניבֿול־פּה צו מאַכן חוזק און אַש פֿון איינעם אַ לערער פֿון העברעיִש, הלל הכּהן, מן הסתּם אַ קאָנקורענט אַף תּלמידים אין דער העברעיִשער שפּראַך. אין דעם פּאַסקוויל, ווי אויך אין אַ צווייטן, האָט אליה בחור זיך באַנוצט מיט די ערגסטע זידלווערטער, ווי עס איז געווען אָנגענומען אין דעם מין שריפֿטן אין איטאַליע אין יענער צײַט.

דער אַנדער פּאַסקוויל פֿון דעמזעלביקן כאַראַקטער, אַ ליד אויף די שריפֿה בון ווניִדיג (ווענעציע, 1509) איז געווען אויכעט פֿאַרבונדן מיט אליה בחורס ערשטע יאָרן לעבן אין ווענעציע, ווו ער האָט זיך געוואָרפֿן צו אַ סך אַרבעטן: געשריבן צופֿעליק „געלעגנהייטס״־לידער און האָט זיי געדעקלאַמירט און אַפֿילו פֿאַרגעזונגען פֿאַר געזעלשאַפֿט־פֿאַרזאַמלונגען, ווי בבֿא־דאַנטונאַ (בבֿא־בוך) און פּאַריז און וויענה,

אבער קענטיק אַלץ מיט ווינציק הצלחה, און איז צײַטנווײַס געווען געצוווּנגען צו פֿירן דעם לעבן פֿון אַ וואַנדערנדיקן אַקטיאָר־דעקלאַמאַטאָר:

„נון וויל איך אויך איין וויגציג זינגן
„מיט מיינם בויזן קול
„בֿון נוייא גשעהן דינגן
„די אידרמן ווישן זול".

אַ מענטש מיט אַ זעלטן־שטאַרקן חוש פֿאַר דעם תּענוג פֿון שעפֿערישער אַרבעט אין יעטווידער פֿעלד פֿון זײַן פֿילזײַטיקער טעטיקייט, האָט ער אין די שלום־ווערטער (סיום הספֿר) פֿון זײַן העברעישן תּשבּי (1542) פֿאַרצייכנט די פֿלאַמענדיק־יוגנט־לאַכע התלהבֿות פֿון אַ דרײַ־און־זיבעציקיאָריקן זקן — דעם עסטעטישן געניטס פֿון שעפֿערישער אַרבעט אין טרוקענער פֿילאָ־לאָגיע — אין אַטדי אייביקע שורות:

„אַריבערקומענדיק די בערג (אַלפּן) אָפֿן וועג קיין אייזנה" (אײַנגעלאַדן האָט אים פּאַול פֿאַגיוס צו קומען מיטאַרבעטן אין דײַטשלאַנד) — דערציילט ער — „בין איך געשטאַנען פֿאַר־ציטערט, אין געדאַנקען האָב איך געטראַכט וועגן ווערטער און האָב זיי אויפֿגעשריבן אָפֿן טאָוול פֿון מײַן האַרץ. און ווי באַלד איך בין נאָר צוגעקומען צו דעם האַרבעריג לעבן שליאַך, האָב איך געעפֿנט דעם רײַזזאַק, אַרויסגעשלעפּט מײַן נאָטיץ־בוך און האָב פֿאַרצייכנט די ווערטער, וואָס דער אַלמאַכטיקער האָט אַרײַנגעלייגט מיר אין האַרצן". די ריזן־בערג אין יאַרמאַלקעס פֿון אייביקן שניי האָבן אויפֿגעטרייסלט זײַן האַרץ מיט גאָטס־פֿאַרכט אין אַן „עסקעיפּ" פֿון טאָג־טעגלאַכער רוטינע פֿון שפּראַך־פֿאָרשן!

אליה בחור האָט ליב געהאַט כּל המינים לעבנספֿרייד, און טערענציס ווערטער — איך בין אַ מענטש, און איך רעכן קיין מענטשישע זאַך איז מיר ניט פֿרעמד*) — זײַנען געווען ווי אָנגעמאָסטן פֿאַר אליה בחורן.

אין די איטאַליענישע ריטערלאַכע ראָמאַנען פֿון מיטל־אַלטער האָט לעוויטאַ אַנטדעקט אַן אומבאַקאַנטע וועלט, וואָס האָט באַצויבערט זײַן גליענדיקע פֿאַנטאַזיע און באַפֿרידיקט זײַן

*) Homo sum, humani nihil a me alienum esse puto (Heauton-tim. I, 11).

טעמפּעראַמענטס פֿאַרליבע צו דראַמאַטישע און פֿאַנטאַסטישע סיוזשעטן. ווען ער האָט שוין גוט געקענט איטאַליעניש האָט אים מיט כּישוף פֿאַרכאַפּט באָווא דאַנטאָנאַ, די טאָסקאַנער ווערסיע (באָלאָניע 1497) אין 22 געזאַנגען פֿון קנאַפּע 1400 אַכט-שורהדיקע סטאַנסן, פֿון דעם איטאַליענישן אָטאַווע רימאַ אָריגינאַל.

זײַן ראָמאַן האָט געהייסן, ווי אין אָריגינאַל, בבֿאָ דאַנ־טונאַ (דער נאָמען בבֿאָ-בוך האָט זיך באַוויזן אין די שפּעטערע אויסגאַבעס), און האָט אַנטהאַלטן 650 סטראָפֿעס, אַ פּראָלאָג, אַן עפּילאָג (5262 שורות אַרום און אַרום) און אַ קורצע פֿאַרצייכעניש פֿון די איטאַליענישע ווערטער מיט זייערע טײַטשן.

בבֿאָ-בוך איז געוואָרן דער באַליבטסטער, צום מיינסטן געלייענטער ייִדישער בוך מיט אַ וועלטלעכן ליטעראַרישן אינ־האַלט, וואָס האָט, אין אומצאָליקע אויסגאַבעס, זײַן אײַביק-פֿרישן חן און כּישוף אויסגעווירקט אַף פֿופֿצן דורות ייִדישע לייענער כּמעט ביז אונדזער צײַט. און אין דער לעצטער תּקופֿה, אין אַ פּראָזאַיִשער ווערסיע (וואָס האָט דאָ און דאָרטן נאָך אַלץ פֿאַרהיט די אָריגינעלע גראַמען פֿון פֿיר הונדערט יאָר צוריק) אונטער דעם נײַעם (שוין דריטן!) נאָמען בבֿאָ מעשׂה האָט זיך דער ראָמאַן נאָך געדרוקט אין 1909—1910.

דעם ראָמאַנס אויסערגעוויינטלעכע פֿיר יאָרהונדערטער דויערנדיקע פּאָפּולאַריטעט איז געווען אַזוי אויפֿפֿאַלנדיק און ווײַט־פֿאַרשפּרייט, אַז דורך אַ קליינינקן קנייטש האָט זיך דער נאָמען פֿאַרוואַנדלט אין באָבע-מעשׂה (פֿון סלאַוויש באָבע, באָבע), גע־וואָרן אַ סינאָנים פֿון באָבסקע מעשׂיות.

אין די 5262 געגראַמטע שורות פֿון בבֿאָ-בוך איז דאָ נאָר איין אייניציקער סלאַווישער וואָרט — ווי ווײַט איך ווייס געפֿינען זיך אינגאַנצן דרײַ סלאַווישע ווערטער אין לעוויטאַס ייִדיש. העברעיִשע ווערטער אין בבֿאָ-בוך זײַנען פֿאַראַן עטלעכע און זיבעציק, גאָר היימישע אין הײַנטיקן ייִדיש, ווי למשל הקדש, מזל-טובֿ, חתן, כּלה, ברוכים היושבֿים, בשׂורה אאַז״וו. אָבער אַ דרײַצניאָריקער קאָנטאַקט מיט דעם קולטורעל-העכערן איטאַליענישן אַרום ווי

אויך די שפּראַך פֿון איטאַליעניש אַריגינאַל האָבן געווירקט אַף אליה בחורס איבערדיכטונג. דאָרטן געפֿינען זיך אַ 5—6 טוץ איטאַליענישע ווערטער וואָס געהערן צו פֿאַרשיידענע קאַטעגאָריעס: היים, קיך, געשיר, סאָציאַלע קלאַסן, ים־שיפֿערײַ, אַבסטראַקטע באַגריפֿן אאַז״וו. ער האָט זיי כּמעט אַלע פֿאַררעגיסטרירט סוף בוך אין דער ערשטער אויסגאַבע.

מע דאַרף וויסן אַז אין ייִדיש זײַנען פֿאַראַנען אינגאַנצן נאָר 3 ליטעראַרישע שאַפֿונגען אין אָ ט אַ וו אַ ר י מ אַ (סטאַנסן). די צווייטע נאָך ב ב אָ ־ ב ו ך איז דער ראָמאַן פּ אַ ר י ז א ו ן ו ו י ע נ ה, וואָס פֿון אים איז פֿאַרהיט געוואָרן בלויז איין עקזעמפּליאַר (געדרוקט אין בערן־וועראָנע, אין 1594, הייסט עס 45 יאָר נאָך לעוויטאַס טויט), און אַפֿילו אין אָטדעם עקזעמפּליאַר פֿעלט א י י ן ד ר י ט ל, די ערשטע 24 פֿון 72 בלעטער.*) אין די לעצטע יאָרן האָט זיך אײַנגעשטעלט אַן אַנגענומענער בליק, אַז דער מחבר פֿון פּ אַ ר י ז א ו ן ו ו י ע נ ה איז אליה בחור. ווי די זאַך שטייט איצטער, בין איך געניגט אײַנצושטימען מיט דעם פֿאַרשפּרייטן קוק, אָבער בלויז אַ גענויע און געדעטאַלירטע לינגוויסטישע אויספֿאָרשונג פֿון גראַמען (די 5262 גראַמען פֿון בבֿאָ־בוך האָבן מיר מיט פֿרײַנט נ. ב. מינקאָוון פֿאַרשריבן און אויסגעקלאַסיפֿיצירט, און איך האָב זיי פּינקטלאַך דורכגעשטודירט), כאַראַקטעריסטישע ווענדונגען און אויסדרוקן, שטענדיקע פֿאָרמולעס אאַז״וו וועט דערווײַזן אַף זיכער, צי אליה בחור איז געווען דער מחבר פֿון דעם דאָזיקן ראָמאַן.

די דריטע שאַפֿונג, דאָס איז די אָטאַווע רימאַ באַאַרבעטונג פֿון דעם ריטערלאַכן ראָמאַן ק י נ (י) ג א ר ט (י) ש ה ו ף (דער אַלט־ענגלישער ציקל King Arthur's Court אַזוי באַרימט דורך דעם „רונדן טיש") און דאָ ווערט די פּראָבלעמע אַסך מער פֿאַרפּלאָנטערט און קאָמפּליצירט דורך דעם פֿאַקט, וואָס מיר פֿאַרמאָגן נאָך אַנדערע ווערסיעס פֿון דעמזעלביקן סיוזשעט אין ייִדיש און עטלאַכע פֿאַרשיידענע דרוקן און מאַנוסקריפּטן.

---

*) אַ פֿאָטאָסטאַטישע רעפּראָדוקציע פֿון אַ גאַנצן עקזעמפּליאַר (געדרוקט אָנהייב 17־טן יאָרהונדערט) איז געווען אין ווילנער ייוואָ ביבליאָטעק. צי ער געפֿינט זיך אין די געראַטעוועטע ביכער־קאַסטנס וואָס זײַנען אָנגעקומען אין ניו־יאָרק קען מען דערווײַלע ניט זאָגן.

איינער פֿון די לעצטע האָט שוין געעקזיסטירט אין 15־טן יאָר־הונדערט און מיגלאָך איז ער געשריבן געוואָרן מיט יאָרן פֿריִער: פֿון מײַן פּריוואַטער אינפֿאָרמאַציע, מיר שריפֿטלאַך צוגעשיקט פֿון בוכהענדלער לאַם אין יאָר 1925, האָט דער כּתבֿ־יד אַן אייגנהאַנטיקע אונטערשריפֿט פֿון זײַן אַמאָליקן אייגנטימער, דעם באַרימטן תּלמודיסט יוסף ב״ר משה פֿון הויכשטעטט, דעם מחבר פֿון לקט יושר, וואָס האָט געלעבט אין 1420—1488. די פֿאַר־בינדונג און צווישן־שייכות פֿון די פֿאַרשיידענע טעקסטן פֿון קינ(י)ג ארט(י)ש הוף פֿאָדערט גאָר גאָר פֿיל לאַנג־דויערנדיקע און אומדערמידלאַכע האַרעוואַניע און פֿאָרשן צו זײַן באַרעכטיקט זיך אַרויסצוזאָגן קאַטעגאָריש אין דער פֿראַגע.

מיט אַ פּאָר יאָר צוריק האָב איך באַקומען אַ פֿאָטאָסטאַט פֿון דער אַטאַווע־רימאַ־ווערסיע און אַטאָ ניט לאַנג אויך פֿון אַן אַלטן מאַנוסקריפּט, אָבער איך וועל ניט וואָגן אַרויסצוזאָגן אַ מיי־נונג, און פֿון אַ פֿעסטן באַשלוס אין דער פֿראַגע איז אַוודאי אָפּגערעדט. מער ווי אַ העלפֿט פֿון שער, זײַן אונטערשטער טייל, איז אָפּגעריסן און מע קען ניט וויסן דעם יאָר און אָרט פֿון דרוק, כאָטשע דער שריפֿט, די וויניעטקע און אַז״וו האָבן דערלויבט שטיינשנײַדערן צו באַשיידן מיט אַביסל זיכערקייט, אַז עס איז אַ פּראָגער דרוק פֿון אַרום 1652—1669. אויך וויסן מיר ניט צי דעם אַוטאָרס נאָמען איז געווען אַף דעם פֿאַרשוווּנדענעם טייל שער צי ניין.

אַ באַהויפּטונג איז געמאַכט געוואָרן אין דער דיסקוסיע, אַז די השערה פֿון אליה בחורס מחברשאַפֿט איז אַ פֿאַלשע: זע ד״ר מאַקס ווײַנרײַך אין בילדער פֿון יִדישער ליטעראַטור־געשיכטע (ווילנע 1928), זז׳ 190—191. ווי געזאָגט, עס איז אומבאַדינגט נייטיק מער ווי סתּם איבערצו־לייענען אַטדעם זעלטענעם דרוק צו קענען באַשיידן די פֿאַר־וויקלטע פֿראַגע אַזוי אָדער אַזוי. אָבער . . . פּשוט איין בליק אַפֿן סאַמע אויבן פֿון דער צווייטער זײַט, אינעווייניק פֿון שער־בלאַט, אַנטפּלעקט אַ רייצנדיק־טשיקאַווע אַנצוהערעניש, אַז אפֿשר איז לעוויטאַ פֿאָרט דער מיגלאַכער מחבר פֿון קינ(י)ג ארט(י)ש הוף. אַ שורה וואָס מע קען קוים־קוים באַמערקן, געדרוקט מיט פּיצינקע אותיות איבער דער ברייט סאַמע אויבן

פֿון דעם צעפּליקטן שער־בלאַט זאָגט איינפֿאַך און אָן שום באַרימעריַי:

„דער ניגון פֿון בבֿא בוך טריפֿט זיך דרויף גאר עבן". אין פשוט יִידיש: „איז אַהער גאָר צוגעפּאַסט".

מיר קערן זיך אום צוריק צום בבֿא־בוך, וואָס זײַן ערשטדרוק איז געווען אומבאַקאַנט ביז 1931, ווען ד"ר ווײַנרײַך האָט אים אַנטדעקט אין דער „צענטראַל־ביבליאָטעק" אין ציריך: מיר פֿאַרמאָגן צוויי מאַנוסקריפּטן (וואָס מע רעכנט) פֿון 16־טן יאָרהונדערט, און גאַנצע עקזעמפּליאַרן געדרוקטע אין: פּראָג 1660; אַמסטערדאַם 1661; פֿראַנקפֿורט אַם־מאַין 1691; ווילמערשדאָרף 1724; פּראָג 1767; און אַ דרוק אָן אַ שער באַ מיר, וואָס דער דרוקאָרט און צײַט איז דערווײַלע אומבאַשטימט.

אין דעם פּראָלאָג פֿון ערשטדרוק, געזעצט אין שריפֿט דורך זײַנע צוויי אייניקלאַך אונטער זײַן אויבערזיכט, דערציילט לעוויטאַ אַז נאָך דעם ווי ער האָט געדרוקט אַכט־נײַן ביכער אין דער הייליקער שפּראַך, איז באַ אים געבליבן, אַז עס איז ניט מער ווי רעכט אַנטקעגנצוקומען דעם פֿאַרלאַנג פֿון פֿרויען (וואָס קענען ניט קיין העברעיִש) און דרוקן כּסדר אַלע זײַנע „טוייטשי בוכר" און לידער, ווײַלע ער איז שוין אַלט און קען הײַנט־מאָרגן שטאַרבן. ער גיט צו אַז ער וועט זיי דרוקן איינעם נאָך דעם אַנדערן אין זייער (כראָנאָלאָגישן?) סדר און עס וועט זײַן בלויז נאַטירלאַך אָנצוהייבן מיטן בבֿא־בוך, וואָס ער האָט פֿאַרפֿאַסט מיט 34 יאָר פֿריִער, און אויב די צײַט וועט קלעקן, ריכט ער זיך פֿאַרעפֿנטלאַכן אַלע זײַנע יִידישע ביכער.

די איינציקע זאַך וואָס מע קען דערפֿון דרינגען איז, אַז ער האָט געהאַט אַ צאָל וויכטיקע ביכער אין יִידיש, מיגלאַך אַפֿילו אַזוי פֿיל ווי די צאָל ווערק אין העברעיִש — ווער קען עס איצטער וויסן — און אַז צווישן זײַנע מאַנוסקריפּטן זײַנען אפֿשר געווען נאָך אַנדערע שאַפֿונגען פֿון דעם שניט פֿון בבֿא־בוך און געשריבן אין דערזעלביקער שפּראַך.

די וואָס האָבן געשריבן וועגן באַרימטן שמואל־בוך, האָבן ווי אַ כּלל אָן מינדסטן קווייטנקל דערקלערט, אַז דאָס איז די העכסטע מײַסטערשאַפֿונג פֿון יִידישער וועלטלאַכער ליטעראַטור.

אין מײַנע אויגן [און איך רייד אָן שום פּרעטענזיעס אַז יענע זײַנען אומגערעכט] איז אַזאַ אַנטשיידונג צו הויך און אומבאַרעכטיקט: אַזאַ אויסצייכענונג געהערט ריכטיק דעם ב ב אָ-ב ו ך (אָדער פּ אַ ר י ז א ו ן ו ו י ע נ ה). אינדעראמתן וואָס האָט אַ געוויסע צײַט מיטגעווירקט אין דער גרויסער פּאָפּולאַריטעט פֿון ש מ ו א ל-ב ו ך?

ערשטנס — די גרויסע פּאָפּולאַריטעט פֿון דעם ש מ ו א ל-ב ו כ ם העלד, דעם גרויסן קיניג דוד: די עפּיש-דראַמאַטישע, זיך-אָן-אופֿהער-בײַטנדיקע געשעעענישן אין זײַן לעבן; זײַן בײַקומען גליתן, אַ העלדישער דועל וואָס האָט אופֿגערעגט און אופֿגעטרייסלט אַ יִידנס נשמה ביז אירע טיפֿסטע טיפֿענישן; זײַן ווערן פֿאַרטריבן און פֿאַרפֿאָלגט פֿון מלך שאולן; זײַנע לאַנגע מלחמות מיט די פּלשתּים; זײַן ענדלאַכער געווינען דעם קיניג-שטול, — אַט די אַלע זאַכן האָבן אויסערגעוויינטלאַך שטאַרק געאימפּאָנירט דעם צוהערערס אָדער לייענערס פֿאַנטאַזיע, האַרצן, און געפֿילן.

ווײַטער איז ש מ ו א ל-ב ו ך אַנטשטאַנען באַלד נאָך 1450, ווען יִידיש איז אין סטרוקטור נאָך אַלץ געווען אַזוי נאָענט צו דער שפּראַך פֿון נ י ב ע ל ו נ ג ע נ ל י ד און זײַן כאַראַקטערים-טישער סטראָפֿע, אַז דער ש מ ו א ל-ב ו ך האָט זיך גרינג אָנגעקליידט אין דער נײַגעשאַפֿענער ה י ל ד ע ב ר אַ נ ד-ס ט ר אָ פֿ ע. דאָס איז געווען אַ פֿיר-שורהדיקע סטראָפֿע מיט גראַמען (ערשטע און צווייטע, דריטע און פֿערטע), bb, aa פֿון 11 ביז 13-טראָפֿיקע פֿערזן, מיט אַ צעזורע (איבעררײַס), וואָס האָט געשניטן די שורה אָף צוויי האַלבפֿערזן מיט דרײַ אַקצענטן יעדערער, דאָס הייסט 6 אַקצענטן אין אַ שורה. דאָס איז געווען די נישטיקע ענדערונג פֿון דער אָריגינעלער נ י ב ע ל ו נ ג ע ן-סטראָפֿע, וואָס אין איר אַכטן האַלבפֿערז זײַנען געווען 4 און ניט 3 אַקצענטן ווי אין די פֿאַריקע 7 האַלבפֿערזן. זי איז געווען וווּנדערלאַך צוגעפּאַסט פֿאַר יִידישער פּאָעזיע און דער ריטמיש-פּראָסאָדישער קאָנטור פֿון דער סטראָפֿע, מיט זײַן גראַציעזן און ענערגישן גאַנג האָט זייער גרינג געפֿונען חן אין דעם ווײַט-פֿאַרשפּרייטן געשמאַק פֿון יענער צײַט.

פֿאַרקערט, דער אַטאַוואַ רימאַ סטאַנס איז געווען אליה בחורס שפּאַגל־נײַער אינדיווידועלער אופֿטו, אַ דערגרייכונג וואָס דערהייבט זיך נאָך העכער, ווײַלע ווען ער האָט זיך פֿאַרמאַסטן צו שאַפֿן עפּעס נײַעס וואָס זאָל זיך ניט דאַרפֿן שעמען פֿאַר דעם איטאַליענישן מוסטער, האָט ער ווירקלאַך געמוזט פֿײַנהאַמערן דעם וואָרט־אוצר פֿון אַ דעמאָלט אַקערשט שפּראָצנדיקער שפּראַך אין דעם קאַפּריזנעם געשטאַלט פֿון אַטאַוואַ רימאַ. דורך איר נײַקייט גופֿא און איר היפּשלאַך פֿאַרפּלאָנטערטן דעסין (עס גראַמען זיך: 1—3—5 שורה, 2—4—6 שורה און 7—8, די פֿאָרמולע שטעלט דעם גראַמען־שליסל פֿאַר ab, ab, ab, cc), האָט זי געפֿאָדערט אַ היפּשן סכום ריטמישער און פּראָסאָדישער איבערדערציִונג אַפֿילו פֿון אַ הויך־קולטורעלן צוהערער.

אָבער פֿון דעם שווערן גוראַנגל איז אליה בחור אַרויס מיט אַ גלענצנדיקן דערפֿאָלג העכער אַ יאָרהונדערט פֿריִער איידער די דײַטשן איז געלונגען אײַנצופֿירן דעם אַכט־שורהדיקן סטאַנס אין זייער ליטעראַטור. עס איז וויכטיק צו געדיינקען אַז ערשט אין 1626 (דאָס הייסט 118 יאָר נאָך דעם ווי בבֿאַ־בוך איז פֿאַרפֿאַסט געוואָרן!) איז אַרויס פֿון דרוק אַ דײַטשע איבערזעצונג פֿון טאָרקוואַטאָ טאַססאָס באַפֿרײַטער ירושלים, די ערשטע דײַטשישע שאַפֿונג אין אָקטאַוועס, אין 12־טראָפּיק „אַלעקסאַנדרינער” (6 יאַמבן).

און נאָך אַטדי אַלע זאַכן האָבן דער דערפֿאָלג און פּאָפּולאַריטעט פֿון שמואל־בוך קיינמאָל ניט געקענט זיך פֿאַרגלײַכן מיט דעם דערפֿאָלג און פּאָפּולאַריטעט פֿון בבֿאַ־בוך אין די אויסערגעוויינטלאַך גרויסע קרײַזן יִדישע לייענערס. צווישן 1544 און 1612 (באַזעל) זײַנען געווען אינגאַנצן 6 געדרוקטע אויסגאַבעס פֿון שמואל־בוך. צי זינט יעמאָלט זײַנען געווען, און אויב יאָ איז וויפֿל, אַנדערע אויסגאַבעס, האָבן מיר הײַנטצוטאָג קיין פֿונק אינפֿאָרמאַציע. אָבער פֿון בבֿאַ־בוך זײַנען געווען זייער פֿיל אויסגאַבעס, עטלאַכע, ווי שוין פֿריִער געזאָגט, זײַנען געדרוקט געוואָרן אין הײַנטיקן, צוואַנציקסטן, יאָרהונדערט.

די פֿרײַפּליסנדיקע, כּמעט טענצלענדיקע שורות פֿון

ש מ ו א ל־ב ו ך, ווי למשל, אָטדי (7־טע סטראָפֿע, גענומען פֿון שטערק אונד לייטצמאַנן, ב י ב ע ל א י ב ע ר ז ע צ ו נ ג ע ן, ז׳ 246):

נון זאש אין זעלבן צייטן צו רמה אין דער שטאט
איין מאן דער היש אלקנה, דער מאכט די ארמן זאט,
דער זעלביג מאן אלקנה האט צו זיינם לייב
חנה אונ׳ פנינה גענומן צו צוויי ווייב,*) —

אַזעלכע ריטמישע שורות, וואָס קלינגען ווי פּײַקל־גלעקעלאַך, קענען ווערן און זיי ווערן באמת מאָנאָטאָן און דערעסן נאָך אַ פּאָר צענדלינג איבערחזרונגען.

די זאַך איז גאָר אַנדערש בנוגע אויסערלאַכער פֿאָרמעלער פֿולקומענקייט אין ב בֿ אָ־ב ו ך. לאָמיר נעמען בלויז אַ פּאָר אילוסטראַציעם:

1] ווער דא וויל שלופֿן אויף הויט גאנצר׳
דער נים (=נעם) איין מייל בֿור (=פֿאַר) איין פאנצער;
(49.7-8)

אַן עכט שעקספּירישע צוויי־שורה, אַזוי עצהט טיריץ זײַן פֿאָטער און די קאַמאַראַדן זײַנע צו ראַטעווען זיך: אַנטלויפֿט אָטדי זעל־ביקע מינוטעלע, אַ מײַל צווישן אײַך און די נאָכיאָגערס איז אײַער פּאַנצער — וועט איר הײַנט קענען שלאָפֿן מיט אַ גאַנצער הויט.

2] און אָט זײַנען די דונערנדיקע שורות אין מויל פֿון בבֿאָס „בוזער" מוטער בראַנדאָניע: איר יונגער ליבהאָבער הערצאָג דאָדאָן פֿון מאגאנצא (מײַנץ) האָט פֿאַררעטעריש דערהרגעט איר אַלטן מאַן, דעם באַליבטן האַר פֿון פֿאָלק, און זי וויל זיי איבער־ריידן צו פֿאַרגעסן זייער אַלטן קיניג (35.3-4):

דא זעכט (=זעט) אן מיין ליבן מן דודן׳
דען יונגן, שט(א)רקן שטולצן ריזן׳

ווי וווּנדערלאַך אָטדי ווערטער פּאַסטן דעם בילד פֿון אַ גרויסן העלד וואָס זי וויל אַרויסרופֿן אין דעם פֿאָלקס פֿאַנטאַזיע אין קאָנטראַסט מיט זייער אַלטן שוואַכן קיניג וואָס איר ליבהאָבער האָט געהרגעט און זי וויל, זיי זאָלן פֿאַרגעסן וואָס גיכער.

---

*) איך בין ניט זיכער אַז דער אויסלייג איז אַבסאָלוט ריכטיק, ווײַלע איך האָב דאָ געטראַנסקריבירט צוריק פֿון אַ טראַנסקריפּציע מיט לאַטײַנישע אותיות. מיגלאַך אין ייִדישן אָריגינאַל, וואָס איך האָב קיינמאָל ניט געזען, איז אויס־געלייגט מן, זש, מכט אאַז״וו.

3] ריידנדיק וועגן דעם אומזין פֿון דער אומגלײַכער חתונה צווישן דעם אַלטן גווידאָנען און דער יונגער לעבנס־שפּרודלענ־דיקער בראַנדאָניע, באַמערקט אונדזער פּאָעט (העכער פֿיר הונדערט יאָר צוריק, אָבער גאָר־גאָר ווי עס פּאַסט אַ מאָדערנעם פּסי־כיאַטר) קאַלטבלוטיק־סאַרקאַסטיש און מיט פֿולער סימפּאַטיע און רחמנות פֿאַר דער באַוואָלהטער פֿרוי (6.6-8)׃

בײַ אים הט זיא איין קושטליך לעבן·
וואש זיא ביגערט וואור איר גיאַכֿט·
זי׳ הט גוטי טעג און בוזי נאַכֿט:

4] ווי אַ מוסטער פֿון אַ גאַנצער סטראָפֿע וועלן מיר נע־מען 440:

דורך די הויל שנורטן זי אין איינר קלייני וייל·
דא ביגונד עש הער צו טאגן·
דרוזייאנה דיא קונט ניט אזו רייטן אין אייל·
וועןְ (=ווײַלע) גנצי נויין מונט (=חדשים) הט זי
גיטראגן·
און׳ דא זיא וואָרן גיריטן וירציג (=פֿערציג) מייל·
דא הוב זי זיך אן זיר (=זייער) צו קלאגן·
זי מושטן איין ווינציג לאנצמר (=לאַנגזאַמער) רייטן·
דא זאהן זי איין שונן וואלד בֿון (=פֿון) ווייטן:

ווי עס איז געווען צו דערוואַרטן, איז לעוויטאַס טעכנישע מײַסטערשאַפֿט אין גראַמען און פֿערזן־שרײַבן געוואַקסן מיטן פּראָגרעס פֿון שאַפֿן. דאָ וועל איך נאָר געבן עטלאַכע מוסטערן פֿון זײַנע קונציקע צוזאַמענהעפֿטן צ ו ו י י ו ו ע ר ט ע ר צום גראַם מיט א י י ן וואָרט פֿון אַנאַנדער שורה:

1] נון די ווארהייט זאָגן ו ו י ל א י ך·
עז דוכֿט מיר אויך זיין רעכֿט און ב י ל י ך: (פּראָ־לאָג 11-12).

2] ווש גרושי ורייד (=פֿרייד) טרייב נון זיין בֿ א ט י ר׳ (=פֿאָטער)
נון ה (א) ט ער איין בורג גרובֿן (=גראָפֿן) דען
ב א ט ע ר׳
און׳ זולט זיין רעכֿטר ג י בֿ א ט ר (=קוואַטער)׳
(8.1,3,5)

דאַ האָבן מיר פֿאַר אַ צוגאָב נאָך אַן אינעווייניקסטן צווייוואָרטיקן גראַם ה(א)ט ער, פּונקט ווי אין מיטן פֿערז „אין דעש קוניגש קאמר קאם ער היניין" (206.1).

3] אורלב נם ריצרד אונ׳ בון איר שיד ער׳
דוך גידוכט ער אן זיין הערן אלזא בידער׳
ער הט אופט מוט אום צו קערן ווידר: (5, 3, 1, 19).

4] אז בלד אז ער עש אישט (=עסט) זא דר שט(א)רט ער׳
מה ריוח דש איך אין אזו לנג מ(א)רטער: (7-8, 65).

5] ווערשטו נורט איין וויניג גלייכר׳
איז ער ווייז זא אנט ווייך ער׳ (6, 4, 126)

6] ער היש גרוב אוגלין דיש קוניגש ביטר׳ (=פֿעטער)
אונ׳ דש דוזיג אלז (=אַלץ) גיזעהן העט ער: (7-8, 169)

דאַ איז אויך וויכטיק צו באַטאָנען אַז אין גראַמען האָט אליה בחור ניט געמאַכט קיין שום אונטערשייד צווישן די יִדישע (=גערמאַנישע), העברעיִשע און איטאַליעניִשע ווערטער: יעט-ווידער וואָרט פֿון איין שפּראַכלאַכן באַשטאַנדטייל האָט ער געגראַמט מיט ווערטער פֿון אַנדערע גרופּעס.

מיר האָבן דערמאָנט אַז לעוויטאַ איז געווען אַ מענטש ווי דער לאַטייניִשער שריפֿטשטעלער טערענצי האָט זיך פֿאַרגע-שטעלט דעם אמתן מענטשן, — און דער ראָמאַנטיזם פֿון דער ריטערלאַכער עפּאָכע האָט באַרירט קרובֿישע סטרונעס טיף אין זייַן נשמה און האָט געפֿונען אויסערגעווייִנטלאַכן חן אין זייַנע אויגן און ביז גאָר פֿאַרכאַפּט זייַנע עמאָציעס און פֿאַנטאַזיע.

מיט אַ צונעמעניש בחור האָט ער פֿרייַ אַרויסגעזאָגט זייַן ליב-האָבן פֿרויען, און ווען דער אומשולדיקער יִנגל בבֿאָ קערט זיך אָפּ פֿון דער הייסבלוטיקער אַכצניאָריקער דרוזיאַנעס צו האַסטיקע ליבעדערקלערונגען (דערמאָנט זיך ווי אַנאַנדער איטאַ-ליעניִשע מיידל — אַ קינד, שעקספּירס פֿערצניאָריקע דזשוליעטע פֿאַרגעסט זיך אין גוואַלדיקן עקסטאַז פֿון ליבע!) — איז ווען בבֿאָ לאָזט אַראָפּ די אויגן, מאַכט לעוויטאַ געמיטלאַך:

„אבר ווי ווינציג ווער עש אליה בחור גישעהן": (136.8) —
„אַזוינס וואָלט קוים געקענט זיך טרעפֿן מיט אליה בחורן".

אָבער פֿון דעם צו קומען באַשולדיקן אליה בחורן אַז ער

איז געווען אַ מין אומפֿאַרענטפֿערלאַכער לץ און האָט געשריבן אַ מין פּאָרנאָגראַפֿישן ראָמאַן איז שוין גאָר אַנאַנדער זאַך.

אונדזערע ליטעראַטור־היסטאָריקער ציילן אויס זײַנע חטאים. ערשטנס פֿאַלן אַף יענע זאַכן, וואָס לעוויטאַ האָט ניט געשריבן און מע האָט זיי אַרויסגעפֿישט פֿון פֿאַרקריפּלטע שפּעטערדיקע אויסגאַבעס, איידער ד"ר ווײַנרײַך האָט געפֿונען דעם ערשטדרוק פֿון 1541.

קיין בייזע כּוונות האָט מען דאָ ניט געהאַט, אָבער די באַשול־דיקונגען זײַנען אין תּוך געווען פֿאַלש און האָבן געקריווודעט אליה בחורן.

1] מע האָט געטײַטש אַף אליה בחורס לצונות און מע האָט געציטירט: עס זײַנען געקומען צו בבֿאָס חתונה „פֿיל לצנים" און „בײַ פּופּציק פֿרעמדע מנינים". אין ערשטדרוק איז בלויז 3 (ניט פּופּציק) מנינים, און עס איז געווען ח צ ו נ י ם, ניט ל צ נ י ם. (638.7)

2] עריק ווײַזט אָן אַף (269.5) „ער דערשטיך דאָס פּפֿערד אַז איין וו אַ נ ץ". אין אָריגינאַל שטייט: „און שטאָך עש דעם פּפֿערד אין זיין פּ אַ נ ץ" (=בויך)! אָבער אַן אופֿגערעגטער קולטורעלער מענטש קען אַפֿילו הײַנטצוטאָג זאָגן וועגן אַנאַנדערן, וואָס האָט אים דערצאָרנט: „איך וועל אים צעקוועטשן ווי אַ וואַנץ". בלויז אַ היפּערבאַלישער אויסדרוק פֿאַר דעם אומגעהײַערן אונטערשייד צווישן די קעגנערישע כּוחות!

3] ווידער ציטירט עריק ווי בבֿאָ זעצט אַרוף דעם קראַנץ אַף דרוזיאַנעס קאָפּ: „ער זעצט איר אויף און' אים קאָפּף ז י זיך קראַצט". אין ערשטדרוק איז עס: „ער זיצט אירש אויף און' אין קופּף זיך קראַצט" — ע ר קראַצט זיך ווי אַ פֿאַרשעמ־טער יינגעלע וואָלט עס נאַטירלאַך געטאָן (138.7). און אַפֿילו מיט עריקס טעקסט, ווער זאָגט עס אַז מע קראַצט זיך אין קאָפּ נאָר . . . ווען עס בײַסט דאָרט?..

און דאָס איז אויכעט ניט קיין שאַנד: ווען דיגענעס אַקריטאַס, דער גרויסער העלד פֿון גרעקישן מיטלאַלטערלאַכן פֿאָלק עפּאָס (10—11 יאָרה.) קומט אַהיים, זעצט זיך זײַן מוטער אַפּדרערד, ער לייגט דעם קאָפּ איר אין שויס און זי נעמט אים

לויזן דעם קאָפּ — דער שטאַרקפּאַרשפּרייטער נאַטירלאַכער אויסדרוק פון צאַרטער מוטערליבע אין אַלע ליטעראַטורן פון 12—13 יאָרהונדערט. אַלץ איז אַ פראַגע פון צייַט, אָרט און געזעלשאַפט!

אַפילו דער באַרימטער רוסישער פּאָעט דערזשאַווין (1743—1816), דערציילנדיק ווי ער פאַרברייַנגט זייַנע לעצטע יאָרן מיט דער ווייַב אין זייער דאָרף, דערמאָנט איין צייַטפאַר־טרייַב: „איך ווער פון מייַן ווייַב דורכגעזוכט אין קאָפּ“*), און ער האָט בשום אופן ניט געלצעוועט אָדער געוואָלט שרייַבן גראָבע אומאָנשטענדיקע זאַכן!

אויב נ. שטיף האָט געשריבן מיט מער גאַל און כּעס ווי אַנדערע, איז האָט ער כּמעט געשריבן וועגן די זידל־פּאַסקווילן המבֿדיל און שׂריפֿה פון ווענעציע הויפּט־זאַכלאַך און האָט גערעדט פון בבֿא־בוך פאַרבייַגייענדיק. אָבער שטיף אַליין האָט געזאָגט אַז די גאַנצע עפּאָכע איז געווען אַזאַ און ער האָט געציטירט דיזעלביקע „מגושמדיקע אָפּנקייט אין אויסדרוק“ פון מלכים־בוך (1543) און שמואל־בוך (1544).

ד״ר מאַקס עריק צייכנט זיך ספּעציעל אויס צווישן די ליטע־ראַטור־היסטאָריקער וואָס טייַטן מיט בייזע פינגער אָף אליה בחורן. אין געשיכטע פון ייִדישער ליטעראַ־טור, ז׳ 194 (וואַרשע 1928) זאָגט ער: „מיט גרוים הנאה ווערט באַשריבן, ווי בבֿא און דרוזיינה פייַערן זייער ליבע... דער ליבע־מאָמענט ווערט געשילדערט אין גרעלע שאַרף־פיזישע פאַרבן, אָן קיין שום גייַסטיקער אָדער ראָמאַנטישער פאַר־טיפונג...“

אַ לייענער פון עריקס בוך וואָלט דאָך זיכער פון די ווערטער עריקס געדרונגען אַז אין דעם איטאַליעניש אָריגינאַל איז דער עפּיזאָד באַהויכט מיט דער זעלטנסטער קווינט־עסענציע פון גייַסטיקער און ראָמאַנטישער פאַרטיפונג און אליה בחור האָט פונדערפון געמאַכט אַ סצענע פאַרן געשמאַק פון בעלי־עגלות. איז לאָמיר נעמען צוערשט די דרייַ פאַרשיידענע איטאַליענישע ווערסיעס.

---

*) Женою в голове ищуся.

1] דערנאָך האָט ער מיט די אָרעמס אַרומגעכאַפּט
דרוזיאַנעס האַלדז,
האָט זי אַ וואָרף געטאָן אויפֿן גראָז;
דרײַ מאָל האָט ער זי . . . ווי דער בוך דערציילט,
אין יענער שעה איז די דאַמע געוואָרן טראָגעדיק
מיט צוויי זכר קינדערלעך ווי דער געזאַנג זאָגט;
איינעם האָט מען אַ נאָמען געגעבן סיניבאַלד,
און דער אַנדערער דער הויכגעאַכטער גווידאָן.
דער ערשטער איז געווען אַ קיניג, דער צווייטער
אַ באַרימטער הערצאָג.
דערנאָך איז בבֿאָ אַנטשלאָפֿן געוואָרן.

דאָס זײַנען די שורות 1280—1289 פֿון דעם עלטסטן (ווענעציאַנער) צוויי־פֿערזיקן געגראַמטן נוסח, וואָס פּיאָ ראַינאַ ציטירט.*) אין דער דריטער שורה האָב איך ניט איבערגעזעצט (. . . . .) דעם גראָבן איטאַליענישן וואָרט פֿאַר סעקסועלע באַציִונגען.

2] שטייענדיק בײַדע אַזוי בײַ דעם וואַסערקוואַל
האָבן זיי זיך אַנידערגעזעצט אויפֿן קילן גראָז
אויפֿדערערד.
די ליבע האָט בבֿאָן געדריקט בשעת ער האָט
גערעט,
ער האָט שוין מער ניט געקענט (אויסהאַלטן),
האָט זי געדריקט אין די אָרעמס,
און קושנדיק זי אין די ליפּן און צערטלענדיק זי
האָט ער געזאָגט זייער האַסטיק מיט אַזדי
ווערטער:
„אַ מײַן שיינע און שטראַלנדיקע ד אַ מ ע,
איך וויל מיט אײַ ך האָבן געשלעכטלאַכע
באַציִאונגען".
דאָ אויפֿן אָרט האָט ער געגלוסט אָפּריכטן
מיט איר אַ באַציִונג אין אַ געשלעכטלאַכן אַקט
איידער דער אַפּעטיט איז בײַ אים אַפּגעגאַנגען.

*) Pio Rajna, *Ricerche intorno ai Reali di Francia* (Bologna, 1872), p. 530.

ע ר ה אַ ט ע ס ג ע ט אָ ן צ ו ו י י מ אָ ל
א ו ן ע ס ה אָ ט א י ם נ י ט פֿ אַ ר ש אַ ט.

(ווײַטער חזרט זיך איבער דער אויסדרוק „ג ע ש ל ע כ ט-ל אַ כ ע ליבע" און ווי דרוזיאַנע איז געוואָרן טראַגעדיק מיט צוויי יינגלאַך ווי אין 1] אויבן.)

דאָס איז פֿון דער טאָסקאַנאַ אין 20 קאַנטאָס (ווענעציע 1491) ז׳ 45.

3] אין דעם ט אָ ס ק אַ נ אַ דרוק אין 22 קאַנטאָס (באָלאָ-ניע 1497), דעם איינציקן מיגלאַכן אָריגינאַל וואָס לעוויטאַ האָט גענוצט — קיין אַנדער אויסגאַבע אין 22 געזאַנגען ביז אין יאָר 1537 (ווענעציע) איז ניט באַקאַנט — ווערט דער ליבע-עפּיזאָד איבערגעגעבן אָט וויאַזוי:

„דערנאָכדעם האָבן זיי זיך אַנידערגעזעצט לעבן
יענעם קוואַל
האָבן זיך אָפּגעפּרישט די הענט און דערנאָך
דעם פּנים
און שטייענדיק אַזוי אַ ווײַלע זיך אויסצורוען,
זײַנען זיי ביידע געוואָרן פֿאַרכאַפּט פֿון ליבע,
און שמועסנדיק אַזוי האָבן זיי זיך גענומען
האַלדזן,
מיט גרויסער צאַרטקייט און פֿריידיקן האַרצן,
און דאָרט באַלד גענומען פּראַווען די חתונה,
איינער מיט דעם אַנדערן און מיט גרויסער הנאה,
ב אַ פֿ אַ ל נ ד י ק מ י ט ד י נ אַ ט י ר ל אַ כ ע
ג ע װ ע ר, ה אָ ט ב ב אַ
ע ס ג ע ט אָ ן צ ו ו י י מ אָ ל אָ ו ן ע ס
ה אָ ט א י ם נ י ט פֿ אַ ר ש אַ ט.

דאָס זײַנען די סטראָפֿעס 2—3 אױף בלאַט *C3a*, און ווײַטער קומט כּמעט פּינקטלאַך דאָסזעלביקע, אַז דרוזיאַנע איז געוואָרן טראַגעדיק מיט צוויי יינגלאַך, ווי זיי האָבן געהייסן, ווי שיין און קלוג און באַרימט זיי זײַנען געוואָרן אַאַז״וו.

קען מען אַזעלכע בילדער אָפּשטעלן ווי מוסטערן פֿון „גײַסטיקער אָדער ראָמאַנטישער פֿאַרטיפֿונג"? איך מיין אַז מײַנע לייענער וועלן מיט מיר אײַנשטימען אַז בשום אופֿן ניט!

און איצטער לאָמיר אַ קוק טאָן אַף דעם ליבע־עפּיזאָד אין בבא־בוך און פּראָבירן דערגיין וואָס האָט דאָרט אַזוי דער־צאָרנט עריקן.

דא וארן זי גיריטן זיבנציג מייל
דא ואנדן (=האָבן זיי געפֿונען) איין ברונן שון
אויש דער מושן (=מאָסן)
דא שטייגן זי אב דא ביי דעם ברונן
אונ׳ רוטן (=האָבן גערוט) דו (=דאָ) אן דער
זונן: (349.5-8)

און איצטער קומט דער עפּיזאָד גופֿא, אינגאַנצן איין סטאַנס פֿון 8 שורות! (350)

און אשן (=האָבן געגעסן) ווש זי הטן ביי דעם
קוואל
און וארן זיך גנץ ווידר דר קוויקן
דר נוך הוב זיך די ורייד (=פֿרייד) ערשט אל
בבא דער טעם (=האָט געטאָן) ווש ער הט צו
שיקן (=טאָן)
דרוזייאנה שרייא אז איין דיבא אים שט(א)ל
אך דורפֿט ער זי אין קמפֿא (קאָם) ניט פיקן
וועז (=ווײַלע) זי ווש (=וואר) אים צו מול ניט
אויז ווייכן
ווש זי דראן גיוואנן דש זולטו אן די צין (=ציין)
שטרייכן:

אין אונדזער ייִדיש מיינט עס:
און בא דעם קוואַל האָבן זיי געגעסן וואָס זיי האָבן
מיטגעהאָט,
און האָבן זיך אינגאַנצן ווידער דערקוויקט.
ערשט דערנאָכדעם האָט זיך אָנגעהייבן די גאַנצע
פֿרייד.
בבא האָט געטאָן וואָס ער האָט געהאַט צו טאָן.
דרוזיאַנע האָט געשריִען ווי אַ „דיב" אין שטאַל;
אויך האָט ער זי ניט געדאַרפֿט פּיקן אין קאָם
[ווי אַ האָן טוט אַ הון!].

ווײַלע זי האָט אים גאָר ניט אויסגעווײַכט [און
ארויסגעדרייט זיך].
וואָס זיי האָבן דורך דעם געווונען, זאָלסטו זיך אָפּ
די ציין שטרייכן:

די ב א האָט מען געטײַטשט גנבֿ (דײַטש Diebe). אָבער פֿאַרוואָס זאָל אַ גנבֿ אַזוי שרײַען אין שטאָל, ווען ער וויל אַפּטאָן די זאַך שטילינקערהייט, קיינער זאָל ניט וויסן בשעת ער טוט עס? דער אמת איז אַז דאָ מיינט דיב(א) — אַ גנבֿה, אַ געגנבֿהטע זאַך, אַ לעבעדיקע חיהלע — אַ קעלבל, שעפּסעלע, ציגעלע, הינדל, הינטל, וואָס שרײַט און קוויטשעט אַ גוואַלד ווען אַ גנבֿ כאַפּט עס אין שטאָל אינדערפֿינצטער.

איך מיין, אַז דאָ האָט דער הייסבלוטיקער אליה בחור געשריבן זייער בילדעריש. און ווען מע קלאָגט זיך, אַז דאָס איז גראָב, מגושמדיק אַאַז״וו, וויל איך געבן אַ פּאָר אינטערעסאַנטע ציטאַטעם:

אין א י י ן כּ ל ה ל י ד געשריבן פֿון דעם באַרימטן הגאון מהרר יעקב אולמאָ ז״ל (געשטאָרבן אַרום 1618) וואָס איז געדרוקט צום סאַמע סוף פֿון דעם ייִדישן מ י נ ה ג י ם (צווייטע אויסגאַב, מיט האַלצשניטן, ווענעציע 1593) געפֿינען זיך אָט די שורות; ער מוסרט דעם חתן:

„רעכט טו בגלויקן,
„מיט ווז דו הושט צו שיקן. (12.1-2)
און ווענדט זיך צו ביידן, ספּעציעל דער כּלה:
„טו איינש ווש דז אנדר וויל,
„זא וערט איר אז גוטש וויל. (14.4-5)

„וער דז אנדר אויבר ווינט דער איז דער
„ג(י)רעכטר״. (14.15)

פּונקט די ווערטער פֿון בבֿא־בוך (ו ו א ס מ ע ה א ט צ ו ש י ק ן), און די כּלה זאָל טאָן וואָס דעם חתן גלוסט זיך.

אָבער דער בליק אויף דעם גאַנצן ענין פֿון מאַן־און־ווײַב באַציִונגען און פֿליכטן גייט צוריק אַסך טיפֿער אין דער פֿאַרגאַנגענהייט אַרײַן. מע האָט מיר געגעבן אַ ציטאַטע פֿון תּלמוד,

וואָס זאָגט בפּירוש אַז אַ כּשרה פֿרוי איז יענע וואָס טוט איר מאַנס ווילן: אשה כּשרה — עושׂה רצון בעלה.

זאָל מען מיך נאָר ניט שלעכט פֿאַרשטיין, אַז איך וויל ריינ־וואַשן אליה בחורן. מע מוז געדיינקען אַז מיר האָבן צו טאָן מיט אַ ריטערלאַכן ראָמאַן אַנהייב 16־טן יאָרהונדערט, און אַז דער דעקאַמעראָן (1348—1350) האָט זיך שוין פֿאַרשפּרייט צווישן די לייענערס פֿון אַלע קולטורעלע שיכטן נאָך לאַנג פֿאַר אליהס צײַטן!

און אויב אַפֿילו עס איז צו גלויבן אַז די גאַנצע טראַדיציע איז ניט זיכער אָדער זי איז גאָר אַפּאָקריפֿיש, דאַרף מען האָבן אין זינען וואָס פֿאַר אַ שמועסן מע האָט געפֿירט אין הויף פֿון דער איינגלישער קיניגין עליזאַבעט בשעת זי פֿלעגט פֿאַרברענגען די צײַט מיט איר אינטימען קרײַז פֿרײַנט — די אָנגעזעענע שריפֿט־שטעלער און שטאַטסלײַט — ווי די טראַדיציע גיט איבער.

אויב מע וועט זאָגן, ווי מע האָט געזאָגט, אַז דאָס זײַנען געווען ניט־ייִדן, און אַז די ייִדישע קרײַזן זײַנען געווען באַלעבט מיט העכערע עטישע פּרינציפּן, וועל איך אָנווײַזן אויף עטלאַכע דאָקומענטן.

1] אין ביבליאָטעקע פֿון קעימברידזשער אוניווערסיטעט (אין איינגלאַנד) געפֿינט זיך אַ מאַנוסקריפּט (געשריבן אין 1504) אַ געגראַמטער סדר נשים, וואָס דער ערשטער טייל פֿון אים איז איבערגעדרוקט געווען אין ווענעציע אין 1552 (אַן עקזעמ־פּליאַר איז דאָ אין דער ביבליאָטעקע פֿון ניו־יאָרקער ייִדישן טעאָלאָגישן סעמינאַר) — זיכער ניט קיין שונד־ראָמאַן פֿון אַ מין וואַנדערנדיקן פּאָעט־דעקלאַמאַטאָר, אליה בחור. אויף בלאַט 380ב ווערט באַשריבן ווי די פֿרויען שמועסן וועגן דער כּלה אַפֿמאָרגן נאָך דער חופּה: „די נשים זאגן איר עדות אל(ע) וויא זי הוט גשריאן אז איין דיפ(א) אין דעם שטאל". אָבער דאָס זײַנען פּונקט די ווערטער וואָס עריק זאָגט מיט אַ שטעכווערטל וועגן זיי אַז „מיט גרוים הנאה ווערט באַשריבן, ווי בבאָ און דרוזיינה פֿײַערן זייער ליבע". עס איז קלאָר אַז אונדזער פּאָעט האָט געבאָרגט דעם אומשיינעם זאַץ אינגאַנצן פֿון אַ פֿרומען ספֿר, אָדער ווייניקסטנס, איז עס געווען אַן אַלגעמיין אָנגענומענער

פֿאַרגלײַך-אויסדרוק אין מויל פֿון פֿאָלק.*)

אַ בלאַט ווײַטער 81ב ווערן באַשריבן די מנהגים נאָך דער ברית-מילה: „נאך דער ברית אן דעם טאג דעם דריטן. זו קומן די ורויאן אלט אונ׳ יונק דא הער צו שלייפֿן (גנבֿהן זיך אַרײַן). אייני בֿאר (=פֿאַר) דיא אנדר נאך דעם קינד זי אן די מילה גרייפֿן. דש לושן זי יא ניט הלט. ליבר טעטן זי עש ווער עש אלט״. און בשעת באָדן דעם קינד „זי גרייפֿן אים ניוואך (=נעבאָך) ווש אים אים אישט אוואנצערט (=רוקט זיך פֿאָרויס)״.

2] אין דעם איינציקן עקזעמפּליאַר פֿון בר יקרם תּפֿילה, אינגאַנצן אין ייִדיש (איכענהויזן 1544, ביז דער מלחמה אין מינ־כענער שטאַט-ביבליאָטעק) זאָגט דער איבערזעצער (אַרויסגע־בער?) אַף דער פֿאַרלעצטער זײַטל, רעקלאַמירנדיק זײַן סידור אין פֿאַרגלײַך מיט די פֿריִער געמאַכטע אַנדערע: „עש איז אזא גרושר אונטר שאייד אז צווישן איינם אלטן ווייבא אונ׳ איינר יונגן מאיידן (=מיידל)״, — כּמעט די לעצטע ווערטער אין אַ ספֿר תּפֿילה!

3] אין מראה המוסר (1610) איין „געטליך אונ׳ וועלט־ליך ספֿר״, געפֿינען מיר אַזאַ שפּריכוואָרט פֿאַרגלײַך 5b (אשר יגע לקנות ספֿרים ...) „דער אזו פֿיל ספֿרים קפֿט (=קויפֿט) און פֿרשטיט זיא ניט, פֿאַרגלייכֿט זיך איינם קאך דער דא בראט און זיד(ט) פֿר אנדרי לייט אונ׳ ער עשט זיא ניט, און גלייך איינר דער איין בתולה נעמט און וויישׁ זיא צו ברויכֿן ניט.״

נאָך אַזעלכע ציטאַטעס פֿון הייליקע ספֿרים טאָר מען מער קיינמאָל-ניט עפּעס אויסזעצן אַנטקעגן בבֿא-בוך און זײַן פֿאַרפֿאַסער!

ווי אַן „אופּטו״ זײַנעם האָט מען געלויבט אליה בחורס „פֿאַרייִדישונג״ פֿון דעם איטאַליענישן אָריגינאַל דורך העברעיִשע ווערטער און אויסדרוקן, ווי למשל: מע גיט דרוזיאַנען אָפּ מזל טובֿ ווען זי ווערט בבֿאָם כּלה; דרוזיאַנעם קרובֿה לויפֿט

---

*) שטיף ציטירט דיזעלביקע ווערטער (איר שרייאט אלזו זער אלש איין דיב אין איינם שטאל) פון שמואל-בוך, אוגסבורג 1544, I, 92ב. פגל. מינסקער שריפטן, ז׳ 159.

איר „געבן ש ל ו ם"; מע דערציילט אַ געשעעניש „פֿון א ל ף
ביז אן דער ת י ו". אָבער דאָ אין ניו־יאָרק, צווישן מענטשן וואָס
ריידן נאַר איינגליש, און אַמאָל קענען קיין ייִדיש אינגאַנצן ניט —
איז מזל טובֿ דער איינציקער פֿאַרשפּרייטער אופֿן צו „גראַטולירן"
די גליקלאַכע עלטערן פֿון אַ טאַכטער וואָס באַקומט דעם דיפּלאָם
אַף אַ בארנארד קאָלעדזש „קאַמענסמענט". און ווי אַנדערש האָט
דרוזיאַנעם קרובֿהטע געקענט זאָגן אויב ניט: „כ'ל איר גיין
געבן ש ל ו ם", ווען זי איז געלאָפֿן אַרומצוכאַפּן די אַנגעקומענע
דרוזיאַנע? ווי אַנדערש קען מען זאָגן „פֿראַם עי טו זי", „פֿראַם
אַלפֿאַ טו אָמעגאַ"*) אויב ניט פֿון א ל ף ביז ת ו, ווײַלע דער
אַלף־בית איז דערזעלביקער אין העברעיִש און ייִדיש?

די העברעיִשע ווערטער האָט אַ בלינדער געקענט באַמערקן
אין ב בֿ אַ ־ ב ו ך, אָבער די העברעיִשע ווערטער זײַנען קוים
מערער ווי די איטאַליעניִשע, נאָר פֿונדערפֿון איז ניט געדרונגען,
אַז לעוויטאַ האָט „פֿאַראיטאַליעניזירט" דעם ראָמאַן. דאָס זײַנען
ריין־מעכאַנישע פּונקטן פֿון „פֿאַרייִדישונג" און דערצו איז געווען
אומנייטיק צו זען אַן איטאַליעניִשן אָריגינאַל און וויסן וואָס דאָרט
טוט זיך.

איך פֿאַרשווינלאַך מיין אַז די דרײַ סטאַנסן (441—443)
וואָס באַשרײַבן ווי דרוזיאַנע גייט צו קינד מיטן צווילינג, אין דער
ווילדערניש פֿון וואַלד, ווען זי וויינט און קלאָגט ווי אַ דורכשניט־
לאַכע ייִדענע, אַז זי איז אַן „עלנטע" אַן טאַטע־מאַמע און אַן אַ
הייבן וואָס זאָלן אופֿוואַרטן און אופּפּאַסן אַף איר, זי לאָבן און דער־
קוויקן, — און דערנאָך דער געטרײַער האַלב־מענטש, האַלב־הונט
פּעלוקאַן מאַכט אַ מין סוכּה און אַ געלעגער און העלפֿט בבֿאַן מיט
גרויסער צאַרטקייט „נעמען" די נײַגעבאָרענע, און לסוף באַ־
פֿאַלט ער אַ מאַנאַסטיר און פֿאַרכאַפּט כּל המינים עסנוואַרג פֿאַר
דרוזיאַנען, אָבער ספּעציעל די הינער און האָט אַזויאַרום הינער־
יויך וואָס אַ ייִדישע פֿרוי באַטראַכט ווי אַ מוז פֿאַר אַ קימפּעטאָרן,
— אַזאַ סצענע גיט צו הונדערט מאָל מער אַמתדיק־ייִדישלאַכן
קאָלאָריט און כאַראַקטער ווי אַלדי העברעיִשע ווערטער און אויס־
דרוקן אינאיינעם צוזאַמענגענומען.

---

*) From *A* to *Z*, from *alpha* to *omega*.

און דאָסזעלביקע קען מען זאָגן וועגן סטאַנס 25. בראַנדאַניע
פֿאַרשטעלט זיך טיף אין דער נאַכט אַז זי איז שרעקלאַך קראַנק,
און שרייַט און קערט די וועלט אַז אָט־אָט זי שטאַרבט.
דער אַלטער קיניג, ווען זי פּלאַנעוועט מאָרגן אומצובריינגען,
בריינגט איר דעם נאַכט־טאָפּ, אפֿשר קען ער איר מיט וואָס העלפֿן:
„הארץ מיַינס, טיַיערע, וואָס פֿעלט דיר?" עס איז איבעריק צו
זאָגן אַז אין איטאַליעניש מקור האָט זיך דער קיניג אַזוי ווייַט ניט
דערנידעריקט, דאָס איז אַ טיפּישע סצענע פֿון אינטימען ייִדישן
פֿאַמיליענלעבן.

ווען בבֿאָ, שוין אַ דערוואַקסענער, באַווייַזט זיך פֿאַר זיַין
קוואַטער סיניבאַלדס זון, טיריצן, זיַין אַמאָליקן עלטערן חבֿר, וואָס
דערקענט אים שוין ניט, נאָך די אַלע סכּנת־נפֿשות און צרות
וואָס בבֿאָ האָט איבערגעלעבט אין די צווישנדיקע יאָרן, — איז
טיריץ מיט זיַינע רעקרוטן ווערן פֿאַרגאַפֿט פֿון בבֿאָס העלדישער
פֿיגור און פֿאַרגלייַכן אים מיט העקטאָרן און פּיאַראַוואַנטע. אי
פֿון די האָמערישע שלאַכטן אַרום טראָיע אי פֿון די מיטלאַלטער־
לאַכע איטאַליענישע מלחמות האָט די ט אָ ס ק אַ נ אַ דאָ געשעפּט
נעמען פֿון גרעסטע העלדן וואָס וואָלטן געוווען טויטע ווערטער
פֿאַר לעוויטאַס לייענערס אָדער צוהערערס. האָט ער די צוויי
נעמען פֿאַרביטן מיט דיטריך פֿון בערן און הילדעבראַנט (512.7-8),
די העלדן פֿון די פּאָפּולערסטע ייִדישע ריטערלאַכע נאָוועלעס און
דערציילונגען, פּונקט יענע וואָס אַלע פֿרומע מוסר־ספֿרים האָבן
שטענדיק געדונערט אַנקעגן זיי, אין די הקדמות פֿון: ייִדישן
ח ו מ ש (קאָנסטאַנץ 1544); אליה בחורס תּ ה י ל י ם איבער־
זעצונג (ווענעציע 1545); ש י ר ה ש י ר י ם (קראָקע 1579);
און מ ע שׂ ה ־ ב ו ך (באַזעל 1602).

און פּונקט אַזוי, ווען אליה בחור האָט געוואָלט מאַכן קלאָר
און פֿאַרשטאַרקן אין די מוחות פֿון זיַינע ייִדישע לייענערס אָדער
צוהערערס די גדולים פֿון מעדיצינישער געשיכטע, גאַלענוס און
היפּאָקראַט וואָס די ט אָ ס ק אַ נ אַ דערמאָנט זיי, האָט ער צו די
צוויי, גאַלייענוס און אפּוקראַט, צוגעגעבן דעם וועלט־באַרימטן
ייִדישן דאָקטער אבן צענה (אוויצענאַ, איבן־צינאַ) אין 570.3-5.
אין אָט די ערטער (איך האָב גענומען בלויז עטלאַכע) האָט

אליה בחור באמת „פֿאַרייִדישט" זײַן איטאַליעניִשן מוסטער, אָבער מע קען זאָגן אַז אָפֿטמאָל האָט ער עס גיכער געטאָן אונטער־באַוווּסטזיניק, ווײַלע ער איז געווען דורך און דורך אַ ייִד, און זײַן גאַרער פּרצוף, זײַן גאַנצע אינדיווידואַליטעט האָבן זיך אויסגעדריקט און אײַנגעשטעמפּלט אין זײַן אייגנאַרטיקן און גרויסן בבֿא־בוך.

וואָס איז שײַך צו דער באַשולדיקונג אַז אין בבֿא־בוך איז ניטאָ קיין כאַראַקטער־שילדערונג, אַז די העלדן זײַנען הילצערנע מאַנעקענען (עריק, 193, און איבערגעחזרט נאָך אים בא צינבערגן 76, 97), אָן שום כאַראַקטער אָדער אינדיווידואַליטעט, ווil איך בלויז זאָגן אַז לייענען אַ פּאָר צענדלינג מאָל און יאָרן שטודירן דעם ראָמאַן האָבן מיך איבערגעצייגט, אַז בראַנדאָניע, דרוזיאַנע, פּעלוקאַן, בבֿא און די מאַנאַכן זײַנען בולט־אויסגעפּרעגטע פּער־סאָנאַזשן, אָנגעפּילט מיט לעבעדיקן און פֿאַרשיידנאַרטיקן אינטערעס.

דער בבֿאָ־בוך טעקסט

1] די רעפּראָדוקציע איז אַביסל פֿאַרגרעסערט פֿון אָריגינאַל, דעם איינציקן עקזעמפּליאַר פֿון ערשטדרוק (אייזנה, 1541) וואָס דר. מאַקס ווײַנרײַך האָט געפֿונען יולי 1931 אין דער ציריכער „צענטראַלביבליאָטעק".

דער אָריגינאַל איז געדרוקט מיט שוואַרצע (ניט בלאָע!) טינט.

2] פּונקטואַציע: א) צווישן די גראַמענשורות [˙] איין פּונקט אויבן דער שורה; ב) צום סוף פֿון יעדער סטאַנס (=אַכטע שורה) אַ צוויי־פּונקט [:].

דאָ האָב איך פֿאַרריכט דורכוים, אָן ווײַטערע באַמערקונגען.

3] די נומעראַציע פֿון סטאַנסן (650), און פֿון די שורות אין פּראָלאָג און עפּילאָג האָב איך צוגעשטעלט, עס זאָל ווײַטער זײַן גרינג צו ציטירן פֿון בבֿאָ־בוך.

4] די אותיות (איינער, אַמאָל אַ פּאָר, אָפֿט איבערגעקערטע) וואָס געפֿינען זיך סוף בלאַט־שורה, ווי למשל א (12), ג (45), ש און א (56), ך (5), ק (9), זײַנען ניט קיין דרוקפֿעלערם: די מאָדע איז געווען ניט צו שפּאַלטן אַ וואָרט סוף שורה און אַריבערטראָגן אין דער ווײַטערדיקער שורה, — פֿלעגט מען שטעלן סתּם אותיות צו פֿאַרפֿילן עטוואָס דעם בלאַנקן טייל שורה.

דרוקפֿעלערם

א] איבערגעלאָזענע אין דער רעפּראָדוקציע צוליב פֿאַרשיידענע טעכנישע שוועריקייטן: די אויסבעסערונגען געפֿינען זיך אין די קלאַמערן [ ].

ERRATA

A) Left *uncorrected* owing to various technical difficulties: the Square Brackets [ ] contain the *correct readings*.

15, שורות 1, 2, 3 — סוף אותיות צו הויך; 21.7 גענידגר [גינעדיגר]; 41.7 פּפֿווייפֿן [פּפֿווייפֿן]; 54.8 דאר [דער]; 66.1 גיבורטן [גיברוטן]; 81.5 אן אנדר [אננדר]; 84.2 איינוג [איינונג]; 86.6 די טשויזן [שטויזן]; 94.1 דארן [דראן];

95.8 הבט אויך [אוייך] ; 114.3 נוך אם [אים] ; 118.1 גיגנגאן
[גיגאנגן] ; 162.1 דרווייאנה [דרוזייאנה] ; 181.7 איך שיש [שייש] ;
182.3 ניט גלוק [קלוג] ; 189.2 ער ליקט [ליגט] ; 197.1 אומנדר
[אומרדר ?] ; 204.8 און [=אונ'] ; 206.8 חתון [היתון, פֿגל
205.4] ; 208.2 גיבֿורדן [גיבֿונדן] ; 220.5 מבר [אבר] ;
222.1 מכֿאט [מאכֿט] ; האליגן [האייליגן] ; 263.4 ועכֿטן
[ולעכֿטן] ; 271.6 בר [פֿר] הומן [המן] ; 294.6 דש עש [ער ?] ;
311.2 בלאיין [בלאוון ?] ; 333.5 דיין [מיין ?] ; 376.1 שורקליט
[טורקליט ?] ; 376.5 פֿעלקון [פֿעלוקן] ; 376.7 דרוזייאאה
[דרוזייאנה] ; 381.1 ווראף [ווארף] ; 395.2 גילאפֿן [גילופֿן] ;
396.5 שלאש [שלוש, פֿגל 397.6] ; 422.8 גיבארן [גיבורן] ;
504.2 געבן [גענערד — גראם פֿעלט !] ; 508.1 נוך רו [נוך]
ראשט ; 517.8 אננדרן [אנדרן] ; 528.1 מכֿט זיך [זי ?] ;
537.8 (ער היב) איבעריק ; 546.4 שעכֿטן [שטעכֿן] ; 578.5 איך
די [דיר ?] ; 580.2 אונגליג [אונגליק] ; 580.5 זאיינם [זיינם] ;
614.4 דא אז [איז] ; 619.4 דריין [דרינן ?] ; 629.6 גילעלנקן
[גילענקן] ; 633.4 טעטשו [טעטשטו] ; 635.5 דש +[זי ?] ;
637.4 וועלט +[איך ?] אין ; 649.8 געבן +[רו ?] בֿור ; לעצטער
איטאַליענישער וואָרט (שטוירן) ; באשט או [אונ'].

POSTSCRIPT פּאָסטסקריפּט

43.6 שטערקן [שטרעקן] ; 114.6 ארמניאה [ארמוניאה] ; 199.1
דש אויך [אוייך] ; 279.3, 293.7, 294.8, 386.8, 468.2, 499.3,
613.4, 638.3 דרוזיינה [דרוזייאנה] ; 281.8 לויט [לוייט] ; 364.1,
376.5 פֿעלקון [פֿעלוקן] ; 639.5 פֿעלקאן [פֿעלוקאן].

ב] אויסגעבעסערטע אין אונדזער רעפּראָדוקציע (די ווערטער פֿון אָריגינאַל שטייען אין [ ] קלאַמערן).

B) *Emended* in the present reproduction. (The readings of the original are in [ ] brackets.)

4.5 ווייב [וייבֿ] ; 5.1 וואלט [וווּאלט] ; 12.5 איז [אין] עז ;
14.5 דוקוטן [דוקוטון] ; 19.6 ניט לושן [ושן] ; 45.3 דורטן
[דורען] ; 45.5 צווערך [צוועדך] ; 59.2 זיין [וויין] ניט ;
60.4 טרייבן [טרייבנט] ; 60.6 הולט [הול] ; 66.7 דש [רש]

ליב ; 68.6 ואטרש [ואטרע] ; 74.8 גנץ נכֿט [צכֿט] ; 79.8 ער
[עד] ; 84.8 זי [וי] ; 104.5 אנפּפֿנגן [אפּפּפֿנגן] ; 105.2 אוייך
[אויוך] ; 107.1 און 108.5 דרוזייאנה [דרווייאנה] ; 114.3
דרוזייאנה [דרוזיואנה] ; 135.6 שטוקן [מטוקן] ; 144.5 וויל
זיא [ויא] ; 145.3 דראקון [בראקון] ; 146.7 שטערקשטן
[שטעדקשטן] ; 154.8 ער זיך [ויך] ; 165.5 דר [רר] מורדט ;
172.8 זאגט [ואגט]; 174.5 מכֿט ער [עד] ; 117.4 שטאך [שעאך] ;
181.2 הובֿירן [הובֿורן] ; 181.4 זולשטו [וולשטו] ; 183.8 ואלן
[ומלן] ; 187.8 רעכֿן [דעכֿן] ; 188.3 קושטן [קןשטן] ; 194.4
ווארן [וווארן] ; 194.5 וריידן [ודיידן] ; 196.3 אום גון [גין] ;
196.7 עבן [עכן] ; 196.8 הונדרט [הונדרע] ; 197.2 דער רייט
[דייט] ; 198.6 דרוזייאנה [דרווייאנה] ; 199.4 דר[דד]צו ;
207.8 גישעפֿטיג : [גישעפֿט] ; 210.8 זאגן [ואגן] ; 220.6 ער
[עד] עש ; 224.5 דר[רר]גין ; 231.7 ברובאנט [ברובֿאנט] ;
233.3 ער דין [רין] ; 234.5 וואלטן [וואלען] ; 238.6 ווערדן
[וועדדן]; 239.8 הרויש [הריוש] ; 240.5 שטט [שעט] ;
241.1 זי [י] שריי; 247.4 איך... בֿור צאגן [אך... צאגו] ;
268.6 ביהענדר [ביהענדע] ; 270.3 דרעאט... טופּפֿא [ררעאט...
עופּפּא] ; 272.6 ווארן [ויארן] ; 273.8 אוייך [אלייך] ; 274.7
בֿורן [בֿרון] ; 289.5 דר[רר]נוך ; 290.3 דאר [דאד] ; 292.7
פֿלאנדרן [פֿלאצדרן] ; 296.2 אונטר [אונטד] ; 300.8 לאנד
[לאנר] ; 301.3 דאנקט [דאנקטן] ; 301.4 גיגן [גיג] ; 311.2
בארם [אברם] ; 348.1 שלושיל [שלושזל] ; 348.4 זאטילט
[זאטליט] ; 358.5 זיין [וויין] האר; 358.6 אים [ואים] ;
366.6 וארכֿט [ואכֿרט] ; 384.4 אנפּפֿנגן [אנפֿפֿנגן] ; 389.4 ער
[עד] איז ; 393.3 אומדר [אומרד] ; 396.2 קנשט [קנשש] ;
400.4 וואר [ואר] ער ; 403.5 זונד [זונר] ; 405.8 אן דער
[דעד] ; 420.7 מיט [מיע] זיין ; 421.7 ווי [וי] בלד ; 421.8
אנטגיגן [אנעגיגן] ; 436.2 דר [דד] שלאגן ; 456.1 דער [דעד] ;
459.4 קעמין [קעמיך] ; 484.3 דען [דעג] וואלד ; 485.4 די
נעשט [נעשש] ; 497.3 בֿורבאש [בורבאש] ; 499.8 נוך מיינם
[מיינם] ; 526.4 אונ' [אינ'] ; 527.6 מיט [מיע] וריד ; 534.5
דער [דטר] ; 538.1 דר [רר] נוך ; 540.2 וואל [ואל] ;

549,4 שטעץ [שטען] ; 553.1 אגושטין דו [אגושטין די] ; 554.7 איך [אין] קאן ; 571.5 קריפטן [קרופטן] ; 573.3 אומדר [אומדד] ; 578.3 רעטרישר [ורעטרישר] ; 579.6 מענכם [מענבם] ; 580.1 דער [דאר] מער ; 587.1 סיניבלד [טניבלד] ; 612.6 חדש [חרש] ; 618.8 גישבייארן [גישנייארן] ; 620.8 וואו זי [זו] ; 623.1 די [דז] קירטן ; 623.3 גיוועזן [גייועזן] ; 625.4 און זולטן [זולטן] ; 630.2 קענן [קטנן] ; 637.4 וארכט [ווארכט] ; 637.6 דריין ? [דריזן] ; 638.7 ויל [זיל] ; 640.1 נון [נוו] ; 640.6 שפרך [עפרך] ; 640.7 אורלאב [אומלאב] ; 643.3 דא היין [הי] ; 644.2 מארגריטה [אאנגריטה] ; 645.1 דרוזייאנה [דרוזזיאנה] ; 645.7 הוילף [היולף] ; עפילאג 7 אונ׳ [אזנ׳].

ג] די פאסיקלאך איבער ב, כ, פ האב איך אויסגעמעקט אדער צוגעשטעלט (אין איבער א הונדערט ווערטער) און ווײַטערע זאַרגן, אחוץ געציילטע פאלן וואס איך האב גערעכנט פאר נייטיק צו פאַרצייכענען אין דעם לייסטער ב].

POSTSCRIPT

פאָסטסקריפּט

66.7 מיין זון מין [מיין] ; 81.5 אן אנדר [אננדר] ; 84.2 איינוג דרוזייאנה [דרוזיואנה] ; 135.6 שטוקן [טטוקן] ; 137.6 דו [רו] ; 144.5 66.1 גיברוטן [גיבורטן] ; 358.2 דש [דע] זי ; 539.4 העל־פרטן [העלפרטן].

בָבָא דְאַנְטוֹנָא

היישט דש בוך איין הופש גי

טרעכֿט · מן קענט וואל

אלה בחורש גי

מעכֿט :

איז ווארדן

גידרוקט

צו

אייזנה אין דער שטאט · אונ

אֵלִיָה הַמְחַבֵּר איז גלייך

דש פרט :

איך אלזו דער שרייבר · דינר

אלר ורומן ווייבר · מיט אירן

אונ׳ מיט צופֿטן · אונ׳ איך לוש מיך אלזו בירופֿטן

· אונ׳ שטיט אויך וואל צו גלבן · דש מיר איטליכֿי 5

ורויאן ב̄ור אונבל הבן · ווארום איך ניט אויך ב̄ור

זיא דרוק · מיינר טוייטש בוכֿ̄ר איין שטוק ·

דש זיא זידא ינן דינן דר מייאן · אונ׳ שבתות

אונ׳ ימים טובים דינן לייאן · כון די ווארהייט 10

זגן וויל איך · עז דוכֿ̄ט מיך אויך זיין רעכֿ̄ט אונ׳

בילוך · דא וויל איך אין דער היילגן גשריפֿ̄ט ·

עכֿ̄ט אודר נוין בוכֿ̄ר הון גשטיפֿ̄ט · אונ׳ מיט

דער דרוק אין די וועלט הון מכ̄ן קומן · זא הון איך 15

מיר אויך בור גנומן · דיא וויל איך האלט אן ענדר

מיינר טאגן · אונ׳ הוייט אודר מורגן קיר איך אויף

די גאגן · דא ווערן אל מייני בוכֿ̄ר אונ׳ מייני לידר

· ור געשן אונ׳ גלינט דר נידר · דרום זול מירס 20

קיינש דר בון רוקן · איך וויל זיא אל נוך אנבדר

דרוקן · אונ׳ ווערן איר הלט נוך אזו ויל ·

ווערט מיר אנדרש ניט צו קורן דש ציל · אונ׳ וויל

אן היבן בשעה טובה · אן דעם רוזין בוך דש דא 25

הייסט **בובא** · אונ׳ דש איז ווערליך

אונ׳ גוט ווער · דש עז איז בון ויר אונ׳

דרייסיג יאר · דש איך עז אויז אייכם וועלש בוך

הון גימאכֿט · אבר ויל הון איך דר צו גיטראכֿט · 30
ווער דינן זאלט דער ווערט עז אינן · אבר עז
זיין איטליכֿי וועלשי ווארטר דינן · ווער זיא ניט
פֿור שטיט דער זוך · אן דעם אור הינטרשטן
בלעטלן אין דעם בוך · דא וויל איך זיא אויז
לייגן ווידליך · נוך דעם אלף בית גר בישיידליך · 36
אבר דער ניגן דער דאהרויז ווערט גן · דען
קאן איך אויך ניט געבן צו פֿור שטין · דען איינר
קונט מוזיגה אודר שוולסה · זא וואלט
איך אים וואל הבן גיהולפֿן · אבר איך 40
זינג עש מיט איינם וועלשן גיזנק
· קאן ער דרויז מכֿן איין
בישרן זא הב ער דאנק :

גדט

דען זול מן איביג לובן · אונ׳ זייני
וואונדר זול מן קונדן · ווען ער איז
גיאכֿפרט אונ׳ דר הובן · אין ורומר לייטן מונדן ·
ער איז גיוועלטיג אונטן אונ׳ אובן · זיין לוב איז ניט
צו גרונדן · קיין מענש דער עש קאן פֿולענדן ·
2. ווען עש הוט נוך דרוס נוך ענדן :

זיין הייליגר נאמן זול מיך שטערקן · דש מיר ניט
מוש מיש לינגן · צו פֿולענדן דש דויג ווערקן ·
איין וועלש בוך צו טייטש צו ברינגן · אונ׳ דש
איך זול פֿור מיך מערקן · אונ׳ ניט וועלן אן קיינר
לייא דינגן · אונ׳ דש די לייט זולן מייבר לאכֿן · נון
3. הורט אויף עש וויל איך מאכֿן :

מן שפריכֿט וויא אין לאמפרטן · ווש גיזעשן פֿור
לנגן צייטן · איין הערצוג פֿון הוהר ארטן · זיין
גלייכֿן וואר ניט אין וייטן · הערצוג גווידרן היש מאן
דען צארטן · איין שטארקר דעגן אין אלן שטרייטן
· אונ׳ מיט גרושר אירן טרוג ער די קרונה· אין
4. אייבר שטט די היש אנטונה :

דא איבן הט ער זיין צייט ור טריבן · אונ׳ וואר נון
איין מן פֿון זעכֿציג יארן · דש בוך הוט אונז אזו
גשריבן · וויא דער הערצוג זא הוך גיבורן · אל זיין
טאגאן לייב ווש גיבליבן · אונ׳ מיט ורויאן גיוועזן

אין פֿור ווארן · אונ׳ דא ער קאם אין זיין אלטר

· ווען מאן אין שון צו דיקט זא וואורד אים

5. כורט קילטר :

אל דש ווערמן וואלט אין ניט קלעקן · ער טעט
אז וואלט ער דר ורירן · עז שפרכן צו אים זייני
ווייזי ריקן · געבעדיגר הער פֿולגט אונזרם הירן ·
שיקט אויז זלכן אין אלן איקן · אירגט נוך אייגר
יונגי ווארמי דירן · די אויך זאל ווערמן אונ׳
אייער ספֿלעגן · וואל אים ווער ער לעבנ׳ר L

6. אוין גלעגן :

דיש הערצוגן טוכטר פֿון בורגוניה · דיא וואור
אים צו דער אי גגעבן · איר גלייכן וואר ניט ביז
גי באבילוניה · זיא גפֿיל אים וואל אונ׳ וואר אים
עבן · זיא וואר גהייסן דיא שון בראנדוניה ·
ביי אים הט זיא אין קושטליך לעבן · וואש זיא
בגערט וואור איר גמאכט · זי הט גוטי טעג אונ׳

7. בויז נאכט ;

זיא ווערמט אין מיט גוטן מורן · איך קאן אויך
ניט מין גזאגן · דעם שימספא בראך אויז דער
בורן · דיא שון בראנדוניה די וואור טרגן · אונ׳
גוואן איין זון פֿון גוטש גטרן · קיין שונר קינד
זך מן ני מיט אויגן · דעם זיין גבערד זא וואל אן
צאמן · ער היש עז **בּוֹבָא** מיט זיינם נאמן :

8.

ווש גרושי זרייד טרייב בון זיין פֿאָטיר · דז מוכֿט
איר בון וואו גיאָבן · בון הט ער איין בורג גרובֿן
דען באָט ער · דש ער אים זולט היבן דען קנאָבן ·
אוני זולט זיין רעכֿטר גיפֿאָטר · דער גרוב טעט
ווש ער וואָלט הבן · דער זעלבין גרוב היש סיניבלד
· זיין שווש היש שנשיאון אין איינם וואָלד :

9.

קיין ועשטר שווש וואָר ביא גיזעהן · דינן הילט
דער הערצוג ווש ער הט איינגן · עש זאנגֿון ל
אנטוונה איין מייל אודר צעהן · ווש גיבויט אויף
איין הוהן שטיינן · דער הערצוג ביגונד צו סיניבלד
צו ייעהן · בים מיין זון אוני ווש אין דיין וויב זייגן
· אוני הייש אים אויז וואַרטן מיט אַון דינגן ·
אוני ווען ער וויבט זא הייש אים זינגן :

10.

סיניבלד בם דען יונגן העַרן · אוני ברוכֿט אין גין
שאנשיאון זיינם וויבן · זיא זייגט אין פֿון הערצן
גערן · זיא וואושט ניט וואש זיא מיט אים זולט
טרייבן · מן זאָך דא ער ביגונד גרוש צו ווער ן ·
דש ער וואורד איין מאַן זיינש לייבן · דא ער
וואָר איין יונגר פֿון ציהן יאָרן · דא טרוג ער
שטעט צווין דרייא אין האָרן :

11.

אונ׳ סיניבלד דער ערבט אין ועלטן · שטעלן
שירמן אונ׳ טורבירן · אידרמן וואלט ער הרן
אונ׳ שעלטן · גר וויל וליך אים זיין הירן ·
אובטר וויאן מיט ויר בונן קנעלטן · צוק ער צו
זיינר מוטר שפאצירן · אבר זי ווש אים ווינצין
ליבשאפט ספלעגן · זי הט אין וייבט בון זיינש
ואטיר ווען :

12.

דען מולט זי ניט אין הרן נוך זעהן · ער גב איר
אין קלייני ורייהן · אין מול בינגר זי צו איר זעלבש
צו ייעהן · אווי מייבש גרושן הערצן לידן · בון
באטיר אונ׳ מוטר איז עז מיר גישעהן · גוט געב
אין דען הילוך אליביידן · וויא הבן זיא גיהט דיא
בושטן הערצר · דש זיא מיר הבן געבן דען א
אלטן וערצר :

13.

אין זין וויל איך דר צו טראכטן · אונ׳ זולט עז מיך
מיין לעבן קושטן · איך וויל ניט ביי אים אזו בור
שמאכטן · אונ׳ בור שיאלן אונ׳ בור רושטן ·
אין וייבן יזבגן וויל איך מיר אכטן · דער נוך מייבם
וויאן מיט מיר ווערט סושטן · נון הט זי איין
הולב מן דער היש ריצארד · אויף בושהייט גר
גישייד ער ווארד :

14.

אין מול רופט זי אין אין די קעמנוטה · דיא
איר דער הערצון הט וושן בויאן · אונ׳ שפרך ה
ווישטו איך ניט פֿור רוטן · אין גרושי זך וויל
איך דיר גיטרויאן · אונ׳ וויל דיר שענקן טויזנט
דוקוטן · אונ׳ טושטו עש ניט עש ווערט ל
דיך גירויאן · איך וויל דיך מכֿן איצונדר טוטן ·
איך וויל שרייאן דו הבשט מיך וועלן נוטן ·

15.

ריצרד דער שפראך גינעדיגי מדונה · וו ש
דורפט איר מירש אזו הוך דר ביטן · איז דוך
קיינר ליי אובער דער זונן · דש איך ניט טו
ווען איר מירש טוט גיביטן · ער הט אבר ב
דענוך שיר די שיישן גיוואונן · ער ציטרט גלייך אז
העט ער דען ריטן · ער גידוכֿט קום איך דיר
אויז דער גראסן · דו זושט מיך ניט מין היגן דר
שנאסן :

16.

ברנדונייה שפרך דו מושט דיך דר וועגן · אין
צוק צו ציהן ביז אין פֿראנצה · דא זיצט אין
יונגר שטולצר דעגן · דער היישט הערצוג דודון
פֿון מאגנצה · מיין מאן שטאך אין מול אין
דעגן · זיינם ליבן ואטר אין זיין פאנצה · דרום
זאלשטו צו אים שפרעכֿן · איך וועל אים זיין
ואטר העלפֿן רעכֿן :

ח ה

17.

אוּנ׳ דען דוּיזגן בריף זוּלשטוּ אים טראגן · דש
ער הער קוּמט אין לאמפרטן · מיין מן זול ער
צוּ טוֹט דר שלאגן · אין ייענם וואלד איז זיין
טיר גארטן · דא וויל איך אין איין שיקן יאגן ·
הייש אין מיט זיין קנעכטן אוּיף אין ווארטן ·
ער ווערט ניט פֿיל דורפֿן ועכטן נוך שקארמוצלן ·
הייש אים נורט נעבן דורט דייש קוצלן :

18.

דען זול ער הער קוּמן אוּבר שטוּק אוּנ׳ אוּבר
שטיינן · אוּנ׳ איין נעמן די שטט פֿור אלן זכן ·
זא וויל איך דען זער שרייאן אוּנ׳ וויינן · ווער איך
נוייארט קענן פֿור גרושם לאכן · מיט אים וויל
איך מיך פֿור ור אייגן · גר פֿור וועלן מיר די
הוכצייט מכן . אוּנ׳ טאג אוּנ׳ נכט וויל איך אן אים
הענגן · ווש איך פֿור זוימט האן וויל איך איין
ברענגן :

19.

אוּרלוּב נם רינדר אוּנ׳ פֿון איר שיד ער · אוּנ׳ נם
דען בריף אוּנ׳ צוּך זיין שטרושן · דוּך גידוכט ער
אן זיין הערן אלזא בירער · אוּנ׳ טרייב מיט אים
זעלבש איין יאמר גרושן · ער הט אוּפֿט מוּט אוּם
צוּ קערן ווידר · דוּך וואלט אין דער טויבֿל ניט
לושן · דש אוּבלין זוּלט זיך אזו שנכן · ער צוּך
דא הין אוּנ׳ קם גין מענצה :

20.

ער רייט צום פאליש אונ׳ באנר אן זיין פֿון · אונ׳
קם הבויף אין זאל גיטרעטן · אונ׳ זגט דודון ווש זי
אים הט ביפֿולן · אונ׳ גב אים דען בריף אש זיא
אין הט גיבעטן · ער ליש דען בריף צוויא דריי
מול · אונ׳ דר נוך וויז ער אין זיינן וויזן רעטן ·
אונ׳ מיט גרושן צורן זגט ער צו זיין בוטיון · שלגט
ווקש אויף דען מיט קנוטיון :

21.

ואנגט אין אונ׳ ווערפֿט אין אין טורן · דער ור
רעטר דער מוש הענגן · איך וויל ניט גיטרויאן
דער ואלשן הורן · זי מיינט מיך דורט הין צו
שפרענגן · די פֿור רעטריי דיא זי אן מיין ואטיר
פֿורן · דא מיינן זי מיך צו צו ברענגן · ריצרד
דר שרק אונ׳ הוב אן צו ייעהן · געבירגר הער איר
זולט אייך ניט ור געהן :

22.

שיקט אויז אונ׳ זייט אויפֿש דר ורוגן · איך וויל
מיך גגן אייך פֿור ביגדן · ויבט איר דש איך הון
גיוונן · זא זולט איר מיך לעבנדיג שינדן · דודון
גידופֿט איך זולט עש וואגן · ער הוט לעבט וואר
דש וואורד איך ויגדן · עש איז איין זך דיא דא
איז צו גלבן · ווען קיין יונגי ורויא מאג קיין אוטן
מן הבן :

23.

ער שפרך צו ריצרד ציך הין גר דרוט · אוב׳ הייש
זיא זיך וואל דרוינ׳ ריכטן · שפריך איך וויל איר
העלפן אויז איר נוט · דש וויל איך מיך גיגן איר
צור ספליכטן · אזו ברוכט איר ריצרד דש בוטן
ברוט · בון הורט אוינ׳ וויש זי קונט דיכטן ·
דא עש זיא בון דוכט צייט דער זכן · דא בינגנד
זיא זיך גר קרנק צו מאכן :

24.

אן איינם זונטג בכט צו דרייאן · דער בורא
מוש זיא ועלן אוב׳ ואיין · דא הוב זיא אן צו ל
קרוכצן אוב׳ צו שרייאן · קיין מענש קונט זיא
דר שוויין · זונג אוב׳ לעבר מכט זיא זיך שפייאן
· זיא שפרך דיש טוטש דיש בין איך איין ·
אויוויא מיין לעבן מוש איך לשן · דיא מוטר וויל
מיר דש הערץ אב שטוסן :

25.

דער הערצון קאם צו איר גנאכגן · דו ליבי קרין
וואש איז דיר ווידר ואַרן · דש הארן גלא: טעט
ער איר לאכגן · אוב׳ שפרך ליבש הערץ דא בצאכג
דיין הארן · אוב׳ זאג מיר ווארבוך הושטו בור
לאכגן · קייברלייא זושטו דיר ניט שפארן · זאג
מיר וואש דו ווילשט הבן גערן · איז עש אין דער
וועלט זו עש דיר ווערן :

26.

ברנדוניה שפרך טורשט איך אויך מואן ·
איך וואלט אויך גערן ביטן איין בעטלין · א
דז איר אויך זולט מורגן ורואן · אונ׳ אוז רייטן
יאגן נוך איין ווילד ברעטלין · דש וואלט איך עשן
אין אייבר ברואן · אודר דרויש מכן איין ווארם
ברעטלין · אונ׳ ליבר הער קונט איר מירש גשיקן
מיך דוכט עש וואורד מיך גנן דר קוויקן :

27.

ער לינט זיך צואיר אונ׳ זי מיט אכנדר ריטן · ביש
עש בינונד דא הער צו טגן · דא בור ער וועקש
אויז זיינם ביטן · אונ׳ היש אים זין הרביש אן
דר טרגן · אונ׳ שפרך מן זולט אוין׳ טרומביטן ·
מיט אל זייני קנעכטן וואלט ער ציהן יאגן · דא
ברנדוניה בינונד דש צו זעהן · דא שפרך זי
ליבר הער דש זול ביט גישעהן :

28.

איך זג אויך ליבר הער טרויאן אים רעכטן · דש
הארביש מוכט אויך דר היצן · דורפט איר דוך
מיט בינאנט ועכטן · דרום רוט איך אויך מיט
וויצן · ציכט נוייארט דא הין מיט צוויין קנעכטן
· די אוברינן לושט דא הייאן זיצן · איר הט גנוגן
גיזעלשפט אן אין בידן · דער ליב ורין ליש זיך
אובר רידן :

29.

אוני ריט דא הין דען זעלווינ מורגן · דער הערצוג
ורום אוני דאר צו ערבר · מיט צווין קנעכטן אין
אלי זורגן · אויף זייבר הנט ב̄ורט ער איין שפערבר
· נון הט זיך אין דעם וואלד ב̄ור בורגן · הערצוג
דורן דער לאנדש ב̄ור דערבר · אוני ווארטט
דורט ביז וויט ב̄ון דאנן · מיט ויר הונדרט
ניהארנישטי מאנן :

30.

הערצוגן ווירדן מיט זיבן הונדרן · דער יאגט נורט
אין קלייביש וויין · דא עש דוכט הרדן זיין
שטונדן · דא קם ער וואקש הר ב̄ור צו איין ·
אוני שונגן ווירדן גר טיס̄י וואונדן · אוני שושן
אויף אין מיט אירן ספֿיין · דש די ס̄פייו בלייבן
אין אים שטעקן · דא שטארב ער ליידר אויף
דעם ועקן :

31.

אוני דא דז רויגן נון וואר גשעהן · היבין אין די
שטט קאמן זי צו רעבן · רודן רודין הובן זי אן
צו ייעהן · אוני הובן אן צו מורדן אוני צו ברעבן
· אז בלר אז אין ברנדוביה וור דר זעהן · ב̄ון וויטן
וש זי אין וואל קעבן · אוני גר ביהענד לוף זי אים
אנטגגן · אוני ב̄ורט אין היים ער מושט זיך צו
איר לייגן :

32.

דרום ליבן הערן איר זאלט שויאן · ווש אונגליק
קומט פֿון דען בוזן ווייבו · ווי מכֿט די אירן מן
צו שטוקן הויאן · דש זי אירי בוברייי מיט דעם
וואלט טרייבן · אז אונגליק קומט פֿון דען ורויאן ·
זעכֿט ווש שלמה המלכש בוכר שרייבן · ווי ער
זוכֿט אין ורויא אין רייני · אונ׳ אז זיין טאג
ואנד ער ביא קייני ;

33.

בון הורט מן אין דער שטט גרוש יאמרן · אונ׳
מענכֿן מענשן וויינן ווארמן · פֿון בורגר אונ׳
יענטלומרן · פֿון רייכֿן אונ׳ פֿון דען ארמן · פֿון
קינ׳ ווייטן אונ׳ פֿון קרומירן · עש העט מוגן
איין שטיין דר בארמן · עש ווש איין גרוש ג
שרייאן אונ׳ קערן · אויוי אויוי אונזרש ליבן
הערן ;

34.

עש ווארן אירר ויל די וואלטן עש ווערדן · אירן
ליבן הערן וואלטן זי יא רעכֿן · שווערט אונ׳
שפיס נאמן זי אין אירי הענדן · דען מורדר
וואלטן זי יא דר שטעכֿן · בראנדוכייה שיקט נוך
אין ביהענדן · אונ׳ מיט גוטן ווארטן הוב זי אן צו
שפרעכֿן · ווש וואלט איר אן היבן מיט אונש
בידן · עש איז גשעהן איר זולט דש בישט דר
צו רידן ;

35.

אוב׳ הוט אויך דער אלט הערצוגן ווידן · טף
אוייער טנגרושי טרוייא ביווין · רא זעלט אן
איין ליבן מן רודין · דען יונגן שטרקן שטולצן
ריין · איר זולט אל בון אים גישענקט הון ·
ווין גערטן אוב׳ ועלד אוב׳ וויזן · אוב׳ אוייער קייבר
זול בידורפן צאלן הוייער · בוך צול נוך ציגז בוך
שטוייער :

36.

דרום זולט איר ואלן מייבר לירן · אוב׳ וושט עש
בלייבן ביי אייבם גלייכן · אוב׳ אוייער טרוייא זולט
איר אים שווירן · רש איר אים וואלט הולדן אל
טוגנטלייכן · זי גידולטן אויך ווש זולן מיר אובש
ויל וירן · מיר ווען עש אזו לאשן הין שלייכן ·
· אוב׳ שוואורן אים אל אירי טרוייאן · אבר אובר
אירן דנק אוב׳ מיט גרושן רוייאן :

37.

בון הט בובא דש גישרייא בור בומן · אוב׳ היט
זיך בור בורכט בור בורגן · סיגיבולד זיין גיבאטר
אלזו ורומן · דער הט דיש יונגן גרושן זורגן · ער
וואושט ביט וואו ער וואר הין קומן · ער זוכט
אין דען גבבן מורגן · ער זוכט אין אים הויז אין אלן
עקן · היבטר אלן ועסרן אוב׳ היבטר אלן זעקן :

38.

דר בוך זוכט ער אין אים שטל הין אוב׳ וידר ·

אין אלי ווינקלן די דא ווארן · נון הט זיך בוזא גלינט
דורט נידר · אין איין גרושן ספערד באָרן · אונ׳
דא ער הורט זיין גיבאטר בידר · דא קם ער
וולקש הר פֿור צו וארן · אונ׳ מיט ביידן ארמן וושׂ
ער אין אום ואכגן · אונ׳ שׁרך ליבר גיבאטר ווי
איז עש גנגן : 39.

דא זגט אים סינבולד גנץ דש ווען · אונ׳ בֿון זיינם
ואטר די ליידיגן מערן · דר נוך גנגן סינבולד וולקש
אויז לעזן · וואו ער וואושט די אלטן הערן · די
שטעלן גוידון גיטרוייא ווארן גיוועזן · אונ׳ זגט אין
דש זי דרויף גיווארבט וערן · אונ׳ זולטן מיט אים
דר בֿון ציהן · אונ׳ מיט בוזא גי שנשיאון וליהן :
40.

אזו שידן זי היימליך פֿון דאנן · צו דרייאן אין
דיא נכֿט אודר שפעטר · מיט איינם גרושן
שרייאן אונ׳ צאנן · אונ׳ אין איינם בזן רעגן
וועטר · עש וורן לעכֿט איר זעכֿציג מאנן ·
אובטר אין וואר דער פֿור רעטר · דיזרד דער
דורין דען ברינ׳ הט גיטראגן · אבר איר קיינר
וואושט נישט דא פֿון צו זאגן : 41.

זיא גיטרויאטן אים מיט אלן זאכֿן · זיא מיינטן
ער וער נוך אז פֿור צייטן · דער פֿור רעטר
וואלט זיך באז בזאכֿן · ער גידוכֿט דא איז ניט

ב ח

מין צו בייטן · ווי וויל אידמיך מיט דורן בז צו מכן
· הייאליך וויל איך אום רייטן · אונ׳ וויל זי גנגן
דורן אל ור ספווייסן · אונ׳ וויל מכן דש ער זיא
מוש דר גרייסן : 42.

וואקש ער אין די שטט ווידר אום רעגט · אונ׳
גנגן דורן ור ריט ער זי אלי זאמן · איין אונ׳ איין
ער זי אים אל געגט · די דא בורטן בובא צו זיינר
אמן · דורן גלייך בור צורן ברעגט · ער
שפרך קומן זי מיר אין דיא קלאמן · בייא
דעם אלטן בוק בון שוני הוזן · איך וויל אין ווידליך
מיט קולבן לוזן : 43.

אירי לויז וויל איך אין אוני וויקן · ניט אנדרש
ווען מיט גרושן שטרייכן · וואקש שפרך ער
צו זיין שטרקן ריקן · ניט זעלט אוב איר זיא
קונט דר רייכן · אונ׳ אויער ספערד מלט ,
מאל שטערקן · אונ׳ שפורכט זי זיר אין אירי
וויכן · זי שפרכן גערן גנידיגר הערן · אונ׳
רעגטן דא הין אז זי אונזנין ווערן : 44.

אונ׳ דא זי ריצרד בון הט ור רוטן · דא הוב ער
אן ווידר נוך צו טראבן · אונ׳ שפרך ליבי גזעלן
איך וויל אויך רוטן · רייט איין וויבצין לנבום מיט
דעם קנאבן · ווש דורסט איר אין אזו דרוטן

קיין זורגן דורפֿן מיר פֿור ביאן הבן · פֿון אידרמן
זיין מיר בון וואל זיכר · אום ביאנט דורפֿן מיר
געבן איין קיכֿר : 45.

אזו הובן זי אן גר לבוס צו רייטן · אונ׳ רייטן
בויארט איין קלייני וייל · דא זאהן זי דורטן צו
פֿון וייטן · הינטר אין ביי איינר הלבן מייל ·
הער קומן אובר צווערך ועלד בייזייטן · איין ג
גרוש וייבוליך היר נוך איילן · פיגיבור שפראך
דש איז אובר אונז דר גנגן · וליהן מיר ביט זא
זיינן מיר גיואנגן : 46.

ריצארד שפרך איך וויל גן זעהן · וואו זי הין
ציהן אודר ווער זי זענן · אי ער הטש גריט זא
ואר עש גישעהן · ער רענט אז איין ספֿייל פֿון
דער זענן · אונ׳ צו אין בינגד ער צו יעהן ·
איי וושט אויער ספֿערד וֹוקש רענן · ווען זי
זיין אויער גיווארדן אינן · רענט איר ביט באלד
זא ווערן זי אויך אנטרינן : 47.

אונ׳ גר ביהענד ער ווידר אום קירט · די ור
רעטריי גריינ׳ ער אן מיט וייצן · בון הט פיגיבור
איין זון הך געירט · דען היש מן דען שטארקן
טיריצן · גנן ציהן מן ער זיך וואל ווערט · דער
רייט וארן אן דער שפיצן · אונ׳ זך ריצרד אויף
אונ׳ בידר רענן · דש עש וור איין ור רעטריי ק

48. קונט ער וואל קענן :

צו זיינם פאטיר הוב ער אן צו שפרעכן · קונט
איר דש רוזין אל ניט מערקן · ווערליך ריכרד וויל
אן אונז ברעכן · איך זיך ער פֿורט פֿור רעטרישי
ווערקן · איך וויל אין בייא נוך גן דר שטעכן ·
ער רעכט גגן אים מיט גרושן שטערקן · אונ
שטאך אין מיט דער לאנץ אין זיינם מאגן ·
דש ער דא הין פֿיל אונ קערט אויף די נאגן :

49.

זיין האלז וואר אים נון גיברוכן · נוך וויא נוך איך
האט ער בייא גי ייעהן · זיין פֿור רעטריי וואר
שון גירוכן · אלזו אל אל דען פֿור רעטרן גישעהן
· אונ דא אין טירין נון היאט דר שטולכן · דא
קערט ער אום אונ הוב אן צו יעהן · ווער דא
וויל שווסן אויף הויט גאכבר · דער נים אין מייל
פֿור אין סאכבר :

50.

דא הובן יעני אן וואקש צו יאגן נוך · אונ די רוזינן
הובן אן צו ויהן · גשבשיאון וואר אין וויך ·
אביר בודא קונטן זי ניט הר נוך ציהן · ער זש
אויף איין ספערד דש וואר גר הויך · דש וואש
אים אובל גידיהן · ווען ער עש שטאך מיט
זיינן שפורן · דא שלוג עש אויף היבטן אונ
וארן :

51.

פֿון דעם ספֿערד אוישט ער שפּרינגן · אונ׳ ויל
דא נידר אויף דען רוקן · די וייבט רעגנטן גאר
גרינגן · וויא בלד טעטן זי אין אויף צוקן · יעני
קאמן גי שנשיאון צו דרינגן · אונ׳ צוהן וולקש
אויף די שוק ברוקן · דא זי זאהן דש בובֿא וואר
דוישן גיבליבן · ווש גרושן יאמר וואר דא
גיטריבן :

52.

ביבֿא ווער גערן אויף דש ספֿערד גישפּרונגן ·
ער קונט זיך אבר פֿור אין ניט גירורן · זי נאמן
מיט אין דען ארמן יונגן · אונ׳ היניין גי אנטונה
וואָרן זי אין פֿורן · אין די שטט קאמן זי גידרונגן
אונ׳ שפּערטן צו טורן אונ׳ טורן · אונ׳ צו דורין
אונ׳ ברנדוגייה אויביידן · ברוכֿטן זי בובֿא מיט
גרושן פֿריידן :

53.

זי זאהן אין אן אובר די זייטן · אונ׳ וואָרן מיט
אים פֿון וויניג וואָרטן · דש וושן מיר שטין צו ני
דיזן צייטן · אונ׳ וואָלן זגן פֿון דען פֿון שנשיאון
דורטן · אין דעם שלוש וואָלטן זי ניט לענגר בי
בייטן · זי רייטן הרויז פֿור די ספֿורטן · צו
ברעגן אונ׳ צו וואכגן אונ׳ צו ראבן · אונ׳ נאמן
אלש ווש זי קונטן הבן :

54.

זי טעטן רעכט אז די ווייזן · זי ווערן גיוועזן
גובשט גאנץ ור לורן · אונ׳ דש שלום טעטן זי
וואל שפייזן · אויף מענך צייט אונ׳ איבני יארן
· מיט ויך מיט הולץ אונ׳ מיט אייזן · אונ׳
מיט ויין אונ׳ אול אונ׳ קורן · אירר ויר הונדרט
הילטן זיך דינן · דאר טויבל העט עש ניט קונן
גיווינן :

55.

הערצוגן דודון דעם טעט עש ואשט צורן · אונ׳
שפרך דש וויל איך ניט לשן לינן · אל דש לאנד
דש מיר אישט גיוואורן · דש וויל איך אלז דרוינ׳
ור קרינן · נון הט ער איין ברודר הוך גיבורן ·
דען היש מן דען שטרקן אלבריגן · דא
שיקט ער נוך וואל ביז אין פראנצה · דער קם
צו רייטן מיט טויזנט לאנצן :

56.

דא שיקט ער אין מיט אל זיין ריקן · דש זיא ש
שנשיאון זולטן דר שטינן · זי אומריגנלטן עש
צו אלן איקן · זי וויזן אין אל הרויז די וינן · דען
תחת טעטן זי אויף דיקן · דעבוך מושטן זי
וואל שטיל שווינן · אזו ווערט דער קרינ מענכי
טגן · אז איר היבטן נוך וואל ווערט הורן א
זאגן :

57.

אונ׳ דא ער הט גיווערט ביי דען יארן דריי · דא

צוך דורון זעלבשט אויז אבטובא · אין דש וועלד
וינט ער זיך גר ורייא · מיט אל זיין הערן אונ׳ ב
בארובא · זיין גזעלט שטריקט ער בוהבט דאר
ביי · אין בכ̄ט דא לאגן זי אל אין דעם סלובה ·
אונ׳ אידרמן וואר בון וואל אבטשלוס̄ן · דא הוב
דורון אן צו שרייאן ניטר וואס̄ן : 58.

אידרמן דער וואר דר ב̄ון אבטווכ̄ן · אונ׳ אין
גרושן שרעקן זי איין באמן · זיין ברודר דער
ורונט אין דער זאכ̄ן · ווש דא וערן די גריאן די
דא אים קאמן · דורון דער שפרך איך מוש
זעלבש לאכ̄ן · ווי איך בין גלעגן אין איינם טראמן
· ווי בובא ווער הער אובר מיך גריטן · אונ׳
העט מיר מיין דרוסל אב גשניטן : 59.

דא שפרך אבורין ואון מייבר לירן · איך זג דיר
די טרם זין ביט אל גלוגן · איך שוויר דיר ברודר
ביי מיין אירן · דער דורין יובן ווערט דיך בוך
סלוגן · דרום וולשטו דיך דש דורין דר וערן ·
דו זולשט צו מול ביט וויטר ורוגן · אונ׳ דו זולשט
זייבר מוטר אבסיטן זגן · דש זי אירן זון ווישט
הייםליך דר שלאגן : 60.

דורון שפרך ציך וועקש דר · אונ׳ זאגן דען טראם

טראם מין ווייבן · איך וייש וואל ווען זי עש
ווערט גיוואר · זא ווערט זי אירן זון ור טרייבן ·
אודר ווערט אין לושן הין ריכטן גר · אזו גר הולט
הוט זי מיינן לייבן · דש דער טראם ניט א
מולט וואר ווערן · אלבורינא שפרך איך וויל עש
טון גערן : 61.

דא צוך ער אין די שטט היניין · אוני זגט ברנדונה
די גישיכטן · דא נאם זי איין גרושן שרעקן איין ·
דוך וואלט זי עש ניט ור ניכטן · אוני שפראך הייש
אין אין זורגן זיין · די זך וויל איך אים וואל אויז
ריכטן · מיט בובא לוש ער מיך שאפן · ער
ווערט עש ניט דורפן פייכטן קיינם ספאפן :ב 62.

אלבורינא דער מך דא ווידר הין · דש ער דורן
די ענטוורט וואלט זגן · נון טראכטט א
ברנדוניה איינן זין · דש זי דער בוז חוה ·
מוז שלאגן · ווי זי אירן זון וואלט ריכטן הין ·
דש עש ניט וואלט קומן אן דען טגן · אוני דא
זי נון דען פֿוגד הט גיפֿונדן · דא שיקט זי נוך
בובא צו דער זעלבין שטונדן : 63.

בובא דער קאם צו איר גיגנגן · אוני זגט ליבי א
מוטר ווש איז אייער בינירן · זי זגט איך הון גיהט

כוך דיר פֿור זנגן · קום זוש אונז גן שפצירן ·
מיט זיינר הנט ווש זי אין ואגנן · אונ׳ פֿורט ן
אין דורך איין קאמר אודר וירן · אונ׳ אין דער
הינטרשטן זי דא אין ור שפערט · דער ארם
יונג שריי אונ׳ קערט : 64.

זי וואט כון גנץ שפיון דיש גוישן · דש מן אין
כיט זוט שרייאן הורן · די קאמרן דר פֿור וו זי
צו טוישן · אונ׳ פֿור איקליכי טור הינג זי צוואו
שטורן · בוכֿא בינגנר דער שימספֿא צו ור
דרישן · ער גידוכֿט ווען וויל דש אוין הורן · אי
זי הוט מיך מיין מוטר דא ורגעשן · כון וואט
איך בין איין מאזר גערן עשן : 65.

ער הוב אן צו שרייאן אונ׳ שריי גר זויט · דראי
טג אונ׳ דריי נכֿט גר עבן · כון וארכֿט זיך
ברנדוביאה די בויז הויט · אן וואור הארן דש
גשריי דר נעבן · אונ׳ גידוכֿט איך וויל אים איין
קרויט · אין אייכם עשן גר הייאליך געבן ·
אז בלד אז ער עש אישט זא דר שטרטער · מא
ריוח דש איך אין אזו זנג מרטער : 66.
איין גיברוטן הובאין זי אים ברייט · אונ׳ דש קרוט
ויש זי אים דריין רייבן · אונ׳ דר כוך רוסֿט זי
איר מייט · גר איין אטש קאמר ווייבן · זי

שפרך איך הון ביי מיינם אייד · בבֿא מיין זון א
מין ליבן לייבן · דש ליב מיין קינד דש חסן גרושן
67. · דא בידן אוין אין איין קאמר גוושן :

דען גבֿן טג איז ער דא בידן גיזעשן · ברעבג
אים דש הובלין אונ׳ הייש זיך לאבן · אונגבֿערד
הון איך אין ור געשן · הייש אין מירש ביט
ור אובין הבן · דש קאמר וויב נאם דש עשן
· אונ׳ וועקש ברוכֿט זי עש היגאזב דעם קנאבן
· זי שפערט אוין׳ די קאמר אונ׳ ואבד אין זיצן
· דש ער וואר אונמעכֿטין אונ׳ קונט קוים ש
68. ניצן :

ער קאם צו איר צו קריכֿן אין דען וועגדן · די זיל
וואש אים קוים אין דער נאז גיבליבן · ער בֿין
אין דש הובלין מיטביידן הענדן · צום מויל וואלט
ער איין בישן שיבן · די מייד בֿיל אים דרונטר
גר ביהענדן · ווען בֿון זיינש ואטרשוועגן ווש זי
אים ליבן · אונ׳ שפרך ליבר זון הויר מיר צו גר
עבן · אונ׳ איש קיין בישן בייא דיינם ש
69. לעבן :
דיין מוטר וויל אונגליך שטיפֿטן · דיין לעבן ווערט
דיר בֿון איר גינומן · דש הובלין הוט זיא דיר
טון ור גיפֿטן · אישטו עש עש ווערט ·

דיר אובו ביקומן · כון הוט אובז ניאנט די ני
שריפטן · ווי אין הובטוין ווש ניקומן · מיט איר
אין דער קאמר היביין ניווסן · אזו בוד אז דיא
קאמר ווש ניוועזן אופן : 70.

די ורויא די וויבט נינן דעם קנאבן · אוב׳ שפרך
צו אים אין זולכר מושן · וויושטו מיר דש דוזין
ניט נואבן · זא וויו איך דיך עש דא זעהן וושן
· אין בישן טעט זי פום הובוין שאבן · דעם
הובטוין וואש זיא עש דאר שטושן · אוב׳ אי
עש דען בישן אב הין שויקט · דא נישוואו עש
דש עש נבן דר שטיקט ; 71.

אז בוד אז בובא דש הט ניזעהן · דא הוב ער זיך
אן צו שואנן אוב׳ צו ראפן · אויוויא וידר ווי זאו
מיר נישעהן · איך וואוט מיך נערן זעובשט
פור קויפן · קום איך היבויש מן ווערט מיך ה
זעהן · דוך הוב ער אן נר זער צו וויפן · אוב
וויקש דורך די שטט ווי ער הין וועק · מיטן דורך
דען קוט אוב׳ דורך דען דרעק ; 72.

נוך וועננוך שטעןמן אים ביט בעבט · ער ר
רעמט זיך ביט אנדרש ווען דער טורן · דורך
די וויט הין וועק ער רעבט · אוב׳ דר צו וואר
ער אויך צו שטרובוט מיט זיין הורן · קי

קיין מענש דער אין צו מול ניט קענט · אלזו גר
יעמרליך וואר ער גיוואָרן · זיין שוני וארב
וואר אים פֿור בליכֿן · אונ׳ דא ער צום טור וואז
הינויש גשטריכֿן : 73.

דא הוב ער אן אובר צווערך ועלד צו שטרייכֿן ·
קיין ווען וואר אים ניט גיווזן · קיין ספֿערד היט
אים ניט קונן גלייכֿן · עש ווער גינוגן גיוועזן פֿון
איינם ריזן · זיין קראפֿט בינונדר אים צו אבטווייכֿן
· ער זיצט זיך נידר אין איינר וויזן · אונ׳ דא ער
הט גרוט איין קליינש ווייל · דא הוב ער אן ווידר
דר פֿון צו איילן : 74.

אונ׳ לוף איין וויכֿצין פֿור זיך באז · אונ׳ קאם ביז
צו דעם מער אונ׳ רואט ווידר · פֿור גרושם הונגר
אש ער דש גראז · דר שול וואָרן אים אל זייני
גלידר · אונ׳ דא ער נון איין וויל דא גיזעשן וואז
· דא לנט ער זיך שלופֿן נידר · אונ׳ בייא דעם
מיר בלייב ער דא ליגן · אונ׳ שלוף די גנץ נכֿט מן
דורספֿט אין ניט וויגן : 75.
אן דעם זעלבן אורט דא ער דא לאג · דש וואר
ניט וויט פֿון שקייפֿוניאה · ער שלוף וואל דריי
שטונד אויף דען טאג · דא קאם צו פֿארן איין
הוסשי פֿלאה · עש איז ווערליך וואר ווש איך אויך

זנ׳ זי קאם צו פֿארן פֿון בארבריאה · אייגר
זאך הרויש און אלז גיפֿערדן · אוב׳ זאך אין רורט
לינגן אויף דער ערדן : 76.

צו דען קויף לויטן הוב ער אן צו זגן · איך זיך
דורט ביט וויט פֿון היגן · דא לינט איין מן טוט
דר שלגן · דען מיך טרינגן אל מיין זינן · אייגר
זייט מיר וועלן אין הריין טראגן · ווער ער איז דז
ווערן מיר לייכט איגן · אירר ויר אין דש קליין
שיפֿלן שפרונגן · אוב׳ פֿורטן אין די גליאה דען
ארמן יונגן : 77.

ער הט איין גישטלש אז זולט מן אין בגראבן ·
ער רורט זיך ביט אום איין הערלן · ער וואר און
מעכֿטין זי וושטן אין לאבן · מיט צוקר אוב׳ מיט
טריזיאה דפערלן · אוב׳ מיט עשיג רייבן זי דען
קנאבן · אוב׳ מיט מאלפֿזיר פֿול איין גנץ קערלן ·
אל זייני גלידר די אובערן אוב׳ די אונטרן · ביז ער
זיך בינונד צו דר מונטרן : 78.

אוב׳ דא ער בון צו אים זעלבר קאם · אוב׳ דש
זי אין האטן טון דר קוויקן · ער אן אים זעלברט
וואונדר באם · מיט זיין אויגן וואר ער אום זיך
פליקן · ער גידוכט בין איך גיוועזן לאם · אודר

הון איך ניט גזעהן אין שטיקן · וויא בין איך
איז אין דער גלאה גיקומן · הוט מיך דער
טויבל הריין גנומן : 79.

זי זייטן אים וואז ער וואר גוועזן · אונ' ווי זי אין
אין די גלאה האטן גטראגן · בוגא וואר כון גנץ
גבעזן · אונ' זיין גרושי שונהייט די שטיט ביט צו
זאגן · זי האטן מיט אים איין גרוש וועזן · גאר
גרושי ליבשאפט זי מיט אים פפלאגן · זי טרוגן
אין אל אויף איר הענדן · ווען וואש זי אין הישן
וואר ער ביהענדן : 80.

אי זי עש רידטן זא וואר ער שון דאר גשפרונגן
· אונ' דיבט דען קונג' לייטן אלן · מיט ורולכן
מוט אונ' שטעט גזונגן · מיט יובלן אונ' ורייד
אונ' שאלן · כון וואלט איקליכר הבן בור זיך דען
יונגן · איין גרושר קריג וואז צווישן זי באלן ·
אייבר שפראך איך הון אין צום אור ערשטן ג' ע
זעהן · זא הון איך אין גלאבט וואר דער אנדר
ייעהן : 81.
זא הוב דער דריט אן צו שפרעכן · זא הון איך
אין גטראגן אויף מיינם רוקן · דער וירד שפרך
איך ליש מיך אי דר שטעכן · אי דאש מיך
אוייער קייבר זולט יוקן · די קוסף די וואלטן

וואלטן זי אן אנדר צו ברעכן · זי הובן אן איר
וויר אויז צו זוקן · אונ׳ שריאן אונ׳ הטן איין גרוש
גיפולדר · בבא דער זוקט וואקש איין חדר :

82.

אונ׳ שוון איין הויפן היבין מיט ורײדן · דש זיך
די רודר ווש גלייך בין · מיט דער רודר ווש ער
זי שיידן · אירי וויר מושטן זי אל וושן ליגן ·
אונ׳ שפרך איך שוויר ביי מיינן איידן · איר
דורפט צו מיר אום מיך ניט קריגן · וושט דריין
רידן בידר מאכן · אונ׳ ניט אל איין וויבין דאכן :

83.

אונ׳ וואלט איר וואלן מיינם הירן · זא טרעט
איין וויבין אויף איין אורטן · איך זג אויך איר
זולט ביט דראן ור לירן · הורט מיר צו איין צוואיי
ווארטן · איך זאג איך וויל אויך אלן סערבירן ·
ביז מיר קומן צום נעשטן פורטן · זו בור ל
קויפט מיך דען צו אייכם קנעכטן · זא א
מוכט איר טיילן דש זעלבין גלט מיט ר
רעכטן :

84.

אזו לישן זי זיך אל בבא שליכטן · די אייגונדי ז
וואז איין אל עבן · זי הובן זיך אן מיט אנגדר צו
ור ריכטן · בבא מכט זי אירי העבר אנגדר געבן
· אונ׳ דא נון ווארן גישעהן די גשיכטן ·
אויף דעם מער ווארן זי אום שוועבן · איין

ווייל מיט ווינר אין וויל מיט באלאנצה · אונ׳ מיט

בובא הטן זי אין גרוש שוואלצה :

85.

ער זצט אין גר פֿיל בוייטער מער · אונ׳ דר גוך
הובן זי אין אן צו ורזן · ווער זיין ואטיר אונ׳ זיין
מוטר ווער · אונ׳ אוב ער העט ורזייבט אודר מוגן
· בובא שפרך זעט דער הער · הוט מיין ואטר
אונ׳ מוטר טון סוון · זי זיין ארם עש הלטן זי די
זייט אוז · צו גורבערק ליגן זי ביידי אים ברויט
הויז :

86.

מיין ואטיר איז אין גבורנר אונגר · אונ׳ מיין
מוטר איז אין פרנצוזין · די הוט מיך לושן
שטערבן הונגר · זי איז אין קרנק הויט אין בוזי
· איך בין גוועזן אין בויזר יונגר · איך העט
איר גישישן אין ריא טשוזין · אי איכש לעבנר
פון איר היט גליטן · דש גנץ לבר הון איך דרום
גמיטן :

87.

די קויפ ליט לאכטן איין גוטי וויל · אונ׳ אין
איר פוישט ווארן זי אל קיטרן · זי פורן לעכט נוך
צוואל דריי מייל · דא ביגונד עש גר וויל צו וויטרן
· צום לאנד צו הטן זיא גרוש אייל · פור אנגשט
ווארן זי אל ציטרן · זי וואלטן פארן ביז דש פורט

פון אנקונה · דא הוב אן איין גרושי פֿרטונה :

88.

עש ווש איין גרושר ווינד אונ׳ רעגן · אונ׳ איין
וויכטליך פליצן אונ׳ דונדרן · אירש לעבן הטן זי
זיך אל דר וועגן · אין דש מער ווארפֿן זי אירי
פלונדרן · זי הובן אן צו זגן אירי בעשטי זעגן ·
איטליכֿר דער זגט איין בזונדרן · אונ׳ גאר אין
אייבר קורץ בֿורן זי גאר וייטן · אונ׳ דש וואשר
שלוג היניין צו אלן זייטן :

89.

אונ׳ דער זעגיל גינג אין האדרן · אונ׳ דער טימון
בראך אין שטוקן · אים וואשר גינגן זי אום צו
פֿלדרן · ביש מיטן אין דען רוקן : זי ווארן
גלייך צו באדרן · דוך גאב אין גָֿט דש גליקן · דש
זי מיטן אין מער איין אינזולה בֿונדן · אונ׳ די
גליאה וורקש דא אן בונדן :

90.

זי באדן זי דש זי זיך ניט קונט רינן · אונ׳ קיין
שוספֿן טעטן זי ניט שפארן · דער ווינד בינונד
זיך בון צו ליגן · דא זאהן זי דש זי אין וואנדרן
ווארן · איין שוני שטט שטונד אין אכטנגן · זי
הובן אן הין צו צו וארן · די זעלבין שטט די היש
ארמוניאה · זי בֿורן הין צו מיט דער גליאה :

91

עש ווש גר איין רייכֿר קונג דינן · דען זעלבינגן
קונג זי ארמיבייו הישן · אין דער שטט וור מן דער

גלייאה איבן · די בוקשן הורט מן דינן שישן ·
דער קוניג גינג מיט זיין הערן אויף די צינן · זיא
זאהן די גלייאה הער ווישן · זי בורן ביש אין דש
פורטה · אונ׳ די אנקר ווארפן זי איין דורטה :

92.

אונ׳ דא דש רוזינבון וואר געשעהן · דער קוניג
אונ׳ זיין הערן גינגן דאר שלאפן · אונ׳ זי הובן די
גלייאה אן צו זעהן · דער קוניג וויש מיט דען קויף
לייטן שוואצן · די קויף לייט הובן אן צו יעהן
· גינעדיגר קוניג וואלט איר קויפן איין רינגלצן ·
מיר ווען אייך איין געבן אום אלי ווארי · פון בבא
זאגטן זי אים נאכן דען הנדל :

93.

אל דינג ווי ער אין וואר געווארן · אונ׳ דר קוניג וויזן
זי אים דען קנאבן · ער וויש ווייש אונ׳ רוט מיט
שונן הארן · קיין געברעכן קונט מן אן אים
צו מול ביט האבן · ער זאך אין אן היבטן אונ׳
וארן · אונ׳ אויף אונ׳ בידר מכט ער אין טראבן
· רעכט אז איין פפערד דש מן וויל בור קויפן
מכט ער אין אויף אונ׳ בידר וויסן :

94.

דארום ליבן הערן גידענקט דארן · וויא איינש
הערצוגן זון קאם צו זולכר מושן · דרום זול זיך
ורייליך בומר קיין מן · אויף גוט בוך אויף געלט ור
לשן · ווען ער וויש ביט וואר צו ער קומן

קומן קן · ווען אין דש אובליק ווערט שטושן
ווען די וועלט איז צו אייבר לייטר גלייכן · דער
95. ניט אויף דער קומט הער אב גשליכן ·
אז אובזרם בבא דא אויך וואר גשעהן · זעלט
מאוהרצו דרבן אין גרוש בוטן · דא אין דער קונין
בון הט גזעהן · זא ורוגט ער ווי זי אין בוטן ·
די קוין וויט הובן אן צו יעהן . קיין ספעבין מינר
ווען הונדרט דוקוטן · דער קונין שפרך וואלט
איר ניט מינר הבן · זא הבט אויך דש געלט געט
96. מיר דען קנאבן :

בון הט דער קונין אין מארשאלק · דעם גאב
ער דען יונגן צארטן · אונ׳ שפרך דא איך ביבעל
דיר דען שאלק · מך אין די ספערד אויז וואַרטן
· טוט ערש ניט זא צו ביר אים זיין באלק ·
רייש אים זיין האר אויז דער שווארטן · ווען איך
זיך אים וואל אן אן זיין אויגן · דש ניט איז ור
97. לורן אן אים קיין שלאגן :

דער מארשלק טעט אין אין דען שטאלן · בייא
אים וואר ער ביי דען יארן צווייאן · דען ספערדן
מושט ער אויז ווארטן אלן · ער מושט אין מישטן
אונ׳ שטרייאן · אין אידרמנש אויגן ווש ער וואל
גיואלן · ווער אין כורט זאך דען וואר ער דר ורייאן

ווען ער וואורד אלז טנאי ווייבר · גר ניט דולפט זיך
דער מארשאלק זייגר : 98.

ער ואר וויישט אונ׳ שון גלייך אויף גיבלוזן · אונ׳
זיין הור ווש גלייך אז גלד גישלאגן · אויף זיין באקן
ברעגט ער אז צוואו רוזן · אונ׳ הט איין שון סאר
שווארצר אויגן · ווען ער הריין רייט אין וואמש
אונ׳ אין הוזן · דא הט די גנץ שטט דר פון צו
זאגן · כון הט דער קוניג הוף גיבורן · איין
הפש · שוכטר פון אכ׳ ציהן יארן : 99.

קיין הופשר גישטאלט אונ׳ שונרן לייבן · נוך
ורויא נוך מאן בי גיוואכן · זי הט צוואיי אויגן
אז צוואו שייבן · אין אירם קופפא אז איין ר
קרפונקיל בראנן · איר שונהייט שטיט ניט גנץ
צו שרייבן · זי ווש גיהייסן די שון דרוזייאנה ·
איין מול דא זך זי דורט פון וייטן · בבא אובר
דען פלאץ דא הער רייטן : 100.

זי זאך ווי ער זש אזו וואל צו פפערד · אונ׳ מיט
זיין שפורן טעט ערש הויאן · אייבר אילן הוך
מאכט ער עש אויף שפריגן פון דער ערד ·
די גנץ שטט ווש אים נוך שויאן · דא אין זאך די
יונק ורויא ווערד · דא שפרך זי צו אירן יונק
ורויאן · אודר איך מוש דא הין אב פום ועבשטר

סאגן · מיין לעב טג זך איך קיין הוסשרן ב
101. רינגן :

דר כוך בינגר זי אין איר זעלברט צו גידענקן ·
אך גָ ווי אי: דש דער שובשטן קנאבן · ווש געלט
אוב' גיט וואלט איך דרום שענקן · דש איך איין
זולכן מאן זולט הבן · זיין שונהייט הוט מיך גנץ
טון קרענקן · ווער ער ביי מיר ער מושט מיך
לאבן · זול איך אין ניט באלד ווידר זעהן · זא
102. וויש איך ניט ווי מיר זול גישעהן :

אן איינם זונטג מורגן דש גישאך · דש בובא ב
רייט אבר שפאצירן · ער אוב' איין טייל זייבר
גיזעלן אויך · די שון דרוזייכה די וואר אין דר ל
קווירן · גר מיט ליבן אויגן זי אין אן זאך · זיא
הוב אן אוב' ווש אים הופירן · איר הערץ דש ה
ברענט איר נוך דעם יונגן · זי ווער גערן הער
103. אב צו אים גישפרונגן :

בובא דער רייט דא הין זיין שטרושן · עש ה
האלף ניט איר לעכן אוב' איר ווינקן · זי ליש אים
נוך איין זוסן איין גרושן · בור און מעכטיג וואלט
זי הין זינקן · זי זינט זיך נוך אים אין זולכר
מושן · דש זי ניט מוכט עשן נוך טרינקן ·
די זעלבין נכט לינגט זי זיך און געשן בידר · דיא

גאנץ נכט ווארף זי זיך הין אונ׳ ווידר :

104.

נוך בובא טעט זי זיך זיר ור זאגן · זי קונט
קוים ווארטן ביז עש הער טאגט · אונ׳ ולקש אין
אירש באטרש קאמר גגאנגן · ער מיט דעם
קוסף צום ביט הרויש ראגט · גר ליפליך וואז ער
זי אנפפנגן · דו ליבי מיין טוכטר ער צו איר זגט
· דו בישט מיין טרושט אין אל מיין זורגן · וואש
105. ווילשטו הבן אזו ורואן מורגן :

זי שפראך ליבר ואטיר גנעדיגר הערן · מיין בי
גערונג וויל איך אויך דא זאגן · איין גיבעט זולט
איר מיר הויט גיווערן · איין קוך זולט איר מיר
לושן אויף שלאגן · איין גרושן פושט וואלט איך
מאכן גערן · מיינן יונק ורויאן אום דעם מיטאגן
אונ׳ איר זולט מיר סערבירר דאר צו געבן · דיא
106. מיר גיבאלן אונ׳ מיר זיין עבן :

דש זול זיין דו ליבי טוכטר מיין · איך וויל דירש
גערן דר לאבן · נים נוך אל דעם ווילן דיין · וועלכי
סערבירר דו ווילשט האבן · דרוזייאנה שפראך
איך דוכט אם בישטן זיין · איך נעם בבא דען
יונגן קנאבן · אין אונ׳ זיין גיטי גזעלן · דער קוניג
107. שפרך זא גי הין אונ׳ בישטעלן :

ווי באלד דרוזייאנה דא נוך אים שיקט · דא קאם

דער דעגן אויש דר קורן · ווי גר ליפליך זי אין דא
אן פליקט · זי זך אין אן היבטן אונ׳ וארן · זי דולט
גלייך זי ווער גבן דר קוויקט · דר בוך לוישפרט
זי אים אין זיין אורן · דו ליבש גישטלט דו שטערן
העלר · אלט אונ׳ סערביר מיר אויג׳ מייבם טעלר :

108.

דש זול זיין ביגונד בבא צו זגן · מן זיצט זיך בון
צו רין טישן · קושטליך ביגונר מן אויך צו טרגן ·
גיזוטן אונ׳ גיברוטן הזנר אונ׳ וישן · דרצייאגה ליש
בון בבא ביט איר אויגן · דען גבן טיש אש זיא
קיין בישן · איר לושט קם איר אי לעבגר אי וישטר
זי העט גערן גיהט איין אנדרי מונעשטר :

109.

איר לושט דער וואלש זיך אזו זער שטערקן · דש
אל דירא וואורן אין דער שטובן · די ביגונדן עז צו
מערקן · די לוייט צו אנגדר רא אן הובן · איי ווי
בורט די בושטן ווערקן · מיט איינם בור לופבן
רוס בובן · בון וואלט זי אירן לושט בושן בישר
· אונ׳ אובטר דעם טיש ליש זי גערן ואלן איר
מעשר :

110.

בבא דער גאב לוקש ענדן · די יונק ורויאן היש
ער זיך רוקן · אונ׳ לינגט זיך אויג׳ אלי ביידי העגדן
· דעש ער דאש מעשר וואלט אויג׳ צוקן ·
דרצייאגה די וואר בון איך ביהעגדן

ביהענדן · אוני אונטר דעם טיש ווש זי זיך בוקן
אוני שפרך איי דש דו מושט דר בלינדן · קנשטו
111 ערשט דש מעשר ניט וינדן :

אוני אונטר דען טיש זי אין קושט · גלייך אז היט
זי נוך דעם מעשר גגריפן · אוני איין אנדרי
שמועה זי דא הריין מושט · איי ווי איז דש מ
מעשר אזא אביז גשליפן · בבא בור אויף אוני
זיין באקן וואושט · עש ווער אים אש היט אין
איין נאבז אן גפפיפן · אוני וואקש שוון ער זיין
אוין אונטר · אוני וואר וי רוטר ווען איין צונטר :
112.
ער ווארכטט עש היטן גזעהן · די ווייט די דר נעבן
ווארן גזעשן · אוני דא דש דוזין וואר גשעהן ·
מן גינג בון טיש מן הט נון געשן · וי גרוש גנור
בינגדן זי אז צו ייעהן · בבא דער וואוט עש אויך
ניט בור געשן · ער גינג צו דדרוזייאנה אוני וואוט
אורלאב נעמן · אוני קונט קוים רידן בור גרושם
113. שעמן :
אוני שפרך גן צזעגן אויך איר אידלש וייב · אבר
ער רידט און אלי לישטן · ור געבט מיר דש א
איך ניט לענגר ביי אויך בלייב · איך מוש גין
דען ספערדן מישטן · זי שפרך גי הין דו ליבר
לייב · גוט מוש דיר דיין לעבן

דיין לעבן ורישטן · דו הושט מיר גדינט גן זול דירש
ור געלטן · נון אכֿט אונ׳ זיי מיר ניט מין אזו זעלטן :

114.

זיין אויגן הוב ער קוים אויף בֿור שאנדן · אין
דען שטל מושט ער זיך וולוקש אייון · דרוזייאנה
דער וואר נוך אם גר אנדן · עש שטונד אן ג
אזו איין גוטי וויין · דא קאם דאר צו רייטן ב
אויז ורעמדן לאנדן · אייבר זאש בֿון ארמבייאה
בייא הונדרט מייון · ער היש מקאברון אין דעגן
אויז דער קורן · זיין ואטר וואז איין קוניג הוך
גבורן :

115.

דער זעלבין קוניג אלזא ווערד · דער הט צו
מול קיין אנדרן ערבן · דעש מקאברון גלייכֿן
וואר ניט אויף ערד · נוך דרוזייאנה וואלט ער
שטערבן · ער קאם דאר גריטן מיט טויזנט
ספֿערד · ער מיינט זי יא צו דר ווערבן · ויל געלט
טעט ער דרויף בֿור צירן · דער קוניג טעט אים
אן גרושי אירן :

116.

איין גרושן זאל ליש ער אים ברעכֿן · דען ליש ער
בשלאגן מיט גולדן ראצן · דינן וואש איין גרוש
פושטן אונ׳ צעכֿן · אונ׳ אונטר וויון רייטן זי אויך
שלאצן · דר נוך בירייטט ער אים איין שטעכֿן ·
צו ארמוביאה מיטן אויף דעם פלאצאן · אונ׳

ויש מכֿן גר וויטי שפראנגן · אוני ויל ברוקן מיט
מעגכֿי באנקן : 117.

דא עש נון קאם צו דער צייט · דש דער טנבֿון
דעם שטעכֿן זולט ווערן · דא זאך מן איין גרוש
איין גרייט · בֿון מעגכֿם ריטר אוני גרושם הערן
· עש קאמן דאר ויל וויט בֿון ווייט · אוני
אוי: מעגכֿר שטט בֿון וערן · אוני מעגכֿר גוטר
קוטטליכֿר שטעכֿר · אידרמן ווֹי אן די וענשטר
אוני אויף די טעכֿר : 118.

די שון דרוזייאנה די קאם אויך גגנגאן · דש
שטעכֿן וואלט זי אויך צו שויאן · זי גינג הריין גר
קושטליך בראנגן · מיט מעגכֿר אידלן הופשן יונק
ורויאן · זי שטעלט זיך הוך אן איינם גנגן · דער
וואש אויש מערמל שטין געהויאן · איינר שטונד
ביי איר אין וואמש אוני הוזן · דער קונט גר וואל
אויף דעם הורן בלוזן : 119.
דעם זעלבינן וואר ביבֿולן ווארן · ווען דרוזייאנה
צו אים וואורד שפרעכֿן · דש ער זולט בלוזן מיט
דעם הורן · דא זולט אידרמן אויף הורן צו
שטעכֿן · אוני דש לעבן זולט איינר האבן ור לורן
· ווען ער דש געבוט וואורד ברעכֿן · דא הובן זי
אן אירי העלם אויף צו בינדן · אוני רעגטן גנגן

120. אנגדר גר גישווינדן :

בבא וואר נון פור דש טור גריטן · דען ספערדן
וואלט ער גראז אב שניידן · דא ער עש אב הט
גישניטן · איין קרענצליין מכט ער אים אויז
ווידן · מיט וייבן בלומליך אין דער מיטן · אי
ווי שטונד עש אים אזו גישמיידן · צווי בורדן
גראז באנד ער אויף דש ספערדן · אובן דרויף

121. זעצט זיך דער דעגן ווערדן :

זיין זעגלן די הינגן ער אן זיין זייטן · אונ' אין די
שטט רייט ער גר ורייאן · דא הורט ער אויף
דעם פלאן פון וויטן · איין וויבטליך יוכצן אונ'
שרייאן · הין צו בינגנד ער וואקש צו רייטן ·
אונ' זאך צו ביי איינם שטיך אודר דרייאן · דא
זאך ער ווי מקברון דער שטרק דעגן · וור אלן

122. שטעכרן אובן געלעגן :

מיט זיינר קראפט די שטארק אז איין · דא הט
ער זי אל גישטוכן בידר · אלז דש ער דרוזייאנה
וואלט ווייזן · ווי שטארק דא וואָרן אל זיין גלידר ·
ביז אל הער הט ער ביהאלטן דען פרייזן · אונ'
ער היט גערן גישטוכן ווידר · איר קיינר וואלט
זיך אן אין מין מאכן · דא בבא דש זאך דא הוב
ער אן צו לאכן :

123.

אונ׳ שפרך צו איינם זיינר גיזעלן · וואלט איך
דיך אויך שטעכן גערן · קונשטו מיר בוייארט
בישטין · דש איך העט איין שילט אונ׳ איין
שפערן · אא וויא וועלט איך דען מקאברון ועלן ·
אונ׳ ווער ער הלט בוך איין מול אז שווערן · זיין
גיזעל שפרך איי דו ליבר הרי · ווערשטו דו דיך
צו קוועטשט אין דעם גיפרודיל :

124.

בובא דער רענט דא הין פון דעם פלאץ · דש
ער דש גראז וואלט נידר לעגן · דא קאם צו
רייטן איין ריגאץ · מיט איינם שילט אבטנגן
· דען נאם ער אים מיט גיוואלט אויש דער
טאץ · דער ריגאץ טורשט זיך ניט ריגן · ער היט
גערן איינם איין שפער גינומן · דא קונט ער
קיין בירגן אן קומן :

125.

ווקש רענט ער דא הין אין שטאלן · אונ׳ דש
גראז טעט ער היניין פורן · אונ׳ זלט אין די
וויגקלן אלן · אוב ער קונט איין שפער דר
שפורן · דא וויש איין שטאנג דורט נידר
גיפאלן · די לאג דורט הינטר דער טורן ·
עש ווער איין לאנגי שווערר דיקר ריגל · אונ׳
וואש קרומפא אונ׳ לאם אונ׳ רויך אז איין איגל :

126.

דא ער אין דאר זאך וואש ער גליך לעבן · אז
זיין טץ דוכט ער זיך ביט רייכר · אוג שפרך וויא
קומשטו מיר אז עבן · ווערשטו בורט איין וויבין.
גלייכר · אא ווי וויל איך דעם מקאברון דעש
קוזיין געבן · איז ער וויז זא זכט וויך ער
· וויקש גאם ער דש ספערד צווישן די [illegible]
שפורן · אין אייבם אויגן פליק וואר ער ווידר
דא ווארן : 127.

ווייכט אויז ווייכט אויז הוב ער אן צו שפרעכן ·
מקאברון מוש זיך מייבר וירן · אידרמן וויל איך
הויט אן אים רעכן · מיט דער שטאנגן וויש
ער זיך נינן אים קערן · מקאברון וויש וויקש גגן
אים שטעכן · אבר בובא בישטונד מיט גרושן
אירן · ער שטך מקאברון מיט זיינר שטאנגן ·
דש אים זיין זיל וואר שיר אבטגגן :

128.

צון דעם ספערד דא מושט ער לאן · אז לבן אז
ער וואר אויף די ערדן · דש ער גליך ווידר אויף
וויש פראן · אבדרש קונט אים ביט דרויז ווערדן
· זיין קנעכט קאמן צו לאפן אן · זי זיצטן
אין ווידר אויף דש ספערדן · אידרמן הוב אן צו
שמוזרן אוג צו יוכצן · אוג לאכן אוג ספוייפן אוג
צו ספוכצן :

129.

ער העט זיך גערן פֿור שאנדן פֿור קרוכֿן · ער
טורשט קוים אויף היבן זיין אויגן · זיין ארם הט
ער אים שיר צו ברוכֿן · דש טורשט ער פֿור שנדן
ביאגן זאגן · זיין קנעכֿט וואלטן עש הבן גרוכֿן ·
זי הובן אן אויף א ן צו שלאגן · דש זאך דרוזיינה
אונ׳ טעט איר צורן · אונ׳ וואקש ליש זי אויף בלוזן

130.

דש הורן :

דא מן דש הורן גון בלוזן הורט · דא טורשט זיך
קיין מענש מין רורן · דש שטעכֿן וואר גון ור
שטורט · דרוזיינה ליש זיך ווידר היים פֿורן ·
אידרמן גיבֿג צו ער הין גיהורט · בבֿא ליגט זיין ריגן
ווידר היבטר די טורן · אונ׳ דעם ריגאלן גאב ער
זיין שילט ווידר · אונ׳ דר נוך ליגט ער זיך איין

131.

וויין שלוסן נידר :

ער וואר אז מוד דש ער זיך קוים ריגט · אז הט
ער זיך דר וואוסט אונ׳ דר טובט · אויף איין
בורדן גראז ער זיך דא ליגט · אונ׳ וואלט דא
שלוסן ביז אן דען אובט · מן רידט פֿון אים אין
אלן גינגט · אידרמן זיין גרושי מאכהט לובט · זיא
זגטן אז זו דער יונג לעבן · די וועלט וואורט ער

132.

דורך אנבדר געבן ·

דרוזייאנה די וואלט אים נון אבר באז · זי קובט

זיין צו מול ביט ור גֿעשן · אוב׳ דא אידראן בֿון
דעם וועגֿכון ווש · די לייט די וואָרן גֿבגֿן עשן ·
דא גֿיבגֿזי היבאָב צו אים אויף דש גֿראז · אוב׳
וואָלט הבן אין וויל ביי אים גֿיזעשן · דא לאגֿער
אוב׳ שלוף אויף זייבם אקן · אוב׳ אז בוואָו רוזן
ברעבט ער אויף זיין באקן : 133.

זי זאך וויא ער דא שלוף זא זוסן · אלי ויר הט
ער בֿון אים גֿישטריקט · דא באם זי אין ביי דען
בֿוישן · אוב׳ בוך אין ביש דש זי אין אויף וויקט ·
גֿר ליפליך ווש זי אין גֿרוישן · זי שפרך וואָרום אים
דש שלופֿן זא וואָל שמיקט · שטי אויף דו בישט
גֿיבונגֿליטגֿן · זעך דיך צו מיר דו שטולצר
דעגֿן : 134.

בבֿא שפראך דש זיין זעלצאמי לייט · ווש בינֿערט
איר אידלי יובק נרויאן · זי שפרך ווער איך ביט
גֿיוועזן הוייט · מאן העט דיך צו שטוקן גֿיהויאן ·
ווי אופֿט האב איך דיר גֿיווינקט אוב׳ גֿיטוייט · דו
וואלשט מיך אבר ביא אן שויאן · בבֿא ווער גֿערן
גֿילופֿן זיין שטרושן · זי היט אין ועשט אוב׳ וואלט
אין ביט לושן : 135.

זי זייט דו בישט מייבש הערצן בינֿער · וואָרום
ווייזטו מיר אלזו דייבן רוקן · וישטו וויא

הולט איך דיר ווער · דו וואורשט דיך באז צו מיר
שמוקן · איי ווארום מכשטו דיך אזו שווער ·
דו בריכשט מיר מיין הערץ אזו נאכן צו שטוקן ·
בין איך דוך ניט אזו שוייצליך · הון איך דוך דא
צווי וייבר צוייצליך : 136.

הרויש צוך זיא איר צוון שביווייסי טוטן · אול
שפרך זיין דש בישן אויז צו שלאגן · פור גילעכטר
וואלט זי זיך אויז שוטן · זי שפרך וויא קאלשטו
עש דען פור זגן · בולא טעט עש צו מול ניט קרוטן
· אובטר שלוג ער זיין צווי אויגן · ער מוכט
זיא פור שאנדן ניט אן זעהן · אבר ווי ווינציג
ווער עש אויה בחור גשעהן : 137.

דרוזיינה דער וואר בון ווינד אול וויא · איר
הערץ דש טעט זיך גנץ קרענקן · זיא שפרך דש
דיך איין גוטץ יאר בישטי · מך דוך דש איך אן
דיך קאן גידענקן · אול אי איך איצונט פון דיר
גיא · דו זולשט מיר דוך עצווש שענקן · דו ליבש
מיין חיבוז טוריכטש וענצליין · שענק מיר איין
ווינגדיין רוזן קרענצליין : 138.

בלא ווארף איר דש קרענצליין דאר · דש עש
ויל פור איר אויף די ערדן · דרוזיינא בון אבר
מירזר וואר · אול שפרך וויא הושטו די בושטן

גבערדן · היב עש אויף אונ׳ זעצן איר עש אויף
גר · אודר עש ווערט דיך גרויאן ווערדן · ער
זיצט אירש אויף אונ׳ אים קוסן זיך קראצט ·
דא קושט זי אין איבז מויל דש עש שמאצט : 139.

אונ׳ זייט וויא שמעקשטו אזו איביקליך וואל · דז
שטולצר רעגן אויז דר קורן · אונ׳ אז טויער אז
איך זגן זול · דש איך גלייך דר קוויקט בין גוואורן
· אונ׳ ליבר ורוייבט זאגן מיר דוך איין מול · בוֹן
ווען דו בישט גבורן · דיין ואטיר אונ׳ מוטר
דיא זולשטו מיר נענן · אונ׳ וואו זי זיצן אונ׳
ווער זי זענן : 140.

בבא שפרך די וויל דש איר מיך ביט אז זער ·
זא וויל איך אייכש גלייך זגן · איך הון זי גלושן
ייענש זייט דיש מער · זי הבן מיך אויז אירם
הויז גשלגן · איך הון אירר גהט קלייבי ער · דעם
בעטיל טובן זי בוך יאגן · אים לאנד זי הין אונ׳
הער אום וואנדרן · אונ׳ ואָרן בון אייבם הקדש
צום אנדרן : 141.

דרוזיאנה שפרך איך הוט בישט דר בוֹן · דו
ווינשט ווערליך אין דיין רוצן · דיין גשטאלט דש
טוט ביט וויזן בון · דש דו הושט געשן וויל
העברן גרוצן · דו בישט ווערליך קיינש

בעטלרש זון · דיין מוטר הוט זיך וושן בויזן ·
אונ׳ הוט הייםליך דש איר קעבן שלאפן · מיט
142. דעם בעשטן שולר אודר ספלאפן ·

זיא רידט מעבלן געטן שוואבך · פון אייטל אובן
טוייארישן זאכן · די וויל וואר איר צו מאל ביט
לאבך · בופא דען מכט זיא לופט לאכן · בון
הורט אויף איין אנדרן שוואבך · וואש אובגליך זיך
דא וואלט מאכן · דיא וויל דש זי דא בייא
אנדר וואָרן · דא וואר איין גרוש אונגליק ווידר
143. וואָרן :

ווען עז וואר איין וויל דער שולדאן · מיט זיינם זון
צו רייטן קומן · אונ׳ ציהן טויזנט שטרקר מאן הט
ער מיט אים גנומן · דער טורנער האט זיא
גבלאזן אן · אין דער שטאט וואור עש ור בומן ·
דען קויבין ביגנד עש זער צו דר שרעקן ·
ער לוף אויף די מויאר מיט
144. אל זיינן ריקן :

אונ׳ גרוגט דען שולדאן ווש ער בינערט · אודר
ווש אים זובשט ווער עבן · ער שפראך מיין זון
איז דייבר טוכטר ווערט · איך וויל דש דו אים
זי זולשט געבן · אודר איך וויל זיא בעמן מיט דעם
שווערט · עש מוז אוייך אלן קושטן דש לעבן ·

דו הושט אים זי בֿור הייסן דו מושט עש האלטן
· דארום גיב אים זי מיט גוטן אונ׳ ווש גֿוט
וואלטן : 145.

בון וואש דיש זעלבין שוואלבש זין · דער
העשליכֿשט מאן דער ביא וואש גיבורן · ער האט
אין גישטאלט אז אין דראקין · אונ׳ האט גרושי
אויגן אונ׳ גרושי אורן · ווער אין בורט זאך דער
וליך דאר בֿון · ער וואר ויל שווערצר ווען די מורן
· אונ׳ האט אין בערטלין ווי די גייסן · אונ׳
לוציפֿר וואר ער גיהייסן : 146

ער וואר רעכֿט ווי די טויבֿיל גישטאלט · קיינם
מענשן וואש ער ניט גלייכֿן · אונ׳ וואר גרוש אונ׳
לאנג אונ׳ דר צו אלט · איינם גנצן היר טעט ער
ניט ווייכֿן · אונ׳ מיט זיינר גרושן שטארקן
גוואלט · האט ער אונטר טון מענך קונינג רייכֿן
· ווען ער וואר דער שטערקשטן מאנן א
איינן · דיא דא ביא וואָרן גנגן אויף צווייא
ביינן : 147,

אזו באלד אז אין דער קונינג זאך · דא שפרך ער
דו ליידיגר היידן · איך זאג דיר אונ׳ דיינם פֿאטר
אויך · עש זאלט אויך פֿון הינן שיידן · מיין
שולטר איך דיר ני פֿור שפרך · איך שמיש

וואל אין איין זולכן איידן · דרום זולשטו דיך אירר
ניט ור מעשן · מיין טוכטר ליש דיך ניט קרויט
דרויז עשן : 148.

זולט איך מיין טוכטר איינם טויבֿיל געבן · איך
וואלט זי אי זעובר שעלטן · ווניסר דער שפרך
זא ור נים מיך עבן · זא מושטו ווערליך מיט מיר
זעלטן · אונ׳ עש מוש אוייך אלן קושטן אוייר לעבן
· קום נויארט הרויש מיט אל דיין קנעכטן ·
דער קוניג שפרך ווילשטו עש הבן · איך וויל דיר
קומן דש זולשטו גלאבן : 149.

זוקש שפרך ער צו זיינן ריקן · נון נעמט
נלד אויערי נעשטי וואפן · מיר וואלן אונז ניט
לושן אזו אב שריקן · דרוינ׳ דורפן מיר צו מול
ניט שלופן · דש גישריי וואש גרוש אין אלן עקן
· מקברון אונ׳ זיין וואלק אויך צו לופן · ער
שפרך צום קוניג לשט אויך ניט גרויזן · ווניסר
דעם גיטרויא איך וואל צו לויזן : 150.

ויל מינר וועון אין איינר קליינן שטונדן · דא
זאמליטן זי זיך אל אן איין עגדן · אירר צוואנ׳
טויזנט זיך ביי אננדר בונדן · דער קוניג טעט
זי צום טור אויז זענדן · דר נוך ער אונ׳

מקברון איר העלם אויף בונדן · אונ׳ גאמן שרפֿי
שפּער אין אירי הענדן · אונ׳ מיט שווערטן
אונ׳ בוגן אונ׳ ספּיזן · וואָרן זי צום טור הינויז
איין : 151.

דא וואָרדן זי איר וואָל גר מורטליך שטרייטן ·
אונ׳ שלוגן זיך זער מיט דען היידן · עש בֿלין וויל
צו ביידן זייט ן׳ זי וואָרן ניט פֿון אננדר צו שיידן ·
דער קוניג אונ׳ מקאברון קאמן צו רייטן · אונ׳
רענטן אונטר זי מיט ריידן · איטליכר זיך אונטר
איין הויפֿן מאכֿט · אונ׳ שטאכֿן אין זי דש עש
גלייך קראכֿט : 152.

דעם מקאברון אונ׳ דעם קוניג בידר · דען היט
אייבר גערן מוגן צו זעהן · ווי מענכֿן היידן שלוגן
זי דר בידר · אום איר לעבן וואר עש אין געשעהן
· קיין גרושר שטרייט געשאך נוך פֿאר נוך זידר ·
דש וויל איך אויף מיין וואָרהייט ייעהן · ווציסר
שטרייט אין איינם אנדרן אורט · מענכֿם טעט
ער אן דען ביטרן מורט : 153.

ער אויף איינם גרושן העלפֿנט רייט · ביזאנט
טורשט זיך פֿור אים גרינגן · פֿורט איין שטעהלי
שטנגן לנגן אונ׳ ברייט · אונ׳ מקאברון רענט אים
אנטגיגן · דא שפראך מקאברון נון בייט נון

בייט · דיין גֿעלקייט וויל איך דיר לונן · אונ׳
רעכט גֿנֿן אים מיט זייבר שטאלכֿן · אונ׳ זייט
154. דו בוזוויכֿט גֿיב דיך גֿבֿאלכֿן :
ווציפֿר וואר בון אויך ביט פֿויל · אונ׳ וואלט זיך
ביט אבֿא שריקן ווסן · גֿנֿן זיין אויגֿן גֿינֿגֿ אים
קיין גֿרויל · ער רעכט אויף אין מיט קרעפֿטן
גֿרושן · אונ׳ שטאך מאקברון אובטר דען גֿויל ·
דש ער דא לאגֿ אויף דער שטראשן · ווציפֿר
היש אין הין וועק פֿורן · אונ׳ זולטן אין בינדרן
155. דש ער זיך ביט קונט רוירן :

דאר נאך רעכט ער פֿור זיך באש · אונ׳ שטאך
איר ויל בידר אויף דען פֿלונן · דש זיא טוט לאגֿן
אויף דעם גֿראז · קיינש מענשן וואלט ער ביט
שונן · ער קאם אן דש אורט דא דער קויניגֿ
וואש · ער קענט אין אן דער קרונן · אונ׳ שפרך
דו בישט וואל דער רעכֿט שולדיגֿ ·ווארט איך
156. וויל דיך מאכֿן וואל גֿדולדיגֿ :

אי זיך דער קויניגֿ רעכֿט אום זאך · דא לאגֿ ער
אונטר דעם פֿפֿערד הר נידן · ער וואושט
זעלברש ביט וויא אים גֿשאך · ער שרייא איך
בינֿער אין ורידן · ווציפֿר אבר צו זיינן קנעכֿטן
שפראך · דש זיא מיט אים פֿון דאנן שידן · אונ׳

פֿורט אין אויך צו דעם אנדרן · זיא מושן בייד
157. מיט אונש היים וואנדרן :

זיין וואלק דיא דש גיזעהן היטן · דיא ביגונדרן
וועקש היבטר זיך צו ציהן · זיא וועהן מיט אננדר
אין דיא וויטן · אויף דיא שטאט וואָרן זיא גיריהן ·
איין טייל וואלטן אירן הערן ריטן · זיא וואלטן
שטערבן אי זיא וואלטן וליהן · זיא היבן אין דיא
היידן אז אין די הובדן · זיא שלוגן אן אננדר גר
158. טיפֿי וואָרן :

בון ושן מיר זיך דיא אן אננדר שלאגן · אוב
קעמפֿן אז דיא ביישינן האבן · אוב וועלן
איין וויל בֿון טבֿא זאגן · דער וואש בוך אין שטאל
בייא זייבר דרוזייאנה · בון וואש אין דער שטאט
איין גרוש קלאגן צו שרייאן אוב צו וויינן זיא אל
ביגאבן · דרוזייאנה דיא הורט דש דוזין גימומיל ·
אוב שפראך ווש מאג זיין דש גידרומל :
159.

בובֿא דער זאגט גבידיגי יובק ברויאן · איך הון
עש וואל ור לעבגשט ור בומן · לושט מיך גן
ויסֿן זא ווי איך שויאן · וואש דא אי: דאש
שרייאן אוב דש ברומן · זיא זייט איך ואָרכֿט
דו ווערשט דר בֿון הויאן · שווער דש דו ווילט
וידר קומן · בבֿא שוואור אודר ער מוש זיך טאפֿן

דא קושט זי אין אינש מויל אונ׳ ליש אין ויסן :
160.
ער צוקט מיט אים איין וויין גארט רייט · אונ׳ לונ׳
וולקש היבויש צו דעם שטאלן · דא ואנד ער ויל
גיהארכישטי לייט · די וויבטן אונ׳ שרייאן אלן ·
ער ורונג אין ווש דש ביטוייט · ער שפראך אוי
ווי וויא זיין מיר גיואלן · דער שולדן הוט אונש
אוביל אנספנגן · דער קויניג אונ׳ מאקברון זיין
161. בייד גיבאנגן ·
בבא דעם גינג עש אוביל איין · אים ווש לייד אום
זיין ליבן הערן · ער לונ׳ וולקש ווידר אין שטאל
היניין · ער ואר ניט גיוועזן דר בון וערן · דא
שטונד באך דרוזייאנה אונ׳ ווארטט זיין · דא זגט
ער איר די ליידיגן מערן · אוירן ליבן ואטיר הט
איר ור לורן · ער אונ׳ מאקברון זיין גיבאנגן
162. ווארן :

דרוזיאנה די היט גערן גיווינט גאר זיר · אבר זי
מושט איר מויל ור בינדן · ווען זי וארכטט זי ור
לור אירי איר · ווען מן זי אים שטאל וואור וינדן ·
בבא שפרך ווינט ניט מיר · איך וויל מיך דעש
אונטר ווינדן · דש איך אוייארן ואטר וויל דר
לזן · זולט איך ווישן דש מן מיך זולט
קרויזן :

דרוזיינה די זאגט וואלטו יא גין · אונ׳ וואלשט פֿורן
אין וואלדש וועזן · זא וויל איך דיך הארבישן ביז
אין דיא צין · מיט הרביש אויז דר לעזן · אונ׳
מיט אייבם שארפן גוטן גלין · דש איז אלז מייבש
זעלגן ברודר גיוועזן · דער וואור דאר שלאגן
אין טערה די מורי · אז ור וואר מוש רעכֿן זיין
בלוט דער בורא :

164.

אין דעם הארביש מאגשטו דיך ורישליך וואגן ·
אונ׳ פֿון מייבן וועגן זולשטו עש אן טראגן ·
אבר אייבראייא וויל איך דיך ואר ורוגן · דש
זולשטו מיר ביט אב שלאגן · דו הושט מיר אופֿט
פֿור גלוגן · די ווארהייט זולשטו מיר בון זאגן ·
זא מכֿשטו מיך אין וויבין בש גימוטר · זאגן
מיר ווער איז דיין ואטר אונ׳ דיין
מוטר :

165.

בבֿא זייט דיא וויין איר עש יא וואלט הון · דא
וויל איך אויך דיא ווארהייט לושן איבן ווערן ·
מיין ואטר הוט גיהיישן הערצוג גוידון · צו
אנטונא איז ער גיוועזן איין הערן · גאר
ור רעטרליך דר מורדט אין רודון · מיין מוטר
זאך עש ביט ואשט און גערן · זיא באם
אין צו אייבם מאן אונ׳ וויז מיר דיא ויגן ·

דא ווער בון ויל ב֗ון צו שוויגן :

166.

א: באלר א: דרוזייאנה דש הורט · דא שפרנג זיא גלייך אויף ב֗ור ריידן · אוב֗ וון יא נאך דעם הארנש דער אים גיהורט · אוב֗ זי האוף אין זעלבש אן קליידן · אוב֗ דען העלם זי ב֗ון דער ערדן אנפורט · אוב֗ זיצט אים אין אויף מיט אירן העגדן ביידן · אוב֗ גאב אים איין שווערט דש היש פוזמעלה · אוב֗ שענקט אים איין פ֗פערד דש היש רונדעלה :

167.

מיט דעם שווערט העט מן הור גישורן · אוב֗ היט גיטיילט איין ואדן · אויז אלן שווערטן וש עש אויז דר קורן · עש גירייכט אים גלייך ביז אן די וואדן · אוב֗ דש פ֗פערד וואר ביצייברט וואדן · דש אים קיין וואפ֗ן קונט שאדן · מיט דעם טויב֗יל הט מן עש טון באכן · דש עש זיך ווירט גינגן הונדרט מאכן ;

168.

דא בב֗א בון וואר גנץ ביררייט · דא שפראנג ער גרינג צו פ֗פערדן · דרוזייאנה וויינט אוב֗ צו אים זייט · ציך הין דו ליבר דעגן ווערדן · דש דיך דער אלמעכטיג גאט בילייט · דער דא הוט בישפן הימל אוב֗ ערדן · בוך דיך דיך

דיך דוך איין וויבין צו מיר בידר · דא קושט זי
אין אינש מויל ער קושט זי ווידר : 169.

אין דעם דש זי דא ביי אים שטונד · מיט אירן
ביידן ארמן אום ואכגן · אוג קושט אין אין זיין
רוטן מונד · דא קאם איינר דא הער גגאכגן ·
אין דער האבט טרוגן ער די זעלבין שטונד · דיש
קוניגש באניר אן איינר שטאנגן · ער היש
גרוב אולין דיש קוניגש ביטר · אוג דש דוזיג
אלז ניזעהן העט ער : 170.

אוג שפרך ווי מיינשטו דאש דרוזייאנה · דו
בורשט ווערליך ווילדי גיבערדן · עש ווער גיכוגן
בון איינר פוטאנה · איך בורכט דו ווערשט
איבי ווערדן · דיין בוברייי וויל איך דיך כוך דר
מאנן · דו מוכשט וואן דש דו ביט ווערשט קומן
אויף ערדן · דיין באטר ליגט גיבאנגן דען וויל מן
ראצן · אוג דו שטישט דא צו בוון מיט איינם
רינקצן : 171.

ווי ווישטו דיר אזו גאר קיין גרויז · ביט גין אונטר
דיין גישטעהלטי אויגן · דו טעשט ויל בעשר דו
זעכשט צום הויז · דאש דיך דער דיבר מוש
שלאגן · דער בוזן ווארט ליש ער ניל אויש · דיא
וואלט אים בבא ניט בור טראגן · ער שפראך

וויא הושטו אלזו איין געטרן · אונ׳ מיט דער
בֿוישט שלוג ער אין אן שעדל :

172.

דש ער גלייך בֿיל בֿור אים דר נידר · דש ער
ווידר אויף ווש פראלן · דער שטרייך גינג אים
דורך אל זיין גלידר · ער לוף דא הין אונ׳ ליש דש
באניר ואלן · דרוזייאנה דיא הוב עש אויף וועקש
ווידר · בבֿא דער רענט דאהין אויש דעם
שטאלן · דרוזייאנה דיא זאך אים נוך איין גוטן
ווען · אונ׳ זאגט אים נוך אירן בעשטן זעגן :

173.

אן דעם ווען וואנד ער וויל ווייט אום קירן · דיא
דיא היידן טעטן היבטר זיך יאגן · בובֿא דער
באט זיא אל גאר זירן · ליבן הערן וושט אונש
ניט ור צאגן · קומט מיר וועלן אונז אירר ווירן ·
הט איר ניא איין שפריך ווארט הורן זאגן · ווער
דא וליכֿט דען יאגט מן · אונ׳ ווער זיך ניט ווערט
דען שלאגט מן :

174.

נון ווארן אירר גאר ויל דורטן · די זיך ערשט
רעכֿט ביזאנן · אונ׳ מיט בובֿא ווידר אום קורטן ·
אונ׳ בינונדן זיך ווידר צו דר מאנן · דש מכֿט ער
מיט זיינן גוטן ווארטן · דש זיא אל איין וריש
הערץ געוואנן · אונ׳ דען נאכֿן ווען האלטן זיא

יאמר צו זעהן · אן דער גרושן מורדריי די דא וואר
גשעהן : 175.

אין הערטן שטיין היט עש ור דרושן · אזו זאגן
זי דר שלאגן אלזו ווארם · מעגבֿן מענשן בלוט וור
ור גושן · דעם ווש אב אין ביין דעם אין ארם
· אונ׳ דען הט אין בוקש דר שושן · דעם גינג
הרויש דער בלזא דארם · אין טייל וואהן דר
בֿון מיט קוספֿא גוואונטן · אין טייל ווירטן זיך
דש בישט דש זי קונטן : 176.

בבֿא דער וריש דעגן בֿאר הין שנורט · רונרעות
ינגט ער דען נאם אויף די אורן · אונ׳ אונטר די
היידן היניין ער פורט · זי מיינטן ער ווער אונזבין
גוואורן · רונדעוה דש שנארכֿט אונ׳ רוהוט אונ׳
מורט · אונ׳ בייש אונ׳ שלוג אויף היבטן אונ׳ וארן
· עש טורשט אים ניאנט קומן אן זיין זייטן ·
אין אייבר קורץ מאכֿט עש אום זיך גאר
וייטן : 177.

בבֿא מיט זיינר שארפֿן לאנץ · טעט ער מעגבֿן
מענשן ביקומרן · קיין שילט דער בלייב בֿור אים
ביט גאנץ · ער שטאך זי אל צו דרומרן · ער וואר
דער ערשט וארן אן דעם טנץ · דיא אנדרן

וואלטן אים אומרדן · צו צו זעהן העט איינר
וואל מוגן ור לאכן · ווען עש אין אויך ניט ווער
אן לאכן :

178.

וויא בובא שטרייט מיט גרושם שטורם · אונ׳
וויא דש ער בורט אין וייכטליך ווען · בון איינם
וואוטינן ליבט וואורם · דא ווער עש גנוק בון
גוועזן · אין זולכר מוש אונ׳ אין זולכם פורם ·
דש קיין הייד בור אים קונט גנעזן · אומדר הויאן
אונ׳שטעכן אונ׳ בור זיך רייטן · ווציפר זאך ער
דורט בון וערן שטרייטן :

179

ער זאך וויא ער אים זיין ואלק נידר שלוג · דאש
זיא איר לעבן אל דורט ליסן · מיט דער שטעהלן
שטנגן די ער טרוג : מכט ער דש בלוט בון
מענכם גיסן · בבא טעט עש צורן אונ׳ וויא
גנוק · אין זיין הערצן טעט עש אין ור דריסן ·
ער ווענדט רונדעלה אונ׳ לוקש דאר רענט · דא
ער אין זאך ער אין וואל קענט :

180

ער שפראך נון זאג מיר דו גזעלן · ביסטו
דער דא איך בון הורן זאגן · ביסטו דער
טייבל אויש דער העלן · דש דו אידרמן צו טוט

וואלשט שלאגן · מיט מייבר לאבן וויל איך דיך ויגן
· דיין בושהייט וויל איך דיר ניט פר טראגן ·
לגיפר אים אובטר זיין אויגן ניקט · אוב עז ווער
181. זיין ערנשט אודר אוב ער אין יוקט :

אוב זייט דו ארמש קינד וואהרויף בישטו אויז ·
דו הישט אין בעשר גישטאלט צו גן הופירן · קום
מיט מיר אין מיינש ואטיר הויז · אוב צום טיש
זולשטו אים סערפירן · אוב וער איין הייד אוב
וערפש הרויז · ווארום וולטו דיין לעבן פר לירן ·
בבלא שפרך איך שיש אין דיך אוב אין דיין גלאבן
· דא וויר דיך וולשטו עצווש פון מיר
182. האבן :

לגיפר זיך זיינר גגן אנטרופט · ער וואלט זיך
ניט אן אין קירן · ער היט אים ניט גליק צו אים
גיבלופט · ער שטילט זיך ניט ויל צו וירן · די
שטערק היט ער הינטר אים ניט גיזופט · בבלא
רעבט אויף אין נאר זערן · אוב דורך דען שילט
שטאך ער אין הין וועקן · דש די לאבן בליב אין
183. אים שטעקן :
אין דעם זאטיל קובט ער ניט בלייבן · עש
וואלט אים גלייך אבטגן די זילן · דיא לבן דיא
שטעקט אים אין זיינם לייבן · מין וועגן דריי

דרייא וירטל פֿון אייבר אילן · ווי די היידן ווארן
איין יאמר שרייבן · דש איז ניט צו זאגן נוך צו
דר צילן · ציטר וואפֿן שרייאן זי אלן · דא זי
184. אין זאהן פֿון דעם העלפֿנט וואלן :

בפֿאלש ואלק דש וואלט אויך ניט פֿור צאגן · זיא
פֿולגטן אים טך אלי זאמן · דען היידן טעטן זי
נוך יאגן · דש גלייך הרויש שלוגן די וואמן · מיט
קריסטן ווארן זי אויגי זי שלוגן · אוכֿ היבן אין גר
טיפֿי שראמן · אוכֿ אל די היידן די זי בורט פֿונדן
185. · שלוגן זי אין זי׳א: אין די הונדן :

דער שולדאן דער וואר בון ניט אים ועלד ·
אין שטרייט וואר ער ניט גריטן · ער הוטט די
גיפֿאנגן אים גיצעלט · פֿון אין גינג ער ניט איין
טריטן · עש ווארן דער גיפֿאנגן איין גאנצי וועלט
· דער קונינג זאש אין דער מיטן · זי ווארן
גיבונדן זי קונטן זיך ניט רורן · דער שולדן זאש
186. גלייך אובטר דער טורן :
דא זאך ער איין וולקש העד רענן · דעם היר
וועבדט ער זיין אקן · ער רעבט ווי איין ספֿיין
פֿון דער זעבן · איין ארם האט מן אים טון אב
האקן · פֿור בלוט קונט מן אין ניט קענן ·
איין גרושי שראם האט ער אים באקן · וולקש

שטיין ער אב פֿום ספֿערד · פֿור דעם שוורן
187. זאבק ער אויף די ערד :
ביט אגדרש דער שווראן פֿון אים היט · ווען
אוייערן זון הוט מן צו טוט דר שלאגן · אי
ער דש ווארט הט אויז גירדט · דא קירט ער אויף
די גאגן · דער שווראן שוואור ביי מאחמיט ·
דש וויל איך אין ביט ור טראגן · אונ׳ צו דעם
קוניג הוב ער אן צו שפרעכֿן · מיין זון וויל איך אן
188. דיר רעכֿן :
איך וויל דיר דיין לין געבן · מיט מר מושטו היים
וואנדרן · עש מוש דיך ווערליך קושטן דיין לעבן
· אונ׳ געבשטו מיר גאנץ וואנדרן · אין דעם
דא זאך ער הער שטרעבן · אונ זער לאסֿן צו
פֿושאיין אנדרן · דער קאם צו דעם שווראן אונ׳
זייט גיבעדינגר הערן · אויוויא לידר דער נאר בוזן
189. מערן :
אויירן ליבן זון הט איר ור לורן · ער ליקט דר שלגן
אויף דער שטרושן · עש הוט גיטון איין
יונגר פֿון אכֿציהן יארן ער דר שלאגט אוייך ואלך
און מושן · ער קומט הר בוך מיט גרושן צורן ·
ביט וייט היבטר מיר הון איך אין גלושן · זיין
ואלך קומט אים בוך ווש זי אומר קובן · איך וויש
ביט בישר ווען דש מיר אבטרובן :

190.

דער שוולאן דפר ווייבט אונ׳ יאמרט זיר · אויווייא
וידר מייבט ליבן קינדרן · אוויי וואו איז נון אל
מיין איר · נוור מין קאן איכש אובר ווינדן · נון
וויל איך וולקש דר בֿון אובר מיר · די גיבֿאנגן
היש ער וולקש בינדן · ער וואלט זי הבן אל מיט
אים גנומן · דא זאך ער דש גרוש היר הער
קומן :

191.

דא שפרך ער דש ווערט אובר מיך דר גן · זי
קומן דא הער מיט מעכֿטן · דא טאנציך ביט
לעבגר צו זוימן מין · מיט אין וויל איך ביט ועכֿטן
· וולקש ליש ער אל דינגלין אונ׳ שטין · אונ׳
לין דר בֿון מיט ציהן קנעכֿטן · צום מיר הט ער
ביי צוואו מייל · בבֿא אונ׳ זין וואך קאמן הר
נוך צו איילן :

192.

מיט איינם גרושן גישריי אונ׳ רוומר · קאמן
זי אויף דעם שוולאן צו דרינגן · דעם שוולדן
ביט אנדרש דרויש וואור · ווען דש ער אין דש
שיף קונט שפרינגן · אונ׳ שטיש בֿון לאנד
אונ׳ הין וועק הין בֿור · דען זענגל צוהן זי אויף גר
גרינגן · בבֿא שרייא אים נוך ביט זייא דיכֿש
אנטרוכֿן · איך וויל דיך נוך קומן דא היימן
זוכֿן :

193.

בבֿא צו דעם גיזעלט צו ראנט · זיא גיזאנגי
זי דא פֿונדן · דען קונין ער דורט זאן בֿאנד
· אונ׳ העגד אונ׳ פֿוש וואָרן אים גיבונדן ·
בבֿא שפרנג וֿוקש אב אונ׳ אין אוין באנד ·
אונ׳ שפרך גיבענשט מוש זיין די שטונדן ·
דש דוך מיין ליבן גיבעדין העגן · מיין אויגן
ווידר אן זיכֿטין ווערן :

194.

דער קונין שפרך איך היטש זעלבשט ניט גימיינט
· אונ׳ הוב אן בבֿא אום דען האלז צו ואלן · אונ׳
פֿור גרושם ורײדן ער גלייך ווײנט · עש וואָרן
דא גרושן ורײדן אונ׳ שאלן · מקאברון זיך אויך
מיט אים פֿור אײנט · אזו טעטן די אנדרן אלן
· ווער בבֿא ניט די הנט קונט געבן · דען דוכֿט
גלייך ער קונט ניט לעבן :

195.

בבֿא הוב אן צו אין צו זגן · וואל אוין אונ׳ דר פֿון
איר ליבן גיזעלן · די אובריגן היידן וואָלן מיר דר
שלאגן · איטליכֿם ליש ער איין ספֿערד בישטילן
· דען היידן וואָרן זי זיר נוך יאגן · וועלכֿן זי ואנדרן
טעטן זי וועלן · דער קונין זאך בבֿא אזו וואוטן
אונ׳ טובן · אונ׳ שפרך דו בישט איין דען דער
איז צו לובן :

196.

דו הושט מיר אן דיזם טגנטון · דש איך דיר מיין
לעבטג וויל גידענקן · מיט קיין ספערד זאלשטו מין
אום גין · קיין שושיל זאלשטו מין שווענקן · דו
זאלשט זין מיין אלר אוברשטר בארון · ווש דו
ווילשט הבן דש וויל איך דיר שענקן · בבא שפרך
זא זאלשט ווית זין עבן · די הונדרט גולדן די איר
אום מיך הט געבן :

197.

זי אזו מיט אננדר אומנדר ריטן · בבא דער רייט
אים אן דער זייטן · דא זי דיא היידן בון אל דר
שלאגן היטן · דא קאמן זי אין די שטט צו רייטן ·
מיט שאלמאיין פפייפן אונ׳ טרומעטן · די גרושן
שאלן הורט מן בון ווייטן · אונ׳ מיט גרושן ורײדן
ווארן זי אנפפנגן · אונ׳ די שון דרוזאיינה
קאם אויך גיגאנגן :

198.

דא דארף איך אויך ניט זגן בון · די ורייד די זי
מיט אננדר טריבן · אונ׳ ווי זי ווארן אז ורוינטליך
צו אננדר טון · אונ׳ וויא זי זיך קושטן אונ׳ דיא
באקן רייבן · עש וור בון נבט אידרמן גיבן דא בון
· בבא אונ׳ דרוזייאנה ביי דעם קונינג בלייבן · זי
זיצט זיך בעבן אירן ואטר אויף די באנקן · אונ׳
שפרך ליבר ואטיר איר מוכט מיר וואל דאנקן :

199.

דש איך דער דעגן אויש דר קורן · הוט דר זאלט
פֿון דען היידן אוייער לעבן · איך הון אין גיהרבשט
גיהיבטן אונ׳ וארן · אונ׳ הון אים רונדעלה דר צו
געבן · אבר איך הון אים גילובט אונ׳ גישווארן
· דש ער מיר צו איינם אייגֿאן מאן זול זיין
עבן · אונ׳ איך וויל זיין זיין אייגֿש ווייבן ·
דר זאלט ער אנדרש אוייערן לייבן :

200.

בון הוט ערש גיטון איך מוש עש טון · צו איינם
מאן מוש איך אין בעמן · אויך איז ער איינש
הערצוגן זון · איך דרוי מיך זיין ביט שעמן ·
זיין ואטיר הוט גיהיישן הערצוג גווירון · דרום
ושט אין אויך זיין גיבעמן · איך וויל אין הבן אונ׳
קיין אנדרן · ער איז וואל ווערט צו זיין הערצוג
אין ואנדרן :

201.

דער קוניג הוב אן אונ׳ צו איר שפרך · ליבי
טוכֿטר וואלטו אין יא האבן · זא ווש דו ווילשט
דש וויל איך אויך · איך גיב דיר גאנץ מיין דר
לאבן · דא שטונד זי אויף דש איר באטיר זאך ·
אונ׳ זעצט זיך נעבן דען שונן קנאבן · אונ׳ דא
זי איין גוטי וויל בייא אנבדר ווארן גיזעשן ·
· דא רופֿט מן זי אלי בייד זי זולטן קומן צו דעם
עשן :

202.

דען גנבן טיש דרוזייאגה מיט בבא ריט · דער
קונין מושט זי זעלברט שטרופן · דא בבא בון
וואל געשן היט · דער קונין היש אין ווייזן שלוסן ·
אין איין קושטוליכי קאמר אונ׳ קושטליך ביט ·
אונ׳ ביל קנעכט אום אין דא ווסן · אין דער
קאמר שוני ער און אלי זורגן · ביש הער קאם
דער אנדר מורגן :

203.

דער אנדר מורגן קאם דא הער · אין דער שטט
וואור עש פור בומן · ווי בבא דעש קונינש איידן
מער · אונ׳ ווי אין דרוזייאגה צו איין מאן הט גי
בומן · זי זייטן אל דש זיין גוטי מער · עש ווערט
אונש ברענגן גרושן ורומן · מיר מוגן בון לעבן
מיט גרושן ווריידן · מיר דורפן זיך ניט ביזורגן
פור דען היידן :

204.

אז בלד אז דער קונין שטיין אויז דעם ביט · דא
היש ער מן זולט בבא אויז קלויבן · נאר איין
קושטליכי גולדני קיט · אונ׳ איין שווארצי סעמטי
שויבן · אזו גינגן ער אויז אונ׳ ויל קנעכט נוך היט
· אידרמן צוך אב גגן אים די הויבן · אונ׳ גאבן
אים די הענד אונ׳ בוטן אים מזל טוב · און רער
בווויכט אונלין דער גרוב :

205.

אז בלד אז ער די זאך וואורד אינן · דא וואש ער
צו אים זעלבש יעהן · דא מוש איך יא דען הילוך
ניווינן · זול דער רוזין חיתון כומר נישעהן · ער
שלונג מיך גשטערט איך מושט אבטרינן · דש
וויל איך אים הוייט ניט אובר זעהן · אונ׳ קאם
היבויל׳ צום קונינג צו דרינגן . מיט דעם קוסן׳ בור
בונדן אונ׳ דען ארם אין דער שלינגן :

206.

אין דעש קונינגש קאמר קאם ער היניין · אונ׳
דען קונינג וואש ער אנטפאנגן · אונ׳ שפרך גלובט
מוש דער זיין · דער לידיגט די דא זיין גיבאנגן ·
בון זנגט מיר ליבר ויטר מיין · וויא איז עש מיט
דעם חיתון גנגן · איך מאג אויך ווערליך ניט ויל
מזל ביטן · ווען איר הט טרויאן גיטון גאר איין
שלעכטן חתון :

207.

ווער הוט מין גיהורט בייא זיינם לעבן · גרושר
לאשטר אונ׳ גרושר שאנדן · דש איין קונינג
זול זיין טוכטר געבן · איינם ור וופן בובן אויז
אלן לאנדן · דער קונינג שפרך ור נים מיך עבן
· דיין ווארט די טונן מיר אנדן · ניט נים
דיך אן דער זאך אזו הפטיג · דו דארפשט
ניט זיין האלב אז גישעפטיג :

208.

איך הון שטעץ איין גוט קרן זוכן טון · איך הון
עש גיפֿורדן דרום איז עש גישעהן · ווש זולט
מיר דעש געשטן קוניגש זון · דער נוך סי' נוך
סע קונט יעהן · אונזר וויזי האבן אויך גייט
דר פֿון · דש מן זול אן גוט קרן אן זעהן · ווען
וויש הילפֿט דער יחוס פֿון ואטיר אונ' מוטר · ווען
ער ניט זעלבשט איז איין מענש איין גוטר :

209.

דרום זג איך דיר ויטר אונלין · דער דוזיג ווארט
זולשטו דיך מושן · אונלין גיבן גישבוייצט פֿום
קוניג הין · דעש קוניגש ווארט אים אובל ור
דרושן · ער שפרך מיר צו ריבן דען אל מיין זין ·
דער בוזוויכֿט מוש זיין לעבן לושן · ולוקש שיקט
ער נוקאל זיין גוטן גיזעלן · אונ' זגט אין וויא ער
בבֿא וואלט ועלן :

210.

אונ' ער דר צילט אין אל די גישיכֿט · אונ' וויא
בבֿא מיט אים וואר אום גנגן · אונ' וויא
אין דער קוניגן אובל הט אויז גי ריכֿט · אונ'
די שאנד די ער הט אנפֿנגן · ער שפרך
איך הון איין פֿאל גיריכֿט · ווי איך דען ב
בוזוויכֿט וויל ואנגן · דש מיר אין מוגן צו טוט
דר שלאגן · אונ' ווי אונ' ווען
וויל איך אויך דא זאגן :

211.

אין כוך שוושיל הון איך מיר וושן מאכן · צו
דער קאמר דא ער איכן ווערט שווסן · דארום
וואלן מיר הייבט אל וואכן · אונ׳ וואלן אן טון אל
אונזרי בעשטי וואסן · אונ׳ וואלן אים אב שטעכן
זיין ראכן · אונ׳ אן זייכם לעבן וואלן מיר אין
שטרוסן · אזו גלובטן זי אים ער גלובט אין ווידר
· עש וואר כון נאכט בבא לינט זיך נידר :

212.

דא אונגלין כון דוכט דש ער וואל שלינ׳ · אונ׳ די
וויט בום וועג כון וואלן · גר וולוקש ער אל זייכי
ניזעלן ריך · אונ׳ טעט אוינ׳ די קאמר אונ׳ ער גינג
וארן · דא לאג בבא אים ביט גאר טינ׳ · אונ׳ הט
גצוהן די דיק אובר די אורן · אונ׳ איין ליכט ביי
דעם בעט דש לייכטט העלה · אונ׳
אובטר דעם קוספא האט
ער סומעלה :

213.

עש וואלן אירר לעכט צווייבצין מאן · אונ׳ מיט
אירן שווערטרן אל אויז גצוגן · אונגלין דער שפרך
מעליך כון מאכט אויך דראן · אונ׳ מיט אוייערן
שווערטן זולט איר אין סלוגן · אי אייבר זאך דען
אנדרן אן · אבר איר קייבר טורשט עש וואגן ·
זי וארכטן וואל זי זייבר וואורן ועלן · זא וואורד
ער אין אל אב הויאן די קעלן :

214.

בגן װאר גאר אײן אלטר בזװיכֿט אונטר אין ·
דער שפרך גימעליך בור בעמט מיך עבן · װאלגט
אײן װינבֿינג מײנם זין · אײן גוטן רוט װיל איך
אויך געבן · װען אויף דעם שטיט אונז קײן גווין
· מיר מוכֿטן װאל בור לירן אל אונזר לעבן · װאו
ער אבטװאכֿט זא װערדן מיר אל דר שלאגן ·
קומט הרוז זא װיל איך אויכֿש זאגן :

215.

זי גינגן הבויש אונ׳ ער מיט אין ריט · אונ׳
שפרך װען עש בינינד בו טאגן · זא װיל איך
מיך ליגן אין אײן ביט · אונ׳ װיל װײנטליך קרוכֿנן
אונ׳ קלאגן · גלײך אז איך אײן קדחת היט · אונ׳
װיל מיך בֿור בינדן אונטר מײן אויגן · אונ׳ דר
בוך זולט איר בוך בבֿא שיקן עבן · איך זײ דער
קובין זולט איר אים בו בֿור שטין געבן :

216.

װען גלײך אז ער הון איך אײן בארט · אונ׳ גלײך
אז ער קאן איך מיך שטעלן · אונ׳ װען ער קומט
זא װיא אים װארט · גר װײדליך װיל איך אין ועלן
· בו דעם שװדאן װיל איך אין שיקן אײן בֿארט
· אונ׳ װיל אים שרײבן דא האב דיר דען גזעלן ·
דער דיר דײן זון הוט דר שטוכֿן · װילשטו זא
װערט דײן זון גרוכֿן :

217.

דער רוט דער דוקט זי אז נאר נוט · אונ לישן
אין בעט אויף שלאפן · אונ לייך אז אין דען
קראנקן טוט · היש ער אים אז דינן דאר טרגן
איינר נינן כוך בבא נאר און נימוט · אונ זאגט
הער בבא איך זו אויך זאגן · דעם קונין הוט אן
קראנקהייט אן גישטושן · דרום הוט ער אויך
רופן לשן :

218.

בבא דר שראק אונ טעט זיך ווקש אן · אונ
לוף דא הין נר ביהענדן · דא לאג יענר דורט
אז איין קרנקר מאן · אונ ווינקט אים צו מיט
דען הענדן · אונ שפרך נימן איך גטרויאן קאן
צו דעם שוראן מוש איך דיך זענדן · אונ דען
דוזגן ברינ מושטו אים טראגן · אונ דר בון
מושטו קיינם מענשן זגן :

219.

אונ דרוזייאנה זאג אויך נישט דר בון · אז ליב אז
דיר איז דיין לעבן · אונ אז בלד אז דו ווידר
קומשט כון · צו איינם וויב וויל איך דיר זיא
געבן · בבא שפרך איך וויל גערן טון · ווש
אויך גבעוט אונ דער צו איז עבן · גנעדיגר
קונינ איר דורפט ניט זורגן · איך וויל אויז
רייטן דען דוזגן מורגן :

220.

גֿט גֿזעגֿן אויך איר אידלר ליבר הערן · אונ׳ ער
קושט אין איין קוש איין גֿרושן · נון היט ער גֿהט
זיין הארביש גֿערן · אונ׳ אויף רונדעלה גֿריטן זיין
שטרושן · אבר און דרוזיינה קונט עש אים ניט
ווערן · דא מושט ער עש אונטר ווענֿן לושן ·
ער גֿינגֿ אין שטאל אונטר דען ספֿעררר און ·
נאם ער וועלכֿש אים אן בישטן וואש גֿבֿאון :

221.

אונ׳ גֿשווינד רייט דא הין דער דעגֿן וויין · מאן
זאך ני רייטן קיין גֿשווינדרן · פֿֿור מענכֿי שטט
דא ער ניט קאם איין · ער ליש זיך קיינר לייא
ניט הינדרן · ויל לענגֿר מוש אונז און וואל זיין
אזו זגֿט מן אין דען מערן דען קינדרן · דש איז
ווערליך וואר ביי מיינן איידן · ער רייט ביז ער
קאם אויף איין גֿרושי היידן :

222.

די זון די מכֿאט אין זער דרויף שוויצן · דאש
ער פֿֿור גֿרושר היץ וואר שיר גֿשטורבן · אונ׳
פֿֿור גֿרושם דורשט קונט ער קוים גֿזצן · אונ׳ פֿור
הונגֿר ווש ער שיר ור דורבן · דא ואנד ער
דורט איין טייטשן בעטלר זיצן · מיט אייגם
גֿרושן בעטלר קורבן · דער טרנק גֿיטן וויין
אויז זייבר לעשן · אונ׳ אש קעז אונ׳ ברוט אויז
זייבר טעשן :

223.

בבֿא גיזעגנט אים דש עשן אונ׳ בוט אים היין ·
גאר ורויינטליך דאנקט ער דעם קנאבן · דא
ורעגט אין בבֿא אוב ער בישט העט ויין · דש
ער זיך דא מיט קונט לאבן · דער בעטלר שפרך
איך מיט דיר טיילן · אז גוט אז איך זולשטו עש
האבן · בבֿא זיצט זיך צו אים אויף די ערד ·
אונ׳ בייא דער צאם היט ער דש פפֿערד :

224.

ער אש אין שטוק ברוט אונ׳ מולכֿט ניט מין · אזו
זער וואר דער ש מל דינן · אם קעז האט ער
שיר אויז גברוכֿן די צין · ער קונט אים נישט אן
גווינן · ער ליש עש אלש אובר די ולעש דר גן ·
אז לאנג אז אין טרופֿן וואש דא אינן · דער
בעטלר גדולכֿט העשטו דען טרופֿא אלז
וואלן · זא מושטו מיר דען ויין נוך
טוייער בצאלן :

225.

נון האט ער איין ולעשלן גמאכֿט אויז גלאז · דש
הינג אים אן דער זייטן דער לינקן · דא אינן
גטר שווף טרינק וואז · דא גאב ער אים אויז
צו טרינקן · אונ׳ אש באלד אז ער האט גטרונקן
דאש · דא וואר ער בֿור שווף הין זינקן · דא
וואש זיך דער בעטלר ניט לאנג זוימן · אונ׳ נאם
אים זיין רינג בֿון דעם דוימן :

226.

דר נוך ער אים אובר דעם בוייטין קאם · דען
ריש ער אים אב פֿון דער זייטן · אונ׳ דר נוך ער
אים זיין גוט שווערט נאם · דא ער ספֿאלן מיט
צו שטרייטן · דר נוך נאם ער דש ספֿערד ביי
דעם צאם · אונ׳ הוב אן וועקש דר פֿון צו רייטן
· אונ׳ ליש אין דא ליגן אויף זיינם רוקן ·
ביי דעם קורב מיט דען שטוקן :

227.

מיר אונ׳ צווייבצין שטונד ער דא זאן · גלייך אז
איין טוטר מיט אלן זאכֿן · אונ׳ דא עש וואר בון
דער אנדר טג · דא בינונד ער ערשט צו אנטוואכֿן
· דא קונט ער דענוך ניט אויף טון קיין אויג ·
אזו ווארן זי אים צו גיבאכֿן · ער ניצט זי לאנג
מיט זיינר שפייכֿט · ביז ער זי דוך ווידר אויף
וויכֿט :

228.

דא זאך ער זיך אום נוך דעם ספֿערד · ער
וואושט ניט וואו עש וואר הין קומן · דר נוך
גריינן ער נוך זיינם שווערט · דא הט מן אימש
אויך גינומן · זיין בוייטל ער אויך בינערט ·
ער ואנד אבר נוך ענד נוך דרומן · דר נוך
דא זאך ער אן זיין דרומן · דא הט מו אים דש
ויבנרן הין וועק טון רוימן :

229.

ער זאך דען בעטיל קורב ביא אים שטון · דא
ביגונד אים וואל צו בידונקן · וויא אים דער
בעטלר הט געבן זיין לון · דא ער אויז דער
ולעשן הט גיטרונקן · ווען אז באלד אז ער דען
טרונק הט גיטון · דא וואר ער ב̄ור שלוף נידר
גיזונקן · ער שפרך דער בעטלר הוט מיך וואל
בישישן · עש ווער מיר נוצר איך העט געשן
קיין בישן :

230.

נון בין איך איין ב̄ור אירטר מן · ווש זול איך טון
אודר בגינן · איך הון קיין ספ̄עבין ווש זול איך
היבן אן · וויא וויל איך דעם הונגר אנטרינן ·
איך וויל זעהן ווש דער קורב דא קאן · גאר ויל
שטוקר ברוט ואנד ער דא אינן · ער שפרך
די ווארן גוט דש זי מיך לאבן מוזן · ער קלויבט
אויז די בישטן אונ׳ שטיש זי אין בוזן :

231.

אונ׳ די אובריגן ליש ער דא שטין · אונ׳ הוב אן
ולוקש דר ב̄ון צו שמירן · ער הט ניט גיזאייבט
אזו ויל צו גין · דוך לערנט אין אונגליק ספארירן ·
קיין אונליק קונט אים שאדן מין · ווען ער הט
נישט מין צו ור לירן · ער צוך דורך ברובאנט
אונ׳ בארגוניה · ביש דש ער קאם ביש גען
באבילוניה :

232.

דא ורונט ער וואו דא זעש דער שוולדאן · דא וויז
מן אין אוין׳ דען פאליש פֿון וערן · דא הרוין׳ ואבר
ער מעבכֿן מן · אונ׳ דען שוולדאן מיט אל זיין הערן
· דער שוולדאן זאך אין איין גנט וויילן אן · אים
בינגד צו צווייפֿלן ווערן · אין דוכֿט ער האט אין
פֿאר מין גזעהן · בבֿא בייגנט זיך אונ׳ הוב אן צו
ייעהן :

233.

דען דוזגן ברין׳ הוט אויך גשיקט · רי
ארמיביו דער קובין בידר · אזו באלד אז ער דין
ברין׳ אן סליקט · דא וואלט ער גלייך זיבקן בידר
· אונ׳ דא ער זיך איין וויבין ווידר דר קוויקט .
דא הוב ער אין אן צו לייאן ווידר · אונ׳ הוב אן צו
שרייאן אונ׳ צו זאגן · אויוויא דער הוט מיר מיין
זורגאר שלאגן :

234.

אויוויא לידר מייבש ליבן זון · אויוויא דש עש
מחמיט דר באדם · איי פֿאבנט דען מורדר אונ׳
פֿורט אין דר פֿין · אונ׳ וליקש העבנט אין אזו
וואדם · זיין ריקן הובן אן אונ׳ וואלטן עש טון ·
אונ׳ פֿיון אים אין זיין ביידי אדם · בבֿא וואלט
זיך מיט גוואלט פֿון אין יא ריישן · ער
האט קיין וויר ער מושט קראצן
אונ׳ ביישן :

235.

מענכֿן הֵיירן ברופֿט ער אין בוט · מיט זיינם
שלחן אונ׳ שטושן · קיין מענש מין געזעהן הוט
· איין זיך ווירן אין זולכֿר מושן · דוך ווארן
בֿיל הובט דעש האזן טוט · ער מושט זיך דוך
ואבנן לושן · מיט גוואלט ווארן זי אין דר בידר
דרוקן · אונ׳ באנרן אים ביידי הענד אוני׳ זיינן
רוקן :

236.

אונ׳ בֿורטן אין בֿור די שטט היבויש · דער
הענקר הט אין אן אייבר קיטן · בון הט דער
שולדאן איין טוכֿטר די ווער ביט אים הויז · דיא
ווער גהיישן די שון מרגריטה · די ווער גריטן
מיט אירן קנעפֿטן אויז · אונ׳ דען גנצן טנגייאגט
זי היטן · עש ווער בון אובנט זי וואלט היים רייטן
· דא זאך זי דש דוזין גרוש ואלק בֿון
וייטן :

237.

הין צו צו רייטן זי דא בינאן · דא זאך זי דען
שונן מאן הער ברענגן · דא זאך זי אין בֿור גרושן
וואונדר אן · אונ׳ שפרך דש איז שד
זול מן דען הענגן · איך וויל גן זעהן וואש איך
קאן · אוב איך אים זיין לעבן קונט דר לענגן
אין די שטט היביין הוב זי אן צו רעבן · ויל ביהענדר
ווען איין ספייל בֿון דער זענן :

ו ח

238.

אונ׳ שטיין אב אונ׳ לוף צו אירם וטיר היבויף ·
אונ׳ פֿיל פֿור אים נידר אויף די ערדן · איר וטיר
שפרך פֿון שטי וועקש אויף · וואש דו בינערשט
דש זול דיר ווערדן · מולריטה שפרך וואש הט
איר דרויף · צו לושן טוטן אזו איין יונגן ווערדן
· דער שוואלן שפרך זול איך דיר ניט זאגן ·
דער דוזין הוט דיר לאידר דיין ברודר צו טוט גי
שלאגן :

239.

הוט ער דען מיין ברודר גישלאגן טוט · זא מוש
ער ווייליך זיין איין שטרקר דעגן · ווער וויש ווי
עש מיין ברודר אן אין גיברוכֿט הוט · ער הוט
זיך וואל מושן ווירן אונ׳ איז אים אובן גילעגן ·
דרום ליבר פֿאטר וואלט איין ווינצין מיינם רוט ·
אונ׳ לושט עש אינוגר אובטר וועגן · זא פֿור
הייש איך אויך דש איך זין אונ׳ וויך דרויף ווייל
שטרפֿן · איך וויל מאכֿן דש ער זיך הרויש מוש
ווערפֿן :

240

דער שוואלן שפרך וויל ער דש טון · זא וויל איך
ריך דש מול גיוועורן · מארגריטה וואר פֿרוא אונ׳
רעגט דר פֿון · זי וואלט אים ריטן זיין לעבן גערן
· אונ׳ דא זי היבויש פֿור די שטט קאם טון · דא
גאך זי דורט פֿון וערן · ווי אין דער העגקר הט

אובן אויף׳ דען נאזן · אונ׳ וואלט אין אב הער
ווערפֿן אונ׳ גלייך טאזן :

241.

זי שריי ווארט ביז איך קום · גראציה גראציה
הוב זי אן צו שרייאן · דער העבקר ווענדט זיך
הין אום · דא זי הט גטון אן שרייא אודר דרייאן
· אונ׳ שפרך צו בבא דו דעגן ורום · גיב דיך
וואל מן הוט דיך טון ורייאן · דיש שווראנש
טוכטר זיך איך דא הער רעגן · דש זי דיך הוט
אב גבעטן קאן איך וואל קענן :

242.

מארגריטה רעגט דש ספערד שיר אלם · זיא
וארכט דש זי אין ניט העבגן ווארן · אונ׳ דא
זי בון צו דעם גלגן קאם · דא היש זי אין אב הער
בורן · אובטר זיין אויגן הט ער קיין טרוספֿן דם
· ער ווש אזו טוט ער קובט זיך קוים רורן ·
מארגריטה שפרך דו זולשט ניט ור צאגן · וויטו
בוייארט טון ווש איך דיר וויל זאגן :

243.

ווילשטו גאבן אן אובזרם מחמיט · אונ׳ דיינש
גאבן ווילשטו דיך מושן · זא הוט מיר מיין ואטיר
בור היישן אונ׳ גריט · דש ער דיר דיין לעבן וויל
לשן · אונ׳ וויל דיר דר צו שענקן איין

גילדני קיט · אונ׳ וויל דיך מאכֿן צו אײנם הערן
גרושן · אונ׳ זײן אוברשטר הײסט מן וולשטו ווערן
· גיוועלטיג אובר אל זײני הערן :

244.

בבֿא דער ענטוורט איר קײן וואורט · אונ׳ ער וויש
בלײבֿר ווען די ערדן · מולגריטה די וואלט זיך ביט
זוימן דורט · זי היש אין וולקש זעצֿן צו פֿערדן ר
זי רײט נעבן אים אן אײנם אורט · אוב איר
אײן ענטוורט פֿון אים קונט ווערדן · אבר ער
רידט אז ויל אז די שטומן · ביז דש ער צום
שולדאן וויש ווידר קומן :

245.

אונ׳ דא ער נון קאם פֿור דיזן שולדאן · זא פֿיל
ער אויף זײן קניא דר נידר · דער שולדאן זאך
אין אײן גוטי ווײלן אן · אונ׳ שפרך בישטו קומן
ווידר · נון זג מיר וולקש דו ערבר מאן · ווילשטו
ווערן צו אײנם הײרן בידר · דא וויל איך דיר
דש מול שענקן דײן לעבן · אונ׳ וויש דו מיר הושט
גיטון וויל איך דיר ור געבן :

246.

דא ענטוורט ער אין זולכֿר מוש · איר דורפֿט
אויך בומר מין גידענקן · דש איך מײן
גלאבן בומר מין לוש · ווען איר מיר שון חל אוייער

ונד וואלט שענקן · איך גלאב אן איין הֿן דער איז
אכֿסר אונ׳ גרוש · פֿון זיין גבוטן דא וויל איך
ניט ווענקן · זיין האליגן נאמן וויל איך דר קענן
· פֿון זײני וועגן וויל איך מיך לשן הענגן אונ׳
ברענן : 247.

ער איז מיין בישעפֿר גלובט זײ ער · ער הוט
מיך ניא גלושן ביי מיין טגן · אונ׳ ער הוט מיר
גהולפֿן ביש אל היער · אן זיין הײליגן נאמן וויל
איך ניט פֿור צאגן · דרום לשט נוייארט אב פֿון
אוייער ביגער · איר חרפֿטמירש ניט מין פֿור
זאגן · דש איך אין לש זולט איר ניט רוטן ·
איך וויל ניט געבן איין לעבדינגן אום איין טוטן ;
248.

דער שווראן דער בינגד צו צורנן נון · אונ׳ גר
צורנקליך הוב ער אן צו ייעהן · פֿורט דען
בזוויכֿט ווידר דר פֿון · אונ׳ לשט מיך אין ניט
מין אן:עהן · מאלגריטה שפרך איר זולט עש
ניט טון · איך וויל עש ניט לשן גשעהן · ער
קאן אויך דוך דש דוינג ניט אנטוויכֿן ·
לינט אין נוייארט אן וויל אין דיא
קײכֿן : 249.

דער שווראן שפרך איך וויל אים דש צײל · פֿון
דײני וועגן אין חייל דר לעבן · אונ׳ זיך אוב דו

קנשט רידן אל ויל · דש דו אין אין דש גרוש
קהל קאנשט ברענגן · אונ׳ איז זאך דש ער דש
רוזין ניט טון וויל · אזו באלד אן איין ליכֿטן גאלגן
וויל איך אין הענגן · זיין שטרקי ריקן אל וולקש
דאר בֿורן · אונ׳ בֿורטן אין דא הין אונ׳ וואורפֿן
אין טורן : 250.

דער טורן וואש וואל ציהן קלוֹפֿטרן טיף · דא
אינן לאג ער שווער גיואנגן : אין דעם טורן ויל
מענכֿר בוזר וואורם ליף · פֿון אינגרשן אונ׳ אוטרן
אונ׳ שלאנגן · ער צו קוועטשט אל די ער דאר
גריף · מיט זיין פֿושן טעט ער אין גידראנגן
· בון וואלט די מארגריטה זיין ניט בֿור געשן ·
אונ ברוכֿט אים זעלבשט צו טרינקן אונ׳ צו עשן : 251.

זי גינג צו אים אובן אן דש לוך · אונ׳ שריי הינאב
אונ׳ רופֿט זירן · או בישטו טוט אודר לעבשטו
נוך · הושטו דיך דער שלאנגן קונן ווירן · דש דו
מושט ווערן איין הייד בֿור הייש מיר דוך · איך
וויל דיך ברענגן צו גרושר אירן · ווארום וולשטו
דיך לושן אזו דר בֿויילן · בֿור גרושם יאמר הוב
זי אן צו הויילן : 252.

בבֿא שפרך לושט אוייאר ווארט · איר אידלי
יונק ורויא הוך גיבורן · איר מכֿט עש דא מיט

גורט · אונ׳ אויאר דיר זיין אל ור לורן · דא
וויל איך אי לײדן דען ביטרן מורט · מארגריטה
טעטן די ריד זער צורן · אונ׳ דא זי איין וויל דא
ווש גיזעשן · דא ליש זי אים אין איינם קורב הין
253. אבא דש עשן :

אבר דש דוזינג זי גר אוביל בור שמולצט · דש
ער אירש אז אומסט זולט בור זאגן · אבר דענוך
זי אים עשן אונ׳ טרינקן ברוכט · אובנט אונ׳
מורגן אזי טעגליך טגן · דער שודאן ביט וין אן
אים גירוכט · דש הט זי אים אויך אוז גיטראגן
דש ער זייבר גרושר מאנהט שונט · אונ׳ נאב
254. איר ציל צוואוך גנצר מונט :

גר שווערליך לאנג ער אים טורן גילאנגן · אונ׳
דא ער ווש גיזעגן איין מונט אודר זיבן · אונ׳
מארגריטה ווש אל טגצו אים גנגן · אונ׳ מיט
גוטן מיט אים אן גיטריבן · דש ער אירן גלאבן
אוין זיך זולט אנפפנגן · אונ׳ ער ווש אומדר
אוינ׳ ביין גיבליבן · אונ׳ דא ערש יא ביט וואלט
טון מיט גוטן · דא הוב זי אן מיט אים צו צורנן
255. אונ׳ צו וואוטן :

אונ׳ שפרך דא שוויר איך דיר איין אייד · דש
איך דיר ביט וויל מין צו עשן געבן · בבלא שפרך
עש איז מיר לייד · אבר דענוך טוט ווש

וואש אויך איז עבן · דא הין גנגן מארגריטה דיא
שון מייט · אונ׳ גדרוכט איך וויל זעהן וויא ער וויל
לעבן · איך וויל אים נוך צו מיינשטרש קומן נוך
מיין גדונקן · ער מוש אין וויין זיגן און געשן
אונ׳ און גיטרונקן : 256.

אונ׳ איין גנגן טנ זי אין און געשן ליש · זי מיינט
אין יא דא מיט צו דר ווערבן · אונ׳ דא זי נון זך
אונ׳ וואושט גוויש · דש ער אי הונגרש וואלט
שטערבן · אירן גיטרוייאשטן קנעכט זי דא היש
· דש ער אין ניט וולט לושן פור דערבן · זי
שפראך דו זולשט אים צו עשן טראגן · דאש
איך דיך עש הון גהיישן זולשטו אים ניט זגן :
257.

דער קנעכט ברוכט אים צו עשן אלי טאג · קיינר
ווייא ליש ער אים ניט גברעכן · אונ׳ דא ער אזו
שווער גקלאגן לאג · צו אים זעלברט הוב ער אן
צו שפרעכן · איך וויל איין מול זעהן וואש איך ור
מאג · הוב איך אויש דעם פור פלוצטן טורן
צוואש קונט הויאן אודר ברעכן · ער זוכט הוב
ער צוויש קונט האבן · דא ער מיט קונט אויש
ברעכן אודר גראבן : 258.

דא ואנד ער איין גרושן הויפן ערד · דא הוב

ער אינן אן צו זוכן אונ׳ צו קערן · דינן ואנר ער
איין אלט רוטטין שווערט · דש וריט ער זיך
ואשט אונ׳ זערן : ער שפרך א: גרוש גאר בישטו
מיר ווערט · איך וויל מיך דער היידן נוך מיט
דיר ווירן · ער לינט עש בידר אין איין איקן ·
אונ׳ מיט שטרוא וואר ער
עש צו דיקן : 259.

אונ׳ דא די צוואלף מונט בון וואירן אויז · די עש
מאלגריטה הט אויז גצוגן · דא וואר זי איין מול אין
אירש ואטירש הויז · דא בינונד ער זי אויף בבא
צו ורוגן · ער שפרך הוט ערש נוך ניט גוואורפן
הרויז · ווארום הושטו מיר בור גלוגן · ער היש
זיין קנעכט זי זולטן אין ברענגן · אונ׳ אזו ווארם
זולטן זי אין הענגן : 260.

אונ׳ דא ער אין הט געבן דר לאב · אירי צווייצינג
ווסן דאהין גאר גשווינדן · אונ׳ אירר בויין לישן
זיך אין טורן הינאב · דש זי אין דא בידן וואלטן
בינדן · בבא דער וואר איין אזן ור צאגטר קנאב
· זיין רושטין שווערט ווש ער בלד ויגדן · אונ׳
הוב אן מיט ריידן אונטר זי צו שמיצן

שמיצן · אונטר ווין מיט דער שנייד אונטר
ווין מיט דער שפיצן : 261.

אין גרוש רומור וואר דא דר הובן · דש זי אלזו
אבנדר שווין אונ׳ שטישן · בבלא ווש ווייבטליך
וואלטן אונ׳ טובן · דש בלוט מכט ער בון מעגבן
ווישן · דען רומור הורטן יעני רובן · בוך אירר
בוין זיך היבאלב לישן · אונ׳ אי זי גאלבן היבאלב
וואלרן קומן · דא הט ער דען ערשטן דש לעבן
גנומן : 262.

ער זאך די רוזינן אן אונ׳ אירר לאכט · אונ׳ שפרך
בון אויך בין איך און גבונדן · מיט דעם
שווערט ער זיך אן זי מאכט · אונ׳ שטאך אין
אלן גאר טיפי וואונדן · אונ׳ היב אין זי דש עש
גלייך קראכט · אונ׳ בין מיבר ווען אין אייבר
שטונדן · ער זי צו קלייבי שטוקן האקט · אונ׳
דר בוך צוך ער איין אויז מוטר באקט :
263.

אונ׳ די זעלבן היידשן קליידר טעט ער אן · דש
ער זאך אז איין הייד בון רעכטן · אונ׳ דר בוך
נאם ער איינם איין טולפאן · דען וויקלט ער
אום לעכט הונדרט ועכטן · בוך שטונדן דובן צווין
שטרקר מן · די בישטן בון דיש קוניגש ק

קנעכטן · די ווארטטן ועון יעבי בבא וואורן
בינדן · זי וואלטן זי אין אונ׳ אין אויף הין
ווינדן :
264.

זי רוסטן היבאב אונ׳ שרייאן הוך · איי הט איר
אין נוך ניט גיבונדן · איי קומט דר בון אונ׳ ווי
אדן נוך · הט איר אין נוך ניט אובר וואונדן ·
בבא הט כון גילערנט היידישי שפרוך · אונ׳
שריי היבויך עש איז כון שטונדן · היבט אין נורט
אן אויף צו ציהן · מיר הבן אין גיבונדן ער קאן
אונז ניט אנטפליהן :
265.

אזו צוהן זי אין זי בייד אוין · אונ׳ דא ער קאם
איבן אויף דער שוועלן · דא שטיש ער וועקש
דש שווערט אין איין · אונ׳ שטיש דר בידר דען
אנדרן גיזעלן · אונ׳ מאכט זיך וועקש אויף זיין ביין
: אז יאגט אין דער טייבלין אויז דער העלן · צום
טור היבויז ער וועקש רעבט · דער טור ווערטן
נוך ביאן דער אין קעבט :
266.

יעבר בינגנד ווידר אויף צו שטין · דען ער דר
בידר הט גישטושן · היבויך צום שוודאן קאם ער
צו גין · אונ׳ שפרך מיר הבן גיינגט אין בלושן
· אויוויא דער מורדר איז ניט פור האנדן

האבן מין · מיר האבן אין מושן אבטריבן וושן
· אן מיין גיזעגן הוט ער צו טוט גישלאגן · אוב
הוט מיך גשטושן דאש איך הון אוני גיקירט
דיא גלאגן : 267.

גר אובן בור דרוש עש דען שוולאן · אבר
מארגריטה די הורט עש גערן · דער שוולאן
גיבוט אוני צווייא הונדרט מאן · זי זולטן זעהן
אוב ער אין ווידר קונט ווערן · אייבר היש
דער שטרק אברייאן · ער האט איין ברודר
איין שטארקן הערן · די ווארן מיט דעם וואלק
וורקש בוך איין בבא הט ביבא ביי צוואו מיין : 268.

אברייאן דעם ווער בוך בבא גיך · ואר היבאן
בינונד ער צו רעבן · דא זאך ער דורט ווי אייבר
וואוך · דש עש וו בבא קונט ער וואל קעבן ·
דא בינונד ער אים צו רעבן בוך · ביהענדר ווען
איין ספייל בון דער זעבן · אוב מיט דער לאבן
ווש ער אוני אין שטעכן · דו בוזוויכט דו מושט
שטערבן ווש ער שפרעכן : 269.

בבא דער וויך אים אויז דער לאבן · אוב ביהענד
וואש ער זיך צו אים ווענדן · אוב שפראבגן לייך
ווידר צו אים גבן · אוב נאם זיין שווערט אין
ביידי הענדן · אוב שטאך עש דעם ס

ספערד אין זיין פאנ׳ן · דש עש ביז דר בידר
גאר ביהענדן · אברייאן וואלט אויז דעם זאטיל
שפרינגן · דא קונט ער די פוש אויז דעם
שטעגרויף ניט ברינגן : 270.

בבא היב אים דש שווערט אים קופפא · אוני
שפילט אים ביז מיטן אן גומן · דש ער זיך אום
דרעאט אז איין טופפא · זיין לעבן דש וואר אים
שון גנומן · דר בוך הוב אן צו לאפן דער ארם
טרופפא · די אנדרן זאך ער הר בוך קומן ·
ער שפרך וויל איך ביהלטן מיין לעבן · זא מוש
איך דש מול ווערשן גלוט געבן : 271.

אובר צווערך ועלד לוף ער גאר זיר · אובר די
עקר אוני אובר דען זומן · ער האט ניט זיר וויט
צו דעם מיר · הין צו בינונד ער וולקש צו ש
שטרומן · העט בוך קאם צו רעבן יעבש גרוש
היר · דא פאגדן זיא דורט דר שלאגן בר הומן
· דא מערקטן זיא וואל דאש אין בבא האט
דאר שלאגן · זיין ברודר הוב אן צו וויינן אוני
צו קלאגן : 272.

זי זומטן זיך אין קליין וויילן בורט · אוני בוך צו
יאגן וואלן זי זיך ניט שפארן · בבא וואר בייא
דעם מיר דא ואנד ער דורט · איין הופשי

נאך פֿור פֿארן · ער רוֹפֿט אין צו זי קאמן אין דש
פורט · אונ׳ אייטל היידן דא איבן ווארן · אונ׳ אז
בלד אז זי אין האטן איין גנומן · דא זאהן זי דש
גרוש היר הער קימן : 273.

מיט דער נאך פֿורן זי דר פֿון צו האלט · דען
זעגן האטן זי אוי׳ גזעהן · אברייאנש ברודר
וולקש צום מיר צו ראנט · מיט איינם גרושן גי
שריי איין הוהן · זעצט דען מורדר ווידר אוי׳
דש לאנד · ווען דעם שולדאן איז ער אנטספֿלוהן
· געבט איר אין ביט הרויש עש ווערט אויך גי
רויאן · דער שולדאן ווערט אויך איין גלאגן
בויאן : 274.

דער שינ׳ מאן דער ווענדט דען טימון · אוי׳ דש
לאנד וואלט ער אין ווידר ברענגן · בבֿא דער
באט אין זער ער זולט עש ניט טון · ער זולט פֿור
זיך פֿארן נוך דער לעבן . דער שינ׳ מאן דער
שפראך בון לוש דר פֿון · פֿון דייבן ווענן זול מאן
מיך ניט העבגן · בבֿא שפרך וואלט איר מיך
ניט פֿורן מיט גוטן · זא וויל איך מיך ווערליך
זעלבש ביהוטן : 275.

די קיני׳ לייט ביגונדן צו צורבן זיר · זיא וואלטן

אים עש יא ניט פֿור טראגן · זי ווסן אל אונ׳ אין
מיט איר וויר · פֿון דעם טיאון וואלטן זי אין יא הין
וועק יאגן · בבֿא דער שווידרט איין אין דש
מיר · אונ׳ דען אנדרן צו טוט גישלאגן · ער שלוג
אויף זי מיט גרושן ורײדן · אוודר זאהן צו אונ׳
דעם זאנד די היידן : 276.

בבֿא מאכט דש זיך אל די מארינער · צו מול ניט
טורשטן פֿור אים גירורן · זי שפראכן צו אים
איר אידלר הער · איין ווען זולט איר אוייך אויז
שפורן · אונ׳ זאגט אונז וואו הין איז אוייער בי
גער · זא וואלן מיר אוייך גערן דאר פֿורן · בבֿא
ורונט זי פֿון וואנן זי ווארן · אונ׳ שפרך זי זולטן
וורקש דאר פֿארן : 277.

ווי באלד זי דש שיף אום קירטן בון · אונ׳ די היידן
אין גאר זיר בוך שרייאן · אבר זי קירטן זיך
נישט דראן אונ׳ וואלטן עש ניט טון · עש האלף
זי ניט אל איר גרוש דרייאן · אונ׳ דא זי נון זאהן
דש זי ווארן גנץ ני באַרן דר פֿון · מיט גרושן
שאנדן מושטן זי ווידר היים רייאן · אונ׳ זאגטן
דעם שולדאן ווי אין יעני אין די נאב גנומן היטן
· עש וואר לייד דעם שולדאן אונ׳ ליב מרגריטה : 278.

גון לושן מיר בבֿא פֿארן מענכֿי מייל · אונ׳ גר איין

אין וערן ווען אין לאכן · אזו ווי אויך זיכן ווי
עש די וויל · מיט דער ליבן דרוזייאנה ואר
גנאכן · דא בבא ווש הין וועק גצוהן אין גרושר
איל · אונ׳ מיינט גרושן דאנק צו אבספכן ·
דא בון וואושט בימן ווען די אין הטן וועלין טון
ועלן · אונלין אונ׳ אין טייל בון זייני גזעלן :
279.

דען זעלבן מורגן דא מאן זיך זיצט צום טיש ·
דא ווש בבא נוך ניט אויף גשטאנדן · דרוזייאנה
די ליש אין היש · דש אונלין ווש זי אנדן · זי
שפרך ער איז לעבט ניט וריש · זי זגטן איר ער
וועד ניט בור הבדן · איר מוטר שפרך איך וויל
דיר זאגן · איך האלט ער איז אויז גריטן
יאגן : 280.

אזו גנגן הין דער זעלבין טגן · דש בבא נוך זולט
עשן קומן · גר זער עש דרוזייאנה אין אירם
הערצן לאג · אים הויז גנגן זי אום ברומן · זיא
ורוגט אידרמן מיט גרושר קלאג · אוב זי בישט
הטן ור נומן · איר קיינר וואושט בישט דר בון
צו זאגן · זי קונט קום ווארטן ביז עז ביגונד צו
טגן : 281.

דא גנגן זי בור אירן מוטר שטין · אונ׳ שפראך
ליבר מוטר העלפט מיר דיכטן · מיט בבא קאן

עש ניט גלייך צו גין · איך וארכֿט אין האב אין הין
טון ריכֿטן · דארום ליבר ואטר שווייגט ניט מין ·
איר זולט עש ניט אזו גנץ ור ביכֿטן · איין גישריי
זולט איר לושן טון מיט טרומיטן · אוב אין לויט
אירגן גיזעהן היטן : 282.

דער קוניג שפראך איך בֿורכֿט מיך ואשט · מאן
האב אים אירגן זיין לעבן גינומן · איך וויל ניט
האבן נוך רו נוך ראשט · איך וויל ווישן וואו ער
אישט הין קומן · אין מיינם הערצן איז עש מיר
איין לאשט · מיך רויט דען דען אזו ורומן ·
דרום ליבי טוכֿטר רו הושט מיין דר לאבן · ני לוש
טון איין גישרייא ווי דו עש ווילשט הבן :
283.

דרוזייאנה די גינג גאר וויקש אוכ׳ דרוט · אוכ׳
ליש טון איין גי שרייא גאר עבן · ווער אימן דער
העט דראן נוך שולד נוך רוט · דש בבֿא ווער
קומן אום זיין לעבן · אוכ׳ איז זאך דש ער זיין
גיזעון ור רוט · זא זול עש אים זיין ור געבן ·
אוכ׳ דער קוניג זול אים איבין הולדן · אוכ׳ זול אים
דר צו געבן טויזנט גולדן : 284.

דש גישריי ליש זי טון איין מול אודר עכֿט · אויף
דען פלאצן אוכ׳ אין אלן גאשן · נון הט אונלין

אין אן גיטרוייאן קנעכט · דער וואר דש גישריי
אויף וואשן · ער גידוכט דש געלט ווערט מיר ג׳
דעכט · דש דוזין וויל איך ניט פור לאשן · איך
וויל גין דרוזייאנה אל דינגן זאגן · טויזנט גילדן דיא
זיין ניט אויז צו שלאגן : 285.

וואקש לויף ער אין דיש קוניגש הויף · אונ׳ דא
דרוזייאנה קאם ער גיגאנגן · אונ׳ זאגט איר פון
דער לויף ביז אן די תיו · ווי זי עש מיט בבא
האטן אן גיפאנגן · אונ׳ ווי עש אלז האט גיטון
אונזין דער גרוף · אונ׳ גאב איר איין ציטל אין לכגן
· דארויף וואדן אל די גישריבן · די די פור
רעטריי מיט אונזין הטן גיטריבן : 286.

אז באלד אז דרוזייאנה דש דר הורט · דא לויף
זי צו אירם פאטר דעם ווערדן · אונ׳ טעט אז
לידר דר צו גיהורט · זי פיל פור אים נידר אויף
דיא ערדן · דער קוניג זי ווידר אויף אנפורט ·
אונ׳ שפרך וואש זול זיין די דוזיגן גיבערדן · דא
הוב זי אים אן צו זגן גנץ דש וועזן · אונ׳ גאב אים
דען ציטל ער זולט אין לעזן : 287.

דעם קוניג וואש עש פון הערצן לייד · אונ׳ שוואור
טוייער ער וואלט זי ועלן · אונ׳ וואקש ער צ

אל זייני ריקן זייט · דש זי אלי גלשן זלטן וואל בי
שטען · אוב אלטן אל זיין וואל דרוקי בירייט · בו
מאבן אונלין מיט אל זיין גיזעלן · אוב אונלין זאלט
מן אזו מארם ויר טיילן · אוב די אנדרן אל הענגן
288. אן הענגן זיילן :

אזו ויבגן זי זי גלייך אז איין האר · איר קיינר
קונט זיך דר בון בור שטען · זי בורטן זי היבויש
בור דש טור · אוב היבגן זי אל אוני מיט אירן
קעלן · אונלין שפרך עז איז ורייליך וואר · די
אלטן שפריך ווארטר זעלטן ועלן · עז ווערט בומר
איין דיבגזא קליין גישפונן · עש קומט צום
289. היבטרשטן אן די זובן :

עש האלף אין ניט אל זיין גיבעט · דער ור רעטר
דער מושט שטערבן · דער קונינגאם אל זיין גי
רעט · זיין קנעכט ויש ער עש ערבן · דר בוך
דרוזייאנה ניט אנדרש וועז ווייבן טעט · אוב בו
בורן איין יאמר איין הערבן · זי שיקט אופט אויז
אוב זי קונט דר וארן · אוב אים אם לעבן ווער
290. עגוש ווידר באָרן :

קיין רעכט ווארהייט קונט זי ווערן גיוואר · וויא
עש אים דוך ווער דר גאנגן · איין טייל זאגטן ווי
ער בי ווער קומן דאר · איין טייל זאגטן ער לעג

גבלאגן · אין טייל זאגטן ער ווער גישטורבן
אומש גר · דער שוולדאן היט אין לעבנשט גיהאנגן
· אוב דא הין ווארן גאנגן איטליכי טאגן · דא הוב
איר באטר אן צו איר צו זאגן : 291.

ליבי טוכטר ווש ווילשטו היבן אן · ווילשטו בון דיין
טגור זיצן · איך זאג דיר נוך בבלא קרעט בומר
קיין האן · אויף אין דארפשטו דיך ניט שפיצן ·
דרום וויל איך דיר געבן איין אנדרן מאן · קיין
ווארט זולשטו דר ווידר גיצן · אוב איך וויש קיין
דער דיר איז אז עבן · אז ויקאברון דען וויל איך
דיר געבן : 292.

דרזיאנה הוב אן צו ווייגן באר · אוב דר נוך
הוב זי אן צו אים צו ייעהן · אוויי איך ווארכט איר
האט לידר וואר · בבלא דען ווער איך בומר מין
זעהן · אבר איך ביט אויך איר זולט ווארטן איין
יאר · ווער וויש וואש דא מוכט גישעהן · אוב
קומט ער די וויל ניט אין פלאנדרן · זא בים איך
מקברון אז מער אז איין אנדרן : 293.

דרום ליבר באטר בון הוהר ארט · זול איך
אים די אי איצונד גילובן · זא וויל איך דש ער
מיט דער הוכצייט ווארט · אוב איין גנץ יאר
זול זיא זיין אויף גשובן · אזו שיקט דער קוניג

נוך מקברין נארט · דא ער קאם דא זיצט ער
אין אובן · אונ׳ שפרך דו הושט לבן אום דרוזיינה
גיווארבן · איך וויל דיר זי געבן זיא איז דיך אן
294. גישטורבן :

אבר אובר איין יאר זולשט ערשט הוכצייט טון ·
מיט ליב אונ׳ מיט ריידן מושן מיר עש גילעבן ·
נון מוכט איר וואל מערקן וויא מקאברון נון שטון
· דרוזייאנה די מושט אים די האנט געבן · ער
הוב זי אן צו האלזן אונ׳ צו קושן נון · דש עש
גלייך אן איר וואש קלעבן · אין דוכט ער נאם בי
קיין ביסרן גישמאק איין · אבר דרוזיינה דער
295. גינג עש איין גלייך אז זאך ווין :

מקאברון דער לעבט דש גנץ יאר אים זויז · אבר
דרוזייאנה זאך מן ווינצין לאכן · אונ׳ דא דש יאר
נון גנץ וואר אויז · זא וואלט ער זיין הוכצייט מאכן
· ער פֿורט דרוזייאנה האיים אין זיין הויז · אונ׳
ליש הופש צו בירייטן מיט אלן זאכן · אונ׳ גאר ויל
לייט וואר מיט אים היים קומן · גר וייט וואור
296. פֿון דער הוכצייט פֿור נומן :

גין וואש בבֿא גיפֿארן מיט דער נאכֿ גר וייט ·
אובטר וייון מיט וויבר אונ׳ מיט רעגן · אונ׳ מיט
גרושר פֿארטונה אונ׳ בוזר צייט · אין גאנצן

מוכט אויך דעם מיר גֿלעבן · אונ׳ קאמן דש זיא
זאהן פֿון וויט · איין שוני שטט שטובר אין אן
קיגן · פֿון וערן זאהן זי די שונן טורן · בבֿא דער
היש זיך גר וועקש דאר פֿורן : 297.

זי הובן וועקש אן צו פֿארן דאר · אונ׳ קיין רודרן
טעטן זי ניט שפארן · זי קאמן דורט דא איין
וישר וואר · דער וישט מיט זיינם גֿארן · אזו בלד
אז בבֿא זיין וואורד גֿיוואר · דא רופֿט ער אים צו
אונ׳ ער קאם צו וארן · בבֿא היש זיך אין זיין
שיפֿלן לושן · די מיט דער נאכֿ היש ער פֿארן
אירי שטרושן : 298.

בבֿא שפרך צום וישר בון זגֿ מיר אן · ווש איז
די שטט די דא ליגט פֿון וערן · דער וישר שפרך
איך אויך וואל זגן קאן · דאש זיא איז אייבש
קושטליכֿן הערן · מקאברון איז גֿהיישן דער אירן
מן · זיין הופֿלייט זול איצונד ווערן · אין דער
שטאט פֿורט מאן איין קושטליך לעבן · קוניג
ארמינו הוט אים זיין טוכֿטר
געבן : 299.

דרוזיינה הייסט די זעלבין יונק ורויא צארט · מן
זאגט אירן גֿלייכֿן וואר ניא גֿבורן · אונ׳ בבֿא דעם

שטולן דעגן פֿון הוהר ארט · דעם זעלבין הט זי
איר אי גישוואורן · איין נאכן יאר הוט זיא
אויך אין גיווארט · אבר ער איז גיבליבן פֿור לורן
· אוב די וויל ער איר יא ניט הוט קומן ווערן
· זא ניאט זיא מקאברון אבר נאר אין
גערן : 300.

בבא דער וואר אין זיינם הערצן פֿרא · דא ער די
ריד הט פֿור נומן · ער גידוכט קיינש זיאן
איז ניט דא · צו ברוכים היושבים וויל איך
נייך קומן · ווי ווערט מקאברון אבר אייבש אז
בזא · וויא וויל איך אין מאכן מורן אוב ברומן
· אוב מיין ליבי דרוזייאנה וויל איך איר לייד דר
געצן · וולקש היש ער זיך דען וישר אויך דש
זאנד זעצן : 301.

דער וישר פֿורט אין אויך איין סלון · אן איינם
אורט דא די לייט אויז שטייגן · דא דאנקט
בבא דעם וישר שון · דער וישר ווש זיך גינין
אים נייגן · ער העט גערן גיהט איין ספעניג
צו לון · אבר בבא דער הט קיין זיין איין ·
גינן דער שטט הוב ער אן צו שטרומן · דא
בינינגט אים איין ווער דער קאם פֿון רומן : 302.

ער קאם אין אנטגינן אויף דער באן · מיט זיינם

בעטיל צוין הער צו רוישן · ער הט פֿיל זעק אוג
קרביר אן · די וואָרן גלייך פֿון אים פוישן ·
בבֿא שפרך איר ערבר מאן · מיר וועלן מיט
אנבדר טוישן · אוייער צורישבן מאבטיל ווערט
מיר גלייך עבן . מיין גוטן רוק וויל איך אויך דרום
געבן :

303.

דער וועלר שפרך דש טו איך ניט · קיין גוטן
רוק וויל איך ניט טראגן · ווען איך קובט מיר
נישט דר בעטלן דא מיט · אידרמן וואור מיך
פֿון אים יאגן · אבר ווען איך אלזו אום די אלמוזן
ביט · דער קאן מיר זי ניט פֿור זאגן · איך וויש
ניט ווי אים בבֿא דען מאבטיל אויף דעקט · דא
זאך ער ווי אים איין שווערט הר פֿור ריקט :

304.

ער זאך דש שווערט איין ווינצין באז · דא קענט
ער עז אן דער שיידן · דש סומעלה דש שווערט
וואר דש · דש אים הט געבן דרוזייאנה די שון
מיידן · דא מערקט ער דש דער דער בעטלר
ווש · דער אימש הט גנומן אויף דער היידן ·
ער שפרך פֿון וואנן איז עש דיר קומן · דו ור
רעטרש דיב דו הושט מירש גנומן :

305.

איינשטו איך וויש ניט דש דו איך דורט · אויף
דער היידן מכֿשט שלוסֿן · דא מושטו ליידן דען
ביטרן מורט · אן ריין לעבן ויל איך דיך שטרוסֿן ·
דער בעטלר קובט אים עבטוורן קיין ווארט · וולקש
נאב ער אים ווידר זיין וואסֿן · בבֿא שפרך דו
זולשט דיר ניט גידענקן · דש איך דיר דש אוברינג
גירעט ויל שענקן :

306.

זג מיר בורט אן וולקש אוכֿ גירינג · אודר איך שלאג
דיך נידר צו דער ערדן · וואו הושטו הין גיטון
מיין גולדן רינג · אוכֿ ווש טעשטו מיט מיינם
פסֿערדן · דער בעטלר שפרך איך ויל אויך אל
דינג · ביקענן איר דעגן ורום אוכֿ וערדן · דש
פסֿערד איך מיט שפיל ור טופילט · דש זינגרין
גב איך איינם דער מיר איין גייה קופילט :

307.

עא ליבר הער ור געבט מיר עש בון · מיין טג זול
עש מיר ניט מין גישעהן · בֿון קיינם שפיל קומט
ניקש גוטש בֿון · הט איר דש ני הורן יעהן ·
בבֿא דער שפרך הורן זון הורן זון · איך ויל דיר
עש ווערליך ניט אובר זעהן · אוכֿ וולקש הוב ער
אויף אין צו שלאגן · אוכֿ אויף דעם ועלד ווש ער
אין אום יאגן :

308.

דער בעטלר הוב אן איין גרוש גישרייא · אונ׳ איין
גרוש מורטליך קערן · עא טויט מיך ביט דורך
דען אבונ׳ · איר גינעדיגר אידלר הערן ·
איך וויל אויך לערנן צווייא ארלייא · דש איר דר
פֿון רייך מויכֿט ווערן · בבֿא שפרך הון איך דיר
ביט געבן אן גיבוגן · זא וויל איך דירש בישרן
זגשטו מיר איין לוגן :

309.

דער בעטלר זייאט ויך ביט לאנק · אונ׳ צווייא
ועשליך הט ער העגגן בעבן · אין דעם איין דא
וואר דער שלונ׳ טרנק · דא ער אים הט פֿון צו
טרינקן געבן · אונ׳ אין דעם אנדרן דא וואר
איין אנדרר שוואנק · דער קאם בבֿא אויך גאר
עבן · עש וואר איין סולבֿר ווען זיך אייבר מיט
זאלבט · אובטר זיין אויגן ער גנ׳ ור ואלבט :

310.

אובטר דעם סנים וואורד ער גרין אונ׳ געל · אונ׳
דא אים זיא דער בעטלר דר רייכֿט · דא וואר
בבֿא דרויף גר העל · ער וואלט זעהן דש ער
אין ביט לייכֿט · ער שמירט זיין העגד אונ׳ סנים
אונ׳ קעל · אזו בלד דר פֿון ער גנ׳ ור בלייכֿיט
· ער הט איין סנים דש דער בעטלר זיין לאכֿט
· דר כוך לערבט ער אין וויא מן זי מכֿט :

311.

דר נוך נאם ער אים זיין ברייטן הוט · מיט ויל
באלין באֿרם אוומהער שטעקן · דר נוך נאם ער
אים זיין מנטיל דער וור ביט גיט · ער הט לעכֿט
טויזנט ועקן · אונ׳ איין סוטר בושטר דען מן אן
דען הלזא טוט · אונ׳ אין די הנט זיין וועלר
שטעקן · אונ׳ אובן דרויף קנוספֿט ער איין ועשוולן
· אונ׳ גינג הריין אז איין שפנייולן :

312.

דעם בעטלר נאב ער זיין גיטן רוק · ויל שטרייך
הט ער דרום איין גינומן · דר נוך לוף ער אויבר
שטיין אונ אויבר שטוק · ביש ער אין די שטט
גאש קומן · דא הורט ער לייטן מענכֿי גלוק ·
אונ׳ בֿור ורידן וואר די גנץ שטט ברומן · דא זך
ער טנצן דא זך ער שפרינגן · דו הורט ער
ספֿוייסֿן דא הורט ער זינגן :

313.

אויף דעם פלאץ קאם ער אויף איין אורט · דא
זך ער איין גרוש גיפולֿיל · ער ואנר זיצן גר ויל
בורגר דורט · דיא שפילטן מיט אננדר שוך צובֿיל
· ער שפרך הורט מיר צו איין וואורט · איך קום
דא הער בֿון בבֿל · איך ביט אויך איך בין איין
ארמר חעלר · דורך בבֿאש זיל גיבט מיר איין
העלר : זי שפראכֿן

314.

זי שפראכֿן צו אים וואש זאגשטו דא · מקאברון
דער ווערט דירש ניט שענקן · ווען ער הוט וושן
טון אין גישרייא אזו · ווער בבֿא געבט דען זו
אן דר טרענקן · ווען די קוניגן ווערט דען זעלביגן
טאג ניט ורא · ווען זי בבֿא בורט הורט גידענקן ·
בבֿא שפרך וועלט איר מיר נישט געבן · זא ווייש
איך אין פאליש דש איר מושט לעבן :

315.

ער קם אויף דען פאליש אונ׳ שרייא גר וויט ·
געבט מיר צו עשן מכֿט מירש ניט טייער · געבט
מיר איין זופן בֿון דער ברויט · הט איר קיין
מונעשטר ביי דעם בֿוייער · געבט מירש דורך
דעש אידן בבֿאש הויט · דש עש זייגר זין מוש
קומן צו שטוייער · אין די קוך קאם ער אלזו
צו שרייאן · דער קוך שפרך איך וויל דיר דיין
מוטר גישבייאן :

316.

דו בוזוויכֿט גיא וועקש ווידר היבאב · ווילשטו
אנדרש בישטין מיט אירן · מיט איינם בראנט
ער אים אויף זיין קופֿן גאב · בבֿא וואלט זיך נישט
דראן קערן · אונ׳ הוב וועקש אויף זיין וועדר שטאב
· אונ׳ גינג דען קוך וש ער זיך וערן · זי שלוגן זיך
מיט אנבדר איך וויל אויכֿש קורצן · בבֿא מכֿט
דען קוך אין דש בֿויער שטורצן :

317.

דער אונטר קוך שפרך וויש איז דר מער · אונ'
וויש זול זיין דש דוזיג ווענן · הוט דיך דער
טייביל גיברוכט דא הער · קאן נימנט בור דיר
גיניזן · עש זול דיר ווערליך ניט אויז גין לער
· איין שטעקן צוקט ער אויז דעם בוזן ·
ער וואלט אין הין וועק טרייבן מיט דעם שטעקן ·
בבא שלוג אין צו טוט אויף דעם פלעקן :

318.

דא קאם איין שקאלק דא הער צו גין · דיא דא
טראגן אין דער הנט דיא שטעבן · בבא זגט
אים וויש זי אים האטן גיטון · אונ' ווי זיא אים ניט
צו עשן הטן וואלן געבן · ער שפרך דו הושט אין
געבן דען רעכטן לון · ווען ער ווארכטט זיך אויך
זיין לעבן · ער שפרך איך וויל דיר געבן איין זופא
איין שומני · איך זיך וואל דו בישט איין ווילדר
דומני :

319.

בבא שפרך נון הור מיר צו איין ווארט · דש וויל
איך אום דיך ור דינן · ג' שלעפא די טוטן אויף
איין אורט · אונ' אכט דש מן עש ניט ווערט
אינן · זא וויל איך גין צו דעם טנץ דורט · אוב
איך איין ספעגינג קונט גיווינן · דער שקאלק
שפרך דו דרפשט ניט זורגן · די זאך זול וואל
בלייבן ור בורגן :

320.

בבא גנבן היבויש אין זאל · אונ׳ זאך אן גוטי וויל
צו טבבן · בוך דרוזייאבה זך ער זיך אום אובר
אל · דא זאך ער זיא איין הער שוואבבן · זיא
הט אן גוד אונ׳ סערליך און צאל · אונ׳ איין גודן
רוק איין גאבבן · בבא שסרך צו איר געבט מיר
איין אלמוזן · דורך בבאש זיל דא איר מיט האט
גלערבט שלמוזן :

321.

דרוזייאבה דר שראק אונ׳ זאך אין זיר אן · אונ׳
אובטר אירן אוין הוב זי אן צו דר בלאייכן · אונ׳
וולוקש גיבן זי בום טבן הין דאן · אונ׳ גיבן אין איין
קאמר אז וואלט זי זייכן · אונ׳ שסרך רוסט מיר
הריין ייען ארמן מן · אלמוזן וויל איך אים רייכן
· אזו רוסט מן אין ער קאם צו איר גגאנגן ·
דרוזייאבה די וואר אין גאר ויסליך אבססבגאן :

322.

אונ׳ שסרך איר בידר מאן זאגט מיר דא הער ·
ווש וואושט איר בון בבא צו זאגן · בבא שסרך
איך וויש דש איך אונ׳ ער · אין דיש שוראבש
הבט גיבאבן לאגן · די זעלבין גיבעבקביש וואר
אים צו שווער · זיין אידלר לייב קובט עש ניט
דר טראגן · אזו וואר ער אז קראבק דש גוט
דר בארם · זיין זיל די גיבן אים אויז אן מייבם
ארם :

323.

דר נוך גאב מיר גאט דש גליק · דש איך אויש
בראך אויז הערטן שטיינן · דרוזייאנה די קירט
זיך צו רוק · אונ' גינג אן איין וענשטר וויבן ·
בבא שפרך געבט מיר דוך איין שטוק · בון
דען בור ווארפני ביינן · דרוזייאנה די וואושט
איר אויגן · אונ' היש דעם בעטלר עשן דאר
טראגן :

324.

דא ברוכט מן אים איין טעלר מיט ויש · אייטל
שטוקר בון דער וואמן · דרוזייאנה דיא זיכט זיך
גאנץ נעבן אין אן דען טיש · אונ' זאך אים צו
דריין שראמן · דא ויש זי מענכן גרושן היש
· דש זי עש הורטן אלי זאמן · אונ' אומדר הוב
זי אן בון בבא צו רידן · מקאברון קאם אין דיא
קאמר צו אין בידן :

325.

אונ' שפרך צו דרוזייאנה וויש טושטו דא · וואש
הושטו צו שיקן מיט דעם טעלר · דרוזייאנה די
ענטוורט אים אונ' שפרך אזו · דורך גאטש ווילן
הון איך אים מאכן געבן איין טעלר · אבר ער
הוט מיר גיזאגט דש איך ניט בין ורא · איך וועלט
דר בור געבן דריי העלר · ער שפריכט ער זייא
בוייליך ביי מיינם ואטיר געוועזן · דער זייא זער
קראנק אונ' זייא נוך ניט גינעזן :

326.

מקאברון שפרך לוש דיין אונמוט בון · אל דינג
זולשטו ביט אידרמן גלאבן · מן העט מיר יא
עצווש גשריבן דר בֿון · קום לוש דען ווער איין
גנט יאר האבן · אין דעם דש ער ביי איר דא
שטון · דא קאמן צו לאסֿן דריי ויר קנאבן ·
אונֿ זאגטן גבעדיגֿ ורויא איר זולט וישן · ווי זיך
רונדעלה הוט אב גרישן :

327.

אונֿ לאסֿט לידן אום אים שטאל · דש קונן מיר
בֿור איין ווארהייט זאגן · די צו אים גינגן די דר
שלאגט עש אל · אידרמאן הוט עש הין וועק טון
יאגן . מקאברון ליגֿ היגאב ריש אונֿ באל · אונֿ
וואלט זעהן ווען עש היט דר שלאגן · בבֿא שפרך
ווש איז דש ווען · דא קיין מענש אזו קאן בֿור
גבעזן :

328.

דרוזייאנה שפרך עש איז איין ספֿערד · דש הט
איך דעם זעליגן בבֿא געבן · אונֿ זינט הין וועק
צוך דער דעגן ווערד · דא הוט אים ביאן טורן
קומן נעבן · איך ווארט אים אויז אונֿ טו ווש
עש בינערט · אונֿ בֿון מיר הוט עש זיין לעבן ·
אונֿ ווען עש הורט בורט בבֿא נעבאן · זא זיין
ביט זיכֿר אל דיא בייא אים שטענן :

329.

בבֿא שפרך עש מוש זיין גר וויור · דש איך עש
ניט גצ̈יים וויו מכֿן · דרום בֿזרט מיך היגאב איר
שונש ביור · עש ווערט מיר אים שמאוץ גיבאכֿן
· דרוזיאנה שפרך ניט זייט זא מיור · עש ווערט
אויך מכֿן ור גן דש ואכֿן · עש שמיצט אויך אן
שעדיו מיט זיין איזן · קומט דענוך מיט מיר
איך וויו אויכֿש וויזן :

330.

זי גנגן מיט אים ביז בֿור דען שטאו · גר ויו וויט
זי דא שטין בֿונדן · דען הט עש גטרעטן דאש
אים אויז גנגן די גאו · דען הט עש גשואגן טיפֿ·
וואונדן · מקאברון שטונד דא ויט זיין קנעכֿטן
או · זי היטן עש גערן ווידר אן גבונדן · איר קיינר
טורשט אין שטו בֿון או זיין קנעכֿטן · די טויר
היוטן זי צו מיט גרושן מעכֿטן :

331.

כבֿא גנגביש צו דער טויר היגאן · אוב שטיש
זי אויף גאר גריכגן · א: בור א: רונדעוה זאך דין
אירו מאן · דא קאם עש הרויש צו שפריכגן ·
דא הוב זיך איין גרוש גשטובר אן · די שטינ
היבויף וואורן זי או דריכגן · וואו דעם דער אם
ערשטן קונט אנטרינן · מקאברון ווף אין איין
קאמר אוב ור שפערט זיך דינן :

332.

אידרמן עש אויז דעם הוב טרייב · זי וואהן דא
בין אז היטן זי וואלן · דרוזייאנה אוין דא ביי בבא
בלייב · אין איר הנט הט זי איין בראנן · רונדעלה
ליף צו בבא אונ׳ זיך אן אין רייב · בבא דער
נאם עש ביי דעם צוינן · אונ׳ בורט עש אין
שטאל דען עש הט ביזונדר · דש זאך דרוזייאנה
אונ׳ נאם זי גרוש וואונדר :

333.

רונדעלה גינג אונדר אן אים גנויא · אויף בבאש
קוספא טעט עש זיין ראכן · בבא שפרך נון
שויא בון שויא · ווי קנשטו דיך אזו וואל צו מאכן
· דש דו מיך באש קענשט ווען דיין ורויא · דש
מוש איך שון זעלבשט לאכן · בבא אין גיבערד
זיין מאנטיל אויף דעקט · דא זאך זי דש אים איין
שווערט הר בור ריקט :

334.

דא ליף זי נאר וולקש צו אים הין צו · זי קענט עש
דש עש וואר סומעלה · זי שפרך דש איז גיוועזן
בבאש זאגן מיר וואל · הושטוש גיוואון זאגן מיר
שנעלה · איך הון אויך וואל גיהורט ווש זאגשטו ·
ווי דיך אזו וואל קענט רונדעלה · איך האלט דו
מיינשט מיר צו ור שטין צו געבן · ווי דו זיישט
בבא עש מוכט דיך וואל קושטן דיין לעבן :

335.

דש בוז נישטאלט נייכן זאל · דעם אידלן הערן
דעם ויינן · אייא וואל המבדיל בין קדש לחול ·
צווישן זיינם ליבן סנים אונ׳ דעסדיינן · נון
שטונד איין שנ״ מיט וושר ואל · דא שטיש ער
איין די הענד די זיינן · אונ׳ וועשט זיך דא מיט
אונטר זיינן אויגן · דא הט ער איין נישטאלט
אז בור ויל טגן :

336.

אז בלד אז דרוזייאנה דש גזעהן העט · דא הוב
זי אן אן צו האלזן אונ׳ צו קושן · זי הינג דא אן
אים אז איין קלעט · דש ער איר וור ויל קום ליש
זי אן וישן · זי שפרך דו ליבר ורוינט דו ליבר
עט · זולט איך מיין לשט מיט דיר דא בוישן ·
אויויא וי זול איך מיך בור מקאברון גירין · היינש
וערט מן מיך אונ׳ אין צו אנגדר ליגן :

337.

בבא שפרך וואלן מיינם רוט · זא דרפשטו דיך
ניט ביזורגן · אונ׳ קום היינט הראב צו מיר שפוט
· אונ׳ זיך דש עש בלייבט בור בורגן · אויף
רונרעלה וואלן מיר הין רייטן דרוט · מענכלי מייל
אי עש איז מורגן · זי שפרך וי זול איך אויז דער
קאמר אנטרינן · דאש עש מקאברון ניט וערט
אינן :

338.

בבֿא שפרך איך וויל דיר זאגן איין שוואנק · אונ׳
הור מיר צו גאר עבן · דא וויל איך דיר געבן איין
וועשלן מיט טראנק · דא זולשטו אים אויז צו
טרינקן געבן · דא ווערט ער נידר פֿאלן אויף איין
באנק אודר אויז בלד אירגן דר נעבן · אונ׳ אויז איין
זויא ווערט ער דא שלופֿן · זא קום הראב אונ׳
ברעכן מיר מיין וואפֿן :

339.

דרוזייאנה שפרך דש זיין גוטי מער · ער ווערט
עש ניט דורפֿן פייפֿלטן קיינס ספֿאסן · איך וויל
אין מאכֿן טרינקן נוך אל מיין בגער · אל דינג
וויל איך אין אויף קלאסן · גיב מיר נורט דש וועשלן
הער · אונ׳ וש מיך דר נוך מיט שאסן · אונ׳
דיין הארניש וויל איך דיר וואל אכֿטן ·
אל דינג וויל איך אויף דש בישט אויז
טראכֿטן :

340.

זי נאם דש וועשלן אונ גינג דא הין · אבר זיא
קושטן זיך גאר איין וויילן · נון מוכֿט איר מערקן
ווי שטונד איר זין · צו מקאברון וש זי זיך אײלן ·
זי שפרך זול איך אויך ניט זאגן פֿון דעם פיליגרין
· זיין געוייכֿן איז ניט אין וויל מיילן · ער שפריכֿט
ער וויל מאכֿן אין דריי טאגן · דש רונדעלה זול
ניט מין ביישן נוך שלאגן :

341.

מקאברון שפרך דש איז נאר גוט · הייש אים עשן
געבן אונ׳ הייש עש טרענקן · אונ׳ איז זאך דש
ער דש דורנטוט · זא וויל איך אים גערן עצווש
שענקן · דרוזייאנה שפרך ער בישט בינערט בוך
מוט · ווען דש מן מיט עשן אן אים זול גידענקן
· אונ׳ דר צו ביי גאבט וויל ער דא בידן ליגן ·
אין ביטון וויל איך אים לושן מאכן אונטר דער
שטיגן :

342.

בון טראכטעט דרוזייאנה איין אוינ׳ זאן · אונ׳ אין
איר קאמר גינג זי גישווינדן · אונ׳ דא נם זי איין
גרושן מאטראן · אונ׳ בבאש הרניש ווש זי דריין
בינדן · אונ׳ שפרך אזו צו איינם רינאן · דא
בידן אים שטו ווערשיטו איין בעטלר וינדן · דעם
זולשטו דען דורגן מאטראן געבן · אונ׳ הייש זיך
דרויף ליגן וואו אים איז עבן :

343.

דער רנאן טעט אז זי הט גיריט · אונ׳ טרוג אים
עש הינאב אין שטאלן · אונ׳ שפרך דרוזייאנה
שיקט אויך דש ביט · איר זולט אויך ליגן וואו
עש אויך יוט גיבאלן · דא אימש דער רינאן
בון געבן היט · דא באנד ער אוינ׳ דען באלן ·
אונ׳ וואלט זיך איין וויל דרויף ליגן שלוסן · דא
ואנד ער דינן זיין גוטן וואוסן :

344.

בון וואר דרוזייאנה גנגן צום טנץ · אז העט זי
אל דינג פֿור געשן · אונ׳ דא עש בון וואר בכֿט
גנץ · מן רופֿט אידרמן צו דעם עשן · אונ׳ דא
זי בון הטן געשן פֿון אירי פאנץ · אונ׳ וואַרן איין
וויל דא גזעשן · אונ׳ הטן חתן אונ׳ כלה וואל
בזונגן · דא לוסֿן זי מיט אין אין איין קאמר
גדרונגן :

345.

מקברון דער טראייב אידרמן הינויש · אונ׳ מיט
דעם רינגל שפערט ער צו דינן · אונ׳ הוב זיך
אן וואקש צו ציהן אויש · ער וארכֿט די צייט
וואר אים צו ריכן · דרוזייאנה צוך הר פֿור
איר קרויז · דא וור דער שוני טרנק איכן ·
אונ׳ צו מקברון הוב זיא אן צו שפרעכֿן · וושט
אונז פֿור איין וויין צעכֿן :

346.

טויט וואר איין טרונק דיעש גוטן מאלֿוזיר · דער
ווערט אייך גנץ ורישגערן · אונ׳ ווען איר הט
גטרונקן זא געבט דען מיר · זא וויל איך זי
פֿואט אויש לערן · מקברון דער טרנק זי אויז
גר שיר · דא בינונד אים וואונדרליך צו ווערן
· דען טרנק דען בינונד ער אים קוסֿי צו פֿוון ·
אונ׳ אן דעם הערצן ווש ער אים וואון :

347.

ער זאנך דר בידר אויף איין קישט · זיין אויגן
אים קוסף אום לאופן · ער הורט נוך זאך נוך
רידט בישט · מיט דעם שלוף טרנק הט ער זיך
אן גיזופן · דרווייאכה די מכט ניט ויל מישט ·
דא זי דוכט דאש ער ווער וואל אנטשלופן · דא
קאם זי אויז דער קאמר צו שלייכן · אונ' שפערט
זי צו ווייברלייכן :

348.

זי נאם דען שלושיל אונ' זואט זיך ניט מין ·
אונ' לוף הין אב די שטיגר שנעלה · אונ' ביז אין
דעם שטאל קאם זי צו גן · דא שטונד בבא אונ'
זאטיל רונדעלה · אונ' ואר גיהרבישט ביז אין
די צין · אונ' אן זיינר זייטן הט ער סומעלה ·
אונ' אז בלד אז זי אין שטל וואש קומן · שפרנג
ער אין זאטיל אונ' זי היבטר זיך גינומן :

349.

אונ' רענט דא הין אז איין ספייל · די גנץ נכט
און אונטר לושן · אונ' ביש אויף דען טגאיין
גיטי וייל · דא קמן זי אין איין וואלד איין גרושן
דא ווארן זי גריטן זיבנצינג מייל · דא לאנדן
זי איין ברונן שון אויז דער מושן · דא שטייגן
זי אב דא בייא דעם ברונן · אונ' רוטן דו אן
דער זונן :

350.

אונ׳ אשן ווש זי הטן בייא דעם קוואל · אונ׳
וואלן זיך נגן ווידר דר קוויקן · דר נוך הוב זיך
די ורייד ערשט אן · בבא דער טעט ווש ער הט
צו שיקן · דרוזייאנה שרייא אז אין דיבא אים
שטל · אך דורפט ער זי אין קמפא ניט סיקן ·
ווען זיא ווש אים צו מול ניט אויז וויכן · ווש זי
דראן גיוואכן דש זולט אן די צין שטרייכן :

351.

בון לושן מיר די דוזינן זיצן בון · אונ׳ איר קורצן
וייל מיט אנגדר טרייבן · אונ׳ בון אונזרם ליבן
הערן מקברון · וואלן מיר איין וויילן שרייבן · די
באכט דא דרוזייאנה וואר גילוסן דר בון · אונ׳
הט אין לושן שלוסן בלייבן · דא ווש קיין מענש
דער עש טעט אנדן · ביז צו מורגן דש אידראן
וואש אויף גישטאנדן :

352.

ביש עש וואר דרייא שטונד אויף דען טג · דש
עש אידראן ווש וואונדר בעמן · ווארום ער
אזו לנג בייא דרוזייאנה לאג · אונ׳ זי נוך ער
ניט אויז דער קאמר קעמן · מקברונש ואטיר
שפרך דש זי דער דבר שואך · זי זולטן זיך
אוי בייד וואל שעמן · איך הלט זי הבן זיך ביי
אנגדר ור געשן · זו בון אידראן בלייבן בון אירן
ווען אין געשן :

353.

ער וואלט צו מול ניט ווארטן מין · ער הוב אן
צו רומסין אן דער טוירן · אין גוטי וויל בלייב
ער דא שטין · ער הורט זיך ביאן דינן רוירן · ער
שפרך דש קן ניט גלייך צו גין · אין וויל וועגן
מושן זי דינן פֿוירן · וואקש היש ער ברענגן
צואנג אונ׳ האמר · אונ׳ מיט גוואלט בראך ער
אויף די קאמר :

354.

דא ליגן היביין מענכֿר גוטר ריך · אונ׳ וואקש
פֿור דש ניט גשטינן · דא זאהן זי דש נוך
וואר גריכֿט די דיך · דא דר שראקן זיא דש
זי גלייך דר שווינגן · דא זאהן זי דורט אין אייבר
איך · מקברון אויף זיבם מול דורט ליגן · אונ׳
וואש אב גנעשטולט מיט זיין הוזן · גלייך אז זולט
מן אים אין תחת בלוזן :

355.

זי דר שראקן זיר אונ׳ ווסן אל ראר · אונ׳ הובן
אין אן זיר צו רוטין · ער וור גלייך אז ווער ער
טוט גנץ אונ׳ גאר · אז היט מן אין דר שלאגן
מיט קנויטין · זי טרוגן אין דא איין גרוש פֿויער
וואר · אונ׳ הובן אין אן צו רייבן אונ׳ צו שויטין ·
אונ׳ גישן אים מלבֿזיר אין זיין ראכֿן · אז ולנג ביז
ער דוך הוב אן צו אנטווכֿן :

356.

דא ורונגן זי אין וואש דא וואר דר מער · אוב
וויא אים דוך ווער גישעהן · דא ורונגט ער וואו
דרוזייאנה ווער · אבר איר קיינר האט זי גיזעהן
· דא שריי ער דאש אן עש הורט גאר ועד ·
אויוויי לידר הוב ער אן צו ייעהן · אויוויי איין שוני
טראנק הון איך גיזוסן · אויוויי איך ורכט זי זייא
הין וועק גיוסן :

357.

איך וויש איר צו מול ניט טראכטן קיין זין · נוך
בישט גוטש דרויז צו לעזן · איך וארכט דש דער
געשטרין סיונרין · אישט דער בוזוויכט בבא גי
וועזן · דרום לאסט איר וואקש אין שטאל דא הין
אוב דר וארט איר גאבן דש וועזן · זייני קנעכט
ווסן דא הין גאר שנעלה · זי ואנדן נוך סיונרין
נוך רונדעלה :

358.

דא מערקט ער אוב וואושט גיוויש · דע זי מיט
בבא וואר דר בון גיריטן · איין גרוש גישריי ער
דא אויז ליש · אלי ורייד וואר אים בור מיטן · זיין
האר ער בור לאייד אויז ריש · זיין האלז היט ער
אים געדן אב גישניטן · ער הט אין וויינטליך
וויבן אוב קלאגן · דרוזייאנה דרוזייאנה וואש ער
אומדר זאגן :

359.

דרוזייאלגה איך היט דירש ניט צו גיטרויט · דש
דו דיך הישט ב֗ון מיר גישיידן · אוין דש אונגליק
היט איך ניט גיבויט · אויוי מיינש הערצן ליידן ·
דש היישט איין הולצייט און די ברויט · אויוי
דער קלייני ורידן · אונ׳ וולקש שסרך ער צו אל
זיינן קנעכטן · זי זולטן אין בוך איילן מיט גרוש
מעכטן :

360.

מקאלברונש ואטיר דער הוב אלזו אן · אונ׳ שסרך
ליבר זון לוש דיך וואיכן · ווען איך דיר בור איין
ווארהייט זאגן קאן · דש זי זי ניט קונן דאר
ראייכן · דארום לוש בורט דא הייאן אל דיין מאן
אונ׳ ניט זיי דיך אז גאר גרוסליך לייכן · אונ׳
ווילשטו אים יא לושן בוך יאגן · זא הור מיר צו ווש
איך דיר וויל זאגן :

361.

בון הוט אונש דש בוך אזו טון קונט · ווי מקברון
היוט איינן גיבאכגן · דער וואש איין הובר מאן
אונ׳ איין הובר הונט · זיין גלייכן האט מן ניט
גיזעהן אין לכגן · ער לוף ויל מייל אין איינר שטונד
· מעבכן מענשן הט ער גיטון גידראכגן ·
זיין ארם גאנצי באיים אויש רייסן · אונ׳ דער
שטרק סעווקן ווש ער גיהיישן :

362.

אים טורן לאנגער גיבֿאנגן שווער · אונ׳ אל טאג
זולט מן אין בון העבנגן · זיין לאטר שפרך ווען
איך אז דו ווער · זא וועלט איך אין שיקן ער
מושט זי ברעבנגן · אונ׳ וועלט אים גילובן בוך
זייבר בינער · דש איך אים זיין לעבן וועלט דר
לעבנגן · מקברון שפרך איך וועלט מירש ניט
בישר מולן · וועקש היש ער אין אויז דעם טורן
הולן :

363.

סעלוקן דער קאם ביהענד אונ׳ גירינג · אונ׳
קניאט בֿור מקברון דא נידר · דא זאגט אים
מקברון אל דינג · אונ׳ שפרך סעלוקן דו הילט
זא בידר · זיך בוייארט דש דיר דש מול גילינג
· אונ׳ ברעבנג מיר זי אלי בייד הר ווידר · זא וויל
איך דיר דיין גיבֿעבקנש לידין זאגן · אונ׳ דו זולט
ניט מען זורגן אל דיין טאגן :

364.

סעלוקן שפרך גינעדיגר הער זא סֿיין · איך ור
הייש אויך איר זולט ניט זורגן · זי זולן אלי בייד
ווידר בייא אויך זיין · אי עש איז אום די צייט
מורגן · געבט מיר בוייארט ספֿייל אונ׳ בוגן מיין
· אונ׳ מיין הארניש דש איר מיר הט בֿור בורגן
· אונ׳ הט אויך גיוויש איך וויל זי דר יאגן ·
מקברון מכֿט אים זיין גירעט דאר טראגן :

365.

סעלוקן דער מכֿט זיך אויף׳ זיין ויר ביין · אונ׳ זיר
ער זיך אויז אכנדר שטריקט · אונ׳ ליף׳ דא הין
אויבר שטוק אונ׳ שטיין · אונ׳ זיין שוואנץ ער
אויבר זיך ריקט · ער זוכֿט אין אלי העקן גרוש
אונ׳ קליין · רעכֿט וויא איין הונט ער אומטום
שמיקט · ער מורט אונ׳ הוילט אונ׳ ווש בֿור זיך
שרייטן · דען גרושן רומור הורט מן בֿון וייטן :

366.

בון לאנגבֿא דורט ביי דעם ברונן אונ׳ שלוף׳ ·
זיין קוסין׳ הט ער אין דרוזייאנש גירן · דרוזייאנה
הורט וויא מן וייטליך ליף׳ · דער רומור דער
וואש זיך אומדר מירן · בבֿא זי לוקש אוז דעם
שלוף׳ אויף׳ ריף׳ · זי שפרך איך וארכֿט דו מושט
דיך וירן · הורשטו ניט דען רומור דו דעגן
ווערדן · בבֿא דר שראק אונ׳ שפראנג לוקש
צו ספֿערדן :

367.

זיין גוטן הארניש דען האט ער אן · אונ׳ זיין
שווערט נאם ער אין ביידן הענדן · ער שפרך
איך זיך לאפֿן איין אייבצוינגן מאן · דער לאפֿט דא
הער נאר ביהענדן · דרוזייאנה שפרך איז עש
נוייארט ניט סעלוקן · ווען ער וואר אונש בידן
שענדן · בבֿא שפרך ער לאפֿט דא הער אויף׳
ויר ביינן · דא הוב דרוזייאנה זער אן צו וויינן :

368.

איר וארב אונ׳ איר רוטר מונד · דער הוב איר אן
צו ור ואלבן · בבֿא שפרך דו ליבי ורייד אונ׳ וואונד
· הב קיין זורג איך וויל אין ראיין זאלבן · איך
בֿורכֿטט מיך ביא בֿור הונדרט הונד · זולט איך
מיך דען ניט ווירן גינן אייכם האלבן · אין דעם
קאם סעלוקן דא הער צו שנורן · אונ׳ שפרך
קיר ווידר אום מיט דייכר הורן :

369.

בבֿא שפרך נון לאש דיר דר וויל · איך וויל דיר
וואל אנדרש וויזן · איך ווארכֿט מיך ניט בֿור דיינן
ספֿייל · נוך בֿור אירן שארפֿן אייזן · דא שפרנג
סעלוקאן היבטר זיך אין אייל · איין שפרונג דער
ווש וואל צו פריין · אונ׳ וולקש איין נוך דעם
אנדרן הרויש גיצוגן · אונ׳ שוש אוינ׳ בבֿא מיט
זיינם בוגן :

370.

בבֿא נאם רונדעלה בייא דעם צאם · אונ׳ אויז
דעם שוש ווש ער אים ווייכֿן · סעלוקן וולקש
איין אנדרן ספֿייל נאם · אונ׳ שוש אבר איין
שוש איין און גלייכֿן · בבֿא וולקש גינן אים צו רענן
קאם · אובר זיין קופֿי וואש ער אין שטרייכֿן
· סעלוקן שוש אוינ׳ אין גר און ור דרושן · ביז
ער זיין ספֿייל הט אל ור שושן :

371.

אונ׳ דא ער נון קיין ספייל מין היט · דא צוק ער
זיין שווערט אויש דער שיידן · דא ווסן זי מיט
אנכנדר אין די וויט · אונ׳ שווגן אויף אנכנדר מיט
ורײדן · אי אײנר פון דעם אנדרן זיין לעבן ריט
· דער גוט שווייש ראן פון אין ביידן · סעווקן
שטרייט מיט גרושם שטורם · אונ׳ בבא וואבר
זיך אז איין ליגט ווארם :

372.

רונדעלה האוף בבא מיט גנצם גונשט · דעם
סעווקן טעט עש גאר גדראכגן · זי מאכטן גר
איין גרושן דונשט · א: ווער איין דאמספא פום
קאוף אובן גאגנן · בבא דעם בינגנד צו רינן די
קונשט · זיין לעבטג וואש אים ביא א:ו באמגן
· סעווקן מכט אים זיין גייקייט ליגן · פום ספערד
מאכט ער אין כאון מיט גרושן שוין :

373.

א: בוד א: רונדעלה װאורד גוואר · דש בבא
פון אים הער אבא וואר גבאון · דא הובא
עש אן אונ׳ שפראכג ווקש צו סעווקן דאר ·
אונ׳ שוונ זיר אויף מיט זיינן פֿוישן און · עש
שוונ אין אוסט דש ער ביי צו דער ערדן גאר · דש
ער גלייך ווידר וואש אויף סראון · סעווקן דער
ווש ווקש היכטר זיך צוקן · אונ׳ שפראכג רונדעלה
אובן אויף זיין רוקן :

374.

רונדעלה וויש ווילר אונ׳ גאר און גיציים · סעולקן
וואלט עש ניט אויף אים לידן · עש לוף מיט אים
דורך דורנר אונ׳ באיים · זיין סנים מאכט עש
אים צו שניידן · סעולקן גידוכט ווער איך ווידר
דא היים · איך וועלט לושן בבא ביי זיינר גליידן
· אזו ויל דר וויל קונט אים קוים ווערדן · דש
ער הראב שפראנג אויף די ערדן :

375.

דא ער בון הרבידן וואש · דא הט ער זיין שווערט
ור לורן · עש וואר אים נידר גיבאלן אין דש גראז ·
אויז דער הבט הט איזש גרישן איין דורן · אז
באלד אז בבא דר זאך בון דש · דא מיינט ער
סעולקן ווער ור לורן · דא רייש ער אויש איין באם
מיט זיינר ווארצלין · אונ׳ שלוג בבא אן קוספא
דש ער דא הין וויש סורצלין :

376.

ער טורקליט דא הין וואל אין דען טאן · גלייך בלו
ער דר נידר בור דרוזייאנה · אונ׳ בור ווידר אויף
אז איין ורישר מאן · אונ׳ בינגנר זיך ערשט ווידר
צו דר מאנן · אונ׳ לוף ווידר דא הין צו סעולקן
· אונ׳ ווידר אן אכנדר אז די ביישינן האנן · אום
דרוזייאנה הרום זי מיט אכנדר לוסן · דרוזייאנה
שרייא מורט אונ׳ ציטר וואסן :

377.

אז סעווקאן דוך מייכר דראן שון · ווש אוכלינ
ווישטו דא אן ואכנן · גדענק אן די טרייא די
איך דיר הב גיטון · דא דו בישט גלעגן אז שווער
גיאכנן · ווי אוסט הון איך דיך אב גיבעטן פֿון
מקאברון · ער היט דיך זונשט לעבנדיג גיהאנגן
· איך ביט דיך דורך גָּ ווישט מיך אויך שילטן
· אונ דיך אונ בבא מיט אכנדר פֿור ריכטן :

378.

אונ ווישט אונז מיט אכנדר ציהן דר פֿון · איר
צווין ורישי דעגן אלז ורומן · אל די וועלט ווערט
איר אונטר טון · ווער איז דער דער אייך וויל
אובר קומן · סעווקן קומשטו שון ווידר צו מקברון
: א ווערט דיר דיין לעבן פֿון אים גינומן ·
ווישטו דעם זעלבין בוזוויכט גיטרויאן · אויף
: זיין ריד איז ווערליך ניט צו בויאן

379.

סעווקאן דער לוף ווקש דאר צו איר · אונ שפרך
איך וויל ואלגן דייכר לירן · הייש בבא בוייארט
אויך ואלגן דיר · אונ הייש אין זיך אויך ניט מין
וירן · איך וויל אים ור געבן ור געב ער מיר ·
ברודרשאפֿט וואלן מיר צו אכנדר שווירן · וואו
ער הין וויל גא וויל איך וייט אים ציהן · מקברון
דעם וועלן מיר וואל אבט וליהן :

דרזייאנה די וואר דער ריד גאר ורא · אונ׳ בבֿא
דער ליף זיא אנטגגן · אונ׳ זי שפראך פעלוקן
דער שפריכֿט אזו · דיין שווערט זולשטו בידר
לגן · זא וויל ער בלייבן בייא אונז דא · אונ׳ נגן
דיר וויל ער זיך ניט מין רינן · אונ׳ מיט אונז וויל
ער אומדר ואנדרן · בי: מיר קומן צו מיינם
ואטר אין ולאנדרן :

381.

בבֿא וראלף דש שווערט אויף דש לאנד · אונ׳
צו פעלוקן קאם ער וליקש גנאנגן · אי איינר גאב
דעם אנדרן דיא האנט · אונ׳ מיט ארמן ווארן
זיא זיך אום פֿאנגן · זיא זעצטן זיך צום ברונן
אין דעם זאנד · אונ׳ דר נאך גינגן זיא רונדעלה
ווידר ואנגן · פעלוקן ואנד ווידר זיין שווערט אונ׳
ספֿיין · אונ׳ דר נוך הובן זיא אן דר פֿון צו איילן ·

382.

דרוזיינה זאש הינטר בבֿא צו פפֿערד · פעלוקן
הט זיא הינטר אין גנעבן · אונ׳ ער ליף נעבן
אין אויף דער ערדן · צו פֿוש וואש ער בייא אין
שטרעבן · ער ואנגט רונדעלה דער דעגן ווערד
· ער שפראכן גאר אובר וייטי גרעבן · מיטנכֿי
בערג זיא מיט אנגדר אויף שטיגן · דא זאהן זיא
אין שון קאשטעל פֿור אין ליגן :

פעלוקן

383.

סעווקן דער שפראך צום זעווינן מול · ברודר
בבא זאל איך דיר ניט זאגן · דש דורטין קאשטעל
קען איך וואל · איך בין דינן געווען פור מעגבן
טאגן · עש זיצט דינן איין גרוב דער איז טונגט
בול · מיט מקברון הוט ער זיך גשלאגן · מיט
אייבר לאנג הוט ער אין שיר דר שטולן · אוג
מקברון הוט זיך נוך ניט אן אים גרוכן :

384.

ווען ער הוט אין ביא קעם קומן אן · ער העט אין
לענגשט גהאבן · דער זעווינג גרוב הייסט
אורייאן · ער ווערט אונז גאר ליפליך אבספגן ·
דרוזיינה שפראך ער איז איין ערבר מאן · איך
הון אין אויך גקענט בור לאנגן · עא לוש אונז
דר ציהן דו ליבר בבא · טרויאן זיין וויב איז מיין
נוהטי קרובה :

385.

אזו ריטן זיא ביז אן דש קשטעל הינאן · דא הטן
זיא וואל צו גשפערט דינן · דער טורנער הט זיא
גבלאזן אן · דער גרוב גינג אן דיא צינן · אז בלד
אז ער דר זאך סעווקן · דא גדרוקט ער אים אין
זיין זינן · מקברון הוט אין דא הער לושן קומן ·
דש מיר מיין לעבן זול בון אים ווערן גנומן :

דר נוך

386.

דר נוך זאך ער בבֿא אונ׳ די פֿרויא · אונ׳ הורט
זיא רידן אונ׳ לכֿן · ער זך זי אן גר גנויא אונ׳
גנויא · אונ׳ נאם אין גרוש וואונדר דער זכֿן ·
ער ריף זיין וייב אונ׳ שפרך נון שויא · ווער די
דוזין זיין קונשטו דירש מכֿן · זי שפרך עז איז
ביי דעם בורא עולם · מיין קרובֿה דרוזיינה איך
וויל איר גן געבן שלום :

387.

אונ׳ אז טוייאר אז איך איין יודין בין · זי הט
מיט איר בבֿא דען שונן קנאבן · איך האלט זיא
האב גטון מקברין איבר דען זין · וויא מאן דיא
זאך איין גשטלט גווייארט האבן · זי שרייא איר
היבֿאב וואו בֿון דער צין · בישטו עש דרוזייאנה
זו איך עש געאבן · דרוזייאנה שפרך יא דו ליבי
קרובֿה מייני · קום טו אונז אויך אונ׳ ליש אונש
הין איינהי :

388.

דער גרובֿ דער שפרך צו זיינם וייב · שרייא
איר היבֿאב אין זולכֿר מושן · דש זי סעלוקאן הין
וועקן טרייב · זא וויל איך זי אונ׳ בבֿא איין לושן ·
ווען איך ווארכֿט ער ברעננ מיך אום מיין לייב ·
מיט זיינר קראפֿט אזו גרושן · די גרעבֿין טעט וויש
זי היש איר מאן זא בידר · דרוזייאנה שרייא
היבויף אונ׳ זאגט ווידר : און סעלוקאן

389.

און סעווקאן דא וויל איך ניט הינדן · אונ' געבשטו
מיר געלדן איין גנץ סודר · ווען ער איז איבונד
דער דינר מיין · ער איז מיינש בבא געשווארנר
ברודר · דרום הייש דיין מאן און זורגן זיין · ווען
מיר וועלן אים לאזן קיין לידער · דא דער גרוז
הערט די רויגן ווארטן · דא גינג ער הינאב אונ'
טעט אויף די ספורטן :

390.

דא רייטן זי הינדין ביז אין דעם הוז · דא ווארן
זי גאר וישליך אנפפנגן · דא ורונט זי אורייאן
דער אידיל גרוז · וואו הר נוך זי האטן בור לנגן
דא זאגטן זי אים בון דער אלף ביז אן דייתיו ·
אל דינג ווי עש אין וואר גנגן · דא ליש ער אין איין
שוינ' קאמר צו בירייטן · ויל ראכן אונ' טאפיד
ליש ער דריין שפרייטן :

391.

סעווקאן ליש אים בור די זעלבין טויר · גאר איין
הופש ביט אויף ביטן · אוב דרוזייאנה אונ' בבא
עבווש ווידר בור · דש ער אין איר לעבן וועלט
ריטן · אונ' עשן אונ' טרינקן טרוג מן אין בור
אל אידש הערבן לושט זיא דינן היטן · אין דעם
שלוש וואורן זי מעגלן טען · דש מקאברון דר בון
ניט וואושט צו זאגן :

ער גידוכט

ט ג

392.

ער גדרוכֿט דא פעווקן אויז גבליבן וואר · ער ווער
נאכט דר פֿון אנספאֿווהן · אונ׳ היט ניא בבֿא נוך
גייאגט אומש נאר · ער ווער איין אנדרן וועג
אויז געזון · ער שיקט אויז זיינר קנעכֿט מענכֿי
שאר · אונ׳ פֿור היש אין איין שאן איין הוהן ·
זיא זולטן אין זוכֿן אין אלן לאנדן · אונ׳ זולטן אין
ואנגן וואו זיא אין ואנדן :

393

אזו שטונד עש מענכֿי טאג נון אן · דש מקברון
בישט קונט ווערן איבן · זיא וואֿרן אומדר ביא
גרוֹז אורייאן · ווי קורצר וויל טרייבן זיא דינן ·
איין מאל רייטן זיא אויז יאגן מיט פעווקן ·
אין דעם וואלד דא דש קשטעל לאג איבן · איין
פויאר האקט האלץ פֿון ווייטן · דער זאך בבֿא אונ׳
פעווקן היבטר אנבדר רייטן :

394.

דער פויאר גדרוכֿט אים אין זיינם זין · דש דוזינג
זול מיר עצווש אויש טראגן · צו מקברון וויל איך
ציהן דא הין · אונ׳ וויל אים דש ביטן ברוט זאגן ·
אונ׳ וויל זעהן דש איך אזו ויל ור דין · דש איך
מיר קונט קאפֿן רוס אונ׳ וואגן · ער ליף דא הין
אונ׳ מאכֿט איין וועג איין קרומן · אונ׳ ליף טאג
אונ׳ נכֿט דש ער באלד וואלט קומן :

אונ׳

אוב׳ דא ער קאם אין דיא שטאט היניין · דא קם
ער אויף דען פאליש גיאלסן · אין מקאברונש
קמר וואו ער וואקש איין · ווען דיא טיר ואנד ער
גלייך אוסן · מקברון שפראך וואש ווילשטו מיין ·
דש דו דיך הריין הושט ור שלוסן · דא שפראך
דער פויאר וואלט איר מיר עצווש געבן · זא וויל
איך אויך זאגן וואש אויך איז עבן :

396.

מקברון שפראך זאג מיר בורט אן · איך וויל דיר
געבן וויש דו קנשט זאגן · דער פויאר שפראך
איך הון גיזעהן פעלוקן · מיט בבא אין איינם
וואלד גין יאגן · בייא דעם שלאש דא איבן זיצט
אורייאן · איך הלט זי הון זיך צו אים גישלאגן ·
מקברון שפראך דש הור איך גערן · נון קענן זי
מיר ניט אנטגין זיא מושן מיר ווערן :

397.

דאר נוך שפראך ער צו זיינם קנעכט גיא הין
זיך אוב איז · עצווש דא צו עשן בור דען פויארן
· אוב׳ גיב אים אויך ויר אילן גריז · דש ער אים
מכט איין ראק בור טרויארן · דר נוך וויל
איך מיך רואן נוך רשטן ביז · איך דעם שלוש הון
אב גישושן די מויארן · אוב׳ דען ביטרן טוט
מושן זיא אל דריי לידן אוב׳ דרוזייבאה וויל איך גר
שלעכט אויז שביידן :   וואקש

398.

וועקש ניבוט ער אויף אל זיין מאן · דש זי זולטן
מיט אים ציהן פֿון דאנן · אל דער גוואַרט מיט
בויקשן שישן קאן · אודר איין ארם ברושט
קן שפאנן · אזו צוהן זי ביז אן דש שלוש הינאן ·
ער הט מיט אים צוואלף טויזנט מאַנן · זי אום
רינגלטן דש שלוש צו אלן עקן · מענך שון גיצעלט
זאך מן אויף שטרעקן :

399.

מענך צייט ער אום דש שלוש דא לאן · זי שושן
אב מענכֿי גינן · אוך ווער ער דר פֿור גיזעגן אל
זיין טן · זא היט ער עש ניט קונן גיווינן · ער
שפרך ווען איך ניט אנדרש מאן · זא וויל איך
זי אויז הונגרן דינן · אבר זיין אן שלאך דיער
וואר גנץ ור לורן · ווען עש וויש גישפייזט אויף
איבין יארן :

400.

דא ער וויש גיזעגן איין מונט אודר עכֿט · אוך
זאך דש ער עש ניט קונט היובן · איין מול ביי
נכֿט נאם ער יאין קנעכֿט · יוך צו דעם שלוש
וואר ער צו טראבן · ער רופֿט הינויף גיט הין
אוך שפרעכֿט · צו אורייאן אוב ער וויל מיר דר
לאבן · איין ווארט אודר צווי מיט אים צו
רידן · אן איינם אורט דש מן ניט הורט אונז
בידן :

איבר לונ

401.

אונ׳ לוף הין אונ׳ זאגט אים די מער · אורייאן קם
נאר ביהענדן · אונ׳ רופֿט היגאב ווער איז דער ·
דער נוך מיר אזו הוט לושן זעגן · מקאברון
שפרך מיין ווילן ווער · מיט אייך צו רידן אן
אייגאם ענדן · דש אונז ביידן כימן רידן הורט
· אורייאן אל זיין קנעכט הין וועק ור
שטורט :

402.

מקאברון רופֿט היגוין׳ וויטו מיך ור שטון · עש
זול דיר ברענגן גרושן ורומן · איך זאג דיר איך
בין געלבשט מקאברון · אונ׳ וויל דיר זאגן ווארום
איך בין קומן · דו ווייסט דש דו ווידר מיך הושט
גטון · דש דו די דזיגן הושט איין גנומן · גיב
זי הרויש זא וויל איך דירש ניט גדענקן · אונ׳
איין גאנצי שטט וויל איך דיר שענקן :

403.

אורייאן ענטוורט אים צו הנד · אונ׳ שפרך
מקאברון ור נים מיך עבן · אונ׳ שענקשטו מיר
שון אל דיין לאנד · זא וועלט איך דיר זי הרויז ניט
געבן · ווען עש ווער מיר איבל גונד אונ׳ שאנד ·
דש איך זי זולט ברענגן אום איר לעבן · דרום היב
דיך נורט וועקש פֿון הינן · אודר איך מאך דיך
דר שישן פֿון דער צינן :

מקאברון דער גאב

ט ה

404.

מקאברון דער נאב וואקש וערשן גנעט · ער
בורכט זיך בור אירן ספיין · ער קאם צו רענן
ביז אן זיינם גנצעט · גר זיר אין גרושר איין ·
ער וואושט זיך קוים זיכר אין דער וועט · דר
נוך שטונד עש אן איין גט וויין · איין מאל הוב
סעוקן אן צו זאגן · וואלן מיר היבויש אוב מיט
אין שלאגן :

405.

בבא ענטוורט סעוקן אוב שפרך · טרויאן יא
דו דענן אלז גרומן · אורייאן שפרך עש גיט
מיר אויך · אוייער ריד די הון איך וואל גר נומן
זיין קנעכט אן דא אל הארבישן זאך · טויזנט
מאן וואלטן מיט אים קומן · אלז רעבטן זי היבויש
וואל בור די טורן · סעוקן דער גנגאן דער
שפיצן וארן :

406.

זיין שווערט הט ער אן זיינר זייט · אוב אין
זיינר הנט ספיל אוב בוגן · בבא דער רייט
אים נוך ביט וייט · אורייאן דער קאם אויך
הר נוך געצוגן · מיט זיין וואלק די ווארן בירייט
צום שטרייט · איר לעבן וואלטן זי אל וואגן · דא
זי ביט וייט בון דעם שלוש נון ווארן · דא ואנדן
זי וייבט גרושי שארן :

סעוקאן

407.

ספעלוקן מיט זיינם שארפֿן ספֿייז · הוב ער אן
אובטר זיא צו שישן · ער דר שוש אירר ויל אין
איינר קלייני וויל · דש זיא איר לעבן אן דא לישן
· בבֿא דער רעבט הר נוך מיט אייל · זיין העלם
טעט ער וואל אין שלישן · אונ׳ זיין שפער נאם
ער אובטר זיין ארם · אונ׳ מכֿט מענכֿם הרויש
גין דען בלאן דארם :

408.

אי זיך דיא וייבט הטן צו גירוישט · דא הטן אירר
בֿיל דש לעבן ור לורן · בבֿא דער שטך זיא אין
אירי ברוישט · א: איין דעגן אוי: דאר קורן
· ער העט זיך מיטן אובטר זיא גימושט · אונ׳
רונדעלה שלונ אויף׳ הינטן אונ׳ וארן · עש וושׁ איין
גרוש שרייאן אונ׳ ברומן · אורייאן מיט זיינם
ואלק וואר אויך דר קומן :

409.

עש וואש איין גרושר וייבטליכֿר רומר · דש מן
עש הורט אין אלי איקן · דש מקברון גלייך אין
אגנדר בֿור · א:ז טעט אין דש גישרייא דר
שריקן · אין איינר קורץ ער אויך גיהרבישט וואור
· אונ׳ זיצט זיך צו ספֿערד מיט זיין ריקן · דעם
גישרייא זי וולקש אז נאך רעבטן · דא זאהן זי ווי
זיך ייעני אגנדר שעבטן :

מקברון

410.

מקאברון דער זאך דורט סעלוקאן · ווי ער
מיטנכֿן מענשן היב צו שטוקן · אונ׳ דרכן אויף
אין מיט אל זיין מאן · סעלוקאן דער ווענדט אין
דען רוקן · דא וואנדן זי גלייך גרוזֿ אורייאן · דעם
וואר עש ביט וואל בינליקן · זי ריטנטן אויף אין
מיט אייגם גרושן גשטובר · מקאוברון דער
שטרוק אין אובר אונ׳ אובר :

411.

ער פֿיל פֿון דעם פֿפערד וואל אין דען דרעק · ער
שרייא איך גיב מיך גפֿאנגן · מקאוברון שפרך
פֿורט אין הין וועק · דער בזווילכֿט דער מוש
ווערן גהאנגן · דא הוב זיך ערשט אן איין גרוש
גהעק · אובר אורייאנש וואך וואר עש דר גאנגן
· סעלוקן אונ׳ פֿפֿא ווירטן זיך איין וויין · דר נוך
וואָרן זי צום שלוש צו איין :

412.

אין דש שלוש וואר אין גר גך · אזו קאמן זי היניין
צו שפרינגן · איין טייל אירש וואך קאמן הר נוך
· דש זי איר לעבן דר פֿון וואלטן ברינגן · מקברון
דער שרייגר וייבטליך הוך · וואקש ושט אונז
באלד הר נוך דרינגן · אבר דינן צוהן זי אויף די
שלאק ברוקן · אונ׳ וועלכֿי די הושן בליבן די היב
מן צו שטוקן :

אין דעם

413.

אין דעם שﭏוש דא הוב זיך נון אן · איין גרוש
יאמרן אונ׳ גרוש קﭏגן · זי וואושטן ניט אנדרש
ווען אורייאן · ווער אויך ווﭏרן דר שﭏגן · דיא
גרעבֿין קﭏגט ווינטליך ﭏום אירן מﭏן · דער גרוש
יאמר שטיט ניט צו זﭏגן · נון ווﭏר מקאברון אין
זיין גצעלט נון קומן · אונ׳ הט גרובֿ אורייאן בֿור
זיך גנומן :

414.

אונ׳ זגט ור ריטר בישטן דא · ווי מיינשטן דﭏש
איך מיט דיר וויל לעבן · ﭏורייאן דער הוב אן אונ׳
שפרך אלזו · מיין אידלר הער ור בעמיט מיך עבן
· אונ׳ טויט מיך ניט זא וויל אויך יא · אוייער
וויבר מין אוייער הונד אל געבן · ווﭏשט מיך לעבן
עש ווערט אויך ניט גרויאן · ויקברון שפרך איך
וויל דיר ניט גטרויאן :

415.

אורייאן שפרך גנעדיגר הער דיש לונד · וואלט
איר מיר יא ניט גלאבן · זא וויל איך אויך געבן צו
איינם פפאנד · מיין ליבי צווין זון די שונן קנאבן
· די זולט איר האלטן אין אוייער האנט · ביז
דש איר ייעני ווערט האבן · ויקאברון די רזינגן
דיר וואל גבֿלין · אונ׳ שפרך יא איך וויל דעש
גווישן שפיון :

דא שרייב

416.

דא שרייב אורייאן איין בריף זיינם וויב · אונ׳
איין קנעכט ליש ער אין דאר ברענגן · אונ׳ שריב
איר גן ניזעגן דיך ליבר לייב · מורגן ווערט מן מיך
קוספן אודר העגנן · נון ביט איך דיך טו וושׁ
איך דיר שרייב · דש דיר גן דיין לעבן מוש דר
לעגן · שיק מיר ואר מיין צווין ליבי ערבן ·
זא וויל איך דר בוך אש דר ליבר שטערבן :

417.

ווש מיך זי זעהן פור מיינם עגד · מיין ליבי
חפצים אלזו זוישן · ווש מיר זי ואר געבן איר
ליבי העגד · ווש מיך זי ואר האלזן אונ׳ קוישן
· מקאברון הוט מיר גלובט דש אז ביהעגד ·
דיר זיווידר צו שיקן דש זולשטו ווישן · דער
קנעכט באם דען בריף אונ׳ צוך זיין שטרושן ·
צו איר וואָרד ער איין גוושן ;

418.

אז בלד אז זי בווייארט דען בריף אן זאך · דא הוב
זי זיך אן צו ראפן אונ׳ צו שלאגן · אונ׳ רופט
בבא אונ׳ דרוזייאנה אויך · אונ׳ איר לייד וושׁ
זי אין קלאגן · בבא הוב אן אונ׳ צו איר שפרך ·
ניבשריגי ורויא ווי וואלט איר איטש ור זאגן · איך
האלט די וויל אים מקאברון זיין טרויי הוט געבן ·
זא טוט ער אין בישט אן אירם לעבן ·

דער גרעבין

419.

דער גרעבֿין ווש עש איין גרושר ור דרוס · איר
הערץ וואר איר שיר צו שפרונגן · צווין קורבא
די לינגט זי אויבר איין רוס · דריין זיצט זי איר
צווין שונן יונגן · עש וויינטן אל די דא ווארן אים
שלוס · אבר די קנאבן לאכֿטן אונ׳ זונגן · זי
מייבטן איין גרושי מציאה צו וינדן · דער קנעכֿט
צוך הין וועק מיט דען קינדן :

420.

ער טרייב זי בֿור אים אז איין זאם · ביז ער
זי ברוכֿט צו אירם ואטיר בידר · אורייאן זי בייד
אין זיין ארם נאם · ער קושט זי זי קושטן אין
ווידר · אונ׳ אז בלד דז בון די נאכֿט הער קאם ·
דש זיך אידראן לינגט נידר · דא לינגט ער זיך אויך
מיט זיין צווין זינן · שלעכֿט אוני גֿטש בורן אז
די זולכר טונן :

421.

צו מורגש שטונד אוני דער גרובֿ זא בֿיין · אונ׳
זיין קינדר ליש ער בייד שלוסן · אונ׳ לוני ביז צו
דעם ישלוס דעם זיין · אונ׳ הוב אן צו שרייאן
ציטר וואסן · טוט מיר לוקש אוני אונ׳ לושט
מיך איין · ווען מקאברון בין איך אנטלוסן ·
ווי בלד זי אישרש טור אוני טעטן · זיין ליבש
וייב קאם אים אנטגגן גיטרעטן :

זי האלזטן

422.

זי האלזטן זיך אונ׳ קושטן זיך · אז דען געהורט
צו זולכן זאכן · זי שפראך וואו זיין מיין קינדר
דש איך זי ניט זיך · אורייאן הוב אן צו לאכן ·
עש איז מיר ליבר אום די קינדר ווען אום מיך ·
איך קאן דיר וואל אנדרי מאכן · ווער מיר אבר
מיין קוספא אב געשלאגן ווארן · מיר ווער קיין
אנדרר וידר געבארן :

423.

דא קאם בבא אונ׳ דרוזייאנה די שון מייד · אונ׳
ווארן פרא דער דוזיגן געשיכטן · אונ׳ אנפפינגן
אין מיט גרושר ורייד · ווען אויף קיין בוז ווארן זי
ניט דיכטן · אבר אורייאן גאט געב אים דש הערצן
לייד · דער הוב אן זיין ור רעטריי צו צו ריכטן ·
ער רופט אין איין קאמר ויל גוטר געזעלן · אונ׳ זגט
אין ווי ער די וואלט פעלן :

424.

אונ׳ זאגט אין ווי די זאך איין געשטאלט העט ·
אונ׳ ווי עש אים אל זו וואר דר גאנגן · אונ׳ ווי ער
מקאברון הט ור הייישן אונ׳ גירעט · וויא ער אים
די דוזיגן וואלט געבן געפאנגן · אודר וואלט זי דר
שלאגן אין אירם בעט · אודר זיין כוזין זון ווארן
אים געהאנגן · דרום ליבן געזעלן לוט עש בלייבן ור
שוויגן · גוט אונ׳ געלט וועלן מיר געוינן דר קריגן :
דרום אכט

425.

דרום אכֿט דש איר דרויף גיווארנט זייט · אונ׳
טוט היינט אן אוייער בישטי וואסֿן · אונ׳ שטיט
ניט פֿון אנבדר ווייט · אונ׳ ווען אויך דולֿט דאש
זי זיין אנטשלוסֿן · זא דרינגט אל היביין אין איינר
צייט · אונ׳ אן אירם לעבן זולט איר זי שטרופֿן ·
אונ׳ דרוזייאנה זולט איר לושן לעבן · מקאברון
דעם וואלן מיר זי לעבנדיג געבן :

426.

זי שפרכֿן די ריד ניט אונז וואל איין · מיר וואלן
אויך פֿולגן אז אייבם ורומן · ווען מיר וואלן ניט
איבגגיפֿאנגן זיין · ווען וואו הרויף וואלן מיר רוך
קומן · מיר הבן שיר ניט מין ברוט נוך וויין ·
אונזר לעבן ווערט אונז דוך גינומן · קומט מקברון
הריין זא מוזן מיר אל שטערבן · איז ניט בעשר
דש מיר זיין הולד דר ווערבן :

427.

אונ׳ דא דער סונט בון וואר גימאכֿט · אי איינר
פֿון דעם אנדרן שיד ער · איטליכֿר אים ווער אונ׳
הארניש אכֿט · דש זי וואלטן הין ריכֿטן די הערן
בידער · אונ׳ דא עש וואר גיווארן גנץ נכֿט ·
דש זיך אידרמן הט גלייגט שלוסֿן נידר · בבֿא
לינגט זיך אויך צו זיינר דרוזייאנה · אבר פעלוקן
דען בינונר איין אונליג צו אכן :

ווען ער

428.

וען ער וואר אז גר אויז דער מושן וויז · איין גנץ
אנדר העט ער מוגן פֿירן · אונ׳ מיט זיין אורן
הורט ער נאר לייז · אונ׳ ווי איין הונט גינג ער אום
שפירן · אין דורכט מן פֿירט פֿור רעטרישי וויז
· ער גינג הורכֿן פֿור אורייאנש טירן · ער הילט
זיך אן די טיר מיט זיין אורן · דא הט אורייאן
מיט זיינם וויב איין גרושן צורן :

429.

ער הורט ווי זי ליש איין גרושן גריל · אונ׳ שפרך
דער מורט זול ניט גשעהן · פֿון דרוזייאנש וועגן
איך עש ניט גשטטן וויל · אזו וואש זי אומדר
שרייאן אונ׳ יעהן · אורייאן שפראך אויי שווייג
דיך שטיל · אודר איך וויל דירש בייא בוק ניט
אויבר זעהן · זי שפראך איך וואלט מיך אי לושן
צו הקן · ער הוב אויף די הנט אונ׳ גאב איר איינש
אן באקן :

430.

דש גלייך די קאמר דר פֿון דר האל · אזו הט ער
איר איין שטרייך גגעבן · סעלוקאן דער שפרנג
לוקש דורך דעם זאל · אונ׳ צו בבֿא ווש ער
לוקש שטרעבן · אונ׳ שפרך לוקש זים דיך ניט
אויבר אל · אודר מיר ור לירן אל אונזר לעבן ·
אורייאן וויל אונז אל לושן דר שלאגן · איין גרושי
ור רעטריי הוט ער אן גטראגן : בבֿא טעט

431.

בבֿא טעט עש צורן אונ׳ ווי גינוק · וֿוקש וואסֿנט
זיך דער אידֿל הערן · סעווקאן זיין שווערט מיט
אים טרוג · בֿור אורייאנש טויר שטעלט ער זיך
בֿון וערן · דא הורט ער ווי אורייאן זיין וויב נוך
שוֿנג · אונ׳ אז איין זויא מכֿט ער זי קערן · זי
וואלט יא היבויש אונ׳ וואלט ווארבן דרוזייאנה ·
סעווקן דער בינֿנד זיך וֿוקש צו דר מאבן :

432.

אונ׳ מיט זיינם קוסֿן׳ לוף׳ ער ווידר די טויר · אונ׳
שטיש זיא אוין׳ מיט גרושן גיוואלטן · אונ׳ וֿוקש
צוקט ער זיין שווערט הר בֿור · אונ׳ זיין קוסף
ווש ער אים שפאלטן · ער שפראך איין אנדר
מול ביט ספול וואור · דיין טרוייא זולשטו אייבם
גיזעלן הלטן · ער מורדט אין אים ביט ביי זיינם
וויבן · אבר קיין לייד טעט ער אירם שונן לייבן:

433.

דר נוך מאכֿט ער ביט ויל ווארט . זיין וויב ליש
ער שרייאן אונ׳ צאבן · ער ואבד בבֿא אונ׳ זאגט
אים בֿון דעם מורט · אונ׳ אלי בייד גינגן זי בֿון
דאבן · דא הורטן זי אין אייבר קאמר דורט ·
ביי אנבדר וואל צווייא הונדרט מאבן · זי הורטן ווי
זיא דורך אנבדר לוסֿן · אונ׳ טעטן אל אן אירי
בעשטי וואסֿן :

אין דיא

יב

434.

אין די קאמר שפראכן זי אלי בייד · מיט איינם
גרושן שרייאן אונ׳ ברומן · בבא דער שפרך בייא
מיינם אייד · צו רעכטר צייט זיינן מיר גלייך קומן
· זי שלוגן אויף זי מיט גרושר ורייד · מענכם
וואור זיין לעבן דא גנומן · אז זי זיך צו ריכטטן
אונ׳ בירוכטן · זי אירר וויל אום ראש לעבן
ברוכטן :

435.

אייבר לויף הין דער אנדר לויף הער · וואל דעם
דער דא קונט אנטרינן · בבא דער ואנד איין
אלטן זולבער · דער וואר גוועזן וואל בוסנין יאר
דינן · דער שפרך גנודט מיר אידלר הער ·
אייבר לייא וויל איך אויך לושן ווערן איבן · דש
איר מקברין וואל מוכט אנטשפליהן · אונ׳ דש
ער אויך ניט ווערט קונן נוך ציהן :

436.

בבא שפרך זג מירש דוך · ווישטו ניט אנדרש
דר שלאגן ווערדן · ער שפרך איך וויל אויך ווייזן
אין לוך · אין הול די גיט אונטר דער ערדן · דיא
איז ציהן מייל לאנג אונ׳ דר צו מין נוך · מן מאג
דינן גין אונ׳ רייטן צו פערדן · בבא שפרך קום
דו מושט מיר זי ווייזן · דא וויז ער אים איין טור
גמאכט אויז אייזן :

בבא שפרך

437.

בבֿא שפרך דאנק הב דאנק האב · אונ׳ אלזו
בלד בֿון אים דא שיד ער · אונ׳ ליף הינויף אז
אין אין ור צאגטר קנאב · אונ׳ וואלט אן היבן צו
מורדן ווידר · דא ווארן זי אל געשפרונגן די מויאר
אב · מיטנכֿי האטן צו ברוכֿן אירי גלידר · מקברין
ווארטט מיט זייכם ואלק דורטן · ווען אים אורייאן
טעט אויף די פֿורטן :

438.

די דווזין זאגטן אים די מער · אונ׳ אל דינגן ווי עש
אין וויש דר גנגן · אונ׳ ווי אורייאן שון דר שלאגן
ווער · מקאברין דעם ואר ווי אונ׳ באגן · כון
וואר בבֿא זיין הערץ גאר שווער · היין וועק צו
ציהן הט ער גרוש ור לאנגן · ער ואָרכֿט זיך
מקאברין דער ווערד אין אויון · ער זנט סעווקן
בֿון דער הויון :

439.

ער שפראך מיר מוגן ציהן דר בֿון · דש עש קיין
מענש ווערט איבן · אונ׳ אי עש ווערט איבן
מקאברין · זא וואלן מיר זיין ווייט בֿון היבן · ס
סעווקאן דער שפרך מיר וואלן עש טון · דא
הרוין וואלן מיר זיך ניט מין ביזיבן · אויף רונדעלה
זעצט זיך בבֿא אונ׳ דרוזייאנה · אונ׳ אין דיא
הויל זי צו רייטן בינאנן :

440.

דורך די הויל שנורטן זי אין אייבר קלייני וויל ·
דא ביגונד עש הער צו טאגן · דרוזייאנה דיא
קונט ביט אלזו רייטן אין אייל · ווען גנצי כוין מוכט
הט זי גיטראגן · אוך דא זיא ווארן גיריטן וירצינג
מייל · דא הוב זי זיך אן זיר צו קלאגן · זי מושטן
אין וויבצינג אלבצמר רייטן · דא זאהן זי איין שונן
וואלד בֿון וייטן :

441.

זי רייטן ביש זי קאמן אין דען וואלד · דא שטייגן
זי אב בֿון דען ספֿערדן · סעולקאן האקט לאב
נאר באלד · אין הויטליין מאכט ער אין אוגי׳ די
ערדן · די וויאן קאמן דרוזייאנה מעניק ואלד ·
אי לעבגר אי ווירזר ביגונד איר צו ווערדן · זיא
וואייבט נאר הייש אוך הוב אן צו ייעהן · אויוויא
ווי זול מיר און היב אס גשעהן :

442.

אויוויא ווי זול איך גוויבן איין קינד אליין · אוך
וואו הר מיט זול איך מיך לאבן · הון איך דוך
אור זעליקט קיין · די איין קינד ביטרין זול הבן ·
סעולקן שפרך ליבש קינד ביט ווין · דו הושט
מיך אוך בבֿא דען שונן קנאבן · ער ווערט דיר
האלטן דיין רוקן · אוך איך וויל דיר דש קינד
אויש הער צוקן :

אין דעם

443.

אין דעם בינגד זי צו גליגן כון · אין שונש קינד
קאם הרויש גנאנגן · סעווקן דער מושט אז איין
היב אם טון · דש קינד מושט ער אבספנגן · דא
גוואן זי איין שוינג וייבן זין · אין גרושן איין
ווידליכן איין לאכגן · זי שרייא אוי ווי איך מוש
אין גוויכן · מיך דוכט עש שטיקט מיר כוך איינש
דינן :

444.

אי זי דש ווארט הט אויז גריט · דא גוואן זי כוך
איינן שונן קנאבן · אונ׳ דא זיא אין כון גוואונגן
היט · דא הט זי נישט דש זי זיך קונט לאבן ·
אויף די ערד ליגן זי זי וועגן זי הט קיין בעט · אונ׳
קיין פֿוייער קונטן זי כיט האבן · סעווקן שפרך
איך וויל גין אויש לאסן · אונ׳ וויל אל דינג אכטין אונ׳
וויל עש דר צו כיט קאסן :

445.

בבֿא שפרך זא ווארט כיט מין · אונ׳ אכֿט
דש דו בישט ווידר דא צו צייטן · סעווקן הוב
אן דר פֿון צו גין · דורך דען וואלד וואש ער
וווקש שרייטן · דא זאך ער דורט פֿון וערן
שטין · אין הויפש קלושטר גר פֿון וייטן · ער
גידוכֿט דא וויל איך מיך כיט מין זומן · ייענש
קלושטר דש וויל איך גין אויש רומן :

וו וקש לוני
י ד

446.

וולקש לוף ער הינאן בי: אן דש הויז · אונ׳
קלוספֿט אן מיט אײנם שטעקן · אײן קליין
מוכבֿלײן זאך צום ועבשטר אויש · אונ׳ בֿיל גלײך
הינטר זיך בֿור שרעקן · אונ׳ מיט אײנם אנגשט
אונ׳ גרויז · לוף עז בֿון דעם ועבשטר הין וועקן ·
אונ׳ זאגט דעם אסט מיט שרײאן אונ׳ וויינן ·
עש שטיט אײנר בֿור דער טויר דער גיט אוין ויר
ביינן :

447.

ער קלוספֿט אן אונ׳ וויל יא הריין · קיין שויינליכֿר
מן הון איך ביא גזעהן · דער אסט דער שפרך
ווער מג עש זיין · צו דען אנדרן מויכֿן הוב ער
אן צו ייעהן · גיט זעכֿט וולקש אונ׳ לושט אין ניט
איין · עש לוסֿן דא הין זעכֿט אירר ציהן · אן
דש ועבשטר אונ׳ זאהן אין קלוספֿן · אונ׳ בֿור
אנגשט לאגן אויף אין די טרוספֿן :

448.

איין אלטר מונך שריי הינאב · ווש זאל זיין דש
קלוספֿן אונ׳ שטושן · דו קומשט דוך ניט הריין
דש גלאב · דרום היב דיך וולקש דיין שטרושן
· דער אסט דער וויל אונז ניט געבן דר לאב ·
דש מיר דיך נוך נימן איין העד לושן · סעלוקאן
שפרך איך וויל אוייכֿש מכֿן זויאר · אונ׳ מיט אל׳
וירן קלעטרט ער אויבר די מויאר : אונ׳

449.

אונ׳ שפרכן היכאב גלייך ווי איין בוק · די מוינך
אן פֿור אים הין ווען ווהן · צו דעם אפט ופֿן זי
אובר שטיין אונ׳ אובר שטוק · מיט איינם גרושם
גישריי איין הוהן · דער אפט היש וייטן די שטורם
גלוק · אונ׳ אז בלד אז זי זי הלטן אן גצוהן · דא
קאמן די מוינך אן גגאנגן · מיט גרושן קנוטלן
אונ׳ מיט שטאנגן :

450.

אונ׳ שפרכֿן צו אים מך דיך דר פֿון · אין דעם
קלושטר זולשטו ניט בלייבן · ווש זול איין הונט
ביי אונש טון · וולשטו לערנן אודר וולטו שרייבן
· עש וואר ווארן וואל אירר צוויינציג כון · מיט גוואלט
וואלטן זי אין הינויש טרייבן · איר קוטן הובן זי
אן אויך צו שורצן · איינר וואר אין מיט איינם
הולץ שוך דש ער וואש שטורצן :

451.

אונ׳ ער פֿור ווידר אויך מיט צורן גרוש · אונ׳ גנגן
די מונך הוב ער זיך אן צו ווירן · זיין שווערט נם
ער אין זיין העגדן בלוס · אונ׳ איר הויט וואר ער
אין צו בירן · ער היב אין זי דש דש בלוט פֿון אין
פֿלוס · אירי דריי מכֿט ער די גאגן אויך קירן ·
ווען ער האט זי גשלאגן אויך אירי פלאטן · דאש
זי די ועשפר צום ארש אויז גיוושן האטן :

אזו באלר

י ה

452.

אזו באלד אז דש דר זאך דער אפט · ווי באלד
וואר ער דר פֿון גיוושן · סעלוקאן דער היט אין
זושט אויך דר שנאפט · היט ער זיך ניט הין וועק
ור שלוסן · אין זיין קאמר וואר ער היביין גיטראפט
· אבר די טור הט ער ניט גיוושן אוסן · ער שלוש
צו מיט איינם רינגן אודר דרייאן · אונ׳ ליגט זיך אן
דש ועבשטר אונ׳ הוב אן צו שרייאן :

453.

זג מיר ווארום בישטו קומן הער · ווארום ווישטו
אונז בעמן אובזר לעבן · סעלוקן שפרך עש איז
מיין בינגער · דש איר מיר עשן אונ׳ טריבקן זולט
גיבן · דא דש הורט דער אפט וויא ורא וואר ער
· ער שפרך זג מיר בורט ווש דיר איז עבן · איין
מול וויל איך לושן צו ריכֿטן אונז בידן · דש דו מיר
בישט ווישט טון דש זושטו מיר גירידן :

454.

סעלוקן דער שפרך פֿורכֿט אייך ניט מין · איין
גלייט זאג איך אייך צו אים רעכֿטן · דער אפט
בינגנד הרויש צו גין · אונ׳ לוקש זאגט ער צו אל
זיינר קנעכֿטן · דש זי זיך צו מול ניט זולן זויימן
מין · הובר אונ׳ געבז זולט איר וויל שעכֿטן · אונ׳
איין טייל זולט איר ברוטן אונ׳ איין טייל זידן · וועון
מיט דעם ערבר מאן וויל איך מאכֿן איין ורידן :

די קנעכֿט די

455.

די קנעכ̄ט די טעטן אז ער הט גזייט · אוב׳ גאר
וואלקש הובן זי אן צו קוכ̄ן · ויל הובר אוב׳ געבז וואָרן
דא ביריט · איין וייש קאלב הטן זי גשטוכ̄ן
· אל די מובך די זיך הטן הין אוב׳ הער ור שפרייט
· די קאמן אל הער בֿור גקרוכ̄ן · זי זיצטן זיך צום
טיש אוב׳ טראבקן אוב׳ אשן · דער אפט אוב׳
סעלוקן אובן אן זאשן :

456.

סעלוקן דער אש זיין בויך ואל אן · ווען ער הט ביט
געשן אין צוויין טגן · דער בוך שפרך דער אפט
צו סעלוקן · ווש דו מין בינערשט דש זולשטו מיר
זגן · סעלוקן שפרך דו ערבר מן · דו מושט מיר
דר לאבן הין וועק צו טראגן · עשן אוב׳ טרינקן דש
איך מיט קאן שפייזן · מיין אנדרי גזעלן אודר איך
זויל זיא אויך הריין וויזן :

457.

דא דער אפט דש הורט דר שראק ער זער · ער
וארכ̄ט די אנדרן וערן עש אויך איבן · אוב׳ שפרך
בים דיר בוך דייבר איר · אלש דש דיר איז אין
דייבם זיבן · דו דרפ̄שט ביט זורגן דש איך דיר
בישט וויר · אוב׳ ביטמשטן אלש וש דא איז היבן ·
סעלוקן שפרך אזו ויל איכ̄ש הבן · ווען אן איין
הייליגן דער ביט צייכ̄בט וועלט איר ביט גלאבן :
דר בוך גיבג

458.

דר בוך גינג ער אין איין קעמרלן דר · דא ואנד
ער בייל הויבר אין אייבר שטיינן · ער שפראך די
הויבר וויל איך בעמן נאר · דיא פפאפן מושן וואל
שטיל שווייגן · דר בוך ואנד ער אין אייבר קישטן
רייז אונ' פאר · אונ' ציטוקי אונ' וויינספערליך אונ'
ויינן · אונ' ווארן ער איין נאכן זעקלן פול ער בוט
· דר בוך אין קוך רי היכיין ער טרוט :

459.

דא כאם ער איין גרושן האבן מיט שמאלץ · אונ'
איין זאק מיט ברוט אן גידרוכגן · אונ' דר נאך
כאם ער איין זעקלן מיט זאלן · אונ' אויש דען
קעמין ויל דורער בוכגן · אונ' איין ועסלן מיט
גיזוטן ווין איין אוטש · די רייף ווארן אים שיר
אב גישפרונגן · ער שפראך דרויז וועלן מיר מכן
ווין זופן · דז גרעט זיגו ער אז חוינו איין הויפן:

460.

דר בוך כאם ער פון דעם גישיר מעגכרלייא · פון
שושלן לאפלן אונ' טעלר · אונ' איין קיצשלן אונ'
איין הענפלן אודר צווייא · די מן גיבט אייגש אום
דרייא העלר · אונ' איין פפענדלן דא מן איגן בכט
איין איי · אונ' דר בוך גינג ער היכאב אין קעלר ·
אונ' צוך אים ווין צוואו גרושר ולעשן · אונ' דא
באם ער איין שעפלן ווינדלן צו וועשן :
אונ' דא ער

461.

אונ׳ דא ער דש חזין גינומן היט · דא גינג ער אין
אין קאמר דר נעבן · דא ואנד ער שטין אין גוט
גריכֿט בעט · ער שפרך דש ווערט מיר גלייך
זיין עבן · קיין מונך דער דא קיין בוז ווארט היט
גיריט · ווען זיא וארכֿטן זיך אירש לעבן · דש
גרעט מושטן זיא אל טרגן צו אנגדר · ער שפרך
462. בון איז צייט דש איך דר בֿון וואנדר :

ער האט גינומן ביז אין בֿוייער צוינג · אוב׳
מענכֿר לאיי דש איך ניט מאנגאגן · ווען איך
וארכֿט מיך דש איך ניט לוינג · דארום וויל איך
עש אלז הין שלאגן · ער שפרך בון זול גֿ זיין
אין גיצוינג · דש איך דש גרעט ניט אלש וויל
טראגן · ווען וש וואלט איך מיך דוך זעלברט
צייהן · זי מושן מיר וואל אין ספֿערד דר צו
463. לייהן :

ער גינג אין שטאל אוב׳ ווער ניט בֿויל · דא
שטונדן אים בֿיל ספֿערד אנטגגן · דא קלויבט
ער אים אוז אין הופשן גויל · דען באשט בינגנד
ער אים אויף צו לינגן · עש וואר קיין ספֿערד עש
וואר אין מויל · ער טרייב עש הרויש מיט
גרושן שלגן · די מונך מושטן צו אל אירן שאדן
דש גרעט הראב טראגן אוב׳ העלפֿן לאדן :

דר נוך

464.

דר נוך מכֿט ער זיך אוין׳ זיין בֿיר ביין · אונ׳ דש
איז וויש ער בֿור אים יאגן · דא זאך ער דורט
הינטר אייגם שטיין · איין מונך מיט זיין בֿושן הר
בֿור ראגן · עש וואר דער זעלבין מויכֿן איין ·
דען ער הט צו טוט געשלאגן · דא צוך ער אים
ווקש אויש די קוטן · וואון ווינדן דרויש צו מכֿן
בֿור די שייש סוטן :

465.

דער אפט דער זאך דש ער זי נאם · אונ׳ מושט
זי הין טראגן ווישן · ער נאם זיא אונ׳ ווארף׳ זי
אויבר דעם זאם · אונ׳ צוך דא הין זיין שטרושן
· אונ׳ צוך ביז דש ער צו דער הוטן קאם · דא
וואר דיא נכֿט גלייך אן געשטושן · בבֿא דער קאם
אים אנטגעגן געגאנגן · אונ׳ גר ליסליך וואר ער
אין אנטפֿנגן :

466.

וויא עש אים וואר גאנגן זאגט אים סעווקן ·
אונ׳ דא זי דש גירעט האטן אב גיואדן · דא
מאכֿטן זי איין גרוש בֿוייער אן · אונ׳ ווערמטן
וואשר דיא קינדר צו באדן · צו אייכם קוך וואור
בבֿא דער אידל מאן · ער מכֿט גוטי פאשטידן
אונ׳ וואדן · אונ׳ מאנדיל רייז אונ׳ קרעספֿליך אונ׳
גוטי גירעטליך · אספֿיל מגליך אונ׳ קוכֿליך אונ׳
ווארמי ברעטליך : רונדעלה

467.

רונדעלה גינג בייא אין אין דעם וועג · אום דיא
הויטן אומהער גראזן · אונ׳ סעווקן אונ׳ בבֿא גינגן
גנזי טעג · האלן בירן אונ׳ ספּיספּרליגנלאזן · אונ׳
אונטר וויין דא הובן זי אן איין נייעג · אונ׳
בֿינגן הירשן אונ׳ האזן · אונ׳ אשן אונ׳ טראנקן
אלז נוך דעם בעשטן · אונ׳ גלייך אז דיא זוייא
וואָרן זי זיך מעשטן :

468.

זי טרייבן עש אן וואל דריישיג טאג · אונ׳ דרוזייבה
די וואר נון גינעזן · בבֿא שפּרך אזו עש ביט טוג ·
מיר מושן אן היבן אן אנדר וועזן · איך וויל גין
זעהן וואש איך ור מאג · אוב איך אונז איין וועג
קונט אויז לעזן · ביז צו דעם מער וויל איך רייטן
אוב איך קונט דר זעהן איין שיף בֿון וויטן :

469.

זא וואלטן מיר אל ציהן אויבר מער · אונ׳ מיט
אנגדר וארן ביש אין לאמפּארטן · זא וויל איך
ווידר קומן צו גרושר איר · איך וייש דש ויל וייט
אוינ׳ מיך ווארטן · דרום ליבר סעווקאן איך ביט
דיך זער · האב אכֿטונג אוינ׳ מיין קינדר דיא
צארטן · אונ׳ ווארט אויך אויש מייגם וייבן
אויבר איין טג אודר צווין וויל איך ביט אויז ·
בלייבן :

צו דרוזייאגה

470.

צו דרוזייאנה גינג ער אין דיא הויט הינדן · זיין
צוויין קינדר היש ער אים לאנגן · ער קושט דיא
זאנגן בייד אזו וויין · אין איקליכן ארם העט ער
איינש גיבֿאנגן · ער שפראך האב אכֿטונג אויף
דיא קינדר מיין · אונ׳ לוש דיך ניט נוך מיר ור
לאנגן · דו הושט סעווקן דו דרפֿשט ניט זורגן ·
איך וויל ווידר דא זיין היינט אודר מורגן :

471.

הין רייט דער דעגן צארט · אויש דעם וואלד זיין
שטרושן · דרוזייאנה הט ער וואל ביוואַרט ·
סעווקן הט ער בייא איר גילושן · דען גאנצן טאג
גינג ער ניט בֿון איר איין וארט · אין דער הויטן זי
בייא אנבנדר זאשן · אונ׳ דא עש נון וואר נאכֿט
ער איר דש ביטן מכֿט · אונ׳ שטונד בֿור דער
הויטן אונ׳ דיא גנץ נאכֿט וואכֿט :

472.

אונ׳ דא עש נון וואר אויף דען טאג דריי שטונד
סעווקן לינט זיך הינטר דיא הויטן · אונ׳ אין דער
זונן שליף ער וויא איין הונד · קיינרלייא ליש ער
זיך ניט קרויטן · דרוזייאנה נון צו אנטוואכֿן
בינונד · אונ׳ אירן קינדן גאב זיא אירי טויטן · דא
קאמן צוויין ליבן דא הער גיגאנגן · אונ׳ ווסן נוך
איינר הינדן אונ׳ וואלטן זיא ואנגן :

דיא הינר

473.

דיא הינדר דיא לוין נאר בלד דר פֿון · א: דען ספֿלען
צו לאסֿן די הינדן · די ליבן זאהן דש הוטלין נון ·
הינבין לוסֿן זי נאר גישווינדן · דרוזייאנה הוב אן
אין שריי צו טון · זי שמיקטן צו איר אונ׳ צו דען
קינדן · אונ׳ מיט אירן שוועבלן הובן זי אן צו
ווידלן · ווען קיין ליב טוט נישט קיינם בלוט דעם
אירלן :

474.

סעלוקאן דער וואושט פֿון קאייבר לייא · ער לאן
אונ׳ שוין דורט אן דער איבן · דרוזייאנה דיא
וועקט אין מיט אירם גישרייא · דען קוסון בינונר
ער אוין צו היבן · דא זאך ער די ווילדן טיר אלי
צווייא · אין דער הוטן שטונדן די צוון ליבן · ער
פֿור אוין פֿון דער ערדן נאר ביהענדן · אונ׳ נאם
זיין שווערט אין בײדן הענדן :

475.

א: בלד א: אין דר זאך דער איין · דא קאם ער
אויז דער הוטן צו שפרינגן · סעלוקאן נאב אים
אין שטרייך ביט קליין · אוין זיינם קוסון מיט
זיינר קלינגן · דער ליב ריכֿטט זיך אוין זיין
הינטרשטי ביין · מיט סעלוקאן וואלט ער יא
רינגן · סעלוקאן מיט זיינם שווערט זיך נינן אים
קירט · אונ׳ נגן דעם ליבן ער זיך ווירט :

דער ליב

יח ח

476.

דער ליב דער שטונד אין גרושר נוט · פֿור אנגשטן
מאר ער זיך גלייך ביקאן · דר נוך רייש ער אים
מיט זיינר פֿפוט · איין גרוש שטוק ווייש אויש
זיינם באקן · דש ער גלייך פֿור בלוט וואש רוט ·
אויך דעם ליבן הוב ער אן צו האקן · דר נוך ער
אים דש שווערט אין זיין בויך שטעקט · דש ער
אלי פֿיר פֿון אים שטרעקט :

477.

דא דער אנדר ליב דר זאך נון דש · דא קם ער
אויש דער הויטן צו שבורן · אונ׳ שמיקט צו דעם
טוטן ליבן מיט דער נאז · אונ׳ הוב אן צו הויילן
אונ׳ צו מרן · פֿעווקאן וואר מויד אונ׳ הט זיך
נידעצט איבש גראז · דער ליב דער קאם אובר אין
צו סורן · אונ׳ מיט זיין שוואנץ ווש ער אין שלגן
· פֿעווקאן וואלט אין יא פֿון אים יאגן :

478.

דער ליב דער ווש זא וריש אונ׳ קעק · אונ׳ האט
איין גרוש שלאגן אונ׳ בייסן · מונד אונ׳ נאז
רייש ער אים הין וועק · דר נוך וואר ער אין דר
בידר רייסן · אונ׳ צוך אין מיט גוואלט אין דרעק
· אונ׳ זעצט זיך אויף אין מיט ווייסן · אונ׳ שטיש
אים איין פֿפוט ביז מיטן אין רוקן · אונ׳ קונה
אונ׳ ווישט רייש ער אים צו שטוקן ·
רש ואדר

479.

דש וואדר טייל אש ער אויף גנץ גלט · ניט איין
בישן העט ער דא גלושן · דא ער נון וואר פֿול אונ׳
זאט · דא לוף ער דא הין זיין שטרושן · דא נון
דש דרוזיינה געזעהן האט · דא הוב זי אן איין
יאמר גרושן · זי ווארכֿט בכֿא ווער איך פֿר לורן
· אונ׳ פֿון דען ליבן צו ריסן ווארן :

480.

זי שפרך זול איך דא ווארטן מין · זא ווערט
מיר מיין לעבן אויך גנומן · דער ליב דער
ווערט דעם גשלעק נוך גן · איך ווארכֿט ער
ווערט ווידר קומן · דוך וויל איך עש הזייט
לושן אן שטין · אונ׳ וויל ווארטן אויף דען דעגן
ורומן · קומט ער ניט הזייט זא וויל איך דר פֿון
שטרומן · אונ׳ ווידר ציהן צו מיינם עטן אונ׳ צו
מייבר מומן :

481.

מיט איר זעלברט הט זי איין גרושי קלאג · אונ׳
פֿורט איין יעמרקליך גבערדן · דען גנצן טג זי
בייא דען קינדן לאג · אין דעם הוטליין דא אויף
דער ערדן · אזו גנג נון הין דער זעלבין טאג · דש
ניט קאם בכֿא דער דעגן ווערדן · ווען דורך איין
ווילדן טאן וואר ער גריטן · אונ׳ הט מיט ליבט
ווארמן גשטריטן :

די גג׳
יח ב

482.

דיא גאנץ נאכט טעט זיא ניא קיין שלוף · אונ׳ צו
מורגש פֿור זי אויף גר גשווינדן · אז איין אונזניג
זי אין דער הויטן אום לוף · דער קינדר גרעט
וואש זי צו אננדר בינדן · צווייא ורישר אייר זיא
אויז זוף · דר נוך גאב זי צו זוגן דען קינדן · אונ׳
באנד אייבש אויף דען רוקן אונ׳ אייבש אויף דען
ארם · אונ׳ זייט דש עש גן דר בארם :

483.

ווארום הון איך ניט גיבאלגט ואטיר אונ׳ מוטר מיין
· דען ערברן אונ׳ אויך דען ורומן · וויא היט איך
אזו וואל מוגן זעלינג זיין · היט איך עש נורט אויף
גנומן · אויווי דעש גרושן יאמר אונ׳ פיין · אויווי
וואוהר צו בין איך נון קומן · איך מאג נון וואל דש
שפריך ווארט זאגן · דש מיר דש הילזן אויף דען
האלז איז גשלאגן :

484.

מיט דען קינדרן לוף זי הין גר באלד · אובר שטוק
אונ׳ אובר שטיינן · ביז זי קאם דורך דען וואלד
· די קינדר אומדר שראיין אונ׳ גראיינן · איר
יאמר וואר גרוש אונ׳ מעניק ואלד · אונ׳ זי טעט
אויך ניט אנדרש ווען וואיינן · זי לוף צווערך
ועלד אז די ור אירטן · דא זאך זי דורט פֿון וערן
איין הירטן :

דא וואש

485,

דא וואש זי ורא אוב׳ גינג הין צו · גאר ביהענד
אוב׳ אויך גישווינדן · זי שפרך צו דעם הירטן זג
מיר וואו · וואור איך די נעשט שטט וינדן ·
דער הירט שפרך זעז דיך נידר אוב׳ רוא · איין
וויילן מיט דיינן קינדן · דר נוך וויל איך דיך פֿורן
אובר ייעני שטאיינן · אוב׳ איין שוינ שטט ווין
איך דיר צאייגן :

486.

זי זיצט זיך צו אים אן איין באך · ער בינגנד זי
ויפֿליך אן צו לאכן · דר נוך מוטט ער איר אן
כך וכך · ער וואלט זיך יא אן זי מכן · זי שפרך
איי ימח שמך וזכרך · וויא טרשטו מיר צו מוטן
זול כי זאכן · דער הירט שפרך איר זולט מירש
ור טראגן · איין מאן מאנש מוטן איין ורויא מאנש
ור זאגן :

487.

דרוזייאנה די וואלט זיך ניט גוימן מין · די קינד
זי גאר וויקש דא זייגט · אוב׳ הוב אן גאר וויקש
דר פֿון צו גן · דער הירט איר דען רעכטן וועג
צאייגט · זי געזגנט אין אוב׳ ויש אין דא שטין ·
דער הירט זיך גין איר נאייגט · ער היט זי אומדר
גערן אן גזעהן · אל זיין טאג וואר אים ני ווירשר
גישעהן :

488.

זי גינגן ביז זיא דיא שטט זאך רורט · אונ׳ גינגן
דאר אין אײבר קלײני שטונדן · דש מיר גינגן
הרום אן אײנם אורט · שטעגן ויל קומן׳ לוויט זיך
דא בֿונדן · זי גינגן הינאן ביש אן דאש פורט ·
דא זאך זי ויל שיף׳ דא אן גיבונדן · דא זאך זי
אײן גלײאה רורט פֿון ווייטן · דיא הט איר ואטירש
באניר אן דער זײטן :

489.

זיא זאך וויא זיא זיך צו ריכֿטטן זיר · אונ׳ וואלטן
גלײך פֿארן פֿון דאנן · די אנקר הובן זי אויז דעם
מיר · דען זעגיל הובן זי אויף׳ צו שפאנן ·
דרוזײאנה רופֿט צו דעם זעלבינגן היר · אין דש
קלײן שיפֿלן שפראנגן ויר מאנן · זי זאהן וואל
דש עש וואר אײן שוני דירן · זי פֿורן דאר אונ׳
וואלטן איר סערפֿירן :

490.

דרוזײאנה זײט ליבי גיזעלן מײן · וועלט איר מיך
אין די גלײאה בעמן · דא וועלט איך אוײער קולֿין
זײן · ביז מיר אין אוײער לאנד קעמן · די מאריבער
שפראכֿן קומט בוײארט הרײן · ווען מיר דורפֿן
זיך אוײער ביט שעמן · וואש איר בינערט דש
גולט איר האבן · זי שטיגן אין דש שיפֿלן מיט אירן
צווין קנאבן :

זי שטישן

491.
זי שטישן פֿון לאנד אונ׳ פֿורן דר פֿון · זי קאמן
צו דער גליאה אונ׳ היבין זי שטאיגן · זי פֿורטן
די קוכֿין צו דעם סטרון · די שון מייר וואלטן זיא
אים ציינן · ער שפרך אז בלד אז ער זי זאך כון
· אודר גוט מוש מיך וען אונ׳ ואייגן · דש אישט
דרוזייאנה די מיר אום ציהן זוכֿן · דש זיך איר
492. ואטיר הוט טון איר אנטרוכֿן :
ער גינגצו איר אונ׳ גאב איר די הנט · אונ׳ גר
ויסליך ואר ער זי אנטפפֿנגן · אונ׳ שפרך זייט
איר ביט דרוזייאנה גינבט · אוייער ואטיר הוט
בוך אויך ור לאנגן · ער הוט מיך בוך אויך אויש
גיזאגט . ער וויש וויא איר מיט בפֿא הין וועק
זייט גאנגן · דרוזייאנה די וויבט אונ׳ איר גוט זי
אים קלאגט · אונ׳ ווי עש איר וואר גנגן זי אים
493. זאגט :
אזו פֿורן זי הין וועק פֿון דעם זעלבין אורט · עש
וואר אין דעם לאנד פֿון בארבריאה · זיא פֿורן אז
לנג ביש זיא קאמן דורט · דש זי דר זאהן איר
שטט ארמוניאה · זי פֿורן הין בייז אן דש פורט ·
אידרמן קאם צו לאפֿן צו דער גליאה · רא זאהן זי
וארן אן דער שפיצן · דרוזייאנה מיט צווי שונן
קינדרן זיכֿן :

אייבר לוף
יה ד

494.

אײנר לוף הין נאר וריש אונ׳ דרוט · אונ׳ מאכט
אין וועגאין קרומן · אונ׳ זאגט דעם קונינג דש
בוטן ברוט · אוײאר ליבי טוכטר די איז קומן ·
אונ׳ צווײא קינדר זי מיט איר הוט · איך הון זי
הורן שרײאן אונ׳ ברומן · דער קונינג בור ורײדן
גײך אויף הוספט · אונ׳ זיצט זיך צו ספערד
אונ׳ עש זער שטוספט ·

495.

אויף איקליכר זײטן לוף אים אין רינגאן · זײן
ליבי טוכטר וואלט ער אנספנגן . אונ׳ דא ער
קאם אויף דעם פלאן · דא קאם זי אים אנטגינגן
גינאנגן · ער שטײג וועקש אב אונ׳ נאב איר אײן
שמאץ · אונ׳ מיט ארמן וואש ער זי אום ואנגן
· דיא צווײא קינדר זאך ער איר בוך טראגן ·
אונ׳ שפראך ווער זײן די זולשטו מיר זאגן :

496.

דא הוב זי אן צו ווײנן אבר אײן מול · אונ׳ שפרך
בון בבא זײן זי מיר גיבורן · אבר עש איז מיר
לײדר ביט נאכגן וואל · איך וארכט איך הב אין
ור לורן · איך ווײש ביט וואש איך מיר גידענקן
זול · בון ליבן איז ער צו רישן ווארן · ווען אין
אײנם וילדן וואלד זײן מיר גילעגן · זי הבן אין
צו רישן הון איך מיך דר וועגן :
ער שפרך

497.

ער שפרך ליבי טוכטער איך ביט דיך דרום · דו
זולשטו גוט אל דינגן ווישן וואלטן · אונ׳ זייא פון
איצונד אונ׳ פורבאש ורום · אונ׳ זולשט דיך
ערברליך האלטן · אונ׳ ני ביט מין מיט בארהייט
אום · :א ווערשטו מיט אירן אלטן · אונ׳ ווש
דו הושט גיטון ווערט מן דיר ור געשן · מן ויבט
מין יונגי פרויאן די זיין ור זעשן :

498.

דר בוך זאגט זי אים אל דינגן אונ׳ גאר · אונ׳
וואש אובנלין זי הט גליטן · אויך דש ספערד זי
אויך גיזעשן וואר · היבטר אירם ואטיר קאם
זי גריטן · אונ׳ דר בוך ברוכט מן איר די קינד
דאר · זי שפרך זי זיין בוך ביט בישניטן ·
דער קויבנג שפרך דו דארפשט ביט זורגן · איין
הוספי בריתה מילה וויל איך מאכן מורגן :

499.

דער אנדר טג קאם הר בוך · דא ליש ער די
יונגן יודשן טראגן · אבר דעבוך ורוגט ער דרוזייבה
דוך · וויא זולן זי היישן זולשטו מיר זאגן · זי
שפרך אי דער זעלבין בבא פון מיר צוך · דא
זגט ער מיר אל טעגליכי טגן · איינש וויל איך
היישן גוידון בוך מיינם ואטר · אונ׳ איינש
סיביבלד בוך מיינם גיבאטר :

דער קויבנג
יח ה

500.

דער קוניג שפרך דש איז גר גוט · אונ׳ היש אין
אלזו די בעמן געבן · ער מאכט איין מול אז
מן נוך טוט · זי פורטן גאר איין קושטליך לעבן
· דרוזייאנה די הט ערשט איין גוטן מוט · ויל
קנעכט אונ׳ מייד גינגן איר נעבן · פון לושן מיר
דרוזייאנה ביי אירם מאטיר בלייבן · אונ׳ וועלן איין
ווייל פון בבא שרייבן :

501.

דען זעלבן טג דא זי וועק גיצוהן ווש · דא וור ער
ווידר קומן צו רייטן · דא זאך ער ויל בלוט אוין
דעם גראז · אונ׳ איין טוטר ליב לאגן דער זייטן
· ער דר שראק אונ׳ גידוכט ווש איז דש · דא
וויל איך ניט לענגר בייטן · אונ׳ רייט צו דער
הוטן אונ׳ ווקש אב גישטיגן · דא ואנד ער דש
הינטר טייל פון סעווקן ליגן :

502.

דר נוך זוכט ער דרוזייאנה די שון מייד · דיא
קונט ער נירגן וינדן · ער שפראך אוויי מיינש
גרושן לייד · די טיר הבן זי צו רישן מיט אירן
קינדן · אוויי מיינר קינדר אל בייד · או מיין
ליב וייב מיט דער הויט דער לינדן · או ווי איין
זולכר ליב וואר ני גיבורן · אוויי ווי הון איך זיא
אז בושליך ור לורן :

ווש זול

503.

ווש זול איך אן היבן ווש זול איך טון · או ווי דער
נאר קלייני ורײדן · איך מיינט איך ווער אויז אל
מיינם אונגליק כון · דא היבט זיך ערשט אן מיין
ליידן · או סעלוקן דו ליבר קומסכיון · וויא הושטו
דיך ב̄ון מיר גשיידן · איך היט כיט גמיינט דיך
אזו צו ור לירן · זא בישטו ווארן צו רישן ב̄ון דען
בוזן טירן :

504.

וויא בין איך כון דער ערמשט כובא · דען גוט
אויך דיא וועלט הוט געבן · דא מאכ̄ט ער מיט
זיינם שווערט איין גרובא · בב̄א דער זעלבין רעגן
ווערדן · אונ' דש שטוק ב̄ון סעלוקן ער דריין הוב
· אונ' שארט עש צו מיט ערדן · ער שפרך די
וויל דו בישט אנדרש ב̄ון מיר קאנשט האבן · זא
וויל איך דיר אן טון די איר אונ' וויל דיך בינראבן :

505.

דרויאבש הט ער זיך גנ'ן אנטרוכ̄ט · ער מיינט
זי ווער ור לורן · ער שפרך דער טן מוש זיין
ור לוכ̄ט · דא איך בין אן גיבורן · כון הט ער
אן דעם מיר גזוכ̄ט · אונ' קיין שינ' וואר ער אן
זיכ̄טיג ווארן · ער גדוכ̄ט עש קומט קיינש אין
לאנגן צייטן · שלעכ̄ט אויבר לאנד וויל איך דר
ב̄ון רייטן :

אונ' וויל

506.

אונ׳ וויל גלייך לושן שטין דש מיר · דש איס גוט
אין גוטש יאר מוש געבן · אונ׳ וויל רייטן אז
לנג אונ׳ אלז זער · איך וויל ויכדן ווש מיר איז
עבן · אונ׳ וויל ווידר קומן צו גרושר איר :
אונ׳ זולט איך דרום ור לירן מיין לעבן · אונ׳ אויף
רונדעלה רייט ער זיין שטרושן · די טרעהרן אים
אויבר דש פפֿערד הער אב לושן :

507.

ער רייט אונ׳ וואושט נוך ווענגנוך שטעג · אים
בינגנט מענכר לינט וואורם · אונ׳ רייט דורך
מענך וואלד געהעג · ער ואנד מענך טיר מיט
וואלדן פֿורם · אין גרושר ריז בינגנט אים אויף
דעם וועג · דא בישטונד ער מיט איין שטורם ·
אי ער אין דר שווין גאב ער אים שטרייך גנוגן ·
איך מג עש ניט שרייבן איך האט עש ור לוגן :

508.

בוואר הט ער נוך רו ראשט · ביש ער קאם אין
איין שטט מיט שונן טוירן · פֿור איין ווירטש
הויז רייט ער הין גר ואשט · דער ווירט שטונד
אונטר דער טורן · ער שפרך וואו אויז מיין ליבר
גאשט · וועלט איר אוייער פפֿערד ניט איינהער
פֿורן · בבֿא שפרך איך טעט עש גערן · דא הון
איך קיין פפֿעניג דש איך קאן צערן :

דער ווירט

509.

דער ווירט שפרך דא לייט ניט אן · פֿור דש געלט
דורפֿט איר ניט זורגן · איך זיך אויך אן פֿור איין
זולכן מן · דש אויך איין אוירטן איז צו בורגן ·
איך בין איין ווירט דער אוירטן דר ווארטן קאן
אוב׳ בליבט איר הֿיט ביש אובר מורגן · בבֿא
בגונד אין שטאל צו רייטן · דא שטונד ער וואל
ספֿערד אן אן זייטן :

510.

בבֿא וראגט וויש דש דינג ווער · אוב׳ פֿון ווארן די
ספֿערד אל קעמן · מן זגט אים עז איז איינר
קומן הער · גר ויל זולכר ויל ער אויך בנעמן ·
בבֿא גדוכֿט דש זיין גוטי מער · ער ווערט זיך
מיינר ניט דורפֿן שעמן · רונדעלה פֿורט ער אין
אין שטאל דער נעבן · איין מוסלן האבֿרן היש ער
אים געבן :

511.

דש ווירטש הויז הט קאמרן און צאל · עש וויש
גבויט גלייך ווי איין וישטן · בבֿא דער גינג הנויף׳
אין זאל · ער וואנד אין פֿול מיט גישטן ·
מיט ויל לייטן וויש עש וואל אויבר אל · די אשן
אוב׳ טראנקן בוך דעם בעשטן · אין די שטוב
הינין קאם ער גגאנגן · פֿון דעם הייבט מן וואר
ער וואל אנטפֿנגן :

זי זאהן

512.

זי זאהן אין אל פֿור וואונדר אן · וויא ער גינג אין
הער שרייטן · אייבר שפרך קיין זולכן מאן ·
הון איך געזעהן אין לנגן צייטן · ורייליך ער מוש
זיין איין גרושר האן · מיט ועלטן אונ׳ מיט
שטרייטן · איך הלט עש זיי ווידר אוני׳ געשטאנדן
דיטריך פֿון בערן · אודר הילדבראנט די זעלבין
הערן :

513.

בבֿא דער גינג פֿור דען הייסט מאן הער · אין
דער שטובן אוני׳ אונ׳ בידר טראבן · דער הייבט
מן ורונט אין ווער ער ווער · פֿון ווילכם ואלק
אונ׳ פֿון וועלכם גלאבן · אונ׳ וואו אים הין שטונד
זיין בינער · אונ׳ אוב ער זיין זולד וועלט האבן ·
איר זולט בייא מיר האבן גוט לעבן · ויר הונדרט
מן וויל איך אונטר אייך געבן :

514.

בבֿא שפרך אידלר הייבט מן ורום · אוייערן
זולד וויל איך ביט אויז שלאגן · ווען איך בין
קומן אויז סוילן דרום · דש איך זולכם האנדל נוך
וויל ייאגן · וואו הין וואלט איר דש איך מיט אייך
קום · דש זעלבין זולט איר מיר בורט זאגן · דער
הייבט מן שפרך אידלר דעגן צארטן · איר מושט
מיט אונש ציהן ביז אין לאמפרטן :

דא ליגט

515.

דא זאגט איין שווש הייסט שאבשימון · דא איז
איין קושטליכר הייבט מן איכן · דער הייסט
סיכיבלד איך בין זיין זון · איין הערצונג וויל דש
שווש גיווינן · דער זיצט צו אבטובה אונ' הייסט
רודין · וואל ויר הובדרט מייל איז עש פֿון היכן ·
דש רוזינג וואלק הין איך אויף גיבומן · דש איך
מייכם ואטר צו הולף וויל קומן :

516.

גון הורט בבֿא אונ' וואושט גיוויש · דש פֿון
זייכן ווענג וואר אל דש וועזן · אונ' וואושט דש
דער טירין כון היש · ווען זי הטן מיט אכנדר
גישריבן אונ' גילעזן · אבר ער זיך צו מול כיט
מערקן ליש · גלייך אז ווער ער עז כיט גיוועזן
· אבר ער הורט עז פֿון הערצן גערן · ער גידוכֿט
דש ווערט גוט פֿור מיך ווערן :

517.

כון רוסֿט טירין דען וירט היביין · אונ' היש אין
דען טיש וואקש ריכֿטן · אונ' היש אין אויף
טראגן גוטן ווין · אונ' מכֿן איין מול מיט פֿיל גיריכֿטן
· דא שוב בבֿא גרושי בישן איין · ער אש מין
ווען זיהן זיבש גיליכֿטן · ווען ער הט כיט פֿיל
געשן אין מענכֿן טגן · טירין בינונד מעליך צו
דען אכנדרן צו זאגן :

איך האלט

איך הלט דש רעש רוזינן בישטי קונשט זייא •
שטען צו ברעשן אונ׳ צו בֿולן • ער אישט וואל אז ויל
אז מייבר דרייא • איך הלט אין בֿור איין שולעכֿטן
טרולן • איך הלט דש ער בורט בֿור בעטלרייא
• אונ׳ בֿור הונגר זיי קומן אויז סולן • איך הלט
דש ער אי ציהבן גלייך טר צירן • אי דש ער זיך
גינן אייגם טר וירן :

519.

בבֿא דער הורט דש טירין דש ריט • אבר ער
שטעלט זיך ביט דעש גלייכֿן • אונ׳ דא בון אידראן
גנעשן היט • צו דעם ביט צו גינגן זי שטרייכֿן •
בבֿא דער ואלן בייא טירין אים ביט • אונ׳ אז בור
אז דער טנקאם הער צו שוייכֿן • דא היש טירין
וולקש אוני טרואביטן • די זולנער בֿורן אל אויז
אירן ביטן :

520.

טירין דער שפרך מיר וועלן בון גין • אונ׳ וועלן
אונז מאכֿן אוני די שטרושן • עש וואָרן אירר
עכֿט הונדרט אודר מין • איין טייל צו בֿוש איין
טייל צו רוסן • בבֿא וואש גיהרבישט ביש אין די
צין • ער אונ׳ טירין צו ספֿערד וואל זושן • זי
טיילטן די זולדנער אונ׳ אונטר זיך גאמן • אונ׳
רייטן ביש זי שיר גין שנשיאון קאמן :

אונ׳ דא

521.

אונ׳ דא זי נון שיר ווארן ביי שנשיאון · סיניבלר
קאם אים אנטגֵגן מיט שאלן · אונ׳ מיט גרושן
ויידן אנפפינג ער זיין זון · אונ׳ די זולבר ווארן
אים וואל גיבאלן · אונ׳ דא ער זאך דען שונן
הייסט מן נון · דער וואר דער ווידליכשט אונטר
אין אלן · ער שפרך ליבר זון וואו בישטו אז לנג
גיבליבן · אונ׳ וואו הושטו דען שונן הייסט מאן
522. אויף גיטריבן :

טירין דער שפראך ליבר ואטיר מיין · איך הון
אין גיפונדן און אלש גיפערדן · אונ׳ אוב ער איז
שון גאר הופש אונ׳ ויין · ווער וויש וויא ער הוט
גיבערדן · איך האלט אין פור דער גרושטן פרושן
אין · רידא ביא זיין קומן אויף ערדן · קיין
מאנהייט הון איך פון אים גיזעהן · ווען דש ער
523. אישט מין ווען מייגר ציהן :

בבא דער הורט עש אבר איין מול · אונ׳ דיא
ריד אין גאר אוביל ור דרושן · ער גינג צו טירין
מיט צורן פול · ער שפראך דער ריד זולשטו דיך
מושן · דש איך מיך אויך טר וירן וואל · דש
וויל איך דיך נוך זעהן לושן · אונ׳ בישטו וריש
אז זולשטו מיר פור שפרעכן · דש דו מיט מיר
ווילשט טון איין גיזעלן שטעכן :

אונ׳ עז

יב ח

524.

אונ׳ עש זאל גלאטן אום דען זאלד · דען דו מיר
איין מונט זאלשט געבן · אונ׳ איך וויל דיר זיין אים
הערצן האלט · אל די טאג די איך ווער לעבן ·
טירין דער שפרך עש גלאט וואל ביי גאלד · דש
דוזינג איש מיר אויך גר עבן · אזו גנגן זי וואלקש צו
בידייטן · אונ׳ אויף דעם פלאן זי מיט אנגדר
רייטן :

525.

איר זאלבער גנגן אין ביידן נוך · זיא וואלטן אין
צו זעהן גערן · סיגיבולד דער לאג אן אייכם ועגשטר
הוך · אונ׳ וואלט אויך צו זעהן בון וערן · דען צווין
וואר אויף אנגדר גך · זי רענטן אויף אנגדר
מיט אירן שפערן · בבלא שטך טירין זיין שילט
צו שטוקן · דש ער אונ׳ דש פפערד ויל בייד
אן רוקן :

526.

ער זיל דר נידר וואל אין דען זאנט · דש ער
גלייך בלייב ליגן שטעקן · זיין קנעכט די ווסן אל
דר צו הנט · אונ׳ הובן אין אויף מיט גרושן שרעקן
· ער זיצט זיך ווידר צו פפערט מיט גרושר שאנד
· אונ׳ רייט בון דעם פלאן הין וועקן · אונ׳ שפרך
אן דען בזווינט וויל איך מיך רעכן · מיט מייני
העגדן וויל איך אין דר שטעכן :

דא סיגיבולד

527.

דא סיבילר דש אלש גזעהן היט · דא שיקט
ער וולקש נוך אין ביידן · אונ' מיט גוטן ווארטן
ער צווישן זי ריט · דש ער זי בון אננדר וואלט
שיידן · ער שפרך ושט עש זיין אלי בייד ווייט ·
אונ' לעבט מיט וריד אונ' ריידן · זא ווערט
איר אידרמן ליגן לובן · די טרויי מכט ער זי
אננדר גלובן :

528.

ער מכט זיך אן אננדר האלזן אונ' קושן · אונ'
גרוש ליבשאפט זי אננדר ספאלגן · טיריץ קליידט
אין בון הייבט ביש צו בושן · זיין וארבא מכט ער
אין אן טראגן · בון ליבן הערן איר זולט וישן · דש
איך אוייך הון ור געשן צו זאגן · וויא זיך בבא הט
היישן אנשטין נעבן · אין דר ווארטן דש אין
נימט זולט קענן :

529

אלזו הישן זי אין רען שובן אנשטין · אונ' דא דש
דוזינג בון אלז וואר גשעהן · אונ' דער זעלבינג טאג
וואר בון גנץ הין · דא הוב בבא צו טיריץ אן צו
יעהן · ברודר טיריץ וולטו לאנגן מייכם זין ·
זא ווען מיר אויז רייטן בייזעהן · ווש אונזר וייבר
צו אנטובה טובן · אוב מיר דיא בירונג אן אין
גוואובן :

530.

טירן דער שפרך איך זוים עש ניט · ביז מורגן
וואלן מיר נוך בייטן · צו מורגש טרומיטט מן אונ׳
אז איז דער זיט · דא זך מן זיך זיר צו ביריייטן ·
עלפט הונדרט זולכר נאמן זי מיט · טירן אונ׳
בנא ואר אן הין רייטן · די זולכר קאמן הר נוך
גריטן אונ׳ גנגן · גוידונש באניר טרוגן זי אן
איינר שטאנגן :

531.

זי קאמן גי אנטונה צו מורגנש פרויא · גליך אז
דער הירט הט אויש גטריבן · דא נאמן זי גר
ויל קעלבר אונ׳ קויא · אונ׳ איין הערט שוף אודר
זיבן · זי טריבן זי הין וועק מיט איינר גרושן
מויא · ביט איין קלא וער דא גבליבן · צו
אנטונה וואר מן עש איבן · ווען זי הטן עש
גזעהן אן דער ציבן :

532.

וולקש צוך מן אן די שטורם גלוק · אום איר ביך
שרייאן זי ציטר וואפן · דער קלאנג זיין גייש
דער קלאנג זיין בוך · דער קלאנג זיין קוא אונ׳
זיין שופן · אונ׳ צום טור היבויש אובר שטיין
אונ׳ שטוק · צווי טויזנט מן אויז ווסן · הערצוג
דודון הט דש גשריי ור נומן · ער אונ׳ זיין ברודר
אבורינג וואלט אך מיט קומן :
ויל שטרקר

533.

ויל שטרקר מן אויך מיט אין צוך · מיט אירן
בוקשן אונ' בוגן אונ' ספיין · אלבורינו ואר נוך אין
ני ניך · ואר אן הין ביגונד ער וואקש צו איין
· הערצון דורון וואנט אים בלד נוך · וועלכט בא
איינר קלייני האלבי מייל · בבא זאך זי הר נוך
הער ציהן · די מיט דעם ויך היש ער וואקש
וויהן :

534.

אונ' ער אונ' טירין די בלייבן דא שטין · אונ' גינגן
אין ווארן זי זיך וואקש ווענדן · בבא שפרך ווער
זיין ייעני צווין · די דא הער ציהן גאר ביהענדן ·
טירין דער שפרך איך זג דיר ניט מין · נון דער
ביהוט מיך פֿור אירן הענדן · דען ערשטן הייסט
מן דען שטארקן אלבורינגו · זיינם ברודר הילפֿט
ער קרינגן :

535.

אונ' דער אנדר איז דער שאלך · דער מיין ליבן
הערן צו טוט הוט דר שלאגן · אין זיינם שילט
דא שטיט איין וואלך · זלשטו אין ניט וארן אן
טראגן · בבא שפרך זא ווי זיינם באלך · ווי וויל
איך אין זא רייכליך צוואגן · ער רעכט נינן אים
מיט זיינר ואכצן · אונ' זאנט ווירט אוייך איר פֿור
רעטר פֿון מנאכצן :

אלברינו

יב ג

536.

אבורינן רעכט אים אכטנגן אויך · זיין העלם
רען וואש ער וואל איין דרוקן · בלא אויף אין
מיט זייבר לאבכן שטאך · אין זיין בויך ביז מיטן
אין רוקן · ער פֿיל דא הין אונ׳ ווי נוך אוך ביא
שפרך · בלא וואש די לבן ווקש אויז אים צוקן
· אונ׳ נין דורין ער אויך ווקש רעכט · דורין
הט דש גיזעהן אונ׳ פֿור צורן ברעכט :

537.

זי שטאכן אויף אכנדר די דיגן ווערד · דש
איר לאבכן אלי בייד צו ברוכן · דר נוך נאם א
איקליכר זיין קושטליך שווערט · אונ׳ אויף אכנדר
היבן אונ׳ שטאכן · אי אייבר דיש אנדרן לעבן
ביגערט · איין גרושר דונשט גינגכן אין ראכן
· בלא גאב דורין איין גוטי סוג בירן · ער היב
ער היב אים איין גרושי שראם אין זייבר שטירן :

538.

דר נוך שטך ער אין אין זיין וויך · דש אים גלייך
אונמעכטיג וואלט ווערן · דר נוך גאב ער אים נוך
איין שטרייך · דש ער גלייך פֿיל פֿון דעם ספֿערדן
· אובטר זיין אויגן וואר ער גנץ בלייך · ער זאנק
גנץ בידר אויף די ערדן · בלא וואלט אים זיין
לעבן הבן גנץ גינומן · דא וואר דש גרוש וואלק
אובר אין קומן :

איר הערן

539.

אירן הערן דען זאהן זי גיוואונר אזו · דש בינגר
זי גאר אויבל צו ור דרישן · זי קאמן אל צו לאסן
אויבר בבלא דא · מיט העלפרטן אונ׳ שווערטן אונ׳
שפיסן · זי וואלטן אין צו טוט דר שלאגן יא ·
מיט ספיין ווארן זי אין אין שישן · זי הטן אין אום
גרינגלט צו אלן זייטן · דא העט אים אייבר גערן
מוגן צו זעהן שטרייטן :

540.

ער מכט מענכלם זיין קופף וואל רוט · מן העט
וואל מוגן צו זעהן דען יונגן · ער דר שלוג וואל
אירר צוואנציג צו טוט · ביז דש ער קאם אויז
דעם קרייז גידרונגן · ער ווירט זיך עש טעט
אים נוט · אונ׳ אויף רונדעלה וועקש דר פון
גישפרונגן · אירר ויל רענטן נוך דעם ארמן בובן
· די אנדרן בלייבן דורט אונ׳ דורין אויף
הובן :

541.

אויף זיין פושן קונט ער ניט שטין · פון דען גרושן
ווינטליכן שלוגן · אויך קונט ער ניט רייטן מין ·
הענד אונ׳ פויש קונט ער ניט רוגן · זי באנדן
גרושן שילט צווין · אונ׳ נוך דער לעבן ווארן זיא אין
דרויף ליגן · אונ׳ אין די שטט זי אין וועקש טרוגן
טירין אונ׳ בבלא זיך מיט דען אנדרן שלוגן :
בבלא הט

542.

בבא הט מיט טיריןווידר אום גיקירט · אוג׳ הוב
ערשט אן איין שטרייט איין שווערן · טירין זיך
אויך וייבטליך ווירט · דש העט אייבר מאן זעהן
גערן · אוג׳ ווי דעם דעם עש וואש בישירט ·
דש ער אין צו טייל זולט ווערן · זי זאהן דש עש
אויבר הבט וואלט בעמן · דר פון צו ליהן וואלטן
זי זיך ביט שעמן :

543.

היביין גי שבשיאון וואר אינגר גיך · דש קאשטעל
דש מכטן זי גר וואל צו שוישן · ייעבי ייאגטן אין
אויך ביט זיר בוך . דש מאזר זי אין אבספליהן
לישן · דש זעלבין היר ווידר גי אבטובה צוך · דש
בווט זך מן פון מעבכם לישן · צו אבטובה טרייבן
זי יאמר אוג׳ ליידן · אוג׳ צו שבשיאון טרייבן זיא
גרושן ורליידן :

544.

דש פיך דש זי הטן גיברוכט דר פון · דער ספאין
אוג׳ אלי גאשן פול לאגן · זי וואושטן בייט ווש זי
מיט אזו ויל זולטן טון · זי מושטן אירר ביל אן קוסגי
שלגן · טירין דער שפרך צו זיינם ואטר בון ·
איי ווי הוט זיך אנשטין אזו וואל ביטראגן · אבורינג
דען הוט ער צו טוט גישטוכן · אוג׳ אן דזרון הוט
ער אונז וואל גירוכן :

אוג׳ איך

545

אונ׳ איך אוייך פֿור וואר זאגן קאן · ער הוט אים
גישלאגן טיפֿי וואונדן · מיין טאג הון איך ניט גי
זעהן קיין ורישרן מן · גלובט זייא גוט דש איך אין
הב גיפֿונדן · ער ביזט זיך דער זאך אז העפֿטיג
אן · אז איין ליבט וואורם הוט ער זיך גיוואונדן ·
אונ׳ ווער זעלבשט בבֿא אונ׳ ווער ווידר קומן ·
זא העט ער זיך דער זאך גינוגן אן גינומן :

546.

סיניבולד שפרך איך הון איין גוטן טרושט · דש
ער מיין ליבן הערן ווערט רעכֿן · דר בוך ליש ער
צו ברייטן איין גוטן פושט · שוף אונ׳ קעלבר היש
ער וול שטעכֿן · גוטי בראזליך ליגן זייא אויף דען
רושט · אונ׳ זי הובן אן צו טרינקן אונ׳ צו צעכֿן ·
סיניבולדש וייב הורט אויך פֿון דער ורייד̇ן · זיא
קאם אויך צו גן מיט אירן מיידן :

547.

סיניבולד זיין וייב בעבן זיך זגן היש · אונ׳ בבֿא
זאש גגן איר אם שראגן · דען גבֿן טיש זי איר
אויגן ניט פֿון בבֿא ליש · אין איר זעלברט הוב זי
אן צו זגן · איך הלט דער זייא בבֿא גיוויש ·
ווען גלייך אזו הוט ער גרואי אויגן · אונ׳ אזו איין
הויפש מויל מיט ווייסן ציגליך · ביי דעם אלמיכ
טיגן גוט ער איז אים גנץ עגליך :

דא מן הט
יב ה

548

דא מן הט געשן זא גיגן זי הין דאן · אוב׳ רופט
אירן מאן אין איין קאמר דר בעבן · אוב׳ שפרך
איך הון אגשטין וואו גיזעהן אן · בבא דעם זלט
ער ניט זער אונעבן · איך הוט ער זייא געווארן
אז איין וייבר מאן · ער טאר עש וואו זיין בייא
אייגם לעבן · סיניבולד שפרך צו דער זעלביגן הערין
רו בישט בייא בוק איין רעכטי נערין :

549.

בבא דער איז ובגשט געווארן הין גריכט · אוב׳ זיין
בוזי מוטר הוט עש ור שווייגן · ווען איכש גידענק
איר מיין הערץ בריכט · דרום וויל איך שטעגן
מיט אין קריגן · אבר אגשטין בבא אז עגליך
זיכט · אז ווער ער אים אויז דעם תחת גישטיגן ·
אז ליגטן זי זיך צו אגנדר נידר · די ברויא גידוכט
די גנץ נכט אן בבא ווידר :

550.

דא דער אגדר טג גיקומן וואר · דש מן זיך זיצט
אבר צו דעם עשן · די ברויא די קאם אבר גיגנגן
דאר · אוב׳ וועקש גגן בבא אויבר גיזעשן · זי
זאך אבר וויא ער בבא אז עגליך וואר · דש קונט
זי צו מאל ניט פור געשן · אוב׳ אז בלד אז מן פום
טיש וואר גגן · אירן זון טירין ווש זיא בייא זיין
הענדן ואנגן :

אוב׳ פורט

551.

אונ׳ בֿורט אין אין קאמר היביין · אונ׳ שפרך
אודר איך מוש דען בוזן חוה גווינן · דיין גיזעל
אנשטין דער הייסטאן וויין · דש איז בבא נוך אל
איין זינן · טירין שפרך עש טר בייא בוק וואל
זיין · וויא טעטן מיר דש מיר עש ווערדן איבן ·
זיין מוטר שפרך הור מיר צו גר עבן · איין גוטן
רוט וויל איך דיר געבן :

552.

גיא הין אונ׳ בֿויר אין איבז באד · זא וויל איך דיר
זאגן וויא דו אין ווערשט קעבן · איין ועקלן הוט
ער אובטן אן אייבר וואד · און גיוערד מכט איך
אין איין מול ברעבן · עש איז קוינליך אז איין ראד
· אונ׳ צוואו ווארבן אים אויף דער אכשיל שטעגן
· טירין שפרך דש וויל איך בלד זעהן · אונ׳ גינג
צו בבא אונ׳ וואש צו אים ייעהן :

553.

אנשטין דז יבר גיזעלן מיין · ווילשטו מיט מיר
אין דש באד קומן · זא וואלן מיר טרינקן זסן וויין
· אונ׳ איין גיברוטבן קאפון הון איך מיט גינומן ·
בבא שפרך נון וואל אן דש זול זיין · אזו גינגן זי
מיט איין אנבדר די רעגן ורומן · זי גינגן היביין
אונ׳ וואר זיך אויש ציהן · בבא האט איין לייב אז
אייטיל מילך גיזיהן :

זי זאשן

554.

זי זﭏשן נעבן ﭏנבנדר אין דעם בﭏד · טירי׳ן בינֿנדר
די ווﭏרי׳ן צו דר זעהן · דר נוך דﭏ זﭏך ער דש
וועקﭏן אין דער ווﭏד · אונ׳ הוב אן צו אים צו ייעהן
· ﭏיי וויﭏ איז דש ﭏזו איין גרושר שﭏד · ווי איז
דיר אן דעם ביין גשעהן · בבﭏ שפרך איך קﭏן
דירש ניט זﭏגן · ﭏז מיין טנֿהון איך עש ﭏזו
גיטרﭏגן :

555.

טירי׳ן קונט קום ווﭏרטן ביז זי גינגן אויז · ער
בﭏדט נורט איין קליינש ווייﭏ · ער אש איין בישן
אונ׳ טעט איין סויז · אונ׳ היים ווﭏר ער זיך זער
אייﭏן · אונ׳ ﭏוף צו זיינר מוטר אין איר הויז · ויﭏ
ביהענדר ווען פֿון דער זעגן די ספּיי׳ן · אונ׳ שפרך
איך בין מיך דען גרוסיך וייכן · זﭏ הוט ﭏנגשטן
ﭏז ייעני ווﭏרצייכן :

556.

די פֿרויﭏ די שפרך ביי מיינם אייד · זﭏ וויﭏ איך
אין גן ערשט ﭏנספּבגן · זי ﭏוף אים ﭏנטגגן מיט
גרושר פֿרייד · איר ביידי העגד ווﭏש זי אים דﭏר
ﭏנגן · אונ׳ ויﭏ אום אין מיט אירן ﭏרמן בייד ·
אונ׳ קושט אין אויף זיין רוטי וואנגן · אונ׳ שפרך
בישטו ניט בבﭏ דען איך הון דר צוגן · אונ׳ פֿון
מיינן ברושטן הושטו גזוגן :

בבﭏ שפרך

557.

בבא שפרך דש אויך גוט דר ורייא · יא איך בין
עש איר אידלש ווייבן · אבר איך ביט אויך מכט
דרויש קיין געשרייא · לושט עש אזו ביי אויך בלייבן
· אונ׳ גט קייכם מענשן פֿון קייבר לייא · כווייארט
אוייארן צווין ליבן לייבן · אוייער ליבן זון אונ׳ מיין
ליבן גפֿאטר · דען איך הון אש הולט אז ווער ער
מיין פֿאטר :

558.

אין דעם סיניבולד קאם אויך צו גן · ווען טירין
הט אים גזאגט דש ווען · זי פֿלין בבא אום דען
האלז אלי צווין · אונ׳ אנפֿסינגן דען דעגן אויז דר
לעזן · ער קושט זי זי קושטן אין נוך מין · אונ׳
ורונגטן אין וואו ער ווער גוועזן · אונ׳ פֿורטן א
אין היים מיט ביידן ארמן אום ואנגן · בבא זגט
אין אל דינג ווי עש אים ווער גנגן :

559.

נון לושן מיר די בלייבן בייא אנבדר נון · אונ׳ ויל
קורץ וויל מיט אנבדר טרייבן · אונ׳ ווען ווידר
אן היבן פֿון הערצון דודון · אונ׳ איין וויל פֿון אים
שרייבן · אין זייכם לאנד הט ער איין געשרייא לושן
טון · דש אל די ארצט פֿון וואונדן אונ׳ פֿון לייבן
· די זולטן אל דאר קומן אונ׳ זולטן אין היילן · אונ׳
ווער פֿר ביט קעם דעם זולט מן ויר טיילן :

אזו וואָרן

560.

אלז וואֿרן דאֿר קומן אל די ארצט בון נאֿר · די דא
זאשן בֿון נוהטן אונ׳ בֿון וייטן · צו שנשיאון וואֿרן
זי עש אויך גיוואֿר · בבֿא שפרך איך וויל אויך ניט
בייטן · אז העלף מיר גוט איך וויל אויך ציהן דאֿר
אויף איינם מויל וויל איך דאֿר רייטן · אונ׳ בֿור
איין ארצט וויל איך מיך אויז געבן · אונ׳ דעם
בזוויכֿט וויל איך נעמן זיין לעבן :

561.

טירין שפרך דש איז איין גוט גיטרעכֿט · אבר
און מיך זול עש ניט גישעהן · איך וויל געבן דיר
זאבֿן אז איין קנעכֿט · בֿור איין רינאצן ווערט מן
מיך אן זעהן · אונ׳ אלז באלד אז דו דודון הושט
גישעכֿט · זא וויל איך דר שלאגן זייבר הערן ציהן
אונ׳ די אלטן הערן אונ׳ די טרוייאן גיזעלן · די
וויל איך אל אובטר דעם טור בישטעלן :

562.

דש ווען זי ווערן הורן איין גישריי · זא זולן זי
וולקש בלזן איין הורן · זא זול מיין ואטיר האלטן
אים האיי · מיט אונזרן ריקן אויז דר קורן · אונ׳
ווען זי ווערן בלזן איין מול אודר צווי · זא זולן זי
קומן צו רעבן צו דען טורן · בבֿא בבֿא זולן זיא אל
שרייאן · זא ווערט אידרמן קומן צו ויסן צו אונז
דרייאן :

סיבֿיבלר שפרך

563.

סיניבלד שפרך עש גבֿיל מיר וואל · אבר איך ואר
כֿט מן ווערט טירין קענן · בכֿא שפראך צו דעם
געלבינן מול · זא קאן איך דיך אין סוולכֿר ברענן ·
דא וויל איך אין מאכֿן שווערצר ווען אין קול · ווש
דר צו גיהורט דש ווש ער אין נעבן · אונ׳ דא
מאכֿט ער דש סוולכֿר מיט אלן זאכֿן · גלייך אז אין

564. דער בעטלר הט לערנן מאכֿן :

אונ׳ דא ער דש סוולכֿר הט בירייט · דא הוב ער
אין אן צו שמירן · זיין הענד אונ׳ ענגלט וויט
אונ׳ בריית · אונ׳ האלז אונ׳ אורן אונ׳ שטירן ·
אונ׳ גלייך אז איין מור וואר ער גיקלייט · אז ווער
ער איינר פֿון אלן פֿירן · אונ׳ איין רויקליין דש
וור אים וואל אן גילעגן · אונ׳ אויך זיינם תחתֿ הט

565. ער אין דעגן :

בכֿא הט אים איין שארליכֿן רוק גימאכֿט · אונ׳
איין שארליכֿן מנטיל איין לאנגן · אונ׳ איין ברייטן
גירטיל הט ער אים גימאכֿט · מיט אייטל גולדי
שפאנגן · אונ׳ אונטר דעם רוק הט ער זיך וואל
ביגאכֿט · סומעלה הט ער דרונטר גיהאנגן · אונ׳
אויף זיינר אכֿסיל האט ער איין קאסנים פֿל · אונ׳
הט אין הויב מיט איינם הוהן גיספֿל :

סיניבלד האט

566.

סיניבלד שענקט אים אין שון מויל · דש ער
גלייך אז אין ארצט זולט רייטן · אונ׳ טרייז דען
גאב ער אין אלטן גייל · דש ער אים נוך זולט
טרוטן פֿון ווייטן · זי רייטן דא הין אונ׳ ווארן ביט
פֿויל · זי קאמן גיאנטונה אין קורצר צייטן · אונ׳
צוהן אין צו דעם בעשטן ווירט אין אנטונה ·
דש זעלביג ווירט הויז היש צו דער קורונה :

567.

טרייז דער הוב זיך וואקש אויף אונ׳ גינג אויז ·
אונ׳ זולט צו אנבדר אל די הערן · אונ׳ זאמלט
זי צו אנבדר אין איין הויז · דש ער אין וואלט זגן
די גוטן מערן · ער שפרך וואלט איר שווייגן אז
איין מויז · זא מוכט אוייאר זאך נוך גוט ווערן ·
איך וויל אוייך זאגן גר איין שמועה טובה · אזו
אונ׳ אזו איז הער קומן בובא :

568.

אונ׳ איך בין סיניבלדש זון · דען דודון וועלן מיר
בנעמן זיין לעבן · אונ׳ אזו אונ׳ אזו וועלן מיר אים
טון · דרום זולט איר אוייארן זין דרויף געבן ·
אונ׳ גנץ קיינם מענשן בישט דר פֿון · אונ׳ זולט
אין בנעמן די טור גאר עבן · אונ׳ ווען איר הורט
דש ער דר שלאגן איז ווארן · זא לויפֿט אייבר אויף
די מויאר אונ׳ בלוזט אין הורן :

569.

ניט ווייט בֿון היבן ווארט דער אלטיר מיין · מיט
טויזנט וואל געהרנישטי מאנן · אזו באלד אז זי עש
הוירן זא קומן זי הריין · דש טור זולט איר אויך
שפאנן · די דוזיגן ריד גיבגן דען הערן וואל איין
· אונ׳ ווארן ורא אונ׳ גנגן בֿין דאנן · אונ׳ ביריישן
זיך צו מיט גרושר זורגן · נון זולט דש ערשט גי
שעהן מורגן :

570.

נון הורט מן זאגן אז וייט אז די שטט · ווי איין
קושטליכֿר ארצט ווער קומן · ער קונט מין ווען
גאלייענוס אונ׳ אפוקראט · ער היילט די לאמן אונ׳
די קרומן · דער אבֿן צענה העט בי געלערנט גיהט
· וואש זיך דער ארצט הט אן גינומן · אונ׳ בֿון גי
שטאלט ווער ער איין מאן איין וייבר · דיא בוז
בראנדובייה די ווארר אויך גיוואר זייבר :

571.

זי שיקט נוך אים איין אירר קנעכֿט · דש ער צו
איר זולט קומן מורגן · זי וואלט ווערן מיט אים
באלד שלעכֿט · קיין ספֿעגינג זולט ער איר ביט
בורגן · איז דש ער אירן מן צו קריסֿטן ברעכֿט ·
זא דורפֿט ער זיין לעבטג ביט זורגן · זיין קנעכֿט
גינג אונ׳ אים די בוטשאפֿט זאגט · בבֿא קונט
קוים ווארטן ביז עש טאגט :

572.

אזו באלד אז עז ליכֿטר טגבון וואר · ער אונ׳ טירין
קאמן אויף דעם פאליש גיגאנגן · בראגרונייה די
לוף לוקש צו אים דאר · אונ׳ מיט ווינן וואר זיא
אין אנספֿנגן · זי שפרך מיין ליבן מן ביבֿעל איך
אויך גר · איך ווארכֿט עש זיי אום אין דר גאנגן
· דרום ליבר מיינשער קונט איר אין היילן · לייב
אונ׳ גוט וויל איך מיט אויך טיילן :

573.

זי וואלט אים יא געבן מיט געוואלט די הנט · אבר
ער וואלט עש ניט לושן געשעהן · ער קירט זיך
אומדף גגן דער וואנט · פֿור בושהייט מוכֿט ער
זי ניט אן געהן · אזו פֿורט זי אין דא ער דען
הערצון ואנד · דא הוב בכֿא צו אים אן צו ייעהן ·
גנעדיגר הער ווי פֿורט איר אזו אין וועגן · הבט
קיין זורג איך וויל אוידמכֿן גינעגן :

574.

דרום גוט איר האבן צו מול קיין גרוי: · לושט מיך
בוייארט אויער וואונדן שויאן · אונ׳ ציכֿט אויך
אוטר נאקט אוי: · לושט זעהן ווי מן אויך הוט ג׳
הויאן · אבר היישט מיר אידרמן גין הינויש ·
איך וויל ניט הינן האבן נוך מאנן ורויאן · דא
טרייב ער הינויש זיין וויב אונ׳ הערן · בכֿא גינג
לוקש די טויר צו שפערן :

דורין דער

575.

דירון דער זוימט זיך ניט לאנג · ער הט זיך
וועקש אויף גיבונדן · בבא זעצט זיך צו אים אויף
די באנק · אונ׳ דורון וויז אים זייני וואונדן · ער
שפרך ליבר מייגשטר ווי בין איך זא קראנק ·
איך וואלט איך היטש אובר וואונדן · בבא שפרך
ווי איז דער שטרייט צו גאנגן · אונ׳ ווי הוט די
וויגטשאפט אן גיואנגן :

576.

דורון שפרך עז איז איין אלטר קריג · ער הוט גי
ווערט מיגנכי טאגן · אונ׳ ווערט מיר דש גליך
דש איך זי אובר זיג · איך וויל אינש ניט בור
טראגן · אונ׳ דער מיך הוט גישלאגן דש איך דא
ליג · דען וואלט איך גערן זעהן אונטר זיין אויגן ·
ער הוט מיר אויך גיבווין קויא אונ׳ קעלבר · איך
הלט ער זיי דער טויבל זעלבר :

577.

בבא שפרך עש איז לעכט דעש זון · דער בין
אויך גימורט איז וואלן · זיינש ואטיר רובונג וויל
ער לעכט טון · אז איין דעגן אויז דר קירן · דורון
שפרך דא לושט בוייערט בין · דער הוט לעבגשט
זיין לעבן בור לורן · אויף דען זעלבגן דארף איך
צו מול ניט דיכטן · איך הון גימאכט זיין מוטר אין
הין ריכטן :

578.

בבֿא שפרך נון זיך מיך וואו אן · דולֿט דיך ניט
איך זיי בבֿא עבן · וואר עש ניט גנוק דו בֿור
רעטרישר מן · דש דו מיינם ואטר נאמשט זיין
לעבן · דולֿט דיך ניט דש איך דירא ביצאלן קן ·
דיין רעלֿטן לון וויל איך דיר געבן · זיין שווערט
וואש ער וואקש הער בֿור צוקן · אוני היב דען
בזוויכֿט צו קליינן שטויקן :

579.

אוני דא דש דזינג נון געשעהן וואר · דש זיך בבֿא
אן דודון הט גרוכֿן · טיריז דער וואר עש ווארן
געוואר · דער הט וואו אירר ציהן דר שטוכֿן ·
בבֿא וואר נון צו אים קומן דאר · מעגכֿם וואורד
זיין קופֿף צו ברוכֿן · מן זאך בבֿא וואוטן אין
וואמש אוני הוזן · אוני אויף דער מויאר הט מן
דש הרן געבוזן :

580.

ביאז וואושט וואש דא וואר דאר מער · פֿון אירם
אובלין וואושטן זי ניט צו זגן · אייבר לויף הין דער
אנדר הער · מן הורט איין וייבליך וויינן אוני
קלאגן · אין דעם קאם סיניבלד מיט זאיינם וואלק
דא הער · גווידונש באניר הטן זי פֿויר אין טראגן
· בבֿא בבֿא זי אומדר שרייאן · אוני דען פֿון
מגנצה ווארן זי וייבליך דרייאן :

זי היבן

581.

זי היבן אין זי אז אין די הונר · ביש זי אין דש
לעבן הטן גנומן · דש גשלעג ווערט ציהן גגבר
שטונד · ביש זי זיא אל הטן אויבר קומן · סיניבלדש
אלך וואָרן אויך ויל גוואונד · עש וואר איין וויינט
ליך שרייאן אונ׳ ברומן · דא בבא בון דוכֿט דש זי
אל דר שלאגן היטן · דא ליש ער איין גשרייא טון
מיט טרומיטן :

582.

אידרמן זיין וויר בידר ליגן זול · וויל ער אנדרש
ביט ווערדן גהנגן · אל די בורגר די בבא וואלט
וואל · די קאמן מיט ורייד גנאנגן · בבא גינג
צום פאליש דש זעלבינג מול · אונ׳ הט בון איין
שוואבן איין לאבגן · זי גליטן אין ביש אן די
שטיגן · אל דיבנ וואר בון גשטילט אונ׳ גשוויגן :

583.

בבא דער היש בון הין וועק טראגן דורן · אונ׳
אויף דש ועלד זולט מן אין בגראבן · אונ׳ דען
אנדרן זולט מן אויך אזו טון · אנדרש וואלט
ער אין ביט דר לאבן · דר בוך קאם צו גין
זיין בוזי מוטר בון · אונ׳ מיינט אויך גנוד בֿון
אים צו האבן · זיא בֿיל בֿור אים נידר אויף די
ערדן · אונ׳ שרייא אונ׳ וויינט אונ׳ הט איין
וויל געבערדן :

ליבר זון

ינ ג

584

ליבר זון איך בין אין דייבר גיוואלט · דו מנשט מיט
מיר טון ווש דיר איז עבן · הון איך דיר שון גיטון
ווש דיר ביט גיבאלט · איך ביט דיך דו זולשט
מירש פֿור געבן · איך בין יא דיין מוטר דש בוט
דש וואלט · ליבר זון גיטר מיר מיינש לעבן ·
בבלא דער קונט מיט איר קיין ווארט רידן · ער
שפרך סיניבולד אונ׳ טירין איך ביבעל אויכש בירן:

585.

אונ׳ אין איין קאמר גינגער גר דרוט · אונ׳
סיניבולד הוב אן צו איר צו זאגן · ברנדוניה
ברנדוניה דו בוזי קרוט · דיין מאן הושטו צו
טוט לושן שלאגן · אונ׳ דיין זון הושטו וועלן געבן
אין טוט · וויא קן מן דירש ור טראגן · דו
העשט ור דינט דש מן דיך זולט קוספֿן · אונ׳ דורך
די שטט שלייפֿן מיט דיין צוספֿן ·

586.

אבר די וויל דש דו בישט די מוטר זיין · דיש
זעלבין זולשטו גינישן · דש מן דיר זול שענקן
דש לעבן דיין · אבר אין איין קלושטר גול מן דיך
שליסן · טירין שפרך עש דולכט מיך אויך גוט
זיין · אירי קנעכט זי הין וועק זי פֿורן הישן ·
אונ׳ שפערטן זי אין איין נונן קלושטר · דינן מושט
זי זיין ביש גין יוצא אושטר :

דר בוף

587.

דר נוך ברוכֿט סיניבלד זיין גזינד אלז דאר · אונ
מיט בבֿא ער אין קושטוך לעבן פֿורט · סיניבלד
אונ טיריין דיא ווארן עש גאר · אז אין ביידן
וואל צו גבווירט · אונ דא אין הלב יאר הין וועק
נון וואר · אונ קיין מענש ווידר בבֿא זיך רורט ·
אין מול שפיזט ער מיט סיניבלד אים שוך צובֿל ·
דא ברוכֿט אים אייכר אין בריף פֿון בבֿל :

588.

אין דען בריף דא שטונדן ויל זעלצן מער · די הט
אים די שון מארגריטה גשריבן · ווי דער שולדן
איר ואטר גשטורבן ווער · אונ ווי זי אליין ווער
אויבר גבליבן · אונ ווי פאשמונט דער הער ·
העט זי שיר אויז אירם לאנד ור טריבן · אונ טעט
איר אז ווי דש עש ניט שטונד צו גאבן · ווען
ער וואלט זי צו אייכם וייב יא האבן :

589.

אונ דרום דש זי היט הורן זגן פון · ווי עש אים
אז וואל ווער גאנגן · דא בט זי אין דש ער אז וואל
גוט טון · אונ זולט איר העלפֿן אויז אירן גדראנגן
· פֿון דער טרויי וועגן דש זי אים הט גיהולפֿן דר פֿון
· דא ער וועש גוועגן אים טורן גפֿאנגן · אונ ווער
עש זאך דש ער אין קונט פֿור טרייבן · זא וועלט
זי גערן זיין איליכֿש וייבן :

אז בלד

יג ד

590.

אז בור אז בבא רען בריף אן זאך · דא בינונר
ער זער צו דר שרעקן · ער נאב אין סיניבור
אונ׳ צו אים שפרך · די דזינן וויל איך ניט וושן
שטעקן · זי הוט מיר גיהולפן אויז מיין נוטן אויך
· איך ווער זנבשט גישטורבן אויף דעם וועקן ·
סיניבור שפרך איז זי דיר גיוועזן אזו טונליך ·
דש דו איר זולשט העלפן דש איז וואל מוגליך ·

591.

אין דעם קאם טירין נייך אין די מיט · בבא זנט
אים די דזינן זאכן · ער שפרך דו מושט אויך
קומן מיט · מיין הייסט מן וויל איך דיך מאכן
טירין שפרך איך זים עש ניט · עש איז מיר
קוים אים שמאון גיבאוכן · בבא שפרך גיבאטר
איר מושט אויך דר וועגן · דש איר דא ווייל מין
ואנר וועלט ספלעגן :

592.

סיניבור שפרך איך ור הייש דיר גוויש · דש
דו דיך ניט דארפשט ביזורגן · בבא וואקש איין
גישריי טון ליש · אויף אין פלעגן גאר און ור בורגן
· אונ׳ דריי טויזנט מאן ער זיך צו בירייטן היש ·
דש זי זולטן זיין בירייט אויף מורגן · אונ׳ דש זי
צו ספערד בור דעם פאליש קעמן · זא וואלט ער
זי מיט אים גיבאבילוניה נעמן :

אונ׳ דא

593.

אונ׳ דא דער אנדר טג בון קומן וואר · דא זעצטן
זי זיך אל צו ספערדן · אונ׳ רייטן פֿור דעם פליש
דאר · מן קונט קוים פֿור אין זעהן די ערדן ·
אונ׳ דא זי נון אל דא וואָרן גאר · דא קאמן צו
רייטן די צווין דען ווערדן · בבא גאב טיריץ
פֿוספֿציהן הונדרט מאנן · אונ׳ ער נאם די אנדרן
אונ׳ צוהן פֿון דאנן :

594.

אונ׳ רייטן דו הין אונ׳ וואָרן ניט טרעג · צירונג
גנוק זי מיט אין נאמן · בבא לערנט זי וועג אונ׳
שטעג · ווען ער קענט די שטרושן אלי זאמן ·
זי רייטן מענכי מונט אונ׳ טעג · ביש דש זיא גע
באבילוניא קאמן · אונ׳ דא זיא דר זאהן ד
די שטט פֿון וייטן · דא היש בבא אין בוטן
ואר אן הין רייטן :

595.

דש ער מארגריטה זולט זאגן די מער · ווי בבא
ניט ווער וייט פֿון דאנן · אונ׳ דש זי דרויף
גיווארט ווער · אונ׳ זולט היישן הארנישן אל איר
מאנן · אונ׳ ווען זי דוכט דש בבא דאר קומן
ווער · דא זולטן זי די טור אויף שפאנן · אונ׳
זולטן הרויש אויף די היידן ריטן . דא וועלן מיר
דש היר גן צו טרעבן :

596.

הין וועק רעגט דער בוט אונ׳ זאך זיך אום בי ·
גלייך ווי אין דער טויבן יאגט · ער קאם דורך די
וייגד איך וויש ביט וויא · אונ׳ מארגריטה ער
דש בוטן ברוט זאגט · דא זי דש הורט ווי פֿרו
וואר זי · אן איר זי ביט מין פֿור צאגט · אונ׳ גיבוט
וואקש אויף אירי הערן · אין דעם בגונט עש בון
נכֿט צו ווערן :

597.

זיא הארבשטן זיך ביז אין די צין · אונ׳ בינונדרן
אן פאליש צו רייטן · עש וואר איר צווי טויזנט
אודר מין · די גנץ נכֿט ווארן זי אויף בפֿא בייטן
· בון זושן מיר די אויף דעם פלאץ דא שטין · אונ׳
וושן דא זגן פֿון בפֿאש שטרייטן · ווי ער זיין וואך
הט גנומן · אונ׳ וואר כונביש אן די שטט גנג
קומן :

598.

אונ׳ טירין מכֿט זיך אן איין אורט · מיט אל זיין
שטרקן ריקן · זי וואנדרן גאר ויל דער היידן דורט ·
אוואריגנלט די שטט צו אן איקן · דא הוב זיך אן
איין גרושר מורט · זי ווארן זי גאר און מוטרליך
אויף וויקן · אונ׳ גאר ויל ווארן אירר צו טוט ג
נישלאגן · אין דעם ביגנד עש גלייך צו
טגן :

פאשמונט שפרך

599.

פאשאמונט שפרך זא מיר בוקש שוין · איך
וויל זעהן ווער די דזינן זעבן : וואקש מכֿט ער זיך
וארן אן דער שפיז · אונ' פֿור צורן ואר ער גלייך
ברעכן · אין דעם בינגנט אים גלייך טירין וואקש
בינגדן זי אויף אנדר צו רעכן · אונ' מיט אירן
לאנצן זי אויף אנדר שטאכֿן · דש אירי לנצן אלי
ביידר צו בראכֿן :

600.

דא דש דר זאך דער פאשאמונט · דא בינונד
עש אין וואונדר צו נעמן · ער שפרך נון בייט כון
בייט דו הונט · דיינש לעבן וויל איך מיך רעמן ·
אונ' איך וויל דיר נעמן דיין גיזונט · מיט מיינם
שווערט וויל איך דיך לעמן · איר שווערטר הובן
זי אן אויז צו ציהן · קיינר וואלט פֿור דעם אנדרן
ויהן :

601.

דא זאך מן די צווין און ור צאגטן וואן : מיט גרושן
שלגן אויף אנדר שטרייכֿן · אבר טירין דער
הוב זיך גינן אים ניט אן · דעם פאשאמונט
קונט ער ניט גלייכֿן · ער שלוג אין דש ער צו
טורקיון בינאן · זיין קראפֿט בינונד אים צו אנט
וויכֿן · אונ' אז זי זיך אזו אן אנדר שלוגן · דא
בינונד עש בבֿא פֿון וערן צו לוגן :

אונ' זאך

602.

אונ׳ זאך וויא טירין שטונד אין נוט · אונ׳ וויא
ער זיך ליש איבר ווינדן · ער ווענדט רונדעלה
וריש אונ׳ דרוט · אונ׳ רעגט נגן אים גר גשווינדן
· מעגכֿן היידן שטך ער אונטר וועגן צו טוט ·
וויא דעם דער זיך ליש וינדן · ער שטאך דען
פאשאמונט דש זיין ספֿערד טורקיוט · אונ׳ אויז
דעם זאטיל ער אין סֿורקיוט :

603.

ער אין דורך אונ׳ דורך גשטוכֿן היט · דש ער
לאן גשטריקט אוין דער היידן · ער רוסֿט זער
אן זיין מאחומיט · אבר ער נאב אים אין קלייני
ורידן · אונ׳ אי ער דש ווארט הט אויז גרייט .
דא וואר ער שון גנ׳ן ור שיידן · אונ׳ די אנדרן
היידן די דש דר זאהן · וויא בלד זי דא היגטר זיך
צוהן :

604.

דר בֿון צו ליהן וואר אין נאר נוך · נוך וואנט אין
בבֿא דער דעגן ורומן · מארגריטש הייסט מאן
אויך אויז הער נוך · דא ער הט גהורט דש
בבֿא וואר קומן · ויל שטרקר מאן קאם אין אויך
נוך · די היידן הטן זיא אין די מיט גנומן ·
אונ׳ שלוגן אין זי אז אין די הונדן · זי שלוגן אירר
אז בֿיל אז זי בֿונדן :

בבֿא ליש

605.

בבֿא ליש רונדעלה רעדן צאם · עש שפראכן אז
וויך עיש אין וויסטן · בבֿא מענכֿם היידן זיין
לעבן נאם · עש קונט קיינר קומן צו קרויסטן ·
אונ׳ טירי׳ן אויך הר נוך צו רעבן קאם · אונ׳
שטרייט גאר מיט גרושן פֿור נוסטן · אין אנדרי
לאנ׳ן הט ער גנומן · אונ׳ וואר נון ווידר צו אים
צוברט קומן :

606.

מארגריטש הייסט מן מיט זיינם היר · דער קם
אים וויקש נוך צו ציהן · בבֿא דער שון אין זיא
גר זער · מענכֿר ווארד אין זיין לאנ׳ן גריהן ·
אירר ויל שפראכן אין דש מיר · דש זי מיינטן
דר פֿון צו ויהן · אונ׳ שרייאן ציטר וואפן מיט
העלר שטימן · דש וואשר ניכן אין אינש מויל זי
וערבטן שווימן :

607.

דא זי זי נון הטן דר שואגן גאר · דא הורטן
זי אויך צו שטרייטן · טירי׳ן נון צו בבֿא ווידר
קומן וואר · אונ׳ רייט נעבן אים אן דער זייטן ·
מארגריטש הייסט מן דער קאם אויך דאר · אין
די שטט קאמן זי צו רייטן · מיט שלמאיין
ספֿייסן אונ׳ טרומיטה · אובן אן איינם טורן
לאג מארגריטה :

דא זיא

608.

דא זי בבא זאך ווי באזר זי אב הער גינגן · אונ׳
זונ׳ אים אנטגינגן מיט אירן מיידן · זיא בוּל אים
אום דען האלז אונ׳ אין אבנסינגן · מיט שאון אונ׳
מיט גרושן ורײדן · איין גוטי וויל זיא דא אן אים
היגנג · אונ׳ דרוקט אין מיט אירן ארמן ביידן ·
זי שפראך גרוש ורויינדשאפט הושטו מיר טון
צאייגן · דרום איז מיין לייב אונ׳ גוט אלז דיין
איינגן :

609.

דו בישט איין דעגן וואל גיטון · דו בישט צו לובן
אונ׳ ניט צו שעלטן · די טרויא די איך דיר הון
גיטון · די הושטו מיר וואל בור געלטן · אונ׳
דו הושט מיר געבן איין גוטן לון · ווי וואל דש מן
עש ויכט גר זעלטן · גוט מיט גוט ספאיגט מן ניט צו
בינצאלן · דר כוך בורט זי אין היבויך אין אירן זאלן :

610.

אונ׳ דא אידראן זיין הארניש אויז גיטון הט ·
דא מאכט זי איין מוז מיט גרושן אירן · אונ׳ דא
זי כון הט געשן דש זי וואר זאט · דא ווש זיך
מארגריטה גגן בבא קירן · זי שפריך גידענקט
דיך ניט ווש איך דיך באט · אונ׳ דו וואלשט אבר
ניט וואלגן מיינר לירן · דו וואלשט ניט טרעטן
אין מיינן גראבן · כון וויל איך אין דען דיינן ווילטו
מיך הבן :   בבא שפראך

בבא שפרך ווילטו דש טון · זא וויל איך דיך נעמן
גאר אונ׳ גר גערן · אונ׳ וואלן מכן איין קושטליכי
הוכצייט נון · אבר איבר איין מונט זול זי ערשט
ווערן · אז וייט אז די וועלט זול מן זאגן דר פֿון
· איך וויל שיקן נוך פֿורשטן אונ׳ הערן · אזו
גלובט זי אים ער גלובט איר ווידר · דר נוך ליגן
זיך אידרמן שלופֿן נידר :

612.

צו מורגנש איש בבא אויז רוסן איין הופֿ · אונ׳
ריטאר אונ׳ הייאש איש ער ווישן · קויכן אונ׳
פֿירשט הערצין אונ׳ גרופֿ · אויך די דוזין מייט
זולטן זי זיין געפֿלישן · אונ׳ די ברוילפֿט זול ווערן
באזל טופֿ · איבונדר גלייך צו ראש חדש ניסן ·
די בוטן אין אלי לאנד אויז רייטן · אונ׳ צו בבילונייה
וואר איין גרוש צו בירייטן :

613.

טן נוך נכט הט קיין מענש קיין רוא · פֿור
גרושר ורייד אונ׳ גלוקן קלינגן · נון לושן מיר די
זיך ברייטן צו · אונ׳ וועלן איין וויל פֿון דרוזיינה
זינגן · די וואר ביי אירם ואטיר איר וואושט וואן
וואו · אונ׳ הורט זגן פֿון דען דינגן · ווי בבא אזו
צו אירן ויר קומן · אונ׳ ווי אין די שון מארגריטה
הט גנומן :

אונ׳ ווי

614

אונ׳ ווי די הולצייט זול ווערן שיר · אונ׳ ווי זי ווייט
דר קעמן פֿון ווייטן · דרויאנה וואר פֿרו אונ׳ גי
דולט אין איר · דא אז ניט לענגר צו בייטן · איך
וויל אים קומן אז ער קאם מיר · צו ברוכים
היושבים צו רעכטר צייטן · אבר מיין ואטיר זול
עש ניט ווערן איגן · ער ווישט מיך זונשט ניט
פֿון היגן :

615.

בון הט זי די וויל גילערנט וואל · דש זי אויך דער
לייער קונט שלאגן · אונ׳ בבֿא דער הט זי גילערנט
איין מול · דש זי פֿון דעם סולפֿר וואושט צו זאגן ·
דא מן זיך מיט מאכט שווארץ אז איין קול · דא
שמירט זי זיך אונ׳ איר קינדר אונטר אירן אויגן
· אונ׳ רעכט ווי איין בעטלרין וואר זי זיך קליידן ·
אונ׳ גינג דא הין מיט אירן קינדרן ביידן :

616.

זי וואר אויך גישטאנדן איין שטונד פֿור טג · אונ׳
איר לייער האט זי אן איר זייטן · זי גינג זיך אז
מור דש זי אופֿט דר לאג · זי גינג באלד אין אייגר
קורצן צייטן · דוך ניט אז באלד אז איך דא זאג ·
באבילוניה דר גאך זי פֿון ווייטן · זי הוב אן אונ׳
שפרך צו אירן קינדרן · אין דער שטט ווערט איר
אויערן ואטיר וינדן :

אזו גינג זי

617.

אזו גינגן זי אין די שטט היניין · איין גרוש ווירטש
הויז ווש זי זיך רעמן · זי ורוגט אוב ער זי וועלט
נעמן איין · דערווירט ורוגט זיא ווֹן וואנן זיא
קעמן · זי שפרך איך וויל אוין דער הוכֿצייט זיין
· אוב איך איין ספֿעגין קונט איין נעמן · מיט
מיינר לייער וויל איך דא אום ווינדן · אוב וויל
דריין זינגן מיט מיינן קינדן :

618.

דער ווירט שפרך דו הושט גר רעכֿט · גוועלט
גנוק ווערשטו דיר גווינן · ער היש דש מן איר
צו עשן בריגכֿט · זי מוש אונז אויך לייערן הינן
· אין איין קאמר וויש זי דער קנעכֿט · דא אש זי
אוב טראנק דינן · אוב דר נוך מושט זי די גנץ
נכֿט לייערן · אוב איין טנץ מכֿן דען זעלבין
גישווייארן :

619.

צו מורגש שטיט זי זיך ווֹר דעם פאליש דאר ·
אוב הוב אן מיט איר לייער צו קלינגן · אוב איין
ליד הט זי גימאכֿט גנץ אוב גאר · ווֹן בבֿא אוב
דרוזייאנה ווש זי דריין זינגן · אוב וויא זי אין
איינם וואלד גילעגן ווער · אוב ווֹן מקברון אוב
פעלוקן מיט אלי דינגן · אוב וואש זי מיט אנגדר
האטן גיהנדליט · דא זי אים לאנד ווארן אום
גיוואנדליט : אוב דא

620.

אונ׳ דא זי נון דש ליר הט אויש · בגֿא לן אן איינם
ועגשטר דר נעבן · אונ׳ שוואיין שטיל וויא איין
מויז · אונ׳ הורט איר צו גר עבן · אונ׳ שפרך
צו זיין קנעכֿטן ווֿורט זי הרויז איבש הויז · עשן
אונ׳ טרינקן זולט איר איר געבן · איך וויל זי ורוגן
ווֿון וואגן זי איז קומן · אונ׳ וואו זי די רוזין מער
הוט גנומן :

621.

דרוזייאנה די לונ׳ דר ווֿון גר וריש · זי שפרך ער
דארן׳ מיר בישט שענקן · בגֿא דער ליש איין
גרושן היש · אונ׳ בינגנד זיך ערשט רעכֿט צו
בידענקן · דרוזייאנה די איז לעכֿט נוך גזונט אונ׳
וריש · דש הויר איך אן דען רוזין שווענקן · זיין
קנעכֿט הוב ער אן צו שעלטן אונ׳ צו וולכֿן · זי זולטן
גן די בעטלרין זוכֿן :

622.

זיין קנעכֿט די לופֿן אויז דעם זאל · ויל גשווינדר
ווען די הינדן · זי ורוגטן נוך דער בעטלרין אובר
אל · זי קונטן זי נירגֿץ וינדן · דר נוך זוכֿטן זיא
אים שפיטאל · אונטר דען לאמן אונ׳ אונטר דען
בלינדן · נימץ וואושט נישט ווֿון איר צו זאגן ·
ווען אין דעש ווירט הויז הט זי זיך באלד ווֿור
שלאגן :

דיא קנעכֿט

623.

די קנעכט די קירטן ווידר אום · אונ׳ זי זאגטן
עש בבא אירם הערן · ווי זי ווערן גיוועזן אומטום
· אונ׳ העטן זי ניט קונן אן זיכט ווערן · בבא
הט גרושן אונמוט דרום · אויך זייבם הערצן
בינונד עש אים צו שווערן · די דוזיגן ריד קונט
ער ניט ור געשן · מן זיצט זיך צו טיש אבר ער
מוכט נישט עשן ·

624.

נון וואר דרוזיאנה ויד ר קומן אין דש הויז · אונ׳
נאם ור זיך אירי צווין יונגן · אונ׳ צוך זי אין
וואמש אונ׳ הוזן אויז · זי ווארן מיט גולדן ועדן
גישלוכגן · אונ׳ בוירשטט זי אבר זי הטן קיין לויז ·
איר הור וואר אז גולד גידרונגן · אונ׳ טעט אין אן
זיידני רויקליך · זי גינגן הריין אז צווי הובשי
טויקליך :

625.

זיא שפרך זיא זולטן זיך ניט זוימן מין · ביש זי
די שטינבון פאליש אויך שטייגן · אונ׳ היביין אין
זאן זולטן זי גן · אונ׳ זולטן אין דעם חתן מכן
ציינן · אונ׳ גר זייברליך זולטן זי ור אים שטין
· אונ׳ זולטן זיך נייגן אים ביינן · אונ׳ ווען ער זי
וואורד ורוגן ווער זי זעבן · זא זולטן זי זאגן מיר
אונז זעלבש ניט קענן :

626.

דיש וואלסש גישולעכט דיש זיינן מיר · אונזרן
ואטר הבן מיר ביא גיזעהן · מיר ווישן ניט אוב
אין הבן צו רישן די טיר · אודר וויא אים זונשט
איז גישעהן · אונזר מוטר די זיצט דורט ביי דעם
ביר · אונ׳ צו אונז הוט זי אזו גייעהן · דש
דוזינגינגרן זולן מיר אויך שענקן · אין דאר ווארטן
דש איר אן זי זולט גידענקן :

627.

זי באמן דש ויגנרן אונ׳ גינגן דא הין · אויף דען
פאליש וויז מן זי בון וערן · זי גינגן צו בבא אונ׳
גרושטן אין · אונ׳ בייגטן זיך גגן דעם הערן ·
בבא דער גריף אין אונטן אן דש קין · אונ׳ ורוגט
זי ווער זי דוך ווערן · ער שפרך איר זייט צווין
וייבר קנאבן · בון וואנן קומט איר דא הער צו
טראבן :

628.

אונ׳ אוייער ואטר אונ׳ מוטר ווער זיין זי · דש
זולט איר מיך דוך לושן ווישן · זי שפראכן אונזר
ואטר דען זאהן מיר ני · די וולדן טיר הבן אין צו
רישן · אונ׳ אונזר מוטר די איז איצונד היא ·
אונ׳ גיט צו האדרט אונ׳ צו רישן · אונ׳ איש וול
שווערבר ווען די קולן · אונ׳ שפריכט איר זולט
אויך זי זיין לושן ביבולן ;

אונ׳ בוך

629.

אונ׳ נוך מין הוט זי אונז גיזאגט · מיר זולן אויך
דש וינגרלן שענקן · דש איר עש פֿון אירן וועגן
אן טראגט · אונ׳ דש איר אן זי זולט גידענקן
· בפֿא דער דעגן אלן ור צאגט · דער קענט דש
וינגרלן אן זיין גיועלבקן · אונ׳ שפרך איך הון עש
בייא מיינם לעבן · דרוזייאנה פֿור איין העמד
וינגרלן געבן :

630.

אונ׳ עש איז ווערט אייניש גבן לאנד · זולט איך
עש ערשט ניט קענן · די צווין יונגן נאם ער
בייא דער האנט · אונ׳ שפרך מיט מיר זולט איר
רעדן · אונ׳ ווייזט מיר די אויך הוט הער גיזאגט
· איך וויל זי ורונן וויא זי זיך טוט נענן · די צווין
יונגן וואָרן וואל צו פרייזן · זי שפרכֿן מיר וועלן
אויך זי גערן ווייזן :

631.

בפֿא דער גינג דעם יונגן נוך · מיט ויל קנעכֿטן
אונ׳ מיט פֿיל הערן · דען יונגן דען וואר צו איר
מוטר גוך · אונ׳ דא זי קאמן אן די טפֿערן ·
בפֿא שפרך ווישט מיר זיא דוך · דא שטונד
זיא גיגן אים פֿון ווערן · אונ׳ אז בלד אז זי דר זאך
זיין גוט גישטאלטן · דא קונט זי זיך ניט מען
אויף האלטן :

אונ׳ גר

632.

אונ׳ גאר בהענדר לוף׳ זי צו אים דאר · מיט גרושן
ורײדן אונ׳ מיט שאלן · זי שפרך איך וויל מיכש
ניט שעמן אומש גאר . זי קושט אין פור אין אלן
בבא דער זאך דש דרוזייאנה וואר · אין אונמעכ
טיג וואלט ער גלייך פאלן · ער שפרך איך מיינט
דו ווערשט געשטורבן · דא הון איך דיך מיט גנטש
הולף׳ ווידר דר וואורבן :

633.

דרוזייאנה די הוב אן אונ׳ צו אים רעט · ליבר בבא
דו דארפשט דיך ניט שעמן · ווען דא איך א
מגאברון גנומן היט · דא טעטשו דיך מיינר
הובבייט אויך רעמן · נון לושן מיר עש גן אנכדר
זיין וויט · דו זולשט מיך בורט ווידר נעמן ·
דא וויל עש גן אזו הוט טון פוינגן · איך וויל מיך
נוך אן דיר בינוינגן :

634.

בבא שפרך דו ליבר לייב · קיין זורג דארפשטו ניט
האבן · איך בין דיין מאן דו בישט מיין ווייב ·
מרגריטה מוש מירש וואל דר לאבן · דש איך דיך
נים אונ׳ זי ור טרייב · דר נוך נאם ער זיין צווין
וייבי קנאבן · אונ׳ הוב זי אן צו האלזן אונ׳ צו
קושן · דש ער וואר איר ואטיר ליש ער זיא
וואושן :

אונ׳ אוין׳

635.

אונ׳ אויף דעם פאליש גינגן זי גר דרוט · אן
איקליכר הבט הט ער אייבש גנומן · מרגריטה זגט
מן דש ליידיג ביטן ברוט · וויא בבא זיין ערשט
וייב ווער קומן · זי דר שראק דש הין כיו בור
טוט · אונ׳ רידט גלייך אז ווי אז די שטומן · בבא
דער מושט זי זעלבשט לאבן · ער שפרך דו מושט
פלעגליה האבן :

636.

עש איז איין זאך די דא ליגט אם טג · עש הבן
עש גנומן אונזר אלטן · דרום אויז דיינם זין דיר
עש גורט שלאג · אונ׳ לוש אונזרן הער גוט וואלטן
· אבר הור מיר צו ווש איך דיר זאג · ביי אירן
ווין איך דיך בהלטן · אונ׳ וויל מכן דש דו זולשט
האבן גוט לעבן · מיין גזעלן טיר׳ן ווין איך דיר
געבן :

637.

דער איז דיר גלייך אז גוט אז איך · דו דרפשט
דיך זייכר ניט שעמן · מרגריטה שפרך וואלט
ער בורט מיך · וויא גר גערן וועלט אין נעמן
· ווען איך ווארכט וואו איך עש לעבגר אויף כיך ·
דש ניט ביבוים דריין קעמן · בבא דער שיקט
וועקש נוך טירלן · אונ׳ געבן מרגריטה מכט ער
אין זגן :

ער מכט

יד ד

638.

ער מכ̄ט זי געבן אן אנגרר די טרוייא · אונ׳ די
אי אנגדר גלובן · דר נוך קלאיידט בבֿא דרוזייכה
כוייא · איין שוני הוכ̄צייט וואר אן געהובן · מן
הוב ערשט אן איין הוסש געבויין · די הוכ̄צייט וור
וואל צו לובן · עש קאמן דר גר ויל חצונים ·
אונ׳ דער ברוייל̄סט ווארן קומן וואל דריי ורעמדי
מנינים :

639.

מן לעבט וואל אונ׳ הט איין גוטן מוט · עש וועדט
וואל געצר וואוכ̄ן וירן · מן טנצט אז מן אונ׳ אלן
הוכ̄צייט טוט · שפרינגן שטעכ̄ן אונ׳ טורנירן
· דרוזייאנה אונ׳ מארגריטה דוכ̄טן זיך בייד גוט
· איטליכ̄י בינוגד אן דעם אירן · טירין הט איין
לייב אז ווער ער גירדעכ̄שלט · אבר דרוזייאנה
העט דענוך ניט מיט איר געוועכ̄שלט :

640.

אונ׳ דא די הוכ̄צייט כון געשעהן וור · בבֿא האונ׳
טירין פ̄יל שטעט געוויגן · אונ׳ דא ער דש לאנד
הט געוואונן גאר · אונ׳ אז דש שולדכש לאנד הט
ער אינן · בבֿא גינג צו אים אונ׳ צו מרגריטה
דאר · אונ׳ שפרך איך וויל פ̄ון הינן · איך ביט
אויך איר זולט מיר אורלאב געבן · ווען אין מיך
קונט איר וואל לעבן :

טירין דער
יב ב

641.

טירין דער שפרך אונ׳ מארגריטה מיט · וועלשן
עש יא הבן · זא ציך הין אורלאב זימט דיך ניט ·
דו הושט אונזר ביידן דר לאבן · בבא היש אויף
טרומיטן א: דא איז דער זיט · ער נאם זיין
וייב אונ׳ זיין צווין קנאבן · טירין היש זיך אל
מגריטה צו בירייטן · אונ׳ מיט אל זין ואלק זיא
צו גלייטן :

642.

אזו רייטן זי מיט אננדר דר פון · אונ׳ דא זיא זיא
צוואו מייל גלייט היטן · דא גזעגנטן זי זיך אננדר
נון · אונ׳ מיט וויינן זי מיט אננדר ריטן · אונ׳
איין גרוש האלזן אונ׳ קושן ווארן זי טון · בבא
גזעגנט אויך מגריטה · אונ׳ זי שפרך איך דנק
דיר אל דיין טרוייאן · דש איך טירין הון גנומן
הוט מיך ניט גרוייאן :

643.

דר נוך קירט טירין אום מיט זיינם היר · אין די
שטט קאמן זי גגאנגן · אונ׳ בבא רייט דא הי
נר זער . ער צוך איין וייטן וועג איין לנגן · גען
אנטונה קאם ער מיט גרושר איר · פון סיניבלד
וור ער שון אנפפנגן · אונ׳ ער ורוגט וואו ער
טירין היט גלושן · בבא זגט אים די מיינונג אין
אל מושן :

וויא אים

644.

וויא אים ווייב אונ׳ קינד קומן ווער · אונ׳ ווי ער
טירבן ·מארגריטה הט געבן · אונ׳ ווי ער ווער אזו
איין גרושר הער · אונ׳ ווי ער היט אזו איין קושטליך
לעבן · סיניבלד דער שפראך דש זיין גוטי מער
· אין מיינר אינטר ווערט עש מיר געבן ·
אזו גאב ער בבֿא זיין לנד ווידר · אונ׳ בבֿא זיצט
זיך צו אנטונה נידר :

645.

אונ׳ מיט דרוזייאנה ור טרייב ער זיין צייט · ער
וואושט ניט וויש ער מיט איר זולט טרייבן · ער
געוואן איין לאנד דש וויש בראייט אונ׳ וויט ·
מעגכֿן הערן מאכֿט ער ור טרייבן · די זעלבינג
גשלינג אונ׳ די שטרייט · די מאג איך ניט אל
שרייבן · זיינם שוועהר מושט ער צו הזיוני אויך
קומן · ווען מקאברון הט אים שיר זיין לאנד גנו
גנומן :

646.

דער שטרייט ווערט מעגכֿי איביג טון · דש מן
איך אויך ניט זאגן · ביש דש בבֿא אובן לאג ·
אונ׳ דש ער אין אים שטרייט הט דר שלאגן · אונ׳
ער דש זעלבין לאנד אויך ספֿאנג · ווען זי הטן אים
די שלוש אנטגגן גטראגן · מאקברונש לאנד
הט ער אויך דר וואָרבן · אונ׳ זיין שוועהר וואר
בון אויך גשטורבן :

דש לאנד

647.

אונ׳ דש זעלווין אנדר דש וואר אויך זיין · ער דורפט
עש ניט ויל גווינן · און אלי שטרייט נאם ער
עש איין · גרוש רייכטום ואנד ער דינן · דר
נוך צוך ער זעלבר היניין · דר גערן האטן זיא
אין דינן · ער הט נון רוא פון אלן
זייטן · פון אלן קריגן אונ׳ פון אל
שטרייטן :

648.

ער וואר איין קוניג גרוש אויז דער מוש · ער וואר
איין קוניג גיוועלטיג אובר דריי קוניגרייכן · זיין
צווין זון ווארן אויך בייד גרוש · אונ׳ ווארן צווין
דעגן טוגנטלייכן · אונ׳ איטליכם גאב ער זייניש
לאנד איין שטוש · אין דער וועלט וואר ניט איר
גלייכן · זי הטן ויל לנד אונטר אירן הענדן · דא
מיט הוט דש בוך איין ענדן :

649.

דוך וויל איך אייך נענן ואר · ווער דש בוך הוט
גימאכט אונ׳ גישריבן · אליה בחור נענט ער
זיך צוואר · איין גנץ יאר הוט ער דרובר פור
טריבן · אונ׳ הוט עש גימאכט דש זעלבין יאר ·
דש מן צילט צווי הונדרט אונ׳ זעכצין אונ׳ זיבן ·
ער הוט עש אויז איין כיסן אונ׳ הוב עש אן אין איר
· גן זול אונז געבן פור אלן בויזן תייר :

אונ׳ זע

אונ׳ זול אונז דר ואן אויז אונזר פיין · אונ׳ זול
אונז די גינודן געבן · דש מיר אל מושן זולכה זיין
· משיחש צייט צו דר לעבן · דער זול אונז בורן
גי ירושלים היביין · אודר אירגן אין איין דורפֿלן דר
געבן · אונ׳ זול אונז דש בית המקדש ווידר בויאן
· וְכֵן יְהִי רָצוֹן אָמֵן טרויאן :

חֲסַלַת מַסֶּכֶת
בָּבָא דְאַנְטוֹנָא

גילובט זייא גוט · דער אובז גֿ
הולפן הוט · דש מיר
דש בוך אויז גידרוקט האבן · אוב׳ מיר האבן עש
גיזיצט מיר צווין קנאבן · יוסף׳ אוב׳ אליה אובזר
ואטיר היישט כמר יצחק ביהם בון רום · אוב׳ V.
מרת חנה היישט אובזר מום · אוב׳ דער דש בוך
גימאכט הוט דער איז אובזר הערן · אוב׳ מיר
האבן עש גימאכט אז ריין אז איין ספערן ·
גנץ אוב׳ גאר מיט גנצם וליים · דש ביט
איז גיבליבן דינן איין גריים · אוב׳ X.
דער גוט דער אובז הוט גיטון די
טובה · דש מיר אויז גידרוקט
הבן בבא · דער זול
אובז אויך העלפן
דש מיר דרוקן ·
דש בוך דער
שופן
גליקן · אוב׳ אנדרי טוייטשי ספרים מין ·
וכן יהי רצון אמן : XVI.
בוך וויל איך שרייבן די ווע׳שן ווארטר ·
די דא שטין אין מענכן אורטר · אוב׳
וויל זי אין טוייטשן בישיידן · מיט ליב אוב׳ מיט
וראיידן :

אבקר	אין שין אייזן דש מן איבן מיר ווערפט אן איינם זיל :
אלמוהז	ווש מן ארמן לייטן גיבט :
באבילונייה	די שטט בבל :
כובאצה	ווען דש מיר קיין ווינד הוט :
באשט	אין זאטיל מיט שטרו גימכט :
בארוז	אין הער אן דיש קונינגש הוב :
ברידליר	וויש גיברוטן אוין דעם רושט :
גראציה	גינוד :
טימוז	די דייכסיל הינטן אן איינם שין :
טולפאז	דש די טורקן אום דען קופן טונן
טאוערז	אין שלעכט ווירטש הויז :
טערה דימודי	מורן לאנד :
טרידיאה דפערלז	אייבר ליי אויז דער אסוטיק :
יושטיצייה	גרעכטיקייט :
מדונה	איין קושטליכי ורויא :
מובעשטר	איין ואר גיריכט :
מטרץ	איין בעט אויז וואל גימכט :
מריגער	שין לייט :

פורט דא די שיף זיין אן גפורן :

פטרון דער הויז הער :

פילגרין איין בעטלר :

פיצענצייה מיט ליידן :

סוטאנה איין זוגה :

פאטר נושטר דא די גייס אן בעטן :

פר המן ער איז גלייך אז המן :

פֿארטונה אין גוויטר אים מיר :

פֿאר גנויטר וויין :

פֿעשטה איין פרוליך וועזן :

קונטענט וואל צו ורידן :

קומפאניון גוט גזעל :

קישטינאר שטרופֿן :

רינגאן איין רעגר :

רומור איין גשריי אונ׳ בלבול :

שטודן טעקן גמאכֿט אויז באשט או שטרו:

גדרוקט צו איזנה דש יאר דש מן
צילט דריי הונדרט אונ׳
איינש :

סליק

When, after several years of hazardous escapades and tribulations, Bovo, now already an adult, appears before Tiric (Bovo's elder chum and son of Bovo's godfather Sinibald) who does not recognize him, it leads Tiric and his admiring recruits to compare Bovo to Hector and Fioravante. The Italian original's excursions into Trojan and medieval Italian wars would have fallen dead upon Levita's Jewish auditors or readers, and these paragons of heroic valor are replaced in the *Bovobuch* by Ditrich for Bern and Hildebrant (512.7-8) the heroes of the most popular books of chivalry and adventure, constantly thundered against in Jewish religious and ethical books (Preface to Yiddish translation of Pentateuch, Constance 1544; Preface to Levita's Yiddish translation of the Psalms, Venice, 1545; Preface to Maasebuch, Basel, 1602; Preface to Yiddish version of the Song of Songs, Cracow, 1579).

Likewise, to strengthen and bring better home to his Jewish readers and auditors the Italian original's reference to the great names of medical history, Galen and Hippocrates, Levita adds the world-famed Jewish physician Abn Zenh (Avicenna, or ibn-Sina) to Galyenus and Apokrat ((570.3-5).

In passages like these (to take but a few) Elia Bachur "Jewishified" the Italian original truly, but one can say rather subconsciously, because he was a Jew through and through, and his entire individuality has expressed itself in and imprinted itself on his masterpiece the *Bovobuch.*

As for the charge that there is no character-drawing in *Bovobuch* that the heroes are wooden mannequins (Erik, 193, and after him Zinberg, 76; 97) devoid of character or individuality I shall merely say that repeated reading over and years of study have convinced me that Brandonia, Druziana, Pelukan, Bovo and the monks are strongly-limned personages, full of vital and varied interest.

his making the Italian original more Jewish by using many Hebrew words and expressions such as: they say "mazl tov" when Druziana is betrothed to Bovo; Druziana's relative comes down to "give *shalom*" to her; or that a story is related from *"alef biz an der thiu."* But today *mazl tov* is among New York Jews the only way to congratulate the parents of a girl graduating from Barnard; the female relative had no other means to say "how do you do?" to Druziana, nor is there any other way for Jews to say from *a* to *z*, or from *alpha* to *omega*, because the alphabet is the same in Yiddish and in Hebrew.

As for the Hebrew sundry words they hardly outnumber the borrowings from the Italian.

These mechanical devices for 'Jewishification" amount to absolutely nothing. Personally I think that the passage (441–443) when Druziana laments in typical Jewish woman manner that she is all alone, that she has no midwife to tend her nor anything to comfort or refresh her,—then the devoted half-man half-dog Pelukan builds a bower and couch and tenderly helps Bovo to deliver the twins, and to cap it all raids a nearby monastery to produce all manner of food for Druziana, but especially the chickens and chicken-broth considered by a Jewish woman an indispensable for a woman in confinement,—a scene like that contributes a hundred times more true Jewish coloring and character than all the Hebrew words or phrases rolled into one.

And the same may be said about Strophe 25. Brandonia makes believe in the middle of the night that she is deathly ill and shrieks and carries on as if ready to pass out: in keeping with medieval middle-class practices, the aged King brings her the urinal to try in some way to relieve her pangs and anxiously inquires what ails her. There is nothing of this sort in the original Italian text—it is a typical Jewish family scene.

English Queen Elizabeth when she entertained her intimate circle of friends—outstanding writers and statesmen—according to that tradition.

If the objection is raised that those were not Jews and that the Jewish circles were animated by higher ethical standards, I shall cite the following documents.

(1) In the unicum *Prayerbook* in Yiddish by Bar Yakar (Ichenhausen 1544, prior to the war, in the Munich Public Library) the translator says on the penultimate page, trying to boost his own version as compared with the previous ones by others: "eš iz aza groš (e) r unter šeid az cvišn ein(e) m altn weib(a) un' ein (e) r jung(e)n meid"—actually closing the text of a *prayerbook!*

(2) In the University Library of Cambridge, England, there is a Yiddish Manuscript (1504), a rhymed סדר נשים (a guide book for woman's conduct in the religious sphere), reprinted in its first part in Venice (1552), (a copy in the Library of the Jewish Theological Seminary of New York), assuredly not a ribald novel by an intinerant poet-reciter Elia Bachur. On f. 80b there is a description of the women chatting about the bride on the morrow of the wedding: "di נשים zag(e) n ir עדות al: *vi zi hot g(e)šrian az ein dip(a) in dem štal.*" But these are the very words of which Erik says tauntingly that Elia Bachur "described with great relish the manner in which Bovo and Druziana celebrate their love." It is clear that our poet had borrowed the entire objectionable passage bodily from a *religious book,* or at the least that it was a current simile in people's speech.

But further down on folio 81b there is a description of a circumcision ceremony. On the third day after it the women crowd around the child: "zi an di מילה greifn d(a)š lošn zi jo nit h(a)lt. lib(e) r tetn zi eš, ver eš alt" . . . At bathing "zi greifn im nevach (nebach) v(a) š im išt avancert."

The same literary historians set to Levita's credit side

But on account of this to accuse Levita of having been a sort of irresponsible buffoon or having written a pornographic work is quite a different matter.

Our hitsorians of Yiddish literature point accusing fingers at Levita, particularly—Dr. Max Erik. On p. 194 of his *History of Yiddish Literature* (Warsaw, 1928) he says: "The manner in which Bovo and Druziana celebrate their love is described with great relish." . . . "The love-element is delineated in loud sharply-physical colors, without a hint of spiritual or romantic depth."

I can assure the readers that the description of the culminating love-scene in the Italian prototype (Pio Rajna, p. 530, vv. 1269—1288) and the *ottava rima* editions of 1491 p. 45, strophes 5-8) are truly and prosaically coarse and matter-of-fact in comparison with the passage in *Bovobuch* of which the extremest two lines are

> Bovo der tet v(a)š er h(a)t(te) cu šikn
> Druziana šrei az ein dib(a) im štal. (350.4-5)

Now in איין כלה ליד. (a bridal hymn) by the great הגאון מהרר יוסף אולמא ז״ל (died 1618?), printed at the end of the Yiddish *Minhagim* (Venice 1593), the author says instructing the bridegroom after the wedding ceremony (Str. 12, 1-3):

> recht tu baglükn
> mit *v(a)z du hošt cu šikn,* exactly the words used in *Bovobuch.*

Let not the reader misunderstand me that I wish to whitewash Elia Bachur! But one must remember that we are dealing with a romance of chivalry at the beginning of the XVI Century, and that *Decameron* (1348—50) had reached all cultured circles as readers long before Elia's time.

And even if it is more likely that the tradition is uncertain or apocryphal, it behooves us to remember what were the reported topics of conversation at the court of the great

ing few instances of composite rhymes are given by way of illustration.

(1) Nun di vorheit z(a) gn *vil ich,*
Ez ducht mich uich zein recht un' *bilich*
(Prologue 11-12)

(2) V (a) š groši freid treib nun zein *fatir*
D(a)z mo (e)'cht ir nun vol glabn (=glaubn):
Nun *h(a) t er* ein burg grofn den *bat er*
D (a)š er im zolt (e) hebn den knabn (8.1-4)

(3) Url (a) b n(a) m Ric(a)rd un' fon ir *šid er,*
Un' n(a) m den brif un' coch zein štrošn,
Doch gidocht er an zein hern alzo *bider*
Un' treib mit im zelbš ein jom (e) r grošn (19.1-4)

(4) Az b(a) ld az er eš išt, zo d (e) r *št (a) rt er,*
Mh riv(a) ch d (a)š ich in azo l(a) ng *m (a) rter* (65.7-8)

(5) Verštu nurt ein venig *gleich(e)r* . . .
Iz er veiz—zo *ant veich er* (126.4,6)

(6) Er hiš grof Ug(o) lin diš ku(e)nigs *fet(e)r,*
Un d (a) š dozig al(le)z gizehn *het er.* (169.7-8)

We have mentioned that Elia Levita was a man according to Terence's own heart,—and the romantic epoch of chivalry made an extraordinary appeal to his emotions and imagination. Although he called himself *celibate* (bachur) long after having married and become the father of a family, he freely voiced his fondness of women and the spell they exerted over him.

So, in the *Bovobuch,* when Druziana's too impetuous wooing (think of the utter self-abandon to the power of love in another youngster, a junior of Druziana's by 4 years,—Shakespeare's 14-year-old Juliet) makes Bovo turn and cast down his eyes in shame, the author quaintly remarks—he was true to himself and self-revealing:

"that scarcely would have happened to Elia Bachur"
(136.8).

perfection in the *Bovobuch.* To quote a few illustrations:

(1) Ver do vil šlofn uif huit ganc(e) r
Der nim ein meil fur (=für) ein pancer.

(49.7-8) a truly Shakespearean distich.

Who wants to sleep with skin unharmed,
He with a mile should be forearmed.

—the advice Tiric gives his father Sinibald and companions to seek safety in flight by gaining a mile's start on their pursuers.

(2) And here are the thunderous lines in which Bovo's wicked mother Brandonia, an earlier Lady Macbeth, commends to her subjects her lover Dodon who has just treacherously murdered her old husband and their ruler Gvidon:

Do zecht an mein libn m (a) n Dodon
Den jungn, štarkn, štolcn rizn (35.3-4).

how admirably these lines are calculated to evoke the image of a great hero in the hearers' fancy by contrast with the decrepit old King that he has slain and she wants them to forget.

(3) When speaking of the misunion between old Gvidon with the young and high-spirited Brandonia, the poet remarked over four conturies ago, quite in keeping with a a modern psychiatrist's tenets, casually, and sarcastically-nonchalantly, but in full sympathy with the wronged woman (6.6-8)

Bei im h(a) t(te) zi ein koštlich lebn:
Vaš zi bigert(e) vur (d) ir giacht,
Zi h(a) t (te) guti teg un' bo(e)zi nacht.
(With him she led a luxurious life:
Whatever she wished was done outright,
Her day was fine, but grim the night.)

I have gathered the *impression* that—as naturally should be expected—the technical mastery of versification grew apace wih the progress of the poem. Accordingly, the follow-

On the other hand the *ottava rima* stanza was the unheard-of individual creation of Levita, an achievement all the more outstanding that, in endeavoring to match his Italian prototype, he had truly to fine-hammer the lexical stock of a burgeoning language into the capriciously exacting shape of *ottava rima* which by its very novelty and rather intricate pattern (rhyming ab, ab, ab, cc) demanded a considerable amount of rhythmic and prosodic re-education on the part of even a highly cultured hearer. But of this ordeal he acquitted himself with brilliant success more than a century before the Germans had managed to introduce the 8-line stanza in their literature. It is important to bear in mind that only as late as in 1626 (or 118 years after the composition of the *Bovobuch*) a German translation of Tasso's *Jerusalem Delivered,* the first German poetic work in octaves, was published.

Yet, in spite of all this, the success and popularity of the *Schmuelbuch* never approached those of *Bovobuch* in the extraordinarily large circles of Yiddish readers. From 1544 until 1612 (Basel) there were only 6 printed editions of *Schmuelbuch*: whether there were, and if so how many, other editions—we have no means to tell. Of the *Bovobuch* the editions were numerous, running into the XXc, as we have seen before.

The freely-flowing, almost tripping lines of *Schmuelbuch,* as *e.g.* the following (Str. 7, Staerk u. Leitzmann, p. 246)

> Nun saš in selben zeiten zu Rama in der štat,
> Ein man, der hiss 'Elqana der macht di armen sat
> Der selbig man 'Elqana hat zu seinem leib
> Hanna un' Phennina genommen zu zwei weib,—

Such drum-like rhythmic lines can and do become very monotonous and tiresome after several dozen repetitions.

The case is quite different in regard to external, formal

The only conclusion one can draw from this is that he had a number of important books in Yiddish, possibly even as high as the number of his works published in Hebrew—who can tell?—and that among his manuscripts there were other works of the nature of *Bovobuch* and written in the same language.

As a rule those who have written about the famous *Schmuelbuch* have unhesitatingly set it down as the supreme masterpiece of Yiddish worldly literature. In my humble opinion this verdict is too high and unwarranted: such distinction should by right go to the *Bovobuch* (or *Paris and Viena?*). Indeed, what has contributed to the *Schmuelbuch*'s great vogue for a length of time?

In the first place, the great popularity of its hero, the great King David: the epic-dramatic vicissitudes of his life; his soulstirring victory over Goliath; his banishment and persecution by King Saul; his long battles with the Philistines; his final winning the throne—all these had powerfully appealed to the reader's or auditor's imagination, heart and sympathies.

Next, the *Schmuelbuch* originated shortly after 1450, when, structurally, Yiddish was still so close to the language of the *Niebelungenlied* and its characteristic stanza, that the *Schmuelbuch* easily donned the newly-created *Hildebrand strophe.* This was a quatrain rhyming aa, bb, of verses of 11 to 13 syllables, with a caesura cutting the line into 2 semiverses with 3 accents each or 6 in each verse. It was a slight variation on the original *Nibelungenlied strophe* where the eighth semiverse of the strophe was found to have 4 stresses instead of 3 as in the preceding 7 half-lines. It was wonderfully adapted for Yiddish poetry, and the rhythmic-prosodic contour of this stanza, with its graceful and energetic movement easily met the widespread popular taste of the day.

the frontispiece or not.

Some writers on the subject have declared that Levita's authorship is out of the question.* As I have said, it will take much more than a mere perusal of this unique print to decide the moot point one way or another. But . . . a mere glance at the very top of the first page (back of the frontispiece) reveals a most intriguing hint in favor of Levita's *presumptive* authorship. A hardly visible line in small type across the top of that mutilated page says simply and unostentatiously

> "der nigun fun Bovo buch trift sich druif gar ebn"

which in plain English means: the melody of *Bovobuch* fits this perfectly.

Turning now to *Bovobuch* of which the first edition (Isnae 1541) had been unknown until 1931 when discovered in the Central Library at Zürich by Dr. Max Weinreich, we have 2 manuscripts allegedly of the XVI century, complete printed editions of Prague 1660, Amsterdam 1661, Frankfort on Main 1691, Wilmersdorf 1724, Prague 1767 and an unindentified different edition in my possession, lacking a frontispiece.

In the Prologue to the first edition set in type by his two grandchildren under the poet's own supervision, Levita says that after having published 8 or 9 books in Hebrew for men folks he has decided to comply with the desire of women, who are ignorant of the Bible tongue, and to publish in succession all his works written in their spoken language, because he is old and may die at any moment. He adds that he will print them in their regular (=chronological?) order one by one and it should be only natural to begin with the *Bovobuch* composed 34 years before and, that if the time sufficed, he intended to publish all his Yiddish books.

* Dr. Max Weinreich, *Bilder* etc., pp. 190—191.

One must know that in Yiddish there are in all but 3 literary monuments in *ottava rima*. The other is the novel *Pariz un Viena* of which we possess but a single copy (printed at Verona, 1594), and even of that copy an entire one-third, the first 24 folios, is missing. Of late it has been commonly acknowledged that its author is Levita. While so far I am inclined to agree with the general view, only a detailed linguistic investigation of the rhymes, characteristic turns of phrases, and standing formulas will prove conclusively whether there is any possibility that this view must be reconsidered.

As to the third work, it is an *ottava rima* version of the romance of chivalry *Kinig Artish Hof (King Arthur's Court*— of him of Round Table fame), and the question here is more complicated owing to the fact that we possess other versions of the same theme in Yiddish in several printed editions and old manuscripts of which one (from my own *private information* it has the inscription of its one-time owner, the famous Talmudist Joseph ben Moshe fon Höchstett, the author of *Leket Yosher,* who lived in 1420—1488) existed already in the 15th Century and may well have been written much earlier. The connection and interdependence of the various versions of *King Artish Hof* will require a great deal of long and painstaking study.

I have recently obtained a complete photostatic reproduction of this *ottava rima* version, but I dare not venture any opinion, still less any conclusion in the matter. More than half of the frontispiece, the lower half, is torn off and it is impossible to know the date or place of publication, though the type, vignette, etc., allowed Steinschneider to determine with a modicum of certainty that it had appeared in Prague ca. 1652—69. Likewise we do not know whether the author's name had been recorded on the missing part of

(Heaut. I, 11) could fully apply to Levita.

In the Italian romances of chivalry Levita found a rich unfamiliar land that fascinated his glowing fancy and suited his predilections for the dramatic and the fantastic. And so, having learned Italian, he was captivated by the *Buovo Dantona,* most likely a 1497 (Toscana) edition in *ottava rima,* and turned out a Yiddish poem in ottava rima, after 13 months of assiduous labor in 1507-8. His work *Bovobuch* contains 650 strophes, with a Prologue, Epilogue and glossary of Italian words,—as compared with some 1400 stanzas in the original poem.

The *Bovobuch* became the most popular and widely-read Yiddish book on a worldly subject, holding its countless readers by a neverfading charm, through an infinite number of editions. And editions in a simplified prosed version (here and there still preserving the original rimes of 400 years ago) under the new title of *Bove Majse* or *The Tale of Bovo,* appeared as late as 1909-10.

The unbroken vogue for more than four centuries was so striking and universal that by a slight twist into *Bobemajse* (with the *bobe,* from Slavic *baba,* old woman, grandmother) it became a synonym of a fantastic, incredible fairy tale, a tale of old wives.

In its 5262 lines the *Bovobuch* contains 1 Slavic word (there are 3 in Levita's Yiddish) and there are some 70—75 Hebrew words, now common in everyday Yiddish, such as *hekdesh, mazl tov, chosn, kale, b (e) shure* (tidings, news), etc. But the Italian linguistic and higher cultural surroundings of Levita during his 13 year sojourn in Italy as well as the language of his Italian model are responsible for some 5—6 dozen Italian words belonging to many departments—homelife, kitchen, utensils, social classes, navigation, abstract ideas, etc., which he partly registered in a special glossary at the end of the book in its first printing.

quite in keeping with the customs of the place and time, had composed his *Hamavdil* (1514), a virulent lampoon against a certain teacher of Hebrew, Hillel Hakohen, probably a competitor in the limited circle of prospective pupils in the Hebrew tongue. Another pasquinade on the *Conflagration in Venice* (1509 also of a like character), was similarly connected with his earlier life in Venice where he put his hand to many things, writing occasional or topical verse and reciting and even singing them before gatherings; working on questions of philology and composing his poetical works like the *Bovo Dantona* (*d'Antona*) (*Bovobuch*) and *Paris and Viena,* but evidently with meager results, occasionally being forced into a life of a wandering minstrel:

> Nun vil ich uich ein vincig zingn mit mein (e) m boezn קול
> Fon nui gšehn dingn di ied(e) rman višn zol.

Levita, a man endowed with a keen sense of joy from creative work in any sphere of his activity, records in the epilogue to his *Tishbi,* when he was 73 years old, the youthful enthusiasm derived by the septuagenarian from things esthetic in his creative work as a linguist pure and simple, when crossing the Alps on his way to Isnae in answer to Fagius' invitation to come to Germany to collaborate with him:

> "there I stood atrembling, I was thinking of words in my mind and inscribed them on the tablet of my heart. And on arriving at the roadside inn I opened my traveling bag, pulled out my notebook and recorded the words which Almighty had put into my heart".

The giant mountains capped with eternal snow set his heart acquiver in an escape from the humdrum of linguistics!

He was fond of all the joys of life and Terence's line—*"Homo sum, humani nihil a me alienum esse puto"*—

"In order to dress and adorn all these women and all female particians, how much gold was required, what a multitude of pearls beloved of the Venetian women, how many mirrors, how much fur and laces and precious stones! Never and nowhere has such wealth and variety of fabrics been brought together as in Venice of the XVI Century! On the days of great holidays and celebrations the houses, the gondolas, even the market squares—everything was draped and adorned with velvet, brocade and rarest rugs. During the processions on the Grand Canal of Venice, the gondolas—counting into many hundreds—were decked out with glittering red silken webs.

"But we have no idea, we are incapable of imagining this splendor. We have lost the sense of adequately appreciating the exotic beauty of the vari-colored costly fabrics which covered the walls of whole edifices and descended in shimmering cascades from the lofty roofs. Present-day life does not lavish such celebrations on our gaze and we know only shreds of fabric, but no fabric. That is why we can have only a most remote conception of the decorations for a holiday in Venice, just as remote as the conception of the vast expanse of the sea is in the mind of one who knows only brooks and shoal rivers".

In this most resplendent and pleasure-filled city of the time, the well-to-do Jewish families took a full share in the sparkling joyous outdoor life of the community, and no wonder that his *joie de vivre* made Levita the faithful, unswerving lover of Venice to which he returned shortly before his death in order to spend the last years of his earthly life in the city where he had found inspiration and sustenance during nearly half a century.

It was here, in this rushing, seething atmosphere that in his earlier life, in his struggle for sheer existence, the poet,

But in 1527 King Charles occupied Rome, and Levita once again lost all his possessions and the manuscripts of his new works. For two years he wandered from city to city, though managing to publish *Pirki Eliohu* in Pisaro (Soncino) and reached Venice in 1529: here Egidio came to his assistance again and so did another pupil in Hebrew, the French Ambassador George de Selve. In 1538 he published in Venice מסורת המסורת wherein he declared that the diacritical marks and the cantillation marks in the Bible are not part and parcel of the Bible but a later accretion that has nothing holy in it—which raised a veritable storm among the orthodox. Back in Germany (1541) he published in Isnae the שמות דברים, מתורגמן (1542) and תשבי (1541-42), with Yiddish and German words interpreting Hebrew and Aramaic terms, the שמות דברים really a Yiddish (or German)-Hebrew Dictionary for gentile German students in Hebrew composition. For a while (till 1542) Levita continued in Germany, as "proof reader", *i.e.* editor in Paulus Fagius' publishing house where a number of translations from Levita's pen were promised (the book of *Job* was actually ready for the press, but the manuscript was lost forever!), but finally old age impelled Levita to return to his beloved Venice (1544) "to die in peace with my dear aged wife" (Preface to *Meturgemon*). But even here he kept up his labors, and a Yiddish version of the *Psalms* (without Hebrew text) appeared in Venice in 1545, to enable "pious maidens and some men who had studied little in their youth to while away their time on Sabbath days and holidays by reading divine stories and not about Titrich von Bern or the Schöne Glück."

Why did Venice mean so much to a supposed to be dryasdust philologist or grammarian? The reader will get an inkling of Venice's powerful appeal to Levita from the following lines of P. Muratov's *Images of Italy* (Leipzig, 1924, I, 21-22, in Russian):

ELIA BACHUR THE MAN AND THE ARTIST

Elia, son of Osher ha-Levi Ashkenazi, commonly known under the name of Elia Levita Bachur, *i.e.* Celibate (possibly owing to his having married unusually late in life, as viewed in those days) was born in the village Üpschheim (an der Aisch) near Nürenberg, in 1469 and died in Venice in 1549.

He was the youngest of the 9 sons in his family and received his early training in Hebrew from his father. Whether the persecutions in Germany or his desire to study Hebrew scientifically brought him to Italy, we do not know, —he was in Venice already in 1496, and Reuchlin's teachers were Italian and Spanish Jews who knew incomparably more than the German Jews.

In 1504 we see him in Padua, surrounded by a number of pupils; here he put out a revised edition of Kimchi's grammar, which at once made it *the* textbook of Hebrew among non-Jews. In 1509, when the enemy invaded the city, Levita lost all his possessions and barely escaped with his life, to Venice. A fresh start had to be made, and it was a hard struggle to keep the wolf away from the door,—but in 1514 he made the acquaintance of Egidio da Viterbo, later cardinal at Rome. For 13 years Levita lived in Egidio's house teaching him Hebrew and making voluminous extracts from the great Hebrew cabbalistic writers: in the British Museum there is one bulky manuscript (*Add.* N27, 199) of over 1200 pages, made by Levita for Egidio, who was passionately interested in mysticism. He published his grammar *ha-Bachur* in 1517, then books came regularly on various aspects of and in various fields of Hebrew linguistics.

ELIA BACHUR'S POETICAL WORKS

in 3 volumes

with Philological Commentary,

Grammar and Dictionary of Old Yiddish

By JUDAH A. JOFFE

(Commemorating the 400th anniversary of
the Poet's death, 1549)

ELIA BACHUR'S POETICAL WORKS

Volume I

reproduction of BOVOBUCH First Edition, 1541

Published by
Judah A. Joffe Publication Committee